

Znak sprawy

Znak pisma

.....

.....

**ZAŁOŻENIA DO SCENARIUSZA WYSTAWY
ORAZ
WYTYCZNE EKSPOZYCYJNE
MUZEUM WESTERPLATTE I WOJNY 1939
ODDZIAŁU
MUZEUM II WOJNY ŚWIATOWEJ W GDAŃSKU**

**Zespół ds. budowy wystawy MWiW1939
pod kierunkiem
Dyrektora MIIWŚ w Gdańsku,
dr. hab. Grzegorza Berendta**

Gdańsk, 15 stycznia 2024 r.

Spis treści

CZĘŚĆ PIERWSZA I Muzeum: ogólna charakterystyka	8
1. Informacje ogólne	8
a. - Substancja materialna i aktualny stan terenu	8
b. -Stan prawny	9
2. Charakterystyka muzeum i jego funkcja	10
a. ZASADNICZE ZAŁOŻENIA ORAZ CELE MERYTORYCZNE MUZEUM	10
a.1 - ZAŁOŻENIA MUZEUM	10
a.2 - CELE i planowane wystawy	11
b. - Substancja zabytkowa	13
c - Model strukturalny Muzeum Westerplatte i Wojny 1939	19
3. Założenia rozwojowe	21
a. Pole Bitwy na Westerplatte w ramach Muzeum Westerplatte i Wojny 1939	21
b. Struktura personelu	23
c. Założenia dotyczące godzin otwarcia oraz biletowania:	25
d. Problemy ekspozycji w ramach istniejącej infrastruktury (Pomnik, Cmentarz oraz pozostałe obiekty militarne (zniszczone i ocalałe wartownie, ruiny koszar)	27
e. Perspektywy turystyki masowej i indywidualnej – Grupy docelowe odbiorców	29
f. Powiązania komunikacyjne – komunikacja w przestrzeni ekspozycyjnej	30
g. Etapowanie prac programowych ETAPOWANIE INWESTYCJI	31
4 Założenia podziału treści na bloki tematyczne w ramach ścieżki zwiedzania	32
Podział treści ukazany w ramach ścieżki zwiedzania z podziałem na okresy historyczne funkcjonowania składnicy:	33
5. Podsumowanie – wnioski	34
Główne cele wystawy w planowanych obiektach:	36
Opis tabel eksponatów:	37
Zakres prac projektowych dla wykonawcy koncepcji architektonicznej MWiW1939 (za: Funkcjonalno-użytkowy zakres opracowania MWiW1939 o. MIIWŚ w Gdańsku na Westerplatte – dalej FUZO) – miejsce styku projektanta generalnego z wystawą:	38
CZĘŚĆ DRUGA I SCENARIUSZE WYSTAW	40
6.1 Budynek zawiadowcy stacji	40
Wstęp	41
Cele ekspozycji	41
Cele główne	41
Cele szczegółowe	42
Miejsce prezentacji wystawy	42

System ekspozycyjny	42
Struktura wystawy	42
Koncepcja.....	44
Ekspozaty.....	45
Ikonografia	46
Charakterystyka wystawy pod względem potrzeb osób z dysfunkcjami	46
1. Utrudnienia.....	46
2. Ułatwienia	46
Wytyczne konserwatorskie	46
6.2 Schron amunicyjny nr 1 (magazyn nr 1)	47
Wstęp.....	48
I. Cele	48
1. <i>Cele główne</i>	48
2. <i>Cele szczegółowe</i>	48
II. Miejsce prezentacji.....	49
III. System ekspozycyjny	52
1. <i>Komponenty wystawy</i>	52
A. Tekst wprowadzający.....	52
B. Ściana ekspozycyjna: instalacja z infografiką	52
C. Reliefy eksponatów.....	55
D. Film	55
E. Ekspонат w sali filmowej	56
2. <i>Struktura ekspozycji według rozkładu pomieszczeń</i>	56
A. <i>SALA EKSPOZYCYJNA – ok. 1/3 powierzchni wystawienniczej</i>	56
B. <i>SALA KINOWA – ok. 2/3 powierzchni wystawienniczej</i>	56
C. <i>POMIESZCZENIE TECHNICZNE</i>	57
3. <i>Lista eksponatów według warstw</i>	57
Wytyczne konserwatorskie	59
4. <i>Kalendarium do infografiki</i>	59
4. <i>Draft scenariusza dla filmu</i>	63
6.3 Schrony amunicyjne nr 8-12 i placówka Fort	67
Schron amunicyjny nr 8	68
Wstęp.....	68
Cele ekspozycji	68
Cele główne.....	68

Cele szczegółowe	68
Miejsce prezentacji wystawy	68
System ekspozycyjny	69
Struktura wystawy	69
SEKCJA A: prezentacja multimedialna	70
Koncepcja.....	70
Kolejność prezentacji.....	71
Ekspozaty za mlecznymi/przeziernymi szybami	71
Grafiki do mlecznych/przeziernych szyb	72
Źródło materiałów filmowych i dźwiękowych.....	74
Tekst do grafik na mlecznych/przeziernych szybach.....	75
SEKCJA B: prezentacja sił obu stron konfliktu zbrojnego	75
Ekspozaty.....	75
Infografika przedstawiająca potencjał militarny obu stron.....	75
Stanowisko „Relacje z pola bitwy”	78
Charakterystyka wystawy pod względem potrzeb osób z dysfunkcjami.....	83
3. Atmosfera przestrzeni wystawienniczej	83
3.1. Poziom stymulacji uczuć.....	83
3.2. Kontrola wpływu na zmysły	84
4. Utrudnienia.....	84
5. Ułatwienia	84
Wytyczne konserwatorskie	84
Teksty dodatkowe do magazynu nr 8.....	85
Storyboard wydarzeń 1-7 września 1939.....	86
Schron amunicyjny nr 9.....	95
Wstęp.....	96
Cele wystawy.....	96
Cel główny	96
Cele szczegółowe	96
Miejsce prezentacji wystawy	96
System ekspozycyjny	97
Struktura wystawy	97
Gradacja tekstów	97
Opis sekcji	98
Sekcja A – Prolog.....	98

Eksponat wielkogabarytowy (pień drzewa).....	98
Sekcja 1 – Służba medyczna.....	98
Sekcja 2 – Straty.....	100
Kontent.....	100
Materiały do ściany interaktywnej	100
Materiały do sekcji 2.....	106
Dalsze materiały	109
Wytyczne konserwatorskie	112
Placówka „Fort” – wstępne założenia wystawy przed budynkiem.....	112
6.4 Nowe koszary	118
I. Cele	119
II. Miejsce prezentacji.....	119
III. Sposób ekspozycji	119
1. Poruszana tematyka:.....	119
1.1. System obrony okrężnej oparty o budynek	119
1.2. Przekształcenia koszar oraz terenu półwyspu po 1945 r.	119
2. Systemy ekspozycyjne	120
2.1. Skrzydło północne:	120
2.2. Skrzydło południowe:	120
2.3. Plac apelowy:	123
IV. Teksty i grafiki.....	123
STREFA A – DO 1939.....	123
EKSPOZYTOR nr 1 – Powstanie koszar na Westerplatte	123
EKSPOZYTOR nr 2 – Nowe koszary we wrześniu 1939 r.	125
EKSPOZYTOR nr 3 – Obóz jeniecki.....	128
STREFA B – PO 1939.....	131
EKSPOZYTOR nr 4 – Nowe koszary po 1945 r.....	131
EKSPOZYTOR nr 5 – Przekształcenia krajobrazowo-terenowe na Westerplatte po zakończeniu wojny 133	
Cmentarz obrońców i czołg T-34:	133
Fortyfikacje powojenne	135
Przemieszczenie Wartowni nr 1:	135
Pomnik Obrońców Wybrzeża	136
EKSPOZYTOR nr 6 – Zabezpieczenie konserwatorskie obiektu	137
Zabezpieczenie i udostępnienie skrzydła południowego Koszar	137

<i>Pole bitwy na Westerplatte</i>	138
V. Opcje zwiedzania	139
VI. Uwagi dodatkowe	139
6.5 Ścieżka zwiedzania (w tym proponowane scenariusze)	141
Strefa dla rekonstruktorów	142
Poziomy komunikacji ścieżki:.....	156
Elementy ścieżki zwiedzania włączone w narrację wystawienniczą:	156
Elementy ścieżki edukacyjnej rozwinięte i poprawione o nowe teksty:	158
Formy przekazu muzealnego:.....	174
Budynek Obsługi Ruchu Turystycznego (scenariusz dla historii przed 1924).....	176
Opracowanie na temat rozwiązań dot. ścieżki zwiedzania i propozycji prezentacji treści w kontekście uczytelnianych i odbudowywanych obiektów Westerplatte	186
Wytyczne do projektowania zieleni i małej architektury dla muzeum Westerplatte i Wojny 1939	191
Schemat przestrzenny z wytycznymi do projektowania aranżacji przestrzeni Muzeum Westerplatte i Wojny 1939.....	199
WSTĘPNE ZAŁOŻENIA DO ZABEZPIECZENIA TERENU" MUZEUM WESTERPLATTE I WOJNY 1939"	200
6.6. Pawilon ekspozycyjny - Wystawa główna	203
Scenariusz wystawy stałej dotyczącej kampanii polskiej 1939 r. która będzie prezentowana w Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 r. na terenie półwyspu Westerplatte	204
I. Podział treści.....	205
Sekcja 1, Przed 1 września 1939 r.	205
A) Narracja sekcji i podział treści:	205
B) Środki przekazu	206
Sekcja 2., Westerplatte broni się nadal!"	207
A) Narracja sekcji i podział treści	207
B) Środki przekazu	208
Sekcja 3. Walka i nadzieja	209
A) Narracja sekcji i podział treści	209
B) Środki przekazu	210
Sekcja 4 Wobec drugiego wroga. Agresja sowiecka.....	211
A) Narracja sekcji i podział treści.....	211
B) Środki przekazu	212
Sekcja 5. Poddać się czy walczyć do końca?	213
A) Narracja sekcji i podział treści.....	213
Wrzesień 1939 r. się nie zakończył.....	214

B) Środki przekazu	214
6.7. Wojna 39" oraz galeria przedstawiająca losy westerplaczków	215
Pawilon – losy westerplaczków	216
Galeria I – przedwojenne losy:	218
Galeria II - <i>wojenne losy</i> :	221
Galeria III - <i>powojenne losy</i> :	222
7. Elektrownia - scenariusz wystawy realizowany w oddzielnym zadaniu	228
Wstęp	229
Cele wystawy	229
Miejsce prezentacji wystawy	230
System ekspozycyjny	231
Struktura wystawy	233
Hierarchia tekstów	233
Rekonstrukcja fragmentu wnętrza wartowni nr 5:	234
Wytyczne konserwatorskie	234
CZĘŚĆ TRZECIA I Materiały dodatkowe oraz załączniki	238
8. Przykładowe tabele eksponatowe	238
9. Glosariusz używanych i zalecanych pojęć	240
10. Cmentarz Wojskowy Żołnierzy WP na Westerplatte	245
11. Zalecane wytyczne konserwatorskie dla prezentowanych zabytków w obrębie wystaw MWiW1939 (z podziałem na grupy eksponatów)	247
WYTYCZNE KONSERWATORSKIE DOTYCZĄCE ZBIORÓW	249
WILGOTNOŚĆ I TEMPERATURA POWIETRZA W PRZESTRZENIACH WYSTAWIENNICZYCH	249
OBIEKTY NIEORYGINALNE	249
OBIEKTY ORYGINALNE	249
Gabloty bezpieczne	250
12 .Księga znaku MWiW1939	252
ZAŁĄCZNIKI	284
Załącznik A - Ogólne wytyczne konserwatorskie dla obszaru pomnika historii – pole bitwy na Westerplatte w Gdańsku	284

CZĘŚĆ PIERWSZA I Muzeum: ogólna charakterystyka

1. Informacje ogólne

a. - Substancja materialna i aktualny stan terenu

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 będzie zlokalizowane na półwyspie Westerplatte, zajmując obszar około 23 ha powierzchni. Należy zaznaczyć, że powierzchnia ta nie obejmuje zewnętrznego parkingu Zarządu Morskiego Portu Gdańsk (ZMPG) oraz terenu Mewiego Szańca, które łącznie zajmują kolejnych 1,68 ha. Cały obszar, na którym będzie się rozciągać Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, wraz z parkingiem zewnętrznym wyniesie nieco ponad 24 ha.

W ramach Muzeum znajdują się różne elementy zarówno małej jak i dużej architektury, które stanowią nieodłączną część krajobrazu kulturowego. Wśród nich można wyróżnić relikty pola bitwy, które przypominają o heroicznej obronie Westerplatte. Dodatkowo, planowane są też odtworzenia historycznych budynków oraz budowa nowych obiektów, które wpiszą się w kontekst przestrzeni muzealnej.

To właśnie te elementy wraz ze scenograficznymi rozwiązaniami będą kluczowymi elementami Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, zarówno w kontekście wystaw zewnętrznych, jak i tych prezentowanych wewnątrz budynków. Zastosowane elementy wystawiennicze w przestrzeni zewnętrznej będą odpowiednio zaprojektowane, aby oddać atmosferę i kontekst pola bitwy. Natomiast wewnątrz budynków prezentowane będą wystawy, które będą kreatywnie i zrozumiale przedstawiać historię i znaczenie Westerplatte oraz wojnę obronną 1939 roku.

Całość krajobrazu kulturowego, topografii i anatomii Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 stworzy niepowtarzalną przestrzeń, które ma na celu przybliżenie zwiedzającym triady wartości, przyświecającej budownictwem Muzeum. To właśnie oddanie hołdu bohaterom i upamiętnienie ważnych wydarzeń z września 1939 r. jest najistotniejsze ze względu na prowadzoną misję. Poprzez zintegrowanie tych elementów, muzeum staje się nie tylko miejscem edukacyjnym, ale także kreatywnym, dzięki czemu będzie inspirować i pobudzać do refleksji odwiedzających.

Obecnie na terenie Westerplatte można zaobserwować różnorodne pozostałości związane z historią i działalnością pola bitwy. Substancja materialna obejmuje relikty obiektów, takie jak wartownie, koszary, elektrownia (magazyny) schrony amunicyjne, a także cmentarz Żołnierzy Wojska Polskiego na Westerplatte z uczytelnionymi relikdami. Te historyczne budowle są świadectwem bohaterskiej obrony Westerplatte i mają ogromne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego kraju.

Na Westerplatte obecnie można w niewielkim stopniu dostrzec ślady topografii pola bitwy, takie jak obwałowania ziemne, umocnienia czy inne przeszkody, które stanowiły ważny element systemu obronnego tej placówki. Te elementy topograficzne są istotne zarówno pod względem historycznym, jak i w kontekście przekazu dla przyszłych odwiedzających. W ramach muzeum istnieje też kilka rozwiązań komunikacji, które odgrywają ważną rolę w przestrzeni półwyspu.

Półwysep Westerplatte charakteryzuje się względnie zróżnicowanym krajobrazem, który obejmuje bogactwo flory i fauny. Na tym terenie można spotkać różnorodne gatunki drzew i krzewów, tworzących piękne i naturalne otoczenie. Ponadto, półwysep pełni funkcję ostoi dla zwierzyny i ptactwa, stanowiąc istotne miejsce dla ochrony przyrody.

Zaproponowane w Założeniach programowych Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 ciągi komunikacji podzielono na trzy elementy. Ścieżki związane z merytorycznym charakterem zwiedzania obejmuje różne osie, takie jak oś militarna, oś rekreacyjna i oś symboliczna. Osie te są skierowane głównie do zwiedzających, którzy otrzymują merytoryczne informacje dotyczące historii Westerplatte i wojny obronnej 1939 roku. Oś militarna koncentruje się na aspektach związanych z działaniami wojskowymi i polami bitwy, oś rekreacyjna oferuje możliwość korzystania z terenów rekreacyjnych i spacerowych, a oś symboliczna odnosi się do wartości symbolicznych i pamięci narodowej.

Ciąg komunikacji technicznej odnosi się do komunikacji pomiędzy zwiedzającymi, pracownikami muzeum i podmiotami zewnętrznymi. Jest to ważny aspekt dla zapewnienia płynnego przebiegu zwiedzania, obsługi technicznej i bezpieczeństwa. Komunikacja techniczna obejmuje zarówno elementy informacyjne, jak i logistyczne, które mają na celu efektywne zarządzanie przestrzenią muzealną i zapewnienie odpowiednich warunków dla zwiedzających i pracowników.

Ciąg komunikacji rekreacyjnej dotyczy zwiedzających i gości, którzy korzystają z terenów Westerplatte bez zakupu biletu wstępu. Może to obejmować osoby, które chcą skorzystać z terenów rekreacyjnych, spacerować po polu bitwy lub korzystać z plaży. Komunikacja rekreacyjna ma na celu zapewnienie informacji i ułatwień dla tych użytkowników, aby mogli cieszyć się terenem Westerplatte w sposób odpowiedni i zgodny z obowiązującymi przepisami.

Wszystkie te ciągi komunikacji są istotne dla funkcjonowania Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 oraz dla zapewnienia satysfakcji i pozytywnego doświadczenia dla odwiedzających.

b. -Stan prawny

Aktualny stan prawny reguluje przede wszystkim ustawa z dnia 17 lipca 2019 r. którą przyjął Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ws. inwestycji w zakresie budowy Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 – Oddziału Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku (Dz.U. z 2019, poz. 1589, z późn. zm.) i ustanowił tym samym Muzeum inwestorem odpowiedzialnym za realizację zadania, którego częścią jest budowa wystawy Muzeum.

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków [...] z dnia 23 lipca 2003 r. , teren Westerplatte wpisuje się w art. 6 ust. 1 pkt.1 („zabytki nieruchome (...) będący między innymi krajobrazami kulturowymi (...) dziełami budownictwa obronnego, cmentarzami, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne (...)).

Aktualnie teren Półwyspu Westerplatte posiada ochronę prawną w postaci:

- dwóch wpisów do rejestru zabytków - „Pole bitwy na Półwyspie Westerplatte w Gdańsku” (decyzja A-1219 z dnia 17 maja 2001 r.) oraz „Zespół fortyfikacji Szańca Mewiego wraz z otoczeniem” (decyzja A-1930 z dnia 31 maja 2016 r.).

- uznanie Pola bitwy na Westerplatte za jeden z 5 „Pomników Historii” (Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 22 sierpnia 2003 r.) wpisanych do Rejestru, obok Grunwaldu, Maciejowic, Racławic i Rasztyna.
- Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego nr 1303 z dnia 2 maja 2002 r. z późniejszą modyfikacją – który pomimo, że obecnie nie jest aktywny z powodu przepisu nadrzędnego – specjalnej ustawy o Muzeum Westerplatte – to stanowi on ukazanie głównych trendów w opiece nad obszarem zabytkowym.
- uznanie za zabytek nieruchomy, zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków [...] z dnia 23 lipca 2003 r. , teren Westerplatte wpisuje się w art. 6 ust. 1 pk.1

Poza tym bardzo istotnymi dokumentami traktującymi o Westerplatte bezpośrednio czy też pośrednio są takie dokumenty jak:

- Statut MIIWŚ w formie zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 kwietnia 2017 r. (Dz. Urz. MKiDN poz. 12 oraz Dz. Urz. MKiDN z 2021 r. poz. 81;
- Ustawa o muzeach – Dz. U. 1997 nr 5, poz. 24 w której nie występują określenie „muzeum plenerowe” bądź „muzeum na wolnym powietrzu” jednak ogólne przepisy traktujące o tego typu ekspozycjach zewnętrznych.
- Ogólne i szczegółowe uzupełnieniami w postaci Zaleceń Konserwatorskich dotyczące poszczególnych elementów infrastruktury zabytkowej Westerplatte w tym całego obszaru zabytkowego.

Dzięki prowadzonym od 2016 r. badaniom archeologicznym systematycznie przybywa przebadanych oraz pozyskanych w ich wyniku zabytków a autentyczność tego miejsca jest w znaczący sposób uwidaczniana.

2. Charakterystyka muzeum i jego funkcja

a. ZASADNICZE ZAŁOŻENIA ORAZ CELE MERYTORYCZNE MUZEUM

a.1 - ZAŁOŻENIA MUZEUM

Kręgosłup muzealnej narracji, uruchamiający wszystkie kolejne procesy muzeologiczne wokół realizowanej inwestycji stanowi triada wartości zbudowana wokół autentyczności pola bitwy, symbolu początku II wojny światowej oraz gotowości polskiego żołnierza do obrony własnej ojczyzny. Zasadnicza wartość Westerplatte kryje się w pozostałościach oryginalnego krajobrazu kulturowego dawnej WST. Pomimo znacznych przekształceń terenu w tym zniszczenia większości obiektów Składnicy w terenie nadal istnieje szereg relikwii i obiektów wymagających opieki i ochrony. Rozległe pole bitwy daje możliwość stworzenia muzeum plenerowego, uzupełniającego wystawy organizowane obiektach o treści dostępne na terenie pleneru.

Muzeum połączy nowoczesny charakter wystawy z zachowanymi relikwiami budowli w tym symbolicznym miejscu, w którym rozpoczęła się II wojna światowa. Planowana instytucja stanie się wyjątkową jednostką kulturalną w regionie, ale także tej części Europy. W statucie powołanego Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 (połączonego 7 kwietnia 2017 r. decyzją ministra kultury i dziedzictwa narodowego z Muzeum II Wojny

Światowej) wpisana jest ochrona, utrzymanie i rewitalizacja zespołu obiektów architektury militarnej na terenie półwyspu. Do czasu formalnego przejęcia opieki nad Westerplatte przez Muzeum II Wojny Światowej teren ten był zaniedbany i utrzymywany w stanie niegodnym tego miejsca, bez poszanowania dla jego historii, a zwłaszcza dla pamięci o bohaterskich obrońcach. Powstała instytucja postawiła sobie za cel rewitalizację pola bitwy na Westerplatte i stworzenia muzeum plenerowego, spełniającego rolę edukacyjną, wychowawczą, wystawienniczą i społeczną.

Koncepcja plenerowego muzeum zakłada uczynienie z podmiejskich terenów zielonych obszar o funkcjach komemoratywnych i muzealnych oraz jednocześnie odtworzenie części walorów parkowych. Przedsięwzięcie inwestycyjne na terenie Westerplatte dotyczy wielu obiektów i dużego obszaru, co powoduje rozciągnięcie go w czasie. Teren działań został podzielony na dwa etapy (I. – do roku 2024, oraz II do 2027), aby przez cały czas zapewnić zwiedzającym dostęp przynajmniej do części obiektów.

Preferowanymi działaniami będą: odtworzenie wybranych kilku budowli byłej składnicy (w technice fundamentowania umożliwiającej zachowanie oryginalnych relikwów) i remonty konserwatorskie. Dzięki takiemu podejściu możliwe będzie uzyskanie niezbędnych z punktu widzenia potrzeb muzealnych kubatur bez istotnego ryzyka defiguracji krajobrazu kulturowego. W tym wypadku uda się uniknąć również ingerencji w ocalałe relikty. W celu zapewnienia pełnego zakresu obsługi zwiedzających obiekty będą miały zróżnicowane funkcje, m.in.: wystawienniczą, edukacyjną, magazynową oraz handlową, techniczną i socjalną. Takie podejście umożliwi znacznie bogatszą percepcję zespołu zabytkowego oraz zrozumienie specyfiki tej części pola bitwy, na co nie pozwala obecny stan. Remonty konserwatorskie stworzą szansę trwałej ochrony i udostępnienia części obiektów, takich jak np. budynek elektrowni czy tzw. nowe koszary. Z kolei odtworzenia pozwolą zagospodarować schrony amunicyjne wraz z obwałowaniami oraz budynkiem zawiadowcy stacji, które w innym przypadku są nieuchronnie narażone na powolną dekompozycję, a więc w perspektywie kilku pokoleń – nieodwracalne zniszczenie oryginalnej substancji.

Wstęp na teren muzeum plenerowego będzie bezpłatny, bilet wstępu będzie obowiązywać jednak do przestrzeni wystawienniczych prezentowanych we wnętrzach obiektów.

a.2 – CELE i planowane wystawy

Celem programowym inwestycji jest zachowanie unikatowych wartości historycznych, przestrzennych, materialnych i niematerialnych, które symbolizują bohaterstwo oraz ofiarę poniesioną przez polskiego żołnierza. Obecny stan Westerplatte nie gwarantuje odwiedzającym wyobrażenia o celu powstania, funkcjonowania i znaczeniu obrony WST. Podkreślenie znaczenia dziejów składnicy jako symbolu polskiej obecności w Wolnym Mieście Gdańsku (dalej WMG) ze szczególnym uwzględnieniem półwyspu jako miejsca chwały oręża polskiego oraz początku II wojny światowej jest główną osią narracji wystaw.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez częściową odbudowę relikwów dawnej WST oraz budowę pawilonu, gdzie zlokalizowane zostanie Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 – Oddziału Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. W miejscu tym zostanie zrealizowana

wystawa opowiadająca historię półwyspu oraz wojny obronnej 1939 r. W szczególności poprzez szereg zabiegów starano się osiągnąć rozmaite cele tj.:

- uświadomienie zwiedzającym, że najtragiczniejszy w dziejach ludzkości konflikt zbrojny, który objął cały świat, miał swój symboliczny początek 1 września 1939 r. na Westerplatte;
- zachowanie unikatowych wartości historycznych, przestrzennych, materialnych i niematerialnych Westerplatte, symbolizujących bohaterstwo oraz ofiarę poniesioną przez polskiego żołnierza, w tym Upamiętnienie obrońców WST i uhonorowanie ich pamięci.
- uwidocznienie archetypu polskich postaw w czasie II wojny światowej tj. podkreślenia znaczenia obrony Westerplatte dla podnoszenia ducha narodu i polskiego wojska w 1939 r.;
- zarysowanie celu powstania, funkcjonowania i znaczenia obrony WST na Westerplatte (ze szczególnym wskazaniem obszaru składnicy jako wybitnego osiągnięcia polskiej inżynierii fortyfikacyjnej) dla polskiej historii oraz jej symbolicznego znaczenia dla Polaków w trakcie wojny i po jej zakończeniu;
- ukazanie obrony WST w szerokim kontekście wojny obronnej 1939 r., bohaterskich postaw obrońców
- Uporządkowanie i stworzenie odpowiedniego edukacyjnego otoczenia pola bitwy na Westerplatte, umożliwiającego lepsze zrozumienie wydarzeń z września 1939 r.
- kontynuowanie badań archeologicznych na terenie dawnego pola bitwy, opracowywanie i udostępnianie zabytków archeologicznych;
- inicjowanie i koordynowanie projektów naukowych oraz badawczych wiążących się z popularyzacją wiedzy i utrwalaniem pamięci o wydarzeniach z września i października 1939 r.
- przywrócenie symbolu Westerplatte w przesłaniu Jana Pawła II z 1987 r.;
- integralność Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 w kontekście wystawy oraz narracji prowadzonej w Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku; istotnym rysuje się odwołanie także do innymi miejscami pamięci narodowej, muzeów i instytucji kultury w regionie, Polsce i na świecie (Poczta Polska w Gdańsku, Muzeum Stutthof w Sztutowie, Stocznia Gdańska itd.) – poprzez osadzenie narracji w lokalnej przestrzeni.

Powyższe cele w planach Muzeum mają być realizowane poprzez prace rewitalizacyjne i ponowną waloryzację pola bitwy na Westerplatte, które zostaną wykonane w oddzielnym projekcie. Umożliwi to zachowanie unikatowych wartości historycznych, przestrzennych, materialnych i niematerialnych Westerplatte, które zawarto w powyższych punktach

Realizacja inwestycji, poza efektami społecznymi w zakresie budowania świadomości historycznej, przyniesie wymierne korzyści w postaci:

- zwiększenia frekwencji odwiedzających pole bitwy przez turystów krajowych i zagranicznych (prognozowane liczby przekraczają pół miliona osób rocznie), a tym samym uczynienia z pola bitwy jednej z najczęściej odwiedzanych miejsc na terenie Gdańska;
- organizacji stałych i celowych wydarzeń naukowych i popularnonaukowych w liczbie kilkunastu rocznie;
- organizacji koncertów oraz rekonstrukcji i inscenizacji historycznych w liczbie kilku rocznie;
- podwyższenia atrakcyjności miejsca i stworzenia korzystnych warunków do rekreacji i poprawy bezpieczeństwa, co zaprocentuje zwiększeniem popularności terenu Westerplatte zarówno wśród mieszkańców Pomorza, jak i turystów;
- stworzenia kilkudziesięciu nowych miejsc pracy (m.in. pracownicy merytoryczni, pracownicy administracyjni, ochrona, zwiększona liczba przewodników itd.), a także zatrudnienia sezonowego w sektorze usług (parking strzeżony, plaża, gastronomia);
- włączenia ok. 20 dodatkowych miejsc pracy w I etapie realizowanej inwestycji.

b. - Substancja zabytkowa

Substancja zabytkowa znajdująca się w obrębie Muzeum Westerplatte to unikalny i wyjątkowy zbiór historycznie wartościowych obiektów oraz wszelkich pozostałości (w tym przede wszystkim archeologicznych) związanych z obroną Westerplatte. Te zabytki są ważnymi świadectwami bohaterskiego oporu polskich żołnierzy oraz wydarzeń, które miały miejsce na tym strategicznie położonym oraz symbolicznym obszarze.

Półwysep Westerplatte ze względu na swoją historię i znaczenie dla Polski został uznany w 2003 r. za pomnik historii. Tym samym zachowane na nim relikty wymienione w rozporządzeniu prezydenta RP z dnia 22 sierpnia 2003 r. (wartownia nr 1, wartownia nr 3, koszary – wartownia nr 6, placówka „Fort”, placówka „Elektrownia”, placówka kpr. Szamlewskiego, bunkier, wieża obserwacyjna) stanowią element substancji zabytkowej posiadający wartość historyczną oraz poznawczą.

Dodatkowo w ramach badań archeologicznych prowadzonych w latach 2016–2020 ujawniono kolejne zabytki, m.in.: relikty willi oficerskiej, wartowni nr 5, starych koszar, kasyna, budynku administracyjnego oraz mogiły obrońców Westerplatte.

Zarówno obiekty ujęte w zarządzeniu, jak i te odkryte w czasie badań archeologicznych powinny stanowić spójny i logiczny element narracji wespół z treściami prezentowanymi w budynkach przeznaczonych na cele ekspozycyjne. Celem takiego założenia jest uzyskanie koherentnego przekazu porządkującego wiedzę w sposób logiczny pod względem chronologicznym i tematycznym z uwzględnieniem orientacji przestrzennej pola bitwy. Z uwagi na postępujące cały czas prace archeologiczne konkretne działania konserwatorskie (uczytelnienia bądź odtworzenia) historycznych budowli będą podejmowane po szczegółowych badaniach i ekspertyzach.

Należy także podkreślić, że podział strukturalny wystaw w poszczególnych budynkach, przewidzianych do realizacji (budynek zawiadowcy stacji, schron amunicyjny nr 1, placówka „Fort” wraz z towarzyszącymi schronami amunicyjnymi nr 8, 10–12 oraz budynek „Elektrowni”) został opisany w załączonych do niniejszego dokumentu scenariuszach wystaw. W skład substancji zabytkowej Muzeum zgodnie z ustaleniami poczynionymi w toku dokonywanych wpisów do rejestru zabytków wchodzi zatem różne elementy, takie jak:

1. Wartownie, które pełniły kluczową rolę podczas obrony.
2. Koszary i pozostałości innych budynków składnicy jako miejsca zakwaterowania i punkty obronne.
3. Elektrownia będąca świadectwem obiektu technicznego z zakresu infrastruktury i samozaopatrzenia, odgrywała istotną rolę dla funkcjonowania składnicy przez 13 lat jej funkcjonowania.
4. Schrony amunicyjne będące pozostałościami po nadrzędnej funkcji miejsca – magazynowania amunicji oraz przechowywania broni i materiałów wybuchowych.

Wszystkie te elementy substancji zabytkowej mają duże znaczenie dla dziedzictwa narodowego i są niezwykle cenne pod względem historycznym i kulturowym. Przez zachowanie i prezentację tych zabytków Muzeum Westerplatte przyczynia się do edukacji oraz upamiętnienia bohaterstwa i ofiary polskich żołnierzy w czasie II wojny światowej.

W nawiązaniu do zapisów znajdujących się w Funkcjonalno-użytkowym zakresie opracowania (dalej FUZO) dla konkursu na projekt architektoniczny Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 – Oddziału Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku na Westerplatte zaprezentowano zestawienie elementów i obiektów przewidzianych do umieszczenia w ramach poszczególnych części wystawy.

Zasadnicza wartość Westerplatte kryje się w pozostałościach oryginalnego krajobrazu kulturowego dawnej WST. Pomimo znacznych przekształceń terenu i zniszczenia obiektów składnicy – głównie po II wojnie światowej – nadal istnieje tu sieć reliktyw (w tym przede wszystkim tych wydobywanych i uczynianych dzięki pracom archeologicznym). Daje to możliwość stworzenia muzeum plenerowego, uzupełniającego wystawy zorganizowane w nowych oraz odbudowanych obiektach o treść dostępną w przestrzeni dawnego pola walki. Muzeum łączące nowoczesny charakter wystawy z zachowanymi reliktywami budowli i symboliką miejsca, w którym rozpoczęła się II wojna światowa, stanie się unikalną instytucją na mapie historycznej Polski oraz w założeniach także Europy i świata. Utworzenie placówki na Westerplatte jest projektem wpisującym się w prowadzoną politykę historyczną państwa. Zgodnie z Zarządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Muzeum II Wojny Światowej, Muzeum posiada swój Oddział Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, który odpowiadać będzie za przestrzeń półwyspu. W statucie tym wpisana i wyszczególniona została ochrona, utrzymanie i rewitalizacja zespołu obiektów architektury militarnej na terenie półwyspu co stanowi jeden z najważniejszych celów instytucji. Muzeum stawiając sobie za cel rewitalizację pola

bitwy na Westerplatte i stworzenia muzeum plenerowego, spełniającego rolę edukacyjną, wychowawczą, wystawienniczą i społeczną bierze na siebie odpowiedzialność i dbałość o to miejsce. Koncepcja plenerowego muzeum zakłada uczynienie z terenu Pola Bitwy obszaru o funkcjach komemoratywnych i muzealnych oraz jednocześnie odtworzenie części walorów parkowych ma zwiększyć ilość potencjalnych gości Muzeum, bez względu na cel ich obecności.

Działania inwestycyjne obejmują zadania zgodne z poniższym zestawieniem dla obiektów:

<i>oznaczenie zgodnie z zał. nr 1 do FUZO</i>	<i>nazwa obiektu</i>	<i>funkcja docelowa</i>	<i>planowane działanie konserwatorskie i wystawiennicze</i>	<i>nr karty obiektu</i>	<i>Forma działań</i>
1	Parking plażowy	budynek obsługi ruchu turystycznego wraz z parkingiem	Tablice informacyjne oraz system identyfikacji	-	Obiekt nowy
20	Cmentarz	cmentarz – nowy obiekt	obiekt zrealizowany w ramach oddzielnego zadania; Tablice informacyjne oraz system identyfikacji w tym makiety w skali 1:35, tablice dla willi oficerskiej, wartowni nr 5, cmentarza w ramach uzupełnień		uzupełnienia
-	Zagospodarowanie Terenu	otwarta przestrzeń pleneru na półwyspu Westerplatte w obszarze terenów ogólnodostępnych z przeznaczeniem na inwestycję w zakresie budowy MWiW1939	odtworzenie historycznego zagospodarowania byłej WST, stworzenie ścieżki zwiedzania, budowa, przebudowa, odtworzenia i konserwacja budynków i budowli historycznych, dostosowanie dla niepełnosprawnych, odtworzenie historycznego układu komunikacyjnego, wyznaczenie strefy dla rekonstruktorów wg zaleceń ze scenariusza ścieżka zwiedzania [SCENARIUSZ]	I/20	uczytelnienie / odtworzenie / rekonstrukcja wg wybranych form
-	System Identyfikacji Wizualnej	informacyjna		I/21	budowa
2	Czerwony Mur	relikt, element ścieżki zwiedzania	- tablica informacyjna o obiekcie	I/20	uczytelnienie na wybranych odcinkach
4	Magazyn Paliw	relikt, element ścieżki zwiedzania	Tabliczka informacyjna	I/04	uczytelnienie fundamentów i ich remont konserwatorski
6	Schron BAS	relikt	Tabliczka informacyjna	I/20	remont konserwatorski
7	Wieża BAS	relikt	Tabliczka informacyjna	I/20	remont konserwatorski
-	Falochron	relikt	remont konserwatorski	I/20	
8, 19, 10	Magazyn nr 2-4	relikt, wał ziemny - funkcje pomocnicze	- tablica informacyjna o obiektach	I/06	uczytelnienie fundamentów i ich remont konserwatorski

			- makieta obiektów (Magazynów 2 – 4) w skali 1:35		
13-15	Magazyn nr 10-12	obiekty o charakterze wystawienniczym	- makieta budynków magazynów 10 – 12 w skali 1:35 - tablica informacyjna o budynkach - opcjonalnie info. o prezentowanej treści wewnątrz	I/08	Odtworzenie budynku
16	Obwałowania II linii magazynów (nr 5-6-7, 13-14-15)	element ścieżki zwiedzania, wał ziemny - funkcje pomocnicze	Tabliczka informacyjna	I/10	rekonstrukcja obwałowań ziemnych
21	Kasyno Podoficerskie	relikt	- tablica informacyjna o obiektach - makieta obiektów w skali 1:35 -	I/11	uczytelnienie fundamentów
22	Popielnik	relikt		I/20	anastyloza
23	Stare Koszary	relikt, element ścieżki zwiedzania		I/12	uczytelnienie fundamentów
24	Budynek Administracyjny	Relikt, element ścieżki zwiedzania		I/13	uczytelnienie fundamentów
3	Budynek Zawiadowcy Stacji	funkcja wystawiennicza	- makieta budynku w skali 1:35 - tablica informacyjna o budynku - zaznaczenie śladu toru na ścieżce [SCENARIUSZ]	I/03	Odtworzenie budynku
5	Magazyn nr 1	funkcja wystawiennicza, wał ziemny - funkcje pomocnicze	- makieta budynku w skali 1:35 - tablica informacyjna o budynku - opcjonalnie info. o prezentowanej treści wewnątrz [SCENARIUSZ]	I/05	Odtworzenie budynku
11	Magazyn nr 8	obiekt o charakterze wystawienniczym - element ścieżki zwiedzania, wał ziemny - funkcje pomocnicze	- makieta budynku w skali 1:35 - tablica informacyjna o budynku - opcjonalnie info. o prezentowanej treści wewnątrz [SCENARIUSZ]	I/07	Odtworzenie budynku
17	Magazyn nr 9	obiekt o charakterze wystawienniczym - element ścieżki zwiedzania, wał ziemny - funkcje pomocnicze	- makieta budynku w skali 1:35 - tablica informacyjna o budynku - opcjonalnie info. o prezentowanej treści wewnątrz [SCENARIUSZ]	I/07	Odtworzenie budynku
12	Placówka "FORT"	obiekt okresowo udostępniany zwiedzającym	- makieta budynku w skali 1:35 - tablica informacyjna o budynku	I/09	remont konserwatorski

			- opcjonalnie info. o prezentowanej treści wewnątrz [SCENARIUSZ]		
27	Koszary - skrzydło południowe	element ścieżki zwiedzania	makieta budynku w skali 1:35	I/15	remont konserwatorski
28	Koszary - skrzydło północne	element ścieżki zwiedzania	- tablice informacyjne o budynku w zależności od projektu opisy we wnętrzu [SCENARIUSZ]	I/16	uczytelnienie i remont konserwatorski
29	Wartownia nr 3	Relikt, element ścieżki zwiedzania	- makieta budynku w skali 1:35 - tablica informacyjna o budynku	I/17	remont konserwatorski
32	„Elektrownia”	obiekt wystawienniczy	- makieta budynku w skali 1:35 - tablica informacyjna o budynku - opcjonalnie info. o prezentowanej treści wewnątrz	-	obiekt realizowany w ramach oddzielnego zadania
25	Pomnik 10-lecia „odzyskania Niepodległości”	element ścieżki zwiedzania	Tabliczka informacyjna	I/20	odtworzenie
30	Pawilon Wystawienniczy	budynek wystawienniczy	[SCENARIUSZ]	I/18	budowa
31	Stanowisko armaty	relikt	Tabliczka informacyjna	I/20	uczytelnienie
33	Pomnik Obrońców Wybrzeża	miejsce pamięci	Tabliczka informacyjna	I/19	remont i modernizacja
34	Mikołajewo (obiekt)	Relikt, element ścieżki zwiedzania	Tabliczka informacyjna	I/14	uczytelnienie fundamentów
20	Wartownia nr 1	obiekt wystawienniczy	Tabliczka informacyjna o obiekcie oraz makieta na granicy działki	-	poza zakresem opracowania
	Wartownia nr 4		Tabliczka informacyjna o obiekcie oraz makieta na granicy działki	-	poza zakresem opracowania
	Szaniec Mewi		Brak działań	-	poza zakresem opracowania
STREFY REKREACYJNE					
A	A - Strefa rekreacyjna FLORA	element ścieżki zwiedzania z wyróżnionymi funkcjami przyrodniczymi	budowa	I/A	
B	B - Strefa rekreacyjna FAUNA	element ścieżki zwiedzania z wyróżnionymi funkcjami przyrodniczymi	budowa	I/B	
C	C - Strefa rekreacyjna MIKOŁAJEWO	element ścieżki zwiedzania z wyróżnionymi funkcjami przyrodniczymi	budowa	I/C	

Szczegółowy opis działań w poszczególnych obiektach oraz na terenie całego muzeum plenerowego zawierają Karty Obiektów, stanowiące załącznik nr 9 do FUZO dokumentacji na konkurs projektu Muzeum – opisy nazw kart stanowią kolumnę nr 5 tabeli. Tam też znajdują się przewidywane wytyczne konserwatorskie oraz szereg działań, które mogą być podejmowane

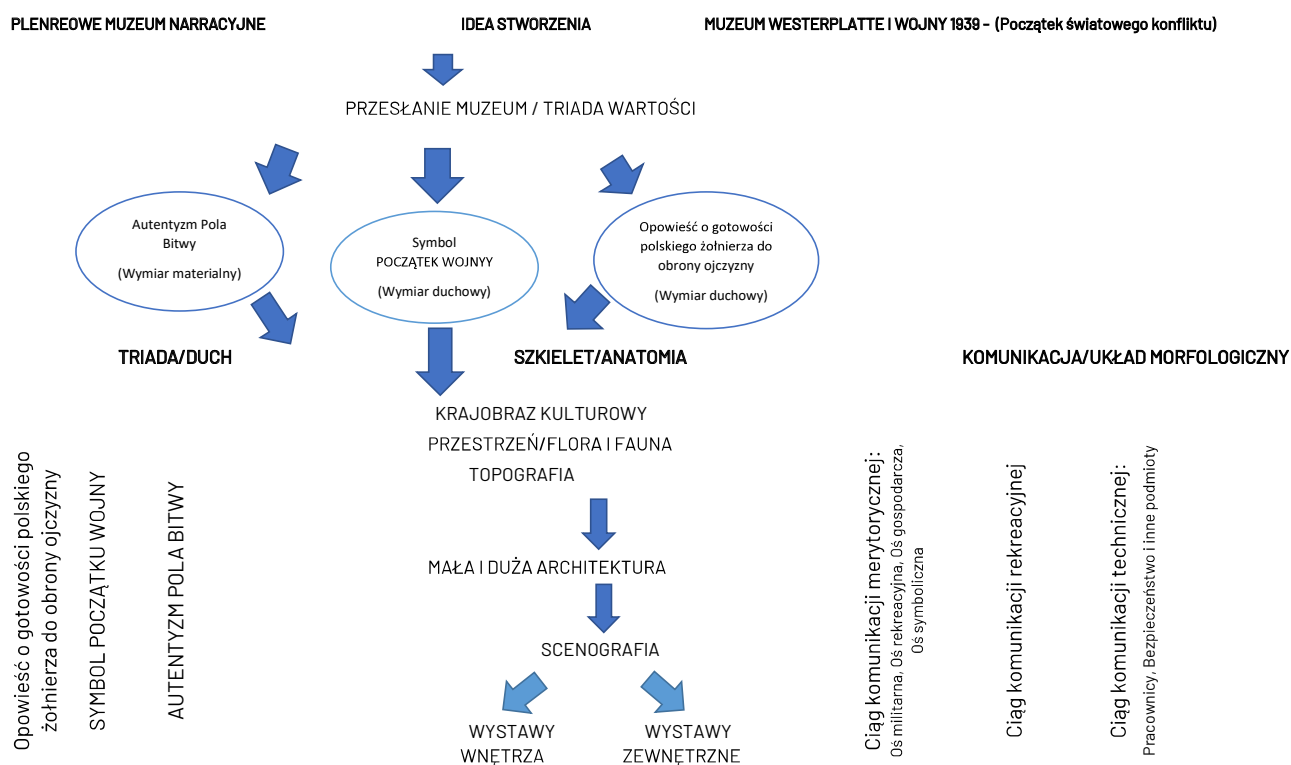
w ramach prac przy poszczególnych obiektach wchodzących w skład Muzeum.

Placówki i stanowiska dziś nie istniejące a będące obiektami WST do 1939 r. (posiadające narrację wystawienniczą wg poniższego scenariusza i treści ścieżki zwiedzania):

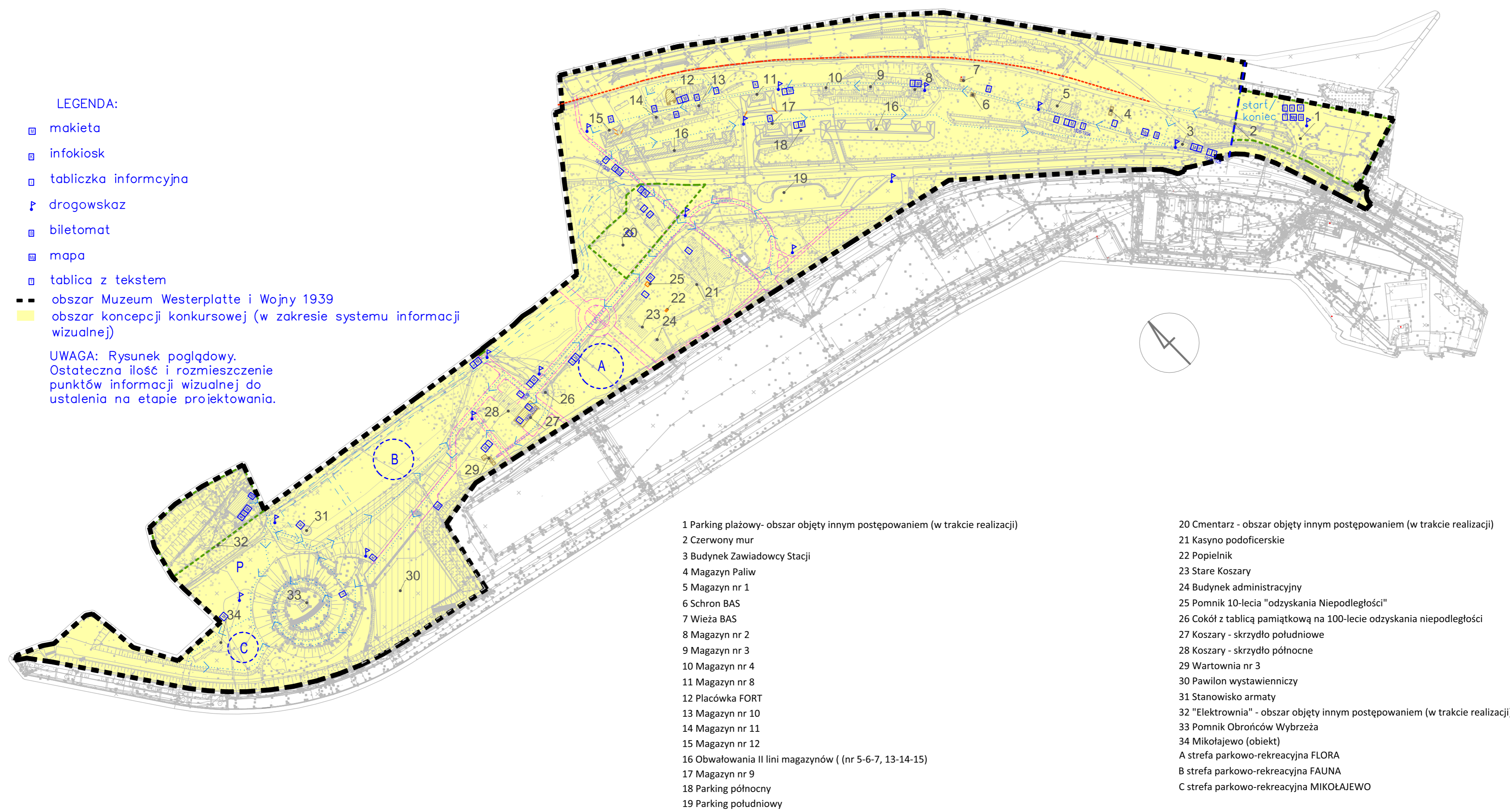
Opis	Nazwa obiektu	Forma prezentacji	Lokalizacja
A	Placówka „Prom”	- tablica informacyjna o obiekcie	Obszar przeprawy promowej - kanał portowy
B	Placówka kpr. Szamlewskiego – Wał	- tablica informacyjna o obiekcie	W bezpośrednim sąsiedztwie obiektu schronu amunicyjnego nr 1
C	Wartowania nr 2	- tablica informacyjna o obiekcie - makieta obiektu w skali 1:35	Na trasie ścieżki zwiedzania w obrębie opowieści o systemie obrony
D	Placówka sierż. Deika	- treść w obrębie tablicy informacyjnej	ekspozytor opowiadający o systemie obrony (dwie placówki)
E	Placówka „Przystań”	- tablica informacyjna o obiekcie	Na trasie ścieżki zwiedzania w obrębie opowieści o systemie obrony
F	Placówka „Łazienki”	- tablica informacyjna o obiekcie	
G	Placówka „Elektrownia”	- tablica informacyjna o obiekcie	

Konieczne do umieszczenia punkty orientacji przestrzennej dla historycznego pola bitwy ze wskazaniem „tu jesteś” do wkomponowania w ścieżkę zwiedzania:

Lp.	Nazwa obiektu	Funkcja obiektu	Forma prezentacji	Lokalizacja
Z.1	Punkty orientacji w terenie ze wskazaniem „tu jesteś”	Informacyjna	Makieta półwyspu w skali 1:400	Okolice budynku zawiadowcy stacji
Z.2	Punkty orientacji w terenie ze wskazaniem „tu jesteś”	Informacyjna	Makieta półwyspu w skali 1:400 - info kiosk	Za wałem magazynu nr 12
Z.3	Punkty orientacji w terenie ze wskazaniem „tu jesteś”	Informacyjna	Makieta półwyspu w skali 1:400	W okolicach przestrzeni ekspozycyjnej

SYSTEM INFORMACJI WIZUALNEJ

3. Założenia rozwojowe

a. Pole Bitwy na Westerplatte w ramach Muzeum Westerplatte i Wojny 1939

W nomenklaturze naukowej pole bitwy jest specyficznym fragmentem krajobrazu kulturowego. Ten zaś jest niczym innym jak przestrzenią historyczną ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą warstwowo ułożone wytwory cywilizacyjne i przyrodnicze. Pole bitwy czy też pobojuwisko, tym jednak różni się od krajobrazu kulturowego, że nie aspekt materialny jest w nim najważniejszy, a semiotyczny. Są to miejsca wydarzeń historycznych o różnym znaczeniu dla dziejów państwa czy świata. Jedne z nich są uznawane za kamienie milowe, punkty przełomu między starym a nowym, jak np. upadek Konstantynopola uznawany przez część historyków za koniec epoki średniowiecza. Większość osób wychowanych w określonym kręgu kulturowym jest w stanie wskazać kilka istotnych bitew i miejsc, gdzie się one odbyły. Wynika to z ich znaczenia dla poszczególnych narodów, w tym najbardziej zainteresowanych – czyli wrogich stron, dla których jest ono polem chwały lub klęski. To wokół nich przez stulecia budowano tożsamość narodową, pamięć o żołnierzach, ich bohaterstwie i poświęceniu oraz kształtowano na tych przykładach pamięć kulturową (społeczną) i indywidualną poszczególnych państw i narodów. Były one również symbolami porażek, często niezabliźnionych ran w dziejach poszczególnych narodów żądnych odwetu. Dlatego też każde pole bitwy jest naznaczone chwałą zwycięzców i klęską przegranych. Ten stosunek nie zawsze jest jednoznaczny i oczywisty. Czasami to przegrani stają się moralnymi zwycięzcami przez swą zdeterminowaną postawę trwania na posterunku w obliczu miażdżącej przewagi. Nikt nie pamięta obrońców Termopil czy Westerplatte inaczej jak bohaterów, którzy stawiali czoła przeważającym siłom wroga. To właśnie ich postawa wpłynęła na znaczenie moralne stoczonych bitew dla współtowarzyszy broni walczących dalej na innych frontach.

Anatomia Muzeum osadzona jest w krajobrazie kulturowym półwyspu Westerplatte. Składa się na niego przyroda, mała i duża architektura oraz przestrzenie wystawiennicze wpisane w historyczne otoczenie. Wszystkie te elementy składają się na cały obraz Muzeum Westerplatte i Wojny 1939. Powierzchnia do zagospodarowania według założeń projektowych to około 24 ha. Nie obejmuje ona parkingu zewnętrznego oraz terenu Szańca Mewiego (który został wyłączony z niniejszego opracowania podobnie jak wartownie nr 1 i 4 a także dwóch schronach amunicyjnych), znajdujących się aktualnie na terenie jednostki wojskowej).

a) Flora i fauna – Na terenie półwyspu występują różnorodne gatunki drzew oraz krzewów. Występuje tu również ptactwo oraz zwierzęta, a sam półwysep jest otoczony przez akweny wodne. Szczegółowy opis w tym zakresie stanowi opracowanie pt. „Rekreacyjno-parkowy wymiar Westerplatte” autorstwa Eweliny Latoszewskiej który wraz z rozwiązaniami małej architektury stanowi część z opracowania ścieżki zwiedzania.

b) Mała i duża architektura – składają się na nią relikty pola bitwy (tor nr 1, czerwony mur, magazyn benzyny, schrony amunicyjne nr 2-4, placówka „Fort”, wartownia nr 5, willa oficerska, stare koszary, willa podoficerska, budynek administracyjny, nowe koszary, wartownia nr 3, elektrownia), odtwarzane budynki i obiekty (budynek zawiadowcy stacji,

schron amunicyjny nr 1, nr 8, nr 9, nr 10, nr 11, nr 12, tor nr 2, wały ochronne wzdłuż drugiej linii schronów), nowe budynki (obiekt mieszczący przestrzeń ekspozycyjną w obrębie pomnika Obrońców Wybrzeża, budynek obsługi ruchu turystycznego – zlokalizowany poza obrębem pola bitwy na Westerplatte).

c) Scenografia – zewnętrzne elementy wystawiennicze (makiety, tablice tekstowe, tablice informacyjne, Info-kioski, biletomaty, mapy) strefa rekonstrukcji historycznych oraz wystawy wewnątrz odtworzonych i zrewitalizowanych budynków.

Personel Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 jest i pozostanie częścią struktury Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku – wykonującym swoje zadania na terenie płw. Westerplatte. W ramach etatów i struktury organizacyjnej zostaną przewidziane miejsca pracy niezbędne do obsługi m.in.: przestrzeni wystawienniczych, ruchu zwiedzających, infrastruktury technicznej, zapewnienia bezpieczeństwa ludziom oraz zbiorom.

b. Struktura personelu

PLAN ZATRUDNIENIA W 2024 MUZEUM WESTERPLATTE I WOJNY 1939 ODDZIAŁ MUZEUM II WOJNY ŚWIATOWEJ W GDAŃSKU.

1. DZIAŁ MARKETINGU I SPRZEDAŻY

Zatrudnienie:

- a) 3 etaty na zmianie w punkcie kasowo/informacyjnym – sprzedaż biletów oraz udzielanie informacji turystom,
- b) 1 etat koordynator do zarządzania pracownikami, reagowanie na bieżące potrzeby w miejscu pracy w budynku elektrowni, układanie grafików,
- c) 2 etaty, sprzedawca gadżetów oraz publikacji MIIWŚ

Suma: 6 etatów

2. DZIAŁ ZBIORÓW

Zatrudnienie:

- a) 2 etaty będą zajmować się głównie eksponatami dotyczącymi Westerplatte, szczególnie pozyskanymi z wykopalisk archeologicznych. Osoby te powinny zaznajomić się ze specyfiką opieki nad przedmiotami pozyskanymi z wykopalisk archeologicznych na terenie nowego Oddziału a także zajmować się opieką nad zasobem archeologicznym pozyskanym na Westerplatte, który trafi do zasobu działu zbiorów. Dodatkowo osoby te będą realizować zadania związane z pozyskiwaniem eksponatów do zbiorów i na wystawę przygotowywaną w ramach oddziału np. od rodzin obrońców. Dodatkowo osoby te razem z pracownikami działu edukacji i działu wystaw pełniłyby dyżury merytoryczne (tj. sprawdzanie stanu przestrzeni wystawienniczych), które będą organizowane na terenie oddziału.

Suma: 2 etaty

3. DZIAŁ EDUKACJI

- a) 4 etaty – prowadzenie działań edukacyjnych na terenie WST dla grup wczesnoszkolnych, szkolnych i ponad podstawowych. Lekcje i warsztaty muzealne wpisujące się w misję MIIWŚ w Gdańsku, w tym lekcje wyjazdowe m.in. do szkół w Klubie Szkół Westerplatte. Planowane są zajęcia dla seniorów jak i grup wykluczonych społecznie na terenie półwyspu Westerplatte. Cykliczne prezentacje filmów przybliżających tematykę heroicznej obrony Westerplatte jak i życia Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku. Spacer historyczny po terenie Półwyspu Westerplatte dla grup wczesnoszkolnych 103, przedszkolnych i dorosłych. Przygotowywanie przedstawień teatralnych dla grup młodzieży poruszających temat obrony Westerplatte. Wydanie serii broszur edukacyjnych adresowanych do młodszego odbiorcy dot. tematu WST. Organizowanie gier terenowych dla uczniów szkół podstawowych i dla rodzin z dziećmi (weekendy).

Suma: 4 etaty

4. DZIAŁ WYSTAW

Zatrudnienie:

- a) 4 etaty będą skupiać się głównie na zadaniach związanych z funkcjonowaniem MWiW1939,

Ekspozycjami dot. Westerplatte, tworzenie scenariuszy wystaw i organizacja ekspozycji przede wszystkim plenerowych. Dodatkowo osoby te zarządzałyby procesem monitoringu stanu zachowania ekspozycji we wszystkich obiektach należących do muzeum plenerowego, m.in. kontrola warunków klimatycznych. Pełnili by dyżury merytoryczne (tj. sprawdzanie stanu przestrzeni wystawienniczych).

Suma: 4 etaty

5. DZIAŁ PRAWNO-ADMINISTRACYJNY

Zatrudnienie:

- a) 1 etat – pracownik administracyjno-biurowy, odpowiedzialny za:
- nadzór nad serwisem sprząającym w budynku Elektrowni i BORT-u
 - zamówienia meblowo-biurowe
 - pomieszczenia magazynowe
 - zapewnienie transportu w obrębie oddziału oraz pomiędzy siedzibą główną Muzeum a oddziałem
 - obsługa administracyjna pracowników oddziału
- b) 1 etat – pracownik – specjalista ds. utrzymania terenów zewnętrznych jako wsparcie dla aktualnego pracownika odpowiedzialnego również za utrzymanie terenów zielonych wokół siedziby głównej oraz patio hotelowego
- nadzór nad firmą realizującą prace utrzymaniowe na zlecenie Muzeum
 - nadzór inwestorski w branży zieleni podczas realizacji kolejnych etapów zagospodarowania muzeum plenerowego
 - nadzór inwestorski w okresie pielęgnacji po inwestycyjnej (cmentarz, Elektrownia)
 - planowanie i nadzorowanie prac zapewniających estetykę teren zielonych

suma: 2 etaty

6. DZIAŁ ZABEZPIECZENIA I EKSPLOATACJI

Zatrudnienie:

- a) 1 etat -Specjalista ds. eksploatacji budynków i terenów – osoba odpowiedzialna za funkcjonowanie dotychczasowej infrastruktury budowlanej i technicznej na Westerplatte. Dodatkowo odpowiedzialna za sprawność użytkowania obiektu elektrowni, cmentarza, Bazy Kontenerowej powstałych w ramach inwestycji budowy Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, w tym systemów bezpieczeństwa, BMS, instalacji energetycznych. Rozliczania zużytych mediów (energia elektryczna, woda i ścieki) z ich dystrybutorami (ZMPG S.A. oraz SG). Opiniowanie składanych propozycji projektowych po wybraniu Wykonawcy na dokumentację budowlaną – instalacyjną całości „Muzeum Westerplatte i Wojny 1939”

- b) 1 etat -Specjalista ds. bezpieczeństwa – osoba odpowiedzialna za nadzór nad obsadą służby Ochrony oraz stanowiskiem SMA usytuowanym w Bazie Kontenerowej. Nadzór pod względem bezpieczeństwa nad przebiegiem prac archeologicznych. Nadzór nad organizacją wydarzeń realizowanych na Westerplatte. Koordynacja funkcjonowania procesu inwestycji z bieżącym funkcjonowaniem obszaru Westerplatte. Opiniowanie w zakresie zagadnień bezpieczeństwa składanych propozycji projektowych po wybraniu Wykonawcy na dokumentację budowlaną – instalacyjną całości „Muzeum Westerplatte i Wojny 1939”

Suma: 2 etaty – w tym nieuwzględnione etaty związane z przeniesieniem opiekunów sal jako osoby zajmujące się ochroną pomieszczeń wystawienniczych (jak ma to miejsce w siedzibie Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku).

SUMA WSZYSTKICH ETATÓW (w pierwszym etapie realizowania inwestycji): 20¹

c. Założenia dotyczące godzin otwarcia oraz biletowania:

Propozycją jest umożliwienie zwiedzania obiektów poprzez jeden bilet. W założeniach Muzeum (przestrzeń plenerowa) otwarta będzie 7 dni w tygodniu, wedle zaproponowanego schematu:

- wrzesień – czerwiec

teren otwarty 8:00 – 22:00/ obiekty otwarte 10:00 – 17:00

- lipiec – sierpień

teren otwarty 8:00 – 22:00/ obiekty otwarte 10:00 – 20:00

Warto wziąć pod uwagę aby bilet wstępu miał formę zbliżoną do przepustki legitymującej do wejścia na teren WST stylizowany graficznie na okres II RP.

Założenia dotyczące biletowania:

1. Klient indywidualny oraz grupowy – teren otwarty, możliwość zwiedzania bez biletów, bez przewodnika, tak jak dotychczas + goście korzystają z aplikacji skanującej kod QR przy obiektach „niemych” gdzie wizualizowane jest, jak obiekt wyglądał kiedyś; brak możliwości wejścia do odbudowanych obiektów.
2. Klient indywidualny – zakup biletów wstępu do odbudowanych obiektów (bilety sprawdzane przez opiekunów wystawy/ochronę w poszczególnych obiektach), zwiedzanie samodzielne
3. Klient indywidualny – zakup biletów wstępu do odbudowanych obiektów (bilety sprawdzane przez opiekunów wystawy/ochronę w poszczególnych obiektach) z opłatą za przewodnika. Przewodnicy w ustalonych przedziałach czasowych zaczynają ścieżkę zwiedzania z zebranymi klientami indywidualnymi.

¹ Założenia te ukazują plan na 2024 r. Nie zawiera informacji o pracownikach fizycznych (np. osobach sprzątających we wnętrzach budynków i terenach wokół nich, konserwatorach zieleni itp. personelu). Przy planowanym zatrudnieniu dla konserwacji tak dużego obszaru leśno-parkowego oraz ochrony obiektów rozważane będą różne formy, w tym personel wynajęty poprzez podmiot zewnętrzny.

4. Klient grupowy - zakup biletów wstępu do odbudowanych obiektów (bilety sprawdzane przez opiekunów wystawy/ochronę w poszczególnych obiektach) z opłatą za przewodnika. Konieczna wcześniejsza rezerwacja na konkretną godzinę.

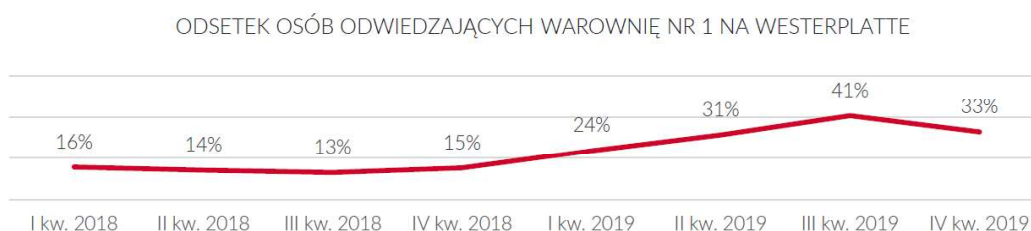
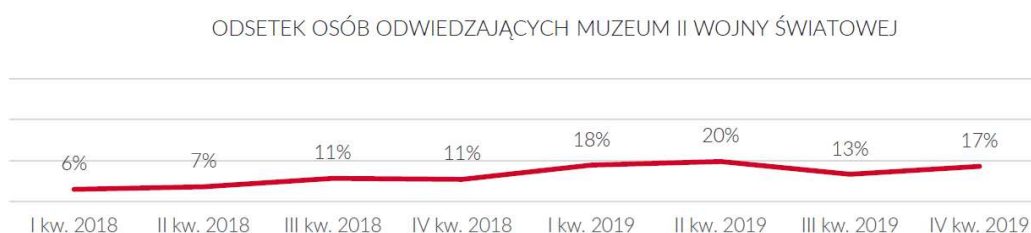
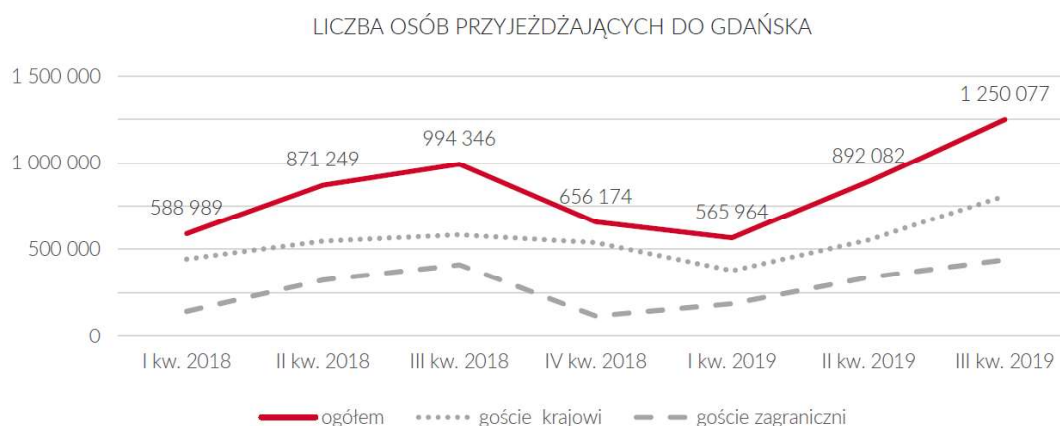
Bilety do nabycia w internecie, w kasach MWiW1939 oraz w kasach MIIWS, na statku

Informacja – Budynek Obsługi Ruchu Turystycznego, punkt info MIIWS

Automat do sprzedaży biletów przy stacji kolejowej.

Do sprzedaży oraz obsługi zwiedzających w MWiW1939 należy zatrudnić 4 osoby. W sezonie lipiec – sierpień dodatkowe wsparcie zatrudnieniem na zlecenie/ outsourcing kolejnej 1-2 osób ze względu na wydłużenie godzin otwarcia Muzeum oraz większej frekwencji. W okresie lipiec – sierpień 4 sprzedawców na dziennej zmianie, w okresie wrzesień – czerwiec ewentualnie 3 osoby na dziennej zmianie.

W III kwartale 2019 roku Westerplatte odwiedziło ok. 500 000 osób

Wewnątrz rekonstruowanych i konserwowanych budynków WST, należy zastosować nowoczesną formę przekazu, atrakcyjną dla młodych odbiorców, a jednocześnie

zrozumiałą dla tych starszych. Podczas projektowania wystawy wskazane jest wykorzystanie różnorodnych technik ekspozycyjnych, co pozwoli zaspokoić zróżnicowane wymagania zwiedzających oraz ich kompetencje merytoryczne. Należy tu przewidzieć intuicyjny charakter zastosowanych rozwiązań.

Głównym celem ekspozycji będzie czytelne przekazanie zasadniczych treści oraz prowokowanie widza do zadawania pytań, na które będzie mógł odnaleźć odpowiedź na kolejnych etapach zwiedzania. Mając to na uwadze, należy przewidzieć podział narracji na ścieżkę ujmującą zagadnienie na poziomie podstawowym oraz możliwość jej rozbudowania o treści szczegółowe. Taki wariant zwiedzania powinny zapewnić zastosowane rozwiązania techniczne, umożliwiające zapoznanie się z dodatkowymi wątkami tematycznymi. Należy również przewidzieć optymalną ilość prezentowanych informacji, umożliwiającą ich estetyczną prezentację w co najmniej dwóch wersjach językowych. Zastosowane rozwiązania zostaną dostosowane do potrzeb osób z dysfunkcjami ruchu, słuchu oraz widzenia.

d. Problemy ekspozycji w ramach istniejącej infrastruktury (Pomnik, Cmentarz oraz pozostałe obiekty militarne (zniszczone i ocalałe wartownie, ruiny koszar)

„W przypadku Westerplatte obiekt muzealny będący przedmiotem ochrony i upamiętnienia stanowi:

- obszar dawnej Składnicy Tranzytowej będący polem bitwy,
- dawne zabudowania militarne – w większości zniszczone bądź nie istniejące w terenie,
- akcenty komemoratywne akcentujące w sposób symboliczny walkę żołnierzy polskich w wojnie obronnej na terenie półwyspu powstały w różnym okresie i w formie przekazu są sobie przeciwstawne (ogromny kopiec z monumentalnym założeniem pomnikowym naprzeciwko wyciszonemu i wpisującemu się w otoczenie cmentarzowi);

W ramach zagrożeń wyszczególnionych przez autora koncepcji Muzeum Westerplatte-Wisłoujście z 1974 r. czytamy:

„Pomnik, projektu Franciszka Duszenki ogólną, monumentalną formą przypominający złamany bagniet posiada wkomponowane nazwy niektórych pól bitewnych, gdzie walczyli Polacy, natomiast górne postacie pomnika poświęcone są sławie zwycięzców i tym, którzy nadal czuwają na straży pokoju i suwerenności. Wielki ten monument stojący u wjazdu do portu gdańskiego stanowi główny akcent plastyczny Westerplatte. Uporządkowanie terenów dawnej Składnicy Tranzytowej zaprojektował Adam Haupt. Projekt ten nie został w całości i pełnym zakresie zrealizowany. Wydaje się również, że oceniając z perspektywy czasu, pewne założenia ogólnej koncepcji uporządkowania przestrzennego należy poddać rewizji.

U wjazdu na półwysep zaprojektowany został parking, łączący się płynnie z drogą prowadzącą ku pomnikowi. Obok parkingu, nieco w głębi został

zlokalizowany surowy blok pawilonu mieszczącego kiosk z pamiątkami i toalety. Idąc dalej drogą, z prawej strony mamy cmentarz poległych z czołgiem brygady pancernej im. Bohaterów Westerplatte i urnę z prochami majora Sucharskiego, a po lewej stronie Wartownię nr 1, która przeniesiona z terenu włączonego do portu, w roku bieżącym w czynie społecznym przekształcona została na Izbę Pamięci Narodowej.

Idąc dalej drogą wiodącą ku pomnikowi i wijącą się płynnie wśród zadrzewienia półwyspu, mijamy szereg barwnych plansz fotogramami i opisem walk oraz zachowane w postaci, trwałej ruiny, pięknie wkomponowane w zielen szczytki dawnych koszar. Całość założenia posiada jednak charakter niejednorodny i wymaga generalnego uporządkowania.²

Stanowi to przyczynek do określenia ewentualnych aktualnych zagrożeń wynikających z różnych czynników tj.:

Zaniedbania konserwacyjne: obiekty na świeżym powietrzu wymagają stałej konserwacji i utrzymania, aby chronić zabytkowe budynki, ekspozycje i tereny przed degradacją spowodowaną warunkami atmosferycznymi i upływem czasu.

Wandalizm: Nieumyślne lub celowe niszczenie elementów infrastruktury lub terenów muzeum.

Kradzieże: Ekspozyty i obiekty historyczne mogą być celem kradzieży, zwłaszcza jeśli posiadają wartość materialną lub historyczną a są rozsiane na stosunkowo dużym terenie, dla którego zapewnione jest odpowiednie zabezpieczenie fizyczne i monitoring.

Zmiany w otoczeniu urbanistycznym Muzeum: Rozwój urbanistyczny wokół muzeum może wpłynąć na jego charakter i autentyczność historyczną. Nowe budynki lub infrastruktura mogą zakłócać otoczenie muzeum, zarówno w bezpośrednim otoczeniu jak i w jego wnętrzu.

Zanieczyszczenie środowiska i klęski żywiołowe: Zanieczyszczenie powietrza lub wód może wpłynąć negatywnie na konserwację budynków i ekspozycji a klęski żywiołowe, takie jak powódzie mogą spowodować uszkodzenia lub zniszczenia budynków i terenów muzeum.

Zmiany w technologii prezentacji: Przestarzała technologia prezentacji muzealnej może prowadzić do utraty atrakcyjności i konkurencyjności dla muzeum.

Ewentualne zmiany w finansowaniu: Utrata finansowania publicznego lub zmiany w polityce rządowej mogą prowadzić do ograniczenia środków finansowych dostępnych dla budowanego muzeum.

² Westerplatte – Wiśloujście, Muzeum Walki Oręża Polskiego, Gdańsk 1974 r. opracowane przez Tadeusza Domagałę, s. 6-7.

e. Perspektywy turystyki masowej i indywidualnej – Grupy docelowe odbiorców

Muzeum Westerplatte będzie obsługiwało różnorodne grupy docelowe, obejmujące zarówno lokalną społeczność, jak i odwiedzających z kraju i zagranicy. Poniżej przedstawiono opis grup docelowych przyszłego muzeum Westerplatte, wokół których odbywać się będzie narracja przyszłego Muzeum:

1. Młodzież szkolna w ramach zorganizowanych grup: Muzeum Westerplatte będzie atrakcyjne dla młodzieży szkolnej, która będzie miała możliwość zgłębiania historii II wojny światowej oraz nauki o bohaterstwie i ofiarności polskiego żołnierza. Dla tej grupy docelowej muzeum powinno zapewnić interaktywne i edukacyjne wystawy, multimedialne narzędzia, warsztaty i programy edukacyjne dostosowane do różnych poziomów wiekowych.
2. Rodziny z dziećmi z kraju i zagranicy: Muzeum powinno być przyjazne dla rodzin, zapewniając różnorodne udogodnienia odpowiednie także dla dzieci, takie jak interaktywne ekspozycje, gry, przewodniki audio dla dzieci i dostosowane programy edukacyjne. Warto również zapewnić udogodnienia dla rodzin, takie jak przewijaki, udogodnienia dla wózków dziecięcych i strefy wypoczynkowe tj. Flora, Fauna i Mikołajewo – w ramach otwartej przestrzeni Muzeum.
3. Dorośli w różnym wieku z kraju i zagranicy: Muzeum powinno zainteresować także dorosłych odwiedzających, dostarczając im pogłębione informacje i interpretację historii Westerplatte. Dla bardziej wymagających odbiorców wystawy zawierać będzie drugą warstwę bardziej szczegółowych informacji, unikalnych eksponatów (przede wszystkim archeologicznych), relacje świadków i materiały multimedialne zebrane w formie minimediateki. Programy edukacyjne i warsztaty mogą być skierowane do różnych grup wiekowych, aby zapewnić dostosowane do ich potrzeb doświadczenia. Należy jednak mieć świadomość, że odwiedzający Westerplatte będą przybywać z różnym bagażem wiedzy, oczekiwań emocji etc.
4. Osoby niepełnosprawne: Muzeum powinno być dostępne (na ile będzie to możliwe) dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, zapewniając łatwy dostęp dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, oznakowanie wizualne i dźwiękowe dla osób niewidomych i niedowidzących, a także uzupełniające materiały w formie tekstu, aby umożliwić osobom niesłyszącym dostęp do informacji – warto zastanowić się nad przygotowaniem przewodników do oprowadzania osób z różnego rodzaju dysfunkcjami.
5. Grupy pasjonatów i miłośników historii będą dla przyszłego Muzeum Westerplatte jedną z najbardziej wymagających grup zwiedzających. Podstawowe informacje mogą być dla nich niewystarczające i z myślą o nich warto będzie uzupełnić ścieżkę o urozmaicenie jej dla grup pasjonatów historii, którzy są zainteresowani zgłębianiem szczegółów dotyczących obrony Westerplatte i II wojny światowej. Przede wszystkim zostanie to zrealizowane w postaci wybranych eksponatów i informacji, które będą spełniać ich wysokie oczekiwania oraz umożliwiać pogłębioną refleksję nad tematem poprzez ukierunkowane oprowadzanie

przewodniczkę i formę multimedialną skupioną wokół mediateki. W ramach tej grupy znajdują się dodatkowo osoby zainteresowane zwiedzaniem historycznych obiektów militarnych i pól bitewnych: Muzeum Westerplatte będzie atrakcyjne dla osób zainteresowanych historią militarną i pól bitewnych. Powinno zapewniać się dodatkowo możliwość zwiedzania oryginalnych obiektów militarnych oraz prezentować eksponaty, które ukazują strategię, taktykę i życie żołnierza podczas obrony Westerplatte.

6. Grupy specjalistów (w tym muzealnicy, pracownicy instytucji kultury): Muzeum Westerplatte powinno być miejscem, które przyciągnie specjalistów związanych z dziedziną muzealnictwa, historią, badaniami naukowymi i kulturą. Dla tej grupy docelowej ważne jest, aby muzeum oferowało specjalistyczne informacje, badania, możliwości współpracy i wymiany wiedzy. Funkcje dla zapewnienia obsługi tych grup daje zarówno siedziba Muzeum jak i projektowany pawilon wystawienniczy.

Grupy docelowe przedstawione powyżej różnią się pod względem wieku, zainteresowań i potrzeb. Dlatego ważne jest, aby muzeum zapewniało różnorodne elementy na ścieżce zwiedzania oraz w ramach wystaw takie jak: wystawy i programy edukacyjne, które spełniają oczekiwania i potrzeby każdej z tych grup.

f. Powiązania komunikacyjne – komunikacja w przestrzeni ekspozycyjnej

Komunikacja w przestrzeni ekspozycji muzeum Westerplatte ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia efektywnej i satysfakcjonującej wizyty dla różnych grup odwiedzających. Przykładem takiej komunikacji jest zapewnienie przewodników oraz dodatkowego systemu komunikacji pojazdami meksowskimi dla osób starszych i niepełnosprawnych.

1. Przewodnicy: Ze względu na rozległy teren i różnorodność treści eksponowanych na Westerplatte, obecność przewodników jest niezwykle istotna. Przewodnicy pełnią rolę przewodników zarówno dla indywidualnych zwiedzających, jak i dla zorganizowanych grup. Ich zadaniem jest nie tylko oprowadzanie, ale także przekazywanie wiedzy historycznej, wyjaśnianie kontekstu i interpretowanie prezentowanych treści. Przewodnicy powinni być odpowiednio przygotowani, posiadający wiedzę historyczną oraz umiejętności komunikacyjne, aby dostosować swoje narracje do różnych grup odwiedzających.
2. System komunikacji pojazdami meksowskimi: Dla osób starszych oraz niepełnosprawnych, dla których przemieszczanie się po rozległym terenie może stanowić trudność, ważne jest zapewnienie dodatkowych środków transportu. System komunikacji pojazdami meksowskimi, takimi jak elektryczne wózki golfowe lub niewielkie elektryczne pojazdy, może umożliwić tym osobom swobodne poruszanie się po muzeum. Tego rodzaju pojazdy powinny być dostępne na terenie muzeum, a ich obsługa powinna być zapewniona przez wykwalifikowany personel.
3. Intuicyjny podział treści: Z uwagi na różnorodność budynków i obszarów wystawowych, istotne jest, aby podział treści eksponowanych w poszczególnych

częściach muzeum był intuicyjny i łatwy do zrozumienia. Zwiedzający powinni być w stanie łatwo odnaleźć się w przestrzeni i poruszać się pomiędzy różnymi obszarami ekspozycji. Oznakowanie, mapy, strzałki kierunkowe oraz czytelne wskaźniki są niezbędne, aby ułatwić orientację i nawigację dla wszystkich odwiedzających.

4. Ścieżki zwiedzania dla różnych grup: W związku z różnorodnością grup odwiedzających muzeum, ważne jest uwzględnienie różnych wariantów ścieżek zwiedzania, które uwzględniają różne potrzeby i preferencje gości. Powinny istnieć trasy dostosowane do różnych grup wiekowych, zainteresowań i możliwości fizycznych. Dodatkowo, trasy zwiedzania powinny być dostępne dla osób z dysfunkcjami ruchu i widzenia, uwzględniając udogodnienia takie jak windy, podjazdy dla wózków inwalidzkich, pomoce dla osób niewidomych lub niedowidzących.

Ważne jest, aby komunikacja w przestrzeni ekspozycji była zaprojektowana tak, aby umożliwić wszystkim odwiedzającym wygodne poruszanie się, łatwe zrozumienie prezentowanych treści oraz dostęp do informacji. Przygotowanie odpowiednich narzędzi i udogodnień dla różnych grup docelowych zapewni wysoki poziom satysfakcji i efektywne przekazanie historii i wartości związanych z Westerplatte. **Komunikatywność projektu graficznego identyfikacji wizualnej jest w tym wypadku kluczowa.**

g. Etapowanie prac programowych ETAPOWANIE INWESTYCJI

Pierwszy etap inwestycji realizowany w latach 2020 – 2024 obejmie tereny, na których znajdują się następujące budynki: powojenny cmentarz Poległych Obrońców Westerplatte, relikty wartowni nr 5, relikty willi oficerskiej oraz **budynek elektrowni** (wraz z wystawą archeologiczną) a także parking plażowy wraz z budynkiem obsługi ruchu turystycznego.

Drugi etap inwestycji realizowany do 2027 roku obejmie tereny w obrębie: placówki „Fort”, budynku zawiadowcy stacji kolejowej z czerwonym murem, magazyny amunicyjne wraz z obwałowaniami, budynku starych koszar, koszar (nowe koszary), kasyna podoficerskiego, budynku administracyjnego, wartowni nr 3, schronu i wieży BAS, magazynu paliw, pleneru. Ten etap inwestycji obejmie również budowę planowanego w rejonie pomnika Obrońców Wybrzeża dużego obiektu mieszczącego przestrzeń ekspozycyjną o powierzchni użytkowej ok. 7,5 tys. m². Zakończenie tego etapu jest planowane w 2027 roku.

Po zakończeniu procesu inwestycyjnego bilety będzie można nabyć na półwyspie w stacjonarnym stanowisku kasowym w budynku obsługi ruchu turystycznego. Natomiast w przestrzeni otwartej (plenerze Muzeum) za pomocą systemu biletomatów oraz poprzez urządzenia mobilne, będzie to dostępne równolegle z otwieranymi kolejnymi elementami wystawy. Dodatkowo sprzedaż będzie prowadzona w kasach Muzeum II Wojny Światowej oraz przez internet.

4 Założenia podziału treści na bloki tematyczne w ramach ścieżki zwiedzania

Półwysep Westerplatte ze względu na swoją historię i znaczenie dla Polski został uznany w 2003 r. za pomnik historii. Tym samym zachowane na nim relikty wymienione w rozporządzeniu prezydenta RP z dnia 22 sierpnia 2003 r. (wartownia nr 1, wartownia nr 3, koszary – wartownia nr 6, placówka „Fort”, placówka „Elektrownia”, placówka kpr. Szamlewskiego, bunkier, wieża obserwacyjna) stanowią element substancji zabytkowej posiadający wartość historyczną oraz poznawczą.

Dodatkowo w ramach badań archeologicznych prowadzonych w latach 2016–2020 ujawniono kolejne zabytki, m.in.: relikty willi oficerskiej, wartowni nr 5, starych koszar, kasyna, budynku administracyjnego oraz mogiły obrońców Westerplatte.

Zarówno obiekty ujęte w zarządzeniu, jak i te odkryte w czasie badań archeologicznych powinny stanowić spójny i logiczny element narracji współ z treściami prezentowanymi w budynkach przeznaczonych na cele ekspozycyjne. Celem takiego założenia jest uzyskanie koherentnego przekazu porządkującego wiedzę w sposób logiczny pod względem chronologicznym i tematycznym z uwzględnieniem orientacji przestrzennej pola bitwy. Z uwagi na postępujące cały czas prace archeologiczne konkretne działania konserwatorskie (uczytelnienia bądź odtworzenia) historycznych budowli będą podejmowane po szczegółowych badaniach i ekspertyzach. Należy także podkreślić, że podział strukturalny wystaw w poszczególnych budynkach, przewidzianych do realizacji (budynek zawiadowcy stacji, magazyn amunicyjny nr 1, placówka „Fort” wraz z towarzyszącymi magazynami nr 8, 10–12 oraz budynek „Elektrowni”) został opisany w załączonych do niniejszego dokumentu scenariuszach wystaw.

Program inwestycyjny obejmuje następujące zadania:

- zabezpieczenie oraz rewitalizacja całego dostępnego obszaru pola bitewnego na Westerplatte;
- odtworzenie wybranych historycznych budowli (stacja kolejowa – budynek zawiadowcy, magazyny nr 1, 8, 9, 10–12 wraz z obwałowaniami ziemnymi, czerwony mur);
- uczytelnienie pozostałych reliktyw budowli: magazyn benzyny, wartownia nr 5, willa oficerska, stare koszary, kasyno podoficerskie oraz inne mniejsze obiekty i elementy (w tym stanowiska obronne) wchodzące w skład WST a istniejące przed 1939 r.;
- rewaloryzacja ocalałych oryginalnych budowli: „Elektrownia”, placówka „Fort”, koszary, wartownia nr 3;
- szczególne dbanie o obszar przebudowanego cmentarza Obrońców Westerplatte, gdzie zostały pochowane szczątki obrońców Westerplatte;

- budowa nowej kubatury: obiektu mieszczącego przestrzeń ekspozycyjną w zachodniej części półwyspu (ok. 6,5 tys. m² pow. użytkowej, 2,5 tys. m² pow. wystawy stałej).

Podział treści ukazany w ramach ścieżki zwiedzania z podziałem na okresy historyczne funkcjonowania składnicy:

Ilość zaproponowanej treści, dostępnej w postaci tablic na ścieżce zwiedzania zostaje ze względów konserwatorskich ograniczona do niezbędnego minimum.

Tekst A – wprowadzenie do treści ekspozycji (max. 800 znaków ze spacjami).

Teksty B:

- 1918 – 1926: tekst B – opis dziejów Westerplatte od zakończenia I wojny światowej do pojawienia się tam pierwszych polskich żołnierzy. **(przed budynkiem zawiadowcy stacji)**
- 1926 – 1933: tekst B – opis organizacji i funkcjonowania Wojskowej Składnicy Tranzytowej.
- 1934 – 1938: tekst B – opis budowy systemu obrony Wojskowej Składnicy Tranzytowej.
- 1939: tekst B – opis ostatnich dni przed atakiem. – brak opisu na projektowanej ścieżce zwiedzania
- 1939 – 1945: tekst B – opis dziejów półwyspu w czasie okupacji niemieckiej. **(rejon koszar)**
- 1945 – 2022: tekst B – opis dziejów półwyspu po wojnie. **(rejon koszar)**
- System obrony Westerplatte – przedpole
- System obrony Westerplatte – główna linia obrony [przy wartowni nr 1]
- Nowe koszary w systemie obrony. **(rejon koszar)**
- Nowe koszary w trakcie walk. **(rejon koszar)**

Strefowy podział w obrębie przestrzeni muzealnej zaznaczono w dalszej części opracowania.

5. Podsumowanie – wnioski

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 ma szansę stać się jedną z ważniejszych i ciekawszych atrakcji turystycznych na Pomorzu. Przewidywana roczna liczba odwiedzających może przekroczyć 500 tys. osób. Wskazują na to również badania opinii publicznej, w których Polacy wyrazili aprobatę dla inicjatywy budowy tej instytucji.

Westerplatte jako miejsce szczególnego upamiętnienia poprzez budowę wystawy i całego założenia muzealnego przywróci należytą rangę miejsca pamięci narodowej.

Znaczenie Westerplatte i jego sława ma charakter nie tylko ogólnopolski, ale i międzynarodowy. Z tego powodu w tym aspekcie należy szczególnie położyć ós narracyjną w kontekście miejsca Polski w wydarzeniach z 1939 r. Pozostałymi elementami istotnymi do uwypuklenia są tematy związane z:

- Półwyspem Westerplatte jako jednym z najbardziej rozpoznawalnych, zarówno w Polsce, jak i na świecie, miejsc związanych z II wojną światową. To tam, 1 września 1939 r., zaczął się konflikt, który swoim zasięgiem objął cały świat.
- Realizowaniem marzeń obrońców Westerplatte którzy dążyli do utworzenia Muzeum Westerplatte. Instytucji, która w należyty sposób oddałoby hołd ich bohaterskiej postawie i było swoistym memento dla przyszłych pokoleń.
- Pomimo 84 lat, które upłynęły od pierwszych strzałów oddanych z pokładu niemieckiego okrętu Schleswig-Holstein do polskich żołnierzy stacjonujących w WST, Westerplatte nie zostało zagospodarowane w sposób adekwatny do swojej ogólnonarodowej rangi oraz międzynarodowego znaczenia. Czynniki takie jak brak jednego zarządcy terenu, problemy komunikacyjne, brak spójnej koncepcji narracji historycznej oraz ekspansja infrastruktury przemysłowej, która doprowadziła do destrukcji obiektów zabytkowych, degradacji krajobrazu oraz wtórnych podziałów własnościowych z powstawaniem agresywnej krajobrazowo nowej zabudowy, pogarszały stan reliktyw i infrastruktury pozostałych po WST. Po 1945 r. nie zostały przeprowadzone kompleksowe badania archeologiczne – dopiero Muzeum rozpoczęło program badań, w których wyniku w 2019 r. odkryło szczątki obrońców.
- Obecny stan półwyspu Westerplatte, nie pozwala odwiedzającym na zapoznanie się z celem powstania WST, jej funkcjonowaniem oraz przebiegiem samych walk. Obecny stan pola bitwy wyklucza ponadto możliwość zapoznania się z istotą obrony składnicy oraz jej szczególnego znaczenia w polskiej świadomości. Za sprawą inwestycji zostanie ponadto ukazany klimat panujący w Wolnym Mieście Gdańsku, sprzyjający szerzeniu się szowinizmu wśród niemieckiej ludności oraz dążeniu ówczesnych władz Wolnego Miasta Gdańska do całkowitej depolonizacji Gdańska.
- Ochrona oraz właściwe zagospodarowanie pola bitwy na Westerplatte przyczyni się do zachowania unikatowych wartości historycznych, przestrzennych,

materialnych i niematerialnych, symbolizujących bohaterstwo oraz ofiarę poniesioną przez polskiego żołnierza.

- Stała siedziba Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 pozwoli na stworzenie centrum nowoczesnej edukacji historycznej, patriotycznej i obywatelskiej, wspomagającego szkoły i placówki edukacyjne, otwartego na dialog oraz promującego nowatorskie metody nauczania.
- Muzeum będzie również miejscem partycypacji społecznej, stymulującym udział lokalnej społeczności we współtworzeniu ducha tego miejsca. Będzie to miejsce otwarte zarówno dla środowisk związanych bezpośrednio z upamiętnieniem historii Westerplatte, jak i nowych grup społecznych.
- Narracja historyczna prezentowana przez Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 uświadomi strategiczny wymiar kontroli ujścia Wisły na tle geopolitycznym tej części Europy.
- Aktywizacja polityki państwa w dziedzinie polityki pamięci powoduje konieczność rewaloryzacji i rewitalizacji pola bitwy na Westerplatte jako miejsca, które na stałe wpisało się do świadomości historycznej Polaków. Dzięki temu Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku stanie się jeszcze bardziej znaczącym i cennym partnerem dla ośrodków promujących wiedzę o wydarzeniach wojny obronnej 1939 r. Rewaloryzacja pola bitwy na Westerplatte wpłynie też korzystnie na rozwój współpracy z muzeami, ośrodkami edukacyjnymi i naukowymi za granicą, wymianę wystaw i uczestniczenie w projektach międzynarodowych dotyczących najważniejszych pól bitewnych na świecie.
- Siedziba Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 stanie się ważną atrakcją turystyczną dla zwiedzających z kraju i z zagranicy, natomiast perspektywa budowy Portu Centralnego (pod warunkiem odsunięcia jego infrastruktury od terenu objętego ochroną) i nowych przystani dla statków pasażerskich stworzy możliwości otwarcia placówki na ruch turystyczny drogą morską. To z kolei daje ogromne możliwości wizerunkowe w wymiarze ogólnoeuropejskim.
- Powstanie siedziby Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 przyczyni się do zwiększenia liczby podejmowanych przez placówkę inicjatyw kulturalnych, co pozwoli na pełne wykorzystanie potencjału edukacyjnego i naukowego tej instytucji oraz stworzenie sieciowego produktu turystycznego.
- Dzięki rewitalizacji i rewaloryzacji oraz nowoczesnym i atrakcyjnym formom ekspozycji oferta Muzeum dotrze do większej liczby osób zainteresowanych historią II wojny światowej, a zwłaszcza dotyczącą Westerplatte i wojny 1939 r. Powstałe przestrzenie wystawiennicze będą prezentowały przede wszystkim oryginalne artefakty archeologiczne związane z powstaniem i działalnością WST.
- Budowa nowoczesnej przestrzeni ekspozycyjnej na terenie Westerplatte umożliwi dotarcie do szerokiego grona młodych odbiorców, a co za tym idzie pogłębienie ich świadomości oraz kompetencji historycznych.
- Kompleksowy projekt rewaloryzacji pola bitwy powinien pozwolić na uporządkowanie obszaru półwyspu stanowiącego „wizytówkę Gdańska” dla

wpływających do portu statków, który obecnie jest zaniedbany, a jego zabytki z XIX i XX w. podlegają destrukcji.

- Dysponowanie gruntami na terenie pola bitwy na Westerplatte umożliwi kontynuowanie rozpoczętych w 2016 r. badań archeologicznych.

Główne cele wystawy w planowanych obiektach:

W ramach realizowanego projektu architektonicznego Muzeum II Wojny Światowej planuje zrekonstruować wybrane budynki dawnej składnicy. Znajdą się w nich przyszłe przestrzenie muzealne pozwalające wraz z odtworzonym otoczeniem lepiej zrozumieć realia istnienia tej wyjątkowej przestrzeni. Dzięki realizacji projektu na podstawie zachowanych planów zarówno zewnątrz jak i wewnątrz zostaną odtworzone zgodnie z historycznym podziałem i stylem z epoki. Wszystkie warstwy narracyjne zbudowane wokół wystawy stanowiącej przekrojowe dzieje Wojskowej Składnicy Tranzytowej zostaną dodatkowo podkreślone autentycznymi zabytkami odnalezionymi i bezpośrednio związanymi z półwyspem. Poniżej zostały podsumowane główne założenia omawianych dalej poszczególnych części scenariusza:

Cele wystawy w budynku zawiadowcy stacji:

Ekspozycja w budynku zawiadowcy stacji, będącym elementem linii kolejowej na Westerplatte, ma na celu wyeksponowanie zabytków archeologicznych w ich właściwym kontekście. Celem ekspozycji jest prezentacja przedmiotów znalezionych w pobliżu budynku zawiadowcy stacji, związanych z transportem kolejowym na Westerplatte. Obiekt nie jest przewidziany na obecnym etapie do udostępniania zwiedzającym; wewnątrz będzie widoczne poprzez okna jednak może to ulec zmianie.

Cele Ekspozycji schronu amunicyjnego Nr 1:

Schron amunicyjny nr 1, będący największym magazynem amunicyjnym w dawnej Wojskowej Składnicy Tranzytowej, został zaplanowany do odtworzyć na podstawie zachowanych planów budowlanych (tak jak inne tego typu budowle). Budynek zostanie zaadaptowany na salę wielofunkcyjną z ekspozycją dotyczącą historii obszaru Westerplatte przed wybuchem II wojny światowej. Na wystawie zostaną zaprezentowane filmy oraz przedmioty wydobyte podczas badań archeologicznych, tworząc wizualne ilustracje historii Westerplatte do ostatnich dni przed wybuchem wojny w 1939 roku.

Cele Ekspozycji Schronu Amunicyjnego Nr 8:

Schron amunicyjny nr 8 stanowi ważny element ekspozycji, ponieważ to właśnie tutaj opowiedziana zostanie historia bohaterskiej obrony Westerplatte, która zapoczątkowała II wojnę światową. Ekspozycja ma na celu ukazanie przebiegu walk, systemu obrony Składnicy oraz dysproporcji w siłach między stronami konfliktu.

Cele Ekspozycji Schronu Amunicyjnego Nr 9:

Ekspozycja schronu amunicyjnego nr 9 skupi się na tematyce ratowania życia i zdrowia obrońców Westerplatte, szczególnie na roli kapitana Mieczysława Ślabego. W ramach

ekspozycji zostaną przedstawione postacie istotne dla służby medycznej, okoliczności kapitulacji oraz strat wojennych poniesionych przez obie strony z naciskiem na aspekt Polski.

Cele Wystawy w Nowych Koszarach:

Część wystawy zlokalizowana wokół tzw. nowych koszar będzie skupiała się na dwóch głównych tematach: systemie obrony Westerplatte oraz przekształceniach terenu po 1945 roku. Wystawa ma za zadanie przedstawić planowany system obrony Westerplatte w kontekście nowoczesnych koszar i wartowni nr 6 oraz ukazać przemiany obszaru po wojnie. To w tym miejscu zwiedzający będą mieli możliwość udania się dalej zwiedzać plener pola bitwy bądź po otwarciu pawilonu wystawienniczego zapoznać z treścią wystawy opowiadającej o szerszym kontekście wojny w Polsce.

Cele Wystawy Stałej "Wojna '39":

Wystawa stała "Wojna '39" ma za zadanie przedstawić wojnę obronną 1939 roku. Narracja podzielona zostanie na sekcje, ukazując wydarzenia przed 1 września, obronę Westerplatte, działania wojsk niemieckich i sowieckich, oraz konsekwencje wojny obronnej 1939 r. Wystawa będzie zawierała liczne eksponaty, zdjęcia oraz filmy, ukazując zarówno aspekty militarnego, jak i społecznego tego okresu.

Uzupełnieniem tej części wystawy jest narracja wokół ekspozycji związanej z losami westerplatteczków. Przestrzeń ta stanowić ma podsumowanie całej warstwy narracyjnej wystawy w obrębie Pola Bitwy na Westerplatte.

Podsumowanie:

Ekspozycja na Westerplatte ma za zadanie przybliżyć historię obrony tego miejsca w kontekście początków II wojny światowej oraz ukazać różne aspekty i wydarzenia związane z tym obszarem, które są szczególnie istotne z racji obecnie realizowanej polityki Państwa. Poprzez rekonstrukcje wybranych obiektów, ukazanie unikalnych eksponatów oraz wykorzystanie multimedialności, ale także komentarz muzealny starać się będzie oddać hołd obrońcom Westerplatte oraz edukować o historii Polski i Europy w tamtym okresie.

Opis tabel eksponatowych:

Uzupełnieniem dokumentu są ogólne listy eksponatowe dla poszczególnych, proponowanych przez Autorów, części wystaw wraz z zaproponowanymi poniżej zestawieniami dotyczącymi nasycenia innymi formami przekazu tj. teksty czy ikonografia. Wszystkie te elementy zostały szczegółowo omówione w dalszej części założeń scenariuszowych, wraz z omawianiem kolejnych części proponowanej wystawy. Podział treści zaproponowano w następujący sposób: 1. Opisano lokalizację w obrębie wystawy, 2. Wyszczególniono rodzaj eksponatu, nazwano go oraz opisano jego właściwości, 3. Określono proponowaną formę prezentacji w obrębie wystawy, 4. Wymieniono właściciela przedmiotu wraz ze znaną sygnaturą oraz formą pozyskania, 5. Określono wytyczne konserwatorskie. Zobacz więcej w: Część III Rozdział 8.

Forma przekazu	„Wojna 1939”	Schron amuni- cyjny nr 1	Schro- -ny Nr 8-9	Budynek zawiado- wcy stacji	Koszary	Ścieżka Zwiedza- nia	Losy westerplat- czyków	SUMA
Zabytki	ok. 750	35	9+2	202	0	0	50	1048
Teksty	ok. 1085	2	8+10	2	6	50	125	1288
Ikonogra- -fia	ok. 250	[Film]	12+17	1	Ok 25	50	50	405

Zakres prac projektowych dla wykonawcy koncepcji architektonicznej MWiW1939 (za: Funkcjonalno-użytkowy zakres opracowania MWiW1939 o. MIIWŚ w Gdańsku na Westerplatte – dalej FUZO) – miejsce styku projektanta generalnego z wystawą:

- a. Opracowanie projektu koncepcyjnego wielobranżowego wraz z opisem technicznym i szacunkowym zestawieniem kosztów.

Koncepcja powinna obejmować przede wszystkim:

- proponowane rozwiązania urbanistyczne, funkcjonalne, konstrukcyjno-materiałowe,
- podstawowe standardy wykonania i rodzaje zainstalowanych urządzeń dla instalacji wewnętrznych i sieci zewnętrznych,
- wszystkie rozwiązania, urządzenia i materiały ujęte w projekcie powinny być na bieżąco konsultowane i zaakceptowane przez Zamawiającego.

Pozostałe wytyczne do koncepcji:

- Zamawiający zastrzega sobie możliwość zażądania zmian w przedstawionej koncepcji przy zachowaniu jej podstawowych założeń,
 - projekt koncepcyjny winien zawierać wszelkie niezbędne wytyczne dla podmiotu, który w ramach odrębnego postępowania wykona projekt wystaw w poszczególnych obiektach – w tym w szczególności informacje na temat wymiarów i kubatury pomieszczeń, instalacji i urządzeń budynkowych.
- b. Opracowanie projektu zabezpieczenia reliktów Nowych Koszar na czas prowadzenia badań archeologicznych. Projekt ma na celu wskazanie sposobu zabezpieczenia konstrukcji skrzydła południowego w celu umożliwienia przeprowadzenia badań archeologicznych w rejonie skrzydła północnego, propozycji etapowania tych prac, a także możliwego do wykorzystania w tym celu sprzętu. W zakres opracowania wchodzi także wykonanie wszystkich niezbędnych ekspertyz i uzyskanie wymaganych prawem uzgodnień i decyzji.
 - c. Opracowanie kompleksowego projektu zagospodarowania terenu z sieciami uzbrojenia, posiadającego wszystkie wymagane prawem uzgodnienia, w tym z dostawcami mediów i ZUD.

- d. Opracowanie projektu budowlanego wraz z uzyskaniem wszelkich wymaganych prawem uzgodnień, w tym m.in. z rzeczoznawcą do spraw zabezpieczeń przeciwpożarowych i ds. sanitarnohigienicznych oraz z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Zakres projektu architektoniczno-budowlanego w kontekście przestrzeni wystawienniczych powinien obejmować swoim zakresem:

- szczegółowe rozwiązania techniczne instalacji/systemów wskazanych w kartach obiektów z wyłączeniem zakresu powierzchni wystawienniczych w obiektach, które projektuje się w standardzie Open-space (dostępne w FUZO),
- zapasy/rezerwy w systemach/instalacjach na potrzeby projektowanej aranżacji wystawy, w tym zapas mocy elektrycznej, chłodniczej, cieplnej oraz ilości powietrza wentylacyjnego.

Ponadto:

- projekt aranżacji przestrzeni wystawienniczych wykonany według odrębnego opracowania (niewchodzący w zakres niniejszego przedmiotu umowy) będzie zawierał wszystkie niezbędne instalacje/systemy do prawidłowego funkcjonowania wystawy w pełniej korelacji z zakresem architektoniczno – budowlanym obiektu,
 - Projekt architektoniczno-budowlany pod względem systemów/instalacji należy dostosować do finalnej aranżacji przestrzeni wystawienniczych.
- e. Opracowanie projektu technicznego we wszystkich branżach w sposób umożliwiający Zamawiającemu uzyskanie decyzji o pozwoleniu na użytkowanie.
- f. Opracowanie projektu wykonawczego we wszystkich niezbędnych branżach projektowych w sposób umożliwiający wykonanie zadania w ramach planowanego postępowania na wykonanie robót budowlanych ze wszelkimi detalami i szczegółami.
- g. Opracowanie Specyfikacji Technicznych Wykonania i Odbioru Robót Budowlanych, przedmiaru robót i kosztorysu inwestorskiego.
- h. Uzyskanie wymaganych prawem opinii, uzgodnień, decyzji administracyjnych, w tym decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, zgód wodnoprawnych, decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz innych decyzji niezbędnych do wykonania robót budowlanych w oparciu o opracowaną dokumentację.
- i. Uzyskanie w imieniu Zamawiającego zezwolenia na realizację inwestycji zgodnie z ustawą dnia 19 lipca 2019 r. o inwestycjach w zakresie budowy Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 – Oddziału Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku.
- j. Opracowanie wszelkich niezbędnych ekspertyz technicznych dla obiektów rewitalizowanych, w tym ekspertyz konstrukcyjno-budowlanych oraz mykologicznych.
- k. Wykonanie badań historyczno-architektonicznych dla całego terenu inwestycji wg wytycznych Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Zamawiającego.
- l. Opracowanie wytycznych do wykonania „Instrukcji Eksploatacji Obiektu”.
- m. Opracowanie projektu ścieżki zwiedzania wraz z oznakowaniem.

CZĘŚĆ DRUGA I SCENARIUSZE WYSTAW

6.1 Budynek zawiadowcy stacji

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939

Budynek zawiadowcy stacji

Scenariusz wystawy o tytule roboczym: **Kolejowe dziedzictwo WST**

Temat: **Transport kolejowy WST w aspekcie archeologicznym**

Autorzy: Joanna Jarzęcka-Stąporek, Piotr Kalka, Beata Werchowska
konsultacja Wojciech Samól

Wstęp

W 1924 r. w zachodniej części półwyspu Westerplatte rozpoczęto budowę basenu amunicyjnego dla przyszłej Wojskowej Składnicy Tranzytowej. Linia kolejowa łącząca basen amunicyjny z siecią magazynów przeładunkowych, a finalnie z Rzeczpospolitą, była integralnym elementem Składnicy. Częścią tego systemu był budynek zawiadowcy stacji wzniesiony w 1926 r., zlokalizowany tuż za czerwonym murem oddzielającym teren WST od Wolnego Miasta Gdańska. Gdy 1 września 1939 r. o 4.48 z pancernika Schleswig-Holstein rozpoczął się ostrzał Westerplatte, w obiekcie przebywał zawiadowca stacji st. sierż. rez. Wojciech Najsarek. Po kilkuminutowej nawale ogniowej nastąpił szturm niemieckich oddziałów rozpoczęty przekroczeniem muru. Gdy zawiadowca wybiegł na zewnątrz, usiłując przedostać się w kierunku polskich pozycji obronnych, dosięgły go strzały żołnierzy niemieckiej kompanii szturmowej. Był zatem jedną z pierwszych ofiar II wojny światowej i prawdopodobnie pierwszym poległym polskim obrońcą Składnicy. Jego ciało Niemcy pochowali przypuszczalnie na cmentarzu na Zaspie. Budynek został zniszczony przez Niemców we wrześniu 1939 r. W trakcie prac prowadzonych w latach 2006–2007 odstonięto jego relikty, a fundamenty uczytelniono. W 2021 r. podczas nadzoru archeologicznego nad pracami saperskimi i poszukiwaniem zabytków w pobliżu obiektu odnaleziono szereg elementów infrastruktury kolejowej oraz nieużyte plomby kolejowe. Część z plomb była zniekształcona wysoką temperaturą, której powstanie można łączyć z pierwszymi działaniami wojennymi na Westerplatte.

Muzeum II Wojny Światowej planuje odtworzenie budynku zawiadowcy stacji według zachowanych planów budowlanych. Podział wewnętrzny zostanie odtworzony i będzie nawiązywał do jego historycznych funkcji. Aranżacja wewnątrz będzie również stylizowana i nawiązująca do epoki. Przed budynkiem, w miejscu historycznego torowiska zostaną ułożone fragmenty szyn znalezione podczas nadzoru archeologicznego. Budynek zawiadowcy stacji będzie doskonałym miejscem do zaprezentowania zabytków archeologicznych związanych z kolejowym transportem na Westerplatte znalezionych w pobliżu obiektu. Obiekt nie będzie przeznaczony do zwiedzania, wewnątrz będzie można oglądać poprzez okna. Jedno z okien będzie miejscem eksponowania zabytków archeologicznych – nie przesłaniająca wnętrza ekspozycja będzie stanowiła przejście pomiędzy zewnętrzną infrastrukturą kolejową, a stylizowanym wnętrzem budynku.

Cele ekspozycji

Cele główne

Wystawa w budynku zawiadowcy stacji, będącym jednym z elementów linii kolejowej na WST pozwoli wyeksponować zabytki archeologiczne w miejscu kontekstowo im najbliższym. Ekspozycja ma celu zaprezentowanie przedmiotów znalezionych w pobliżu budynku zawiadowcy stacji i związanych z transportem kolejowym.

Cele szczegółowe

1. odtworzenie budynku zawiadowcy stacji według archiwalnych planów budowlanych i fotografii. Podział wewnętrzny zostanie odtworzony i będzie nawiązywał do jego historycznych funkcji. Aranżacja wnętrza będzie również stylizowana i nawiązująca do epoki.
2. Przedstawienie przedmiotów związanych z kolejnictwem (elementy infrastruktury kolejowej), stanowiącym podstawowy element transportu materiałów tranzytowych przez składnicę
3. Prezentacja zabytków związanych z obowiązkami pełnionymi przez zawiadowcę stacji - plomby kolejowe były wykorzystywane podczas zabezpieczania wagonów opuszczających teren Wojskowej Składnicy Tranzytowej. Część plomb nosząca ślady działania wysokiej temperatury może być łączona z tragicznym momentem pierwszych działań wojennych na Westerplatte.

Miejsce prezentacji wystawy

Budynek zawiadowcy stacji

Obiekt dwukondygnacyjny z dachem dwuspadowym, obecnie nieistniejący. Przeznaczony do rekonstrukcji w ramach budowy muzeum plenerowego.

Obiekt nieprzeznaczony do zwiedzania. Możliwość oglądania wystawy jedynie z zewnątrz budynku. Wystawa prezentowana będzie w południowym oknie ryzalitu. Gablota powinna odpowiadać szerokości i wysokości okna. Dopuszcza się niższą wysokość gabloty pod warunkiem, że jej wysokość będzie odpowiadała poziomowi poprzecznych szprosów.

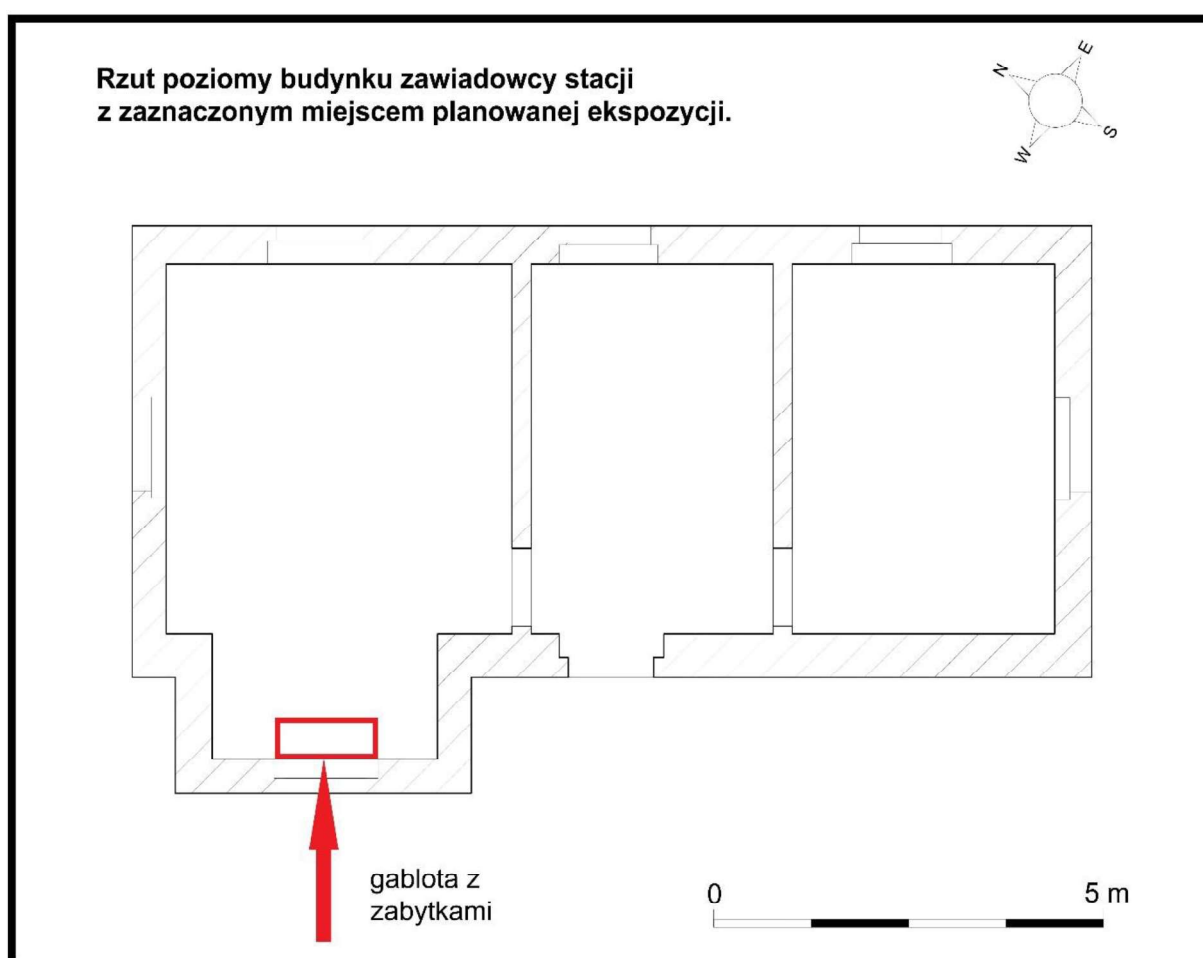
Orientacyjne wymiary gabloty: szerokość: 120 cm, głębokość: 50 cm, wysokość: do 180 cm.

System ekspozycyjny

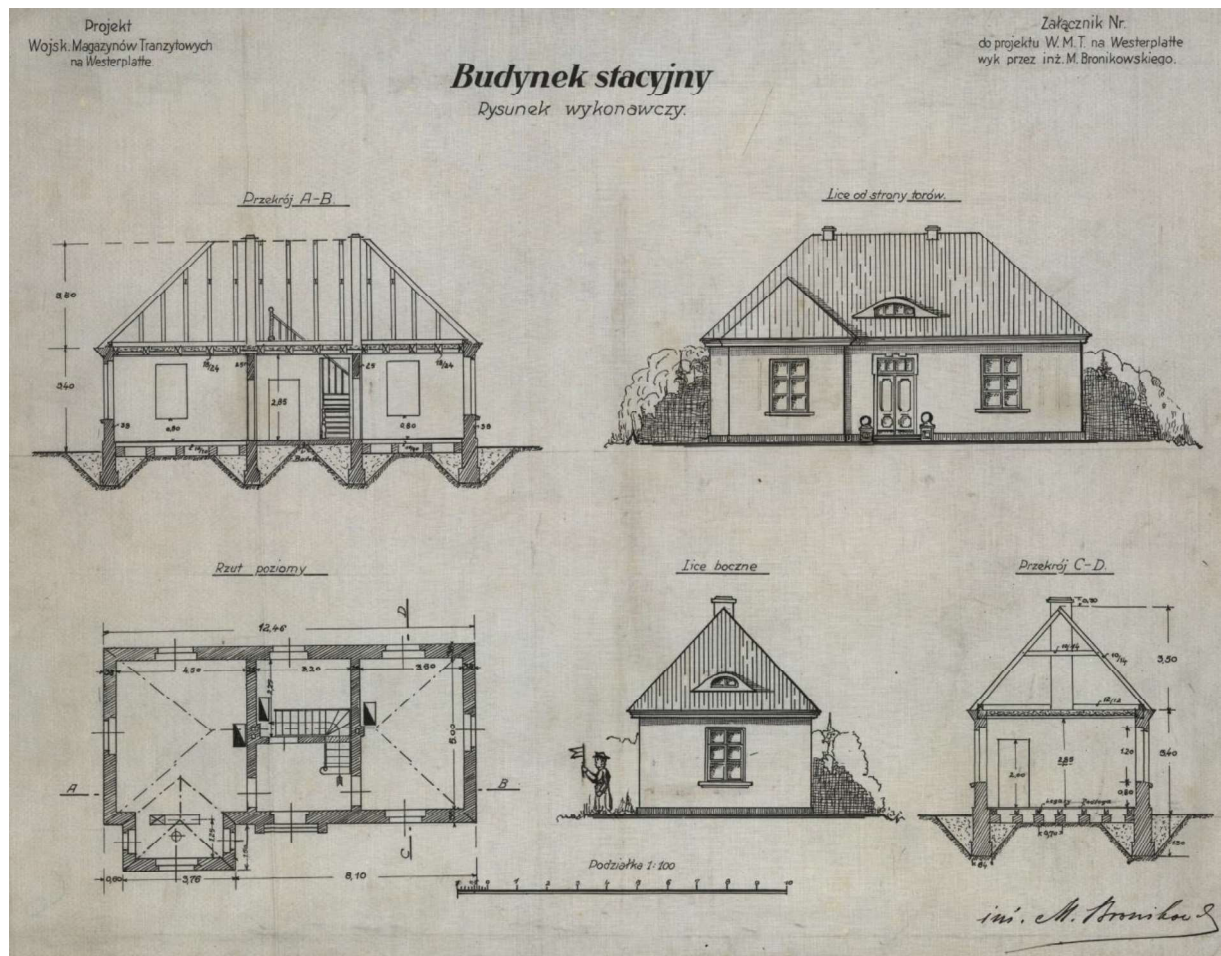
Struktura wystawy

Miejsce ekspozycji w budynku zawiadowcy stacji (rekonstrukcja 3D).

Schemat miejsca ekspozycji w budynku zawiadowcy stacji.

Archiwalny rysunek wykonawczy budynku zawiadowcy stacji.

Koncepcja

Głównym środkiem wyrazu są eksponaty archeologiczne. Ekspozycja ma na celu umożliwić zapoznanie się z historią kolejowego transportu WST poprzez obcowanie z autentycznymi przedmiotami odnalezionymi w pobliżu budynku zawiadowcy stacji. „Historyczni świadkowie epoki” „opowiedzą” historię zarówno codziennej pracy jak i momentu wrześnieowych walk. Przed budynkiem - w miejscu historycznego przebiegu torowiska, zostaną ułożone szyny odnalezione w trakcie nadzorów archeologicznych, a wewnątrz budynku będzie stylizowane i nawiązujące do epoki. Ekspozycja znajdująca się w oknie nie może przesłaniać wnętrza budynku, lecz będzie stanowić płynne przejście pomiędzy uczytelnioną w terenie zewnętrzną infrastrukturą kolejową, a kameralnym wnętrzem budynku. Z tego względu opis wystawy nie będzie znajdował się w gablocie, lecz na tablicy przedstawiającej historię budynku i biogram st. sierż. rez. Wojciecha Najsarka, która umiejscowiona będzie w pobliżu obiektu. Przedmioty zabytkowe będą eksponowane w gablocie na dwóch półkach - poziom 1 na wysokości parapetu (około 80 cm od poziomu gruntu), oraz poziom 2 na wysokości poprzecznych szprosów (około 140

cm od poziomu gruntu). Gablota powinna posiadać niezależne oświetlenie. W przypadku dwóch elementów kolejowych (płozą i blokada hamulcowa), zostanie przedstawiona grafika z ich lokalizacją w kontekście wagonu kolejowego. Ponieważ w toku prac budowlanych podczas rekonstrukcji obiektu przewiduje się możliwość pozyskania nowych artefaktów i zwiększenie ilości prezentowanych zabytków (zwłaszcza związanych kontekstowo z budynkiem) zarówno ich rozmieszczenie jak i podpisy powinny być zaprojektowane w taki sposób, by zostawić możliwość manewru w momencie dokładania nowych artefaktów.

Ekspozaty

Grupa 1

Integralnym elementem Wojskowej Składnicy Tranzytowej była infrastruktura kolejowa. Początkowo umożliwiała swobodny tranzyt materiałów wojskowych w głąb II Rzeczypospolitej a w okresie późniejszym dostawy amunicji i uzbrojenia niezbędnego do obrony składnicy. Prezentowane zabytki, znalezione w pobliżu stacji kolejowej na WST, są autentycznym świadectwem takiej działalności.

- Szyna kolejowa
- Podkładka do mocowania szyn
- Płozą hamulcowa.
- Blokada hamulcowa.

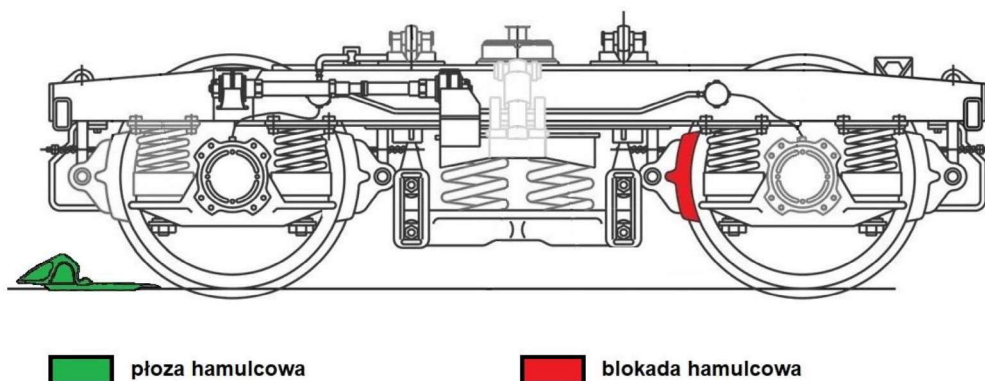
Grupa 2

Gwarancją nienaruszalności transportów wyjeżdżających ze składnicy były plomby celne. Zabezpieczenie wagonów należało do obsługi kolejowej stacji. Zapas plomb przechowywany był w budynku stacyjnym, w którego pobliżu znaleziono zbiór takich przedmiotów. Część z nich nosiła ślady zniszczenia wysoką temperaturą, powstałą prawdopodobnie w wyniku wrześniowych działań wojennych.

- Kolejowe plomby celne, nieużywane
- Kolejowe plomby celne, nieużywane, ze śladami działania wysokiej temperatury

Szczegółowe dane zabytków znajdują się w tabeli ekspozycyjnej będącej załącznikiem scenariusza.

Ikonografia

Rysunek obrazujący umiejscowienie prezentowanych na ekspozycji elementów (blokada oraz płoza hamulcowa) w kontekście wagonu kolejowego.

Charakterystyka wystawy pod względem potrzeb osób z dysfunkcjami

1. Utrudnienia

- przedmioty prezentowane na górnej półce mogą być poza zasięgiem wzroku osób poruszających się na wózkach inwalidzkich

2. Ułatwienia

- makietą budynku w skali 1:35 znajdująca się w jego bezpośrednim sąsiedztwie.
- nisko osadzone okna umożliwiające osobom na wózkach inwalidzkich swobodne zapoznanie się z odtworzonym historycznym podziałem i funkcją obiektu oraz wystrojem wewnątrz nawiązującym do epoki.

Wytyczne konserwatorskie

1. Wilgotność: 50 % ($\pm 5\%$),
2. Temperatura: w przedziale 19 °C (± 2 °C)
3. natężenie światła: ≤ 50 lux.
4. Możliwie stabilne warunki w długim okresie przechowywania bez nagłych gwałtownych zmian w przypadku prezentowania oryginalnych przedmiotów zabytkowych.

Zabytki prezentowane na wystawie muszą mieć zapewnione warunki odpowiednie dla grupy przedmiotów metalowych (poziom wilgotności, temperatura) oraz należy wziąć pod uwagę wytyczne określone w karcie obiektu 'Budynek zawiadowcy stacji' (I/03).

6.2 Schron amunicyjny nr 1 (magazyn nr 1)

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939

Schron amunicyjny nr 1

Scenariusz wystawy – Założenia do scenariusza ekspozycji

Autorzy: Marek Zambrzycki, Wojciech Samół

Współpraca: Patryk Dąbrowski, Monika Garas,

Koncepcja Sali filmowej: Waldemar Kowalski, Anna Kuśmierczyk

Wstęp

Schron amunicyjny nr 1 jest największym z magazynów amunicyjnych dawnej Wojskowej Składnicy Tranzytowej. W wyniku prac konserwatorskich w 2007 roku został uczyniony w formie odsłoniętych fundamentów betonowych.

Muzeum planuje odtworzenie budynku według zachowanych planów budowlanych. Jego przeznaczeniem będzie sala wielofunkcyjna z ekspozycją poświęconą historii obszaru Westerplatte do momentu wybuchu II wojny światowej.

W pierwszym obiekcie na ścieżce zwiedzania widzowie zapoznają się z filmem oraz obiektami wydobytymi w trakcie badań archeologicznych. Oba środki wyrazu stworzą atrakcyjną wizualnie ilustrację dziejów Westerplatte do 1939 roku.

I. Cele

1. Cele główne

- a. Wykreowanie opowieści stanowiącej interesujące wprowadzenie do całego kompleksu ekspozycji [obiekt znajduje się na początku ścieżki narracyjnej];
- b. Stworzenie opowieści o historii Westerplatte, kładąc nacisk na problematykę funkcjonowania Wojskowej Składnicy Tranzytowej do momentu wybuchu II wojny światowej.

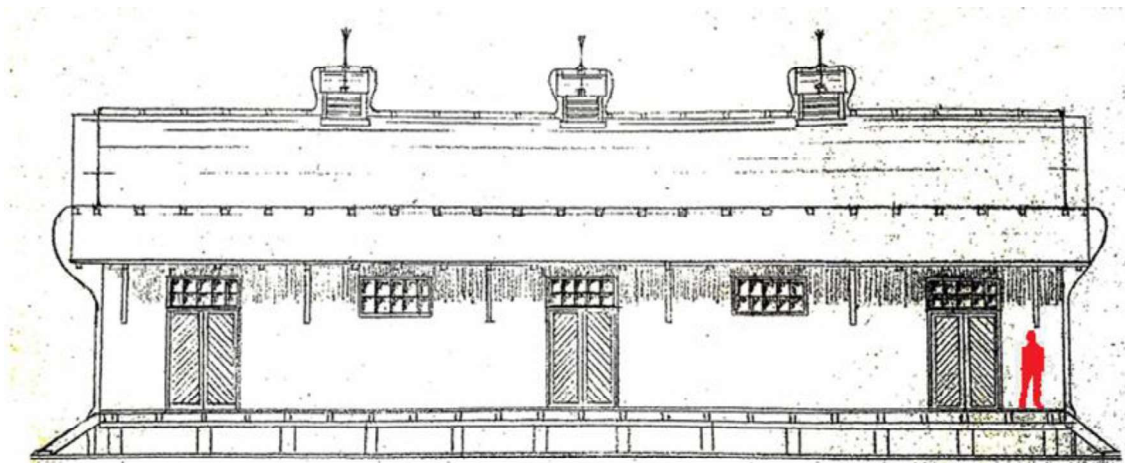
2. Cele szczegółowe

4. Stworzenie sali kinowo-konferencyjnej (wielofunkcyjna) z odpowiednim zapleczem technicznym.
5. Przystosowanie przestrzeni do potrzeb osób z dysfunkcjami (przede wszystkim ruchu, wzroku i słuchu) poprzez stworzenie odpowiedniej infrastruktury oraz oferty wystawienniczej.
6. Przedstawienie budynku schronu amunicyjnego nr 1.

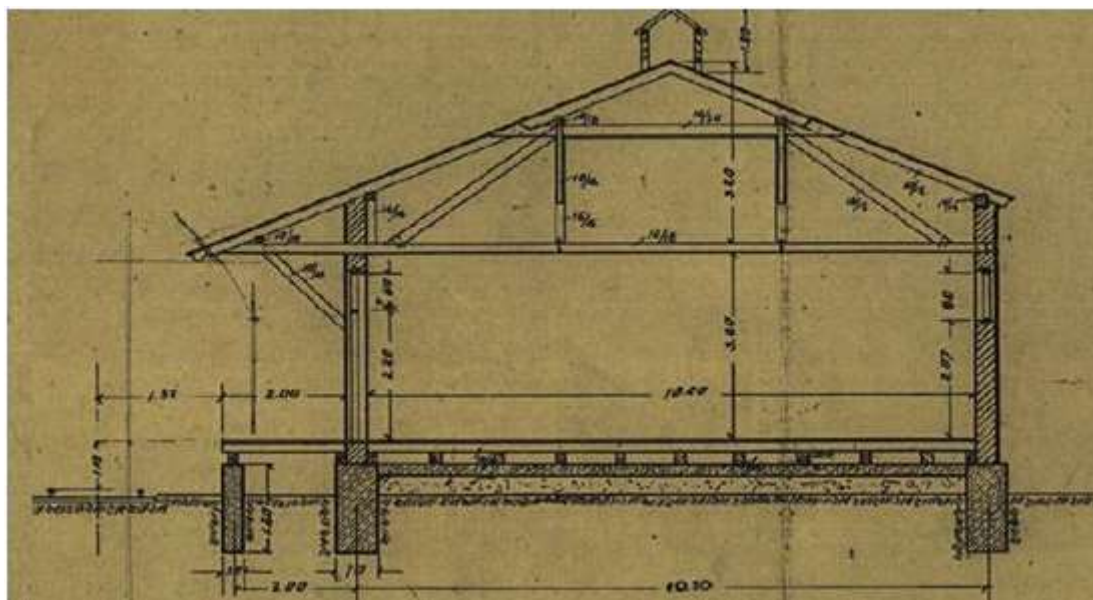
II. Miejsce prezentacji

Schron amunicyjny nr 1 był największym z pośród magazynów amunicyjnych Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte. Budynek od 1926 roku był wykorzystywany w trakcie procesu przeładowywania materiałów wojskowych. 1 września 1939 roku był pusty.

W wyniku prac konserwatorskich został uczyniony w formie odsłoniętych i zabezpieczonych fundamentów betonowych (2007 rok). W ramach rewitalizacji planowana jest rekonstrukcja budynku według zachowanych projektów budowlanych z epoki. Odtworzony obiekt powinien spełniać warunki sali wielofunkcyjnej.

Rysunek nr 1: fasada budynku magazynu amunicyjnego nr 1.

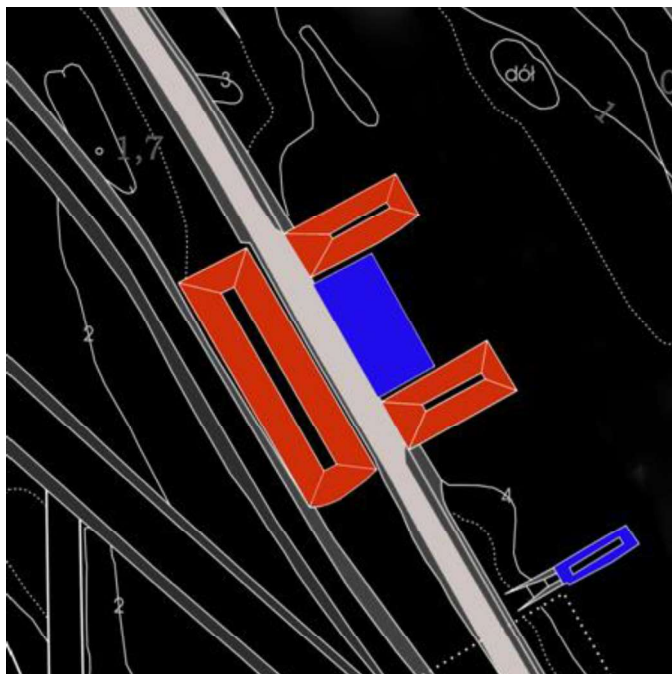

Rysunek nr 2: przekrój poprzeczny magazynu amunicyjnego nr 1.

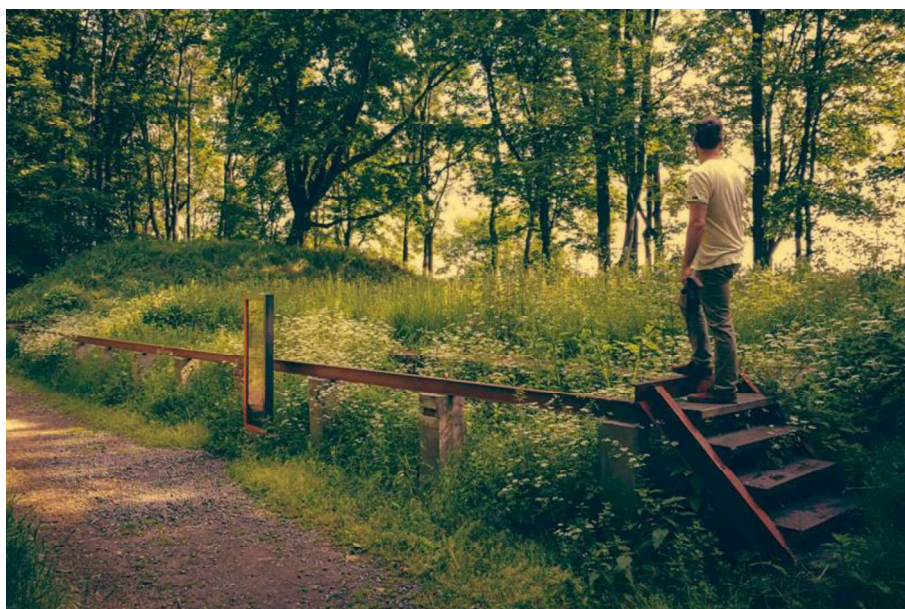
Powierzchnia | ok. 220 m²(według rysunku wykonawczego).

Ilość wejść/wyjść | 3 (według oryginalnego planu).

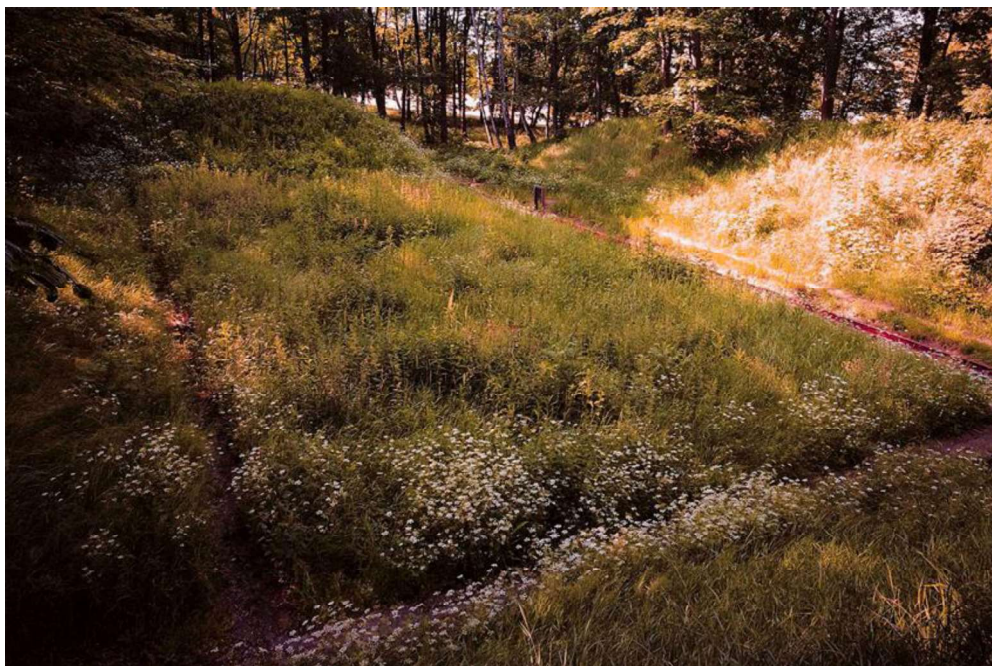
Personel | (co najmniej) 1 pracownik merytoryczny.

Rysunek nr 3: usytuowanie magazynu amunicyjnego 1 w terenie (kolor niebieski – magazyn amunicyjny oraz *benzinmagazyn*, kolor czerwony – wały ziemne).

Rysunek nr 4: obszar dawnego magazynu amunicyjnego nr 1 (widok od strony rampy), stan: 18 czerwca 2020, fot. Marek Zambrzycki

Rysunek nr 5: obszar dawnego magazynu amunicyjnego nr 1 (widok z tyłu), stan: 18 czerwca 2020, fot. Marek Zambrzycki

III. System ekspozycyjny

1. Komponenty wystawy

- tekst wprowadzający;
- ściana ekspozycyjna: instalacja z infografiką (integralny zespół);
- lightbox: infografika;
- gablota: eksponaty;
- reliefy eksponatów;
- film.
- eksponaty w sali filmowej

A. Tekst wprowadzający

Tekst A – wprowadzenie do treści ekspozycji, w tym w szczególności do „ściany ekspozycyjnej” (max. 800 znaków ze spacjami).

B. Ściana ekspozycyjna: instalacja z infografiką

Wstęp

Generalnie rzecz ujmując, jesteśmy przyzwyczajeni do myśli, że przeszłość jest tym czymś, czego nie ma. Rzeczy materialne komplikują to nasze myślenie. W sposób najbardziej jaskrawy widać to po badaniach archeologicznych. Uzmysławiają nam one, że nasza teraźniejszość to – jakby powiedział Bjørnar Olsen, jeden z rzeczników zwrotu ku rzeczom w humanistyce – nagromadzanie się przeszłości. Warstwa po warstwie. Epoka po epoce.

I właśnie motyw „nawarstwiania” chcemy wykorzystać do opowiedzenia historii Westerplatte. Pragniemy to czynić wykorzystując tylko i wyłącznie autentyczne obiekty wydobyte w trakcie badań archeologicznych prowadzonych na obszarze Westerplatte.

Forma pokazu

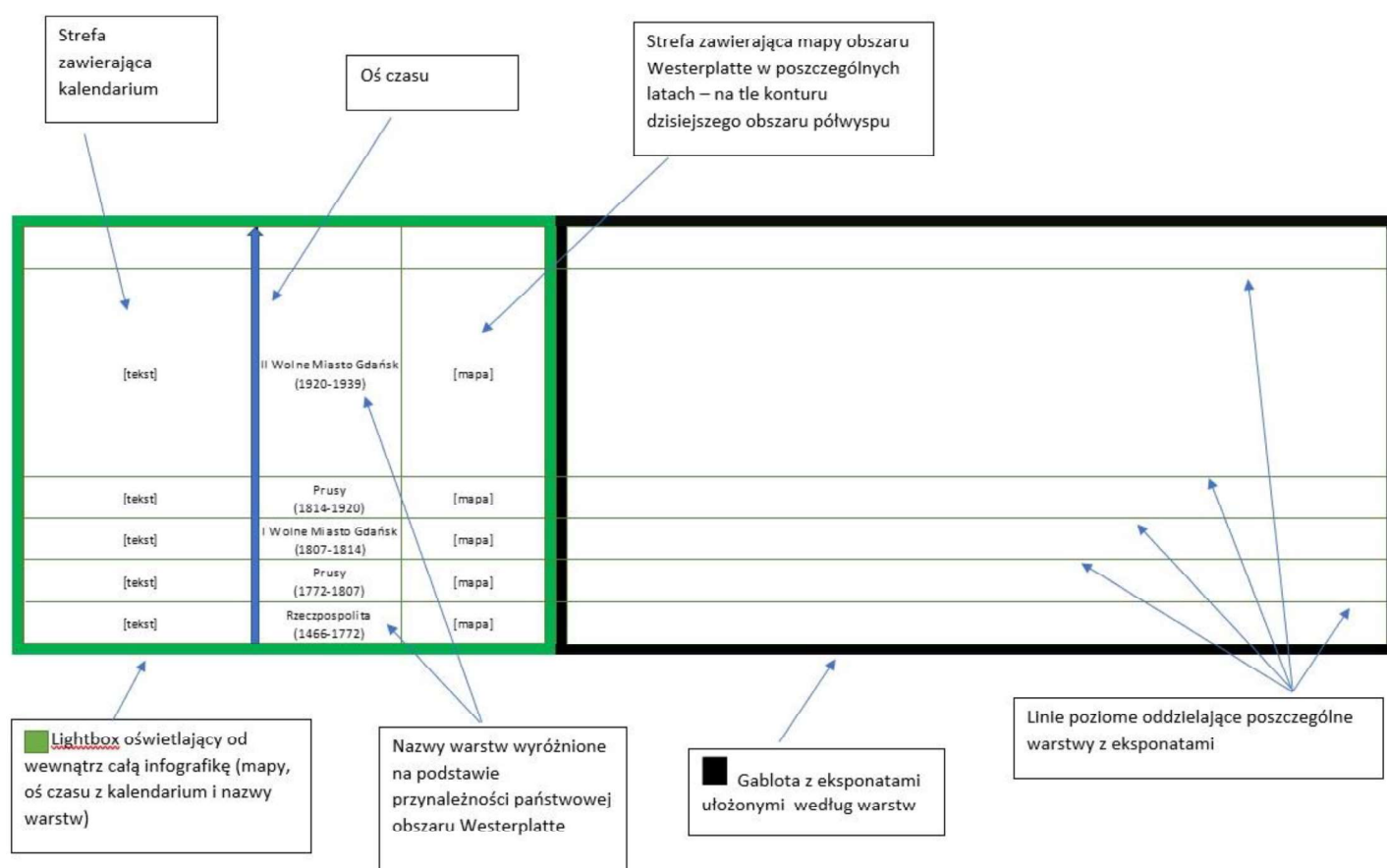
Eksponaty archeologiczne zostaną pokazane z wykorzystaniem zbudowanej **ściany ekspozycyjnej**. Obiekty będą ułożone w niej WARSTWAMI. A Każda WARSTWA będzie

odpowiadać innemu okresowi historycznemu [kolejno: Rzeczpospolita, Prusy, I Wolne Miasto Gdańsk – okres napoleoński, Prusy, II Wolne Miasto Gdańsk]. Sposób prezentacji będzie zatem odzwierciedleniem periodyzacji historii miasta. Dorobek archeologów nie tylko umożliwi taki sposób ekspozycji, ale wręcz do niego zachęca.

Nacisk zostanie położony na okres II Wolnego Miasta Gdańsk, w którym funkcjonowała polska Wojskowa Składowa Tranzytowa [będzie to warstwa dominująca, a więc największa przestrzennie oraz licząca najwięcej eksponatów]. W prezentacji można wykorzystać jedną dużą gablotę lub kilka mniejszych, niezależnych i połączonych ze sobą [należy wybrać ten wariant, który lepiej podkreśli warstwowość ekspozycji].

Na ścianę ekspozycyjną nałożona zostanie **infografika**. Będzie ona przenikać również gablotę/y, podkreślając kolejne warstwy. Jej zadaniem będzie nazwanie poszczególnych okresów historycznych, a także oddzielenie ich – poziomymi liniami – pomiędzy sobą. Uzupełnieniem Infografiki będą również: mapy oraz kalendarium zawierające kamienie milowe w historii obszaru Westerplatte.

W takim ujęciu, każdy z eksponatów będzie mówił za siebie, a wszystkie razem opowiedzą o Westerplatte jako o nagromadzonej przeszłości, syntetycznie prezentując bogate dzieje tego miejsca do wybuchu II wojny światowej.

Rysunek nr 6: ściana ekspozycyjna: instalacja z infografiką.

Kształt i wielkość gablot/y | założenia

- Bryła gabloty powinna przyjąć bardziej nieoczywiste kształty, które – symbolicznie – oddawałyby zmienność/nieregularność procesu dziejowego (co objawia się m.in. nierównością poszczególnych okresów przynależności państwowej Gdańska).
- Maksymalna wysokość tafli szkła, w związku z koniecznością zapewnienia jak najlepszej widoczności eksponatów, nie powinna wynosić więcej niż 150 cm.
- Długość ściany ekspozycyjnej (gablot + infografika) nie powinna przekraczać 5 metrów.
- Nie wykluczamy możliwości zastosowania lup lub systemu lup (np. na szynach) do prezentacji np. eksponatów mniejszej wielkości lub tych, które są położone wyżej.
- Przewidujemy oświetlenie eksponatów światłem LED, którego źródła będą umieszczone wewnątrz gablot/y.

Lightbox

Infografika w części zawierającej mapy, kalendarium oraz informacje o przynależności państwowej, będzie ukazana na lightboxie (kaseton podświetlany od środka).

Rysunek nr 7: przykładowy lightbox |Polin | fot. Marek Zambrzycki

Mapy

Poszczególnym warstwom infografiki towarzyszyć będą mapy. Ich minimalistyczna forma zostanie oparta o kontury historycznego oraz współczesnego układu brzegowego.

Na każdej zostanie oznaczone miejsce, w którym w latach 20. XX wieku wybudowano magazyn amunicyjny nr 1, to jest punkt, w którym właśnie znajdują się widzowie.

C. Reliefy eksponatów.

Grupa docelowa | osoby z dysfunkcją wzroku

Uzupełnieniem ściany z obiektami będzie umieszczony obok niej zespół reliefów, które będą odwzorowaniem zaprezentowanych eksponatów w skali 1:1. Aby uniknąć wrażenia kopiowania lub dublowania eksponatów wszystkie reliefy będą miały ujednolicony kolor.

Rysunek nr 8: przykładowy relief dedykowany dla osób z dysfunkcją wzroku | fot. Zamek Królewski na Wawelu.

D. Film

Etiuda filmowa będzie opowiadać o powstaniu półwyspu i jego dziejach do wybuchu II wojny światowej. Główny nacisk zostanie położony na czas funkcjonowania Wojskowej Składnicy Tranzytowej (2/3 czasu).

Film może nawiązywać do pomysłu ze ścianą ekspozycyjną, tj. do pomysłu WARSTW, dzięki czemu można będzie uzyskać większą spójność w magazynie amunicyjnym nr 1.

Prezentacja:

Kolejność | 1. Zespół eksponatów z infografiką; 2. Film.

Czas | ok. 10 minut/prezentacja w zapętleniu/pozycja stojąca/przewidziane siedziska dla osób starszych i/lub z dysfunkcjami.

E. Ekspонат w sali filmowej

W sali filmowej, elementem towarzyszącym etiudzie, będzie przedstawienie tematu Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku. Zagadnienie to będzie reprezentowane oryginalnym ornatem ks. Franciszka Rogaczewskiego – jednego z przywódców środowiska gdańskich Polaków.

Obok eksponatu prezentowanego w gablocie znajdzie się tekst przybliżający losy polskiej społeczności.

2. Struktura ekspozycji według rozkładu pomieszczeń

Celem zapewnienia komfortu oglądania eksponatów i filmu, istnieje konieczność oddzielenia ściany ekspozycyjnej od sali kinowej (film nie może „zagłuszać” eksponatów).

A. SALA EKSPOZYCYJNA – ok. 1/3 powierzchni wystawienniczej

Zwiedzający powinni mieć możliwość zapoznania się z zawartością sali ekspozycyjnej przed obejrzeniem filmu. Kolejność wprowadzania środków: słabszy bodziec (eksponaty), potem silniejszy bodziec (film). W momencie oglądania eksponatów widz nie może widzieć filmu, oraz (o ile to możliwe) nie powinien też go słyszeć.

Ściana ekspozycyjna powinna zostać umieszczona na jednej osi z głównym wejściem.

B. SALA KINOWA – ok. 2/3 powierzchni wystawienniczej

Główną funkcją Sali będzie prezentacja filmu o historii Westerplatte ze szczególnym uwzględnieniem Wojskowej Składnicy Tranzytowej (2/3 czasu).

Etiudzie będzie towarzyszyć gablota z ornatem ks. F. Rogaczewskiego – będzie to reprezentacja problematyki gdańskich Polaków w okresie międzywojennym.

Sala musi spełniać odpowiednie warunki techniczne, w tym akustyczne i oświetleniowe. Konstrukcja pomieszczenia będzie umożliwiać swobodne wchodzenie i wychodzenie.

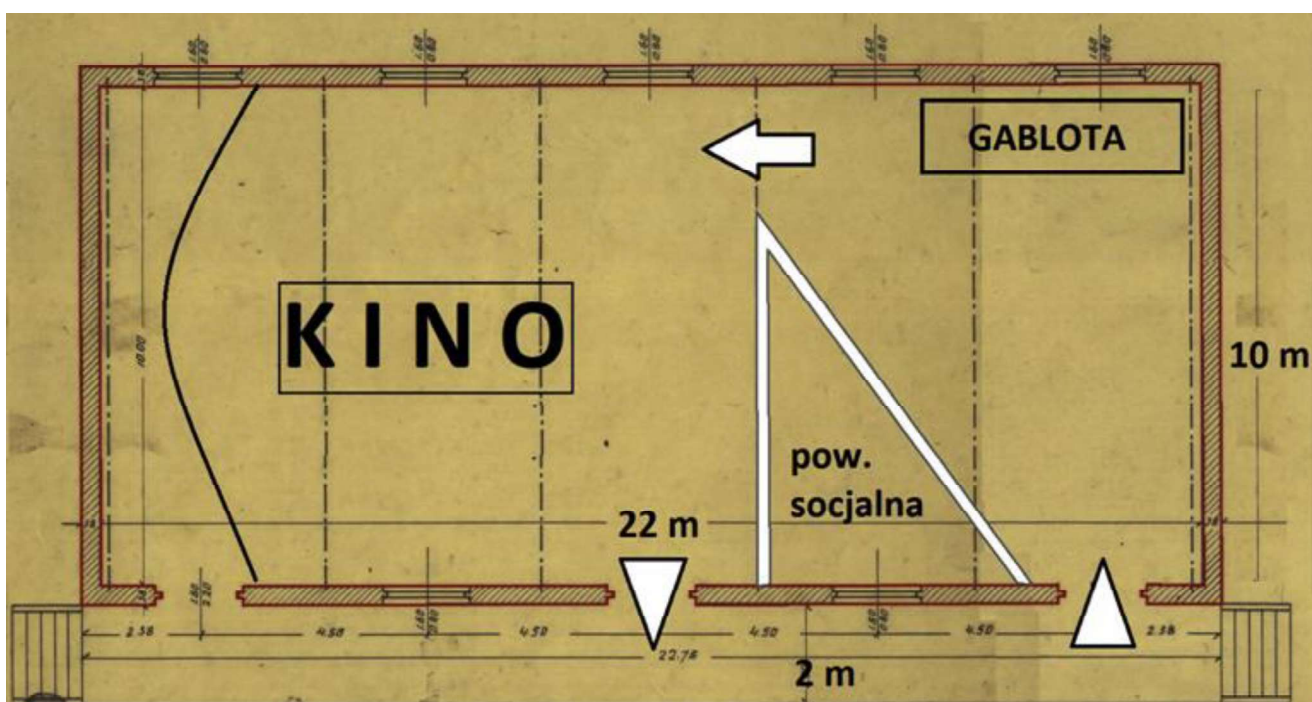
Minimalna ilość osób mieszcząca się w sali: 50 (grupa zorganizowana z przewodnikiem). Przewidziane miejsca siedzące dla osób starszych oraz z dysfunkcjami (kilka-kilkanaście miejsc).

Szczegółowe wytyczne do sali kinowej oraz scenariusza filmu przygotowane przez Waldemar Kowalskiego – kierownika Działu Filmowego MIIWŚ.

C. POMIESZCZENIE TECHNICZNE

Należy zapewnić pomieszczenie techniczne na potrzeby branży teletechnicznej oraz elektrycznej ok. 20m² do obsługi budynku oraz sal ekspozycyjnych (w miarę możliwości pomieszczenie techniczne należy lokalizować w wale ziemnym). W pomieszczeniu będzie istniała możliwość składowania „mobilnej szatni” oraz siedzeń rozkładanych na potrzeby wydarzeń tymczasowych) realizowanych jako wyposażenie wnętrza.

Wał ziemny: istnieje możliwość, że część z pomieszczeń technicznych znajdzie się poza obrysem historycznego obiektu. Należy zwrócić szczególną uwagę na dostosowanie obiektu dla potrzeb osób z dysfunkcjami. Możliwość umieszczenia dodatkowych pomieszczeń o funkcjach technicznych i gospodarczych nie powinno przeszkadzać w realizacji celów podstawowych wystawy.

Rysunek nr 9: schematyczny rozkład pomieszczeń z oznaczonym umiejscowieniem ściany ekspozycyjnej z infografiką („gablota”).

3. Lista eksponatów według warstw

Wyselekcjonowane obiekty powinny tworzyć spójną kompozycję warstwową, zapewniającą dostateczną widoczność wszystkich obiektów.

Poniżej zaprezentowano poszczególne warstwy z dedykowanymi do nich eksponatami.

1. **Rzeczpospolita**
 - 1.1. Miedziana boratynka,
 - 1.2. Miedziany szeląg.
2. **Prusy**
 - 2.1. Kula karabinowa,
 - 2.2. Plomba towarowa Wilhelma.
3. **I Wolne Miasto Gdańsk**
 - 3.1. Kula ciężkiego kartacza,
 - 3.2. Talar pruski,
 - 3.3. Skilling gdański 1812 (moneta)
4. **Prusy/Rzesza Niemiecka**
 - 4.1. Zegarek kieszonkowy,
 - 4.2. Guzik urzędniczy,
 - 4.3. Kubek Kurhaus,
 - 4.4. Ołowiany żołnierzyk,
 - 4.5. Tabliczka jednostki wojskowej,
 - 4.6. Nieśmiertelnik z okresu I wojny światowej,
 - 4.7. Kufel do piwa
 - 4.8. Żeton kąpieliskowy,
 - 4.9. Zwornik kamienny bramy (z kazamat jednej z baterii Westerplatte)
5. **Wolne Miasto Gdańsk (WMG)**
 - 5.1. Psi numerek,
 - 5.2. „Świński ogonek”
 - 5.3. Guzik policji gdańskiej
 - 5.4. gaśnica
 - 5.5. Gorseciki (zbiór 9 sztuk),
 - 5.6. Moneta polska (II RP),
 - 5.7. Moneta gdańska (WMG),
 - 5.8. Guzik wojskowy polski
 - 5.9. Łuska polska (mauser)
 - 5.10. cegła
 - 5.11. Plomba ołowiana WST,
 - 5.12. Kubek emaliowany z Olkusza,
 - 5.13. strug stolarski,

- 5.14. Szczyrzyk,
- 5.15. Butelka,
- 5.16. Orzeł kołnierzykowy 63. Pułku Piechoty,
- 5.17. Orzeł czapkowy wz. 19,
- 5.18. Spinka do mankietu.

Wytyczne konserwatorskie

Wilgotność: 50 % ($\pm 5\%$),

Temperatura: w przedziale 19 °C (± 2 °C)

natężenie światła: ≤ 50 lux.

Możliwie stabilne warunki w długim okresie przechowywania bez nagłych gwałtownych zmian w przypadku prezentowania oryginalnych przedmiotów zabytkowych.

4. Kalendarium do infografiki

Rzeczpospolita (1466–1772)

1466 – Gdańskie zostaje przyłączone do Królestwa Polskiego,

od XV w. – ujście Wisły ulega deformacjom, następuje sukcesywne zamulanie wejścia do gdańskiego portu, co z biegiem czasu doprowadziło do powstania wyspy Westerplatte,

1734 – Westerplatte stało się miejscem obozowania wojsk francuskich, które przybyły wesprzeć Stanisława Leszczyńskiego w polskiej wojnie sukcesyjnej

1772 – I rozbiór Polski, Westerplatte trafia w ręce pruskie a miasto Gdańsk pozostało częścią Królestwa Polskiego.

Prusy (1772–1807)

koniec XVIII w. – początki systemu fortyfikacyjnego na Westerplatte.

1793 – przyłączenie polskiego Gdańska do Prus

Pierwsze Wolne Miasto Gdańsk (1807–1814)

1809–1813 – wojska napoleońskie rozbudowują fortyfikacje Westerplatte.

Prusy/Rzesza Niemiecka (1814–1920)

Lata 30' XIX wieku – początki kurortu: Martin David Krüger otworzył pierwszy na Westerplatte zakład kąpielowy,

1845–47 – prace nad połączeniem wyspy Westerplatte ze stałym lądem, dało to impuls do rozwoju kąpieliska,

1918 – w wyniku I wojny światowej Polska odzyskuje niepodległość, ale jej terytorium nie objęło obszaru Gdańska z półwyspem Westerplatte,

1919 – stronie polskiej udaje się wykupić majątek Westerplatte od dotychczasowego niemieckiego właściciela, staje się to możliwe dzięki staraniom Mieczysława Jałowieckiego, delegata rządu polskiego na Gdańsk.

Drugie Wolne Miasto Gdańsk (1920-1939)

1924 – Liga Narodów przekazuje Westerplatte w wieczystą dzierżawę Polsce,

1925 – kurort zostaje przekształcony w obszar zmilitaryzowany: Polacy tworzą Wojskową Składnicę Tranzytową,

1925 – wybudowanie basenu amunicyjnego,

1926 – oddanie do użytku 3 magazynów i 19 schronów amunicyjnych,

1933 – powstaje koncepcja obrony Westerplatte autorstwa pułkownika Józefa Siłakowskiego, zgodnie z nią Polacy mieli być zdolni do odparcia ataku przez kilka – kilkanaście godzin, do czasu przybycia wsparcia lub ewakuacji drogą morską,

1934 – zakończenie budowy 4 wartowni pod kierownictwem kapitana Mieczysława Kruszewskiego,

1936 – zamknięcie stanu surowego dla ścian nowych koszar,

1939 – przygotowywanie terenu Składnicy do walk obronnych: wznoszenie dodatkowych umocnień polowych oraz budowa nowych placówek obronnych.

Rzeczpospolita (1466-1793)				
GRUPA	PRZEDMIOT	WYMIARY	WAGA	MATERIAŁ
moneta	BORATYNKA	śr.16 mm, gr. 1 mm	1,3 g	miedź
militaria	KULA ARMATNIA	śr.131 mm	8350 g	żeliwo
Prusy (1793 - 1807)				
militaria	KULA KARABINOWA	śr.17,6 mm	31,3 g	ołów
plomba towarowa	PLOMBA TOWAROWA WILHELM II	śr.19-21 mm gr. 3 mm	9,2 g	ołów
Francuskie Wolne Miasto Gdańsk (1807 - 1814)				
militaria	KULA CIĘŻKIEGO KARTACZA	śr.33 mm	148,7 g	żeliwo
moneta	TALAR PRUSKI	śr.25 mm, gr. 1 mm	5,34 g	srebro
moneta	SKILLING DUŃSKI	śr.15,1 mm, gr. 0,9 mm	0,7 g	miedź
Prusy (1814 - 1920)				
zegarek	ZEGAREK KIESZONKOWY	śr.33 mm, gr. 14 mm	15,2 g	mosiądz, szkło. Tworzywo sztuczne
guzik	GUZIK URZĘDNICZY	śr. 24 mm	1,6 g	mosiądz
guzik	GUZIK URZĘDNICZY	śr. 21 mm	3,4 g	mosiądz
naczynia	KUBEK KURHAUS WESTERPLATTE	śr. wylewu 95,1 mm, śr. dna 52 mm, wys. 87 mm. Szer. z uchem 121 mm	336 g	ceramika
zabawka	OŁOWIANY ŻOŁNIERZYK	dł. 45 mm, wys. 50 mm, gr. 6 mm (zachowane)	30,2 g	ołów
tabliczka 3 baterii	TABLICZKA 3 BATERII	dł. 230 mm, szer. 119 mm, 1,5 mm	186 g	stal emaliowana
nieśmiertelnik	NIEŚMIERTELNIK ŻOŁNIERZA PRUSKIEGO Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ	dł. 46 mm, szer. 43 mm (zachowane), gr. 1 mm	6,1 g	stal
żeton	ŻETON KĄPIELISKOWY	śr.19,5 mm, gr. 1,3 mm	1,7 g	mosiądz?
zwornik	ZWORNIK KAMIENNY PORTALU	dł.1200 mm, sz. 400 mm, wys. 400 mm	25 kg	kamień
II Wolne Miasto Gdańsk/Wojskowa Składnica Tranzytowa (1920 - 1939)				

psy	PSI NUMEREK	dł. 34 mm, szer. 28 mm, gr. 1,2 mm	4,9 g	cynk?
elementy przeszkód polowych	"ŚWIŃSKI OGONEK"	dł. 960 mm, szer. 100 mm, śr. pręta 16 mm,	2675 g	stal
militaria	GUZIK POLICJI GDAŃSKIEJ	śr. 24 mm	1,6 g	mosiądz
gaśnica	GAŚNICA	dł. 760 mm, śr. 160 mm	7145 g	stal, mosiądz
ceramika budowlana	GORSECIKI	dł. 44 mm, szer. 27 - 34 mm, gr. 6,5 mm	ok. 19 g	ceramika
moneta	MONETA POLSKA	śr. 28 mm, gr. 2,1 mm	10,7 g	srebro
moneta	MONETA WOLNEGO MIASTA GDAŃSKA	śr. 23,5 mm, gr. 1,38 mm	4,9 g	srebro
militaria	GUZIK WOJSKOWY POLSKI	śr. 24 mm	1,6 g	mosiądz
militaria	ŁUSKA POLSKA MAUSER	śr. 12 mm, dł. 57 mm,	11,2 g	mosiądz
ceramika budowlana	DACHÓWKA	dł. 254 mm, szer. 213 mm, gr. 24 mm;	Ok 2600 g	ceramika
ceramika budowlana	CEGŁA	dł. 251 mm, szer. 120 mm, gr. 70 mm	Ok 2600 g	ceramika
plomby	PLOMBA WST	śr. 17 mm, gr. 5 mm	6,4 g	ołów
naczynia	KUBEK EMALIOWANY Z OLKUSZA	śr. 90 mm, wys. 100 mm, szer. z uchem 120 mm	112,3 g	stal emaliowana
narzędzia	STRUG STOLARSKI	dł. 245 mm, szer. 60 mm, wys. 120 mm	553 g	drewno
narzędzia	SCYZORYK	dł. 93 mm, szer. 26 mm, gr. 15 mm	57,6 g	stal, mosiądz, kość
naczynia	BUTELKA	śr. 98 mm, wys. 226 mm, poj. 500 ml	703 g	szkło
pluton wartowniczy	ORZEŁ KOŁNIERZOWY	dł. 31 mm, szer. 29 mm, gr. 1 mm	2,5 g	mosiądz
elementy umundurowania żołnierzy WST	ORZEŁ CZAPKOWY	dł. 59 mm, szer. 42 mm, gr. 1 mm	8,7 g	mosiądz
elementy umundurowania	SPINKA DO MANKIETU	śr. 23 mm, gr. 8 mm	6,4 g	mosiądz

4. Draft scenariusza dla filmu

Finalne przygotowanie filmu będzie realizowane w ramach odrębnego zlecenia (konkursu), który ma wyłonić najbardziej atrakcyjne rozwiązanie przedstawionych założeń. Film oraz wyposażenie Sali kinowej mają umożliwić realizację materiałów wideo i multimedialnych w formach obrazu przekonwertowane do plików mp4 o możliwie najwyższej jakości (zależnej od pozyskanych materiałów źródłowych), ale nie mniejszej niż Full HD 30 MBps oraz do formatu DCP z dźwiękiem zakodowanym do Dolby Surround 5.1 we wskazanych przez zamawiającego przypadkach. W pozostałych przypadkach dźwięk zakodowany jest do kanałów Stereo.

Proponowana treść draftu:

Ujście Wisły do Bałtyku stanowiło strategicznie ważny punkt komunikacji morskiej - powstał tu port a wraz z nim rozwinęło się miasto Gdańsk.

Tereny nad ujściem rzeki, nazwane od swego położenia Westerplatte (niem. Płyta zachodnia), miały również znaczenie militarne, ich bezpośrednie położenie pozwalało bowiem na kontrolę portu i handlu. Właśnie to było główną przyczyną walk o wpływy, które już od XVIII w. stały się udziałem wielkich mocarstw europejskich.

Nową rolę zyskało Westerplatte pod koniec XIX w., gdy w cieniu strategicznych fortyfikacji, zaczął rozwijać się kurort morski, którego kres przyniósł wybuch I wojny światowej i narastający kryzys.

Porażka Niemiec w I wojnie światowej wywołała niepokój wśród niemieckiej większości mieszkańców Gdańska. Kryzys oraz przeciągające się ustalenia stały się przyczyną wyzbywania się gruntów i obiektów na terenie miasta, w tym na obszarze dawnego kurortu Westerplatte.

45 sek.

Westerplatte. Misja Specjalna

Rok 1918 przyniósł światu zakończenie wojny, a Polsce odzyskanie niepodległości. Odrodzone państwo musiało jednak walczyć o zasięg swych granic, także o wpływy w Gdańsku. Miasto od wieków zamieszkiwali Niemcy i Polacy, stąd oba kraje zabiegały o przyznanie im praw w formującym się po I wojnie światowej nowym porządku.

W czasie gdy na arenie międzynarodowej rozgrywała się dyplomatyczna walka o uzyskanie nieskrępowanego dostępu do portu na Bałtyku, w Gdańsku rozpoczęła się tajna misja przedstawicieli rządu.

Pojawił się tu Mieczysław Jałowiecki delegat RP, który potajemnie wykupił nieruchomości w porcie gdańskim, tereny składów oraz kilka kluczowych obiektów na Westerplatte. Oficjalnie działał jako osoba prywatna, kupował poprzez kaszubskich pośredników, gdyż Niemcy nie chcieli sprzedawać nieruchomości Polakom.

Nadzwyczajna intuicja Jałowieckiego sprawiła, że państwo polskie stało się właścicielem gruntów w tym strategicznym miejscu.

Tymczasem w toku porozumień wersalskich pomiędzy krajami zwycięskimi a pokonanymi Niemcami uznano, że Gdańsk nie zostanie przyznany ani Polsce, ani Niemcom, ale uzyska status wolnego miasta pod nadzorem Komisarza Ligi Narodów.

Polska zyskała liczne uprawnienia: obowiązywał swobodny dostęp do portu i polski obszar celny. Strona polska reprezentowała Wolne Miasto Gdańsk na arenie międzynarodowej, zarządzała koleją oraz trzymała pieczę nad zarządkiem portu.

Ale w Gdańsku wciąż licznie dominowali Niemcy, a co za tym idzie – w sejmie, senacie i innych instytucjach mieli zdecydowaną większość i starali się ograniczać prawa Polaków.

Te konflikty uwidoczniły się bardzo szybko. Młode państwo polskie walczyło o wschodnią granicę. Trwała wojna polsko-bolszewicka, Polska potrzebowała materiałów militarnych transportowanych przez port gdański. Tymczasem w Gdańsku nasilały się antypolskie wystąpienia. Ponadto związki zawodowe naciskały na rządy państw dostarczającym Polsce broń. Na tych nastrojach w porcie gdańskim wybuchł robotniczy strajk dokerów, którzy nie chcieli przeładowywać dostaw broni dla walczącej z bolszewikami Polski.

Ten kryzys udało się zażegnać, ale oczywistym stało się, że trzeba inaczej rozwiązać kwestię rozładowywania transportów.

Strona polska postulowała powstanie niezależnej bazy przeładunkowej, wskazując miejsce nabytych nieruchomości w porcie gdańskim.

Wobec sprzeciwu strony niemieckiej, w toku negocjacji, kompromisowo zgodziła się na teren Westerplatte, które wymagało zbudowania infrastruktury portowej.

Przez kolejne lata Polska spierała się z stroną gdańską przed arbitrażowym sądem Ligii Narodów w sprawie Westerplatte. Ostatecznie w 1924 r. Westerplatte przyznano stronie polskiej w wieczystą dzierżawę. Ogromną rolę odegrała tu polska dyplomacja, wielkie zasługi miał w tej dziedzinie Komisarz Generalny RP w Gdańsku Henryk Strasburger czy Komandor Konstanty Jacynicz.

Aby Westerplatte mogło spełniać swoje zadania w ekspresowym tempie wybudowano basen przeładunkowy. Wzniesiono również pierwsze magazyny oraz rozpoczęto proces wyposażania nabrzeży w elementy takie jak: dźwigi elektryczne, wagi, rampy przeładunkowe oraz zasilającą je elektrownię. Linią kolejową prowadzącą do składnicy, połączono basen portowy i magazyny amunicyjne. Zastosowane tu najnowocześniejsze rozwiązania techniczne przewyższały wyposażenia w starym porcie gdańskim.

Strona polska wynegocjowała jeszcze jeden istotny warunek: aby odpowiednio zabezpieczyć materiały militarne składowane w magazynach utworzono stałą służbę wartowniczą składającą się z żołnierzy kontyngentu Wojska Polskiego. Była to jedyna taka jednostka stacjonująca poza granicami II Rzeczypospolitej. W ten sposób powstała Wojskowa Składnica Tranzytowa na Westerplatte.

Sformowanie pierwszego oddziału wartowniczego nastąpiło w styczniu 1926 r. Miał on liczyć 88 żołnierzy, w tym 2 oficerów, nie mógł posiadać broni ciężkiej jak i wsparcia piechoty. Na potrzeby koszarowe strona polska była zmuszona przejąć letniskowe budynki dawnego kurortu, zakazano też kategorycznie budowy obiektów o charakterze militarnym.

Ustalenia strony polskiej cały czas ulegały jednak konfrontacji z antypolską kampanią i sprzeciwem gdańszczan walczących o ponowne włączenie Gdańska do Niemiec. Równolegle z tymi wydarzeniami trwała nieprzerwanie walka wywiadów, a prasa niemiecka przedstawiała argumenty za usunięciem polskiego kontyngentu.

Te napięcia aktywowały środowisko mniejszości polskiej. Działyły liczne polskie stowarzyszenia i organizacje, często skupione wokół kościołów prowadzonych przez polskich księży.

Twierdza Westerplatte

Od jesieni 1930 r. partią nazistowską w Gdańsku pokierował, z polecenia Adolfa Hitlera, gauleiter Albert Forster. Sytuacja Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku, stawała się coraz trudniejsza.

Wraz z dojściem nazistów do władzy w Niemczech, ataki nacjonalistów na Polaków i Żydów nasiliły się. Postępująca militaryzacja Niemiec generowała obawy strony polskiej, co do możliwości utraty kontroli w Gdańsku. Składy Tranzytowe na Westerplatte zaczęły nabierać szczególnego znaczenia.

Służba wartownicza na odciętej od reszty kraju placówce nie należała do najłatwiejszych, zdarzały się nieprzychylnie incydenty ze strony niemieckiej, wzajemne stosunki były bardzo napięte.

W 1933 r. strona polska zdecydowała się wzmocnić załogę Wojskowej Składnicy Tranzytowej w obawie przed zbrojną agresją bojówek gdańskich. Rozbudowa infrastruktury obronnej miała ściśle tajny charakter, gdyż wykraczano poza obowiązujące umowy. Umacnianiem półwyspu zajął się kpt Mieczysław Kruszewski, system obrony przygotował płk Siłakowski. Współpracował z nimi ówczesny komendant WST major Stefan Fabiszewski. Prace budowlane prowadzono nocami, a wszystkie punkty posiadały zamaskowane kabiny bojowe. W centrum składnicy powstał nowoczesny budynek koszar, dzięki któremu warunki bytowe oddziału wartowniczego znacznie się poprawiły. Ze schronem i kabinami bojowymi był on jednocześnie centralnym punktem dowodzenia. Ten nowoczesny system obrony okrężnej okazał się później bardzo skuteczny.

Zwiększono też stan liczebności przebywającej załogi do około 120 osób – włączając w jej poczet część pracowników cywilnych. Mimo sprawowania funkcji pomocniczych znacznie wzmocnili oni strukturę wojskową kontyngentu, gdyż wszyscy byli po przeszkoleniu wojskowym. Obecność pracowników cywilnych uzasadniano całym systemem warsztatów i infrastruktury: działała elektrownia, zakłady szewskie i krawieckie, gospodarstwo rolne. Zapewniały one samowystarczalność i niezależność składnicy. stanowiły też zabezpieczenie w razie odcięcia transportów.

Służba na Westerplatte niosła ze sobą nobilitujący charakter. Załoga zmieniała się co pół roku, wiosną i jesienią.

Rok 1938 wyraźnie pokazał dążenia rosnącego w siłę państwa niemieckiego. Błyskawicznie zaczęła nakręcać się spirala wojny.

Z misją wzmocnienia załogi Westerplatte i wywiadu na wybrzeże został skierowany mjr Henryk Sucharski.

Ostatnia zmiana załogi składnicy odbyła się wiosną 1939 roku, kiedy polityka Hitlera nie pozostawiała złudzeń.

Wszystko to doprowadziło na wiosnę 1939 r. do zakrojonych na szeroką skalę przygotowań czynionych przez stronę polską na wypadek wybuchu konfliktu.

Znów potajemnie wzmocniono stan liczebny załogi a także rozbudowano korpus pracowników cywilnych. (w dniu wybuchu wojny liczyła ona 207 osób), Zmodyfikowano również system obrony – rozbudowano go o zewnętrzny pierścień polowych placówek obronnych. Ostatnie tygodnie objęły szeroko zakrojone szkolenia załogi na wypadek ataku, a także doposażenia sprzętowe w broń ciężką. Wprowadzono stan alarmowy na terenie składnicy.

Ostatni tydzień sierpnia niósł eskalację napięcia, które wzrosło po podpisaniu w Moskwie paktu o nieagresji między Rzeszą a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich. W Wolnym Mieście Gdańsku łamano prawa Polaków i jawnie lekceważono obowiązującą tutaj konstytucję.

25 sierpnia 1939 r. mieszkańcy Gdańska tłumnie witali przybycie okrętu szkolnego „Schleswig-Holstein”, który wpłynął z „kurtuazyjną wizytą”. Jak donosił wywiad, pod pokładem mogły być ukryte dodatkowe jednostki.

28 sierpnia minął oficjalny termin wizyty, jednak Schleswig – Holstein nie odpłynął...

Ekspонатem, który **musi zostać wprowadzony w narrację z filmem poprzez** gablotę w pomieszczeniu z ekranem w schronie amunicyjnym nr 1 jest: ornat ks. Komorowskiego 102 cm x 66 cm

Pozostałe elementy, które są rekomendowane do prezentacji w sali kinowej (propozycje oryginałów/kopii do ostatecznego wyboru przez Twórcę filmu) to:

- słup graniczny WMG 126/127 cm x 26 cm x 26 cm
- plombownica kolejowa PKP dł. 33 cm x 13,5 cm
- tablica WST (kopia) 25 cm x 70 cm – oszacować oryginalny wymiar i zdobyć kopię
- orzeł NSDAP 42 cm x 23,5 cm
- plakietka rozpoznawcza z Schleswig Holstein wys. 19,5 cm, szer. 15,9 cm – wypożyczenie z NMM

6.3 **Schrony amunicyjne nr 8-12 i placówka Fort**

Scenariusz wystawy w schronie amunicyjnym nr 8 na Westerplatte

Tytuł roboczy | **Obrona Westerplatte**

Temat | **siedem dni obrony Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte**

Autorzy: Marek Zambrzycki, Wojciech Grott, Adam Dziewanowski

Współpraca: Patryk Dąbrowski

Schron amunicyjny nr 8

Wstęp

Ekspozycja pod roboczym tytułem „**Obrona Westerplatte**” ma na celu przedstawienie najważniejszego momentu w dziejach Westerplatte, czyli obrony tego terenu w pierwszych dniach września 1939 roku. Wystawa ukaże walkę polskich żołnierzy w obronie Wojskowej Składnicy Tranzytowej – małego skrawka Polski na terenie wrogiego Wolnego Miasta Gdańska. Walkę, dzięki któremu Westerplatte stało się symbolem waleczności i ofiarności.

Muzeum II Wojny Światowej planuje odtworzenie magazynu amunicyjnego według zachowanych planów budowlanych. Widzowie zapoznają się w nim z multimedialnym przedstawieniem walki polskich żołnierzy, wykorzystującym światło, dźwięk oraz obraz. Prezentację uzupełnią obiekty ze zbiorów MIIWŚ, w także zabytki archeologiczne wydobyte w trakcie badań archeologicznych.

Cele ekspozycji

Cele główne

Magazyn amunicyjny nr 8 stanowi jeden z ważniejszych obiektów ekspozycyjnych, gdyż to właśnie w nim zlokalizowana będzie opowieść o bohaterskiej obronie Westerplatte, od której datujemy rozpoczęcie II wojny światowej. Wystawa ukaże przebieg walk, system obrony Wojskowej Składnicy Tranzytowej, a także dysproporcje w ilości wojska i uzbrojenia pomiędzy dwiema stronami walki.

Cele szczegółowe

1. przystosowanie przestrzeni do potrzeb osób z dysfunkcjami (przede wszystkim ruchu, wzroku i słuchu) poprzez stworzenie odpowiedniej infrastruktury oraz dopasowanie oferty wystawienniczej;
2. przedstawienie historii oraz funkcji budynku.

Miejsce prezentacji wystawy

Magazyn nr 8 na Westerplatte

Personel | (co najmniej) 1 pracownik merytoryczny.

- b. za mlecznymi/przeziernymi szybami umieszczone grafiki wielkoformatowe reprezentujące żołnierzy Wojska Polskiego przed walką + 4 eksponaty reprezentujące czas „tuż przed”,
- c. w jednym miejscu tekst o filmie „Westerplatte”, którego dotyczą grafiki i fotosy.

SEKCJA B – prezentacja sił obu stron konfliktu zbrojnego

- 4. sylwetka żołnierza WP (mundur szeregowca WP 1939) + relief (model 3s) szabli mjr. H. Sucharskiego,
- 5. infografika 3d porównująca potencjał militarny strony polskiej oraz niemieckiej,
- 6. sylwetka żołnierza Kompanii Szturmowej (MMSK) i replika niemieckiej bomby SC-250
- 7. stanowisko interaktywne „Relacje z pola bitwy” [motyw walki i kapitulacji]

SEKCJA A: prezentacja multimedialna

Koncepcja

Dla przybliżenia widzom siedmiodniowej obrony Westerplatte, otwierającej działania zbrojne II wojny światowej, stworzona zostanie specjalna prezentacja multimedialna

z wykorzystaniem tzw. mlecznych/przeziernych szyb. Będzie to główny element ekspozycyjny w tym budynku. Pragniemy, aby ta część wystawy była przestrzenią refleksyjną, w której – dzięki redukcji ruchomego obrazu do minimum, i położeniu nacisku na bodźce audytywne – zostanie stworzona szansa na większą stymulację wyobraźni. Z drugiej strony pokaz będzie mieć charakter immersywny, czemu powinny sprzyjać mleczne/przezierne szyby okalające widzów ze wszystkich stron. Wielką rolę w budowaniu nastroju emocjonalnego odegra również gra światłem i cieniem, budowana wokół dialektyki ciemność (wojna) versus światło (pokój).

Zwiedzający usłyszą opowieść artykułowaną przez lektora, przedstawiającego z off-u kolejne epizody walki o Westerplatte. Ruchy wojsk widzowie będą śledzili na makiecie 3d. Krótkie fragmenty niemieckich kronik obejrzą na zawieszonych nad makietą ekranach. A towarzyszyć temu będą grafiki wyświetlane na mlecznych/przeziernych szybach.

Opowieść lektora oraz dodatkowe elementy, które zostały powyżej wyszczególnione, będą ze sobą zsynchronizowane, co pozwoli na zachowanie koherencji. Należy podkreślić, że opowieść ma charakter „dośrodkowy”, tzn., że uwaga widzów powinna zostać skupiona na centrum sali, w której znajdować się będzie stół multimedialny i zawieszone nad nim ekrany. Mleczne/przeziernie szyby mają jedynie suplementarny charakter. Widzowie będą mieli zapewniony dostęp do stołu ze wszystkich czterech jego stron.

Głosowi lektora będą towarzyszyły dźwięki samolotów oraz wystrzałów z okrętu Schleswig-Holstein. W opowieść lektora można wpleść cytaty z oryginalnych słów spikera Polskiego Radio z września 1939 roku oraz ze wspomnień Westerplaczków (w tym przypadku aktor użyczający głosu nie powinien udawać autentycznych emocji danego memuarysty).

Kolejność prezentacji

W momencie rozpoczęcia prezentacji z lektorem, światła gasną, nastaje półmrok, jednocześnie włączają się mleczne/przeziernie szyby prezentujące sceny z walk (fotosy z bazy Filmoteki Narodowej). Towarzyszą temu: (1) pokaz ruchów wojsk rzucany z projektora na makietę oraz (2) ekrany wyświetlające – we właściwym momencie – fragmenty kronik.

Po zakończeniu właściwej prezentacji, trwającej około 12 minut, szyby ulegają wygaszeniu. Zapala się światło. W tym czasie przez około 3 minuty publiczność może oglądać wydruki wielkoformatowe powieszone za szybami, prezentujące życie Westerplaczków „tuż przed” – oddające stan „wyczekiwania”. Grafikom tym towarzyszą cztery eksponaty, każdy ulokowany osobno, na innej ścianie, reprezentujące czynności czas „tuż przed” (obserwacja, ćwiczenia, wprowadzenie systemu alarmowego, weryfikacja linii telefonicznych, wycinanie nadmiaru zadrzewienia, ustawianie zasieków i przeciwpiechotnych potykaçy, zaopatrzenie jednostki przez bezpośrednie rozkazy ppłk. W. Sobocińskiego).

Prezentacja ukazana zostanie w zapętleniu w cyklu (około) 12+3 minuty; 4 razy na godzinę. Funkcję zegara odmierzającego czas do zakończenia/uruchomienia prezentacji pełnić będą ekrany zawieszone nad makietą (stołem).

Eksponaty za mlecznymi/przeziernymi szybami

Eksponaty ustawione za mlecznymi/przeziernymi szybami, reprezentujące najważniejsze działania czasu „tuż przed”:

1. weryfikacja linii telefonicznych: telefon polowy AP27;
2. umocnienia polowe (ustawianie zasieków i przeciwpiechotnych potykaczy): trójkątna tabliczka znamionowa producenta drutu kolczastego + fragmenty drutu kolczastego (eksponaty archeologiczne);
3. obserwacja i wprowadzenie systemu alarmowego: polska lornetka polowa PZO + dzwonek alarmowy z Wartowni Nr 5 (eksponaty archeologiczne);
4. przemyt broni (zaopatrzenie jednostki przez płk. W. Sobocińskiego w granaty): granat obronny wz. 1931.

Grafiki do mlecznych/przeziernych szyb

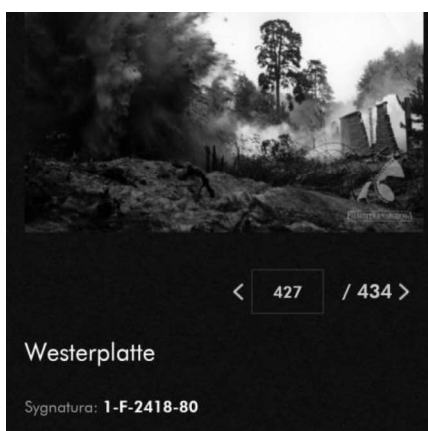
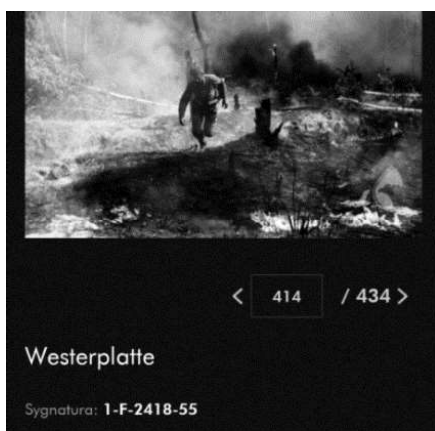
Sugerujemy wykorzystanie fotosów oraz kadrów z filmu „Westerplatte” w reżyserii Stanisława Różewicza. Wyzyskanie dzieła sztuki filmowej stanowić będzie wyraz hołdu wobec reżysera i owoców jego pracy, a także szerzej: wobec osób troszczących się o pamięć o Westerplatte.

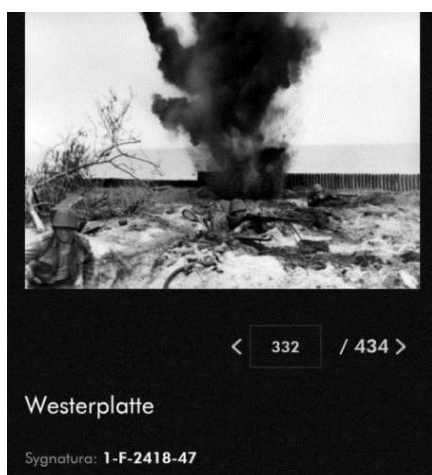
- Proponowane kadry do wydruku wielkoformatowego – powieszone za szybami, prezentują życie Westerplaczyków „tuż przed” – stan „wyczekiwania”.

- Fototy ze zbiorów Filmoteki Narodowej, dedykowane do pokazu na mlecznej/przeziernej szybie w trakcie multimedialnej prezentacji [przykłady]:

Źródło materiałów filmowych i dźwiękowych

Fotosy i kadry z filmu „Westerplatte” w reżyserii S. Różewicza

Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych (dotyczy materiałów po Zespole Filmowym Rytm), ul. Chełmska 21, 00-724 Warszawa, tel: + 48 22 559 33 82, e-mail: licencje@wfdif.com.pl.

Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny (dotyczy fotosów), ul. Wałbrzyska 3/5, 02-739 Warszawa, Serwis Fototeka ul. Puławska 61, 00-975 Warszawa, foto@fn.org.pl.

Fragmenty niemieckich kronik filmowych z 1939 roku

Źródło materiału: *Transit Film GmbH*, Dachauer Str. 35, 80335 München, tel.: +49-89-599885 -15/-16, footage@transitfilm.de.

Fragmenty audycji Polskiego Radia

fragmenty audycji PR z okresu 1-7 września 1939 (komunikat PR: „Westerplatte broni się jeszcze!”)

Źródło materiału: Archiwum Polskiego Radia, ul. Niepodległości 77/85, 00-977 Warszawa

„Jak to na wojence ładnie” („Śpij kolego”)

materiał muzyczny (bez słów) „Jak to na wojence ładnie” („Śpij kolego”) – Władysław Tarnowski /ZAIKS/ nr ISWC: T-304.237.141-1

Licencja: ZAIKS, ul. Lipowa 12 lok.1, 81-750 Sopot, +48 (58) 551 13 43, sopot@zaiks.org.pl.

Tekst do grafik na mlecznych/przeziernych szybach

Tytuł tekstu | „Ikonografia z >>Westerplatte<<”.

Treść tekstu | historia i twórcy filmu „Westerplatte”.

Miejsce prezentacji | przed mleczną/przezierną szybą.

Ilość znaków ze spacjami | 900 (+ tłumaczenie).

SEKCJA B: prezentacja sił obu stron konfliktu zbrojnego

W drugim pokoju zostaną zaprezentowane siły obu walczących stron. Sylwetkom żołnierzy (polskiego i niemieckiego), towarzyszyć będzie infografika porównująca potencjał militarny obu stron konfliktu. Infografiki powinny mieć formę 3d, tzn. być przestrzenne. Na końcu wystawy znajdzie się stanowisko interaktywne „Relacje z pola bitwy”, które jest próbą zestawienia wybranych osobistych wspomnień Westerplaczczyków z relacjami z polskiej prasy wrześnieowej.

Eksponaty

1. Mundur szeregowca Wojska Polskiego 1939 + ,relief (model 3d) szabli
2. H. Sucharskiego (z podpisem w alfabecie Braille’a),
3. Replika niemieckiej bomby SC-250, replika 1:1 ustawiona na podeście zapalnikami ku dołowi),
4. mundur żołnierza Kompanii Szturmowej (MMSK) – zaprezentowana na osi przejścia między pokojami budynku.

Należy unikać rozwiązań opartych o formę realistycznych manekinów!

Infografika przedstawiająca potencjał militarny obu stron

tekst do infografiki

Tytuł tekstu: „Różnice w potencjale”

Miejsce prezentacji: tekst jest dodatkiem do infografiki

Ilość znaków ze spacjami: 316 (+ tłumaczenie)

Dane do infografiki

STRONA POLSKA

Żołnierze:

207

Uzbrojenie:

- 1 armata polowa wz.02, kal.76,2mm,
- 2 działka przeciwpancerne Bofors wz.36, 37mm,
- 4 moździerze Stokes-Brandt wz.31, 81mm,
- 19 ckm wz.30, 7,92mm,
- 18 rkm Browning wz.28, 7,92mm,
- 6 lkm maxim wz.08/15,
- około 160 karabinków Mauser wz.29, 7,92mm,
- 40 pistoletów i rewolwerów różnych typów i kalibrów,
- 560 granatów ręcznych obronnych wz.31,
- 560 granatów ręcznych zaczepnych wz.31.

STRONA NIEMIECKA

Żołnierze:

W walkach o składnicę po stronie niemieckiej wzięły udział jednostki Kompanii Szturmowej Kriegsmarine, Kompanii Pionierów z Rosslau-Dessau, SS-Heimwehr Danzig, SS-Wachsturmbann „Eimann”, SA-Küstenschutz, policjanci z VII Rewiru w Nowym Porcie, grupa ppor. mar. Paula Hartwiga (oddział wydzielony z załogi okrętu szkolnego Schleswig-Holstein).

- od 670 do 710 ludzi uczestniczyło bezpośrednio w trzech atakach piechoty,
- 550 członków zgrupowania sił gdańskich bezpośrednio atakujących i wspierających piechotę niemiecką,
- co najmniej 1855 ludzi pośrednio wspomagających atakującą piechotę: marynarze, artylerzyści, lotnicy, strzelcy

pokładowi oraz członkowie gdańskich pododdziałów SA, SS i policji.

Okręty:

Okręt szkolny Schleswig-Holstein, Torpedowiec T-196, Trałowiec „Von der Groeben”.

Lotnictwo:

58 samolotów II i III dywizjonu bombowców nurkujących Ju-87B 2. Pułku Lotnictwa Szturmowego Luftwaffe

Uzbrojenie:

Artyleria okrętu szkolnego Schleswig-Holstein w ramach salwy burtowej liczna w lufach:

- 4x280mm,
- 5x150mm (łącznie 10),
- 2x88mm (łącznie 4),
- 7x20mm (łącznie 10),

Torpedowiec T-196:

- 2 działa 105mm

Trałowiec „Von der Groeben”:

- 1 dział 105mm

Oddział karabinów maszynowych ppor. mar. Paula Hartwiga:

- 2 ckm s.MG.08 Maxim, 7,92mm,
- 4 rkm MG-34, 7,92mm.

Policjanci z VII Rewiru w Nowym Porcie:

- 2 ckm s.MG.08 Maxim, 7,92mm.

SA-Küstenschutz:

- 2 działka Flak 30, 20mm.

Kompania Szturmowa:

- 9 rkm,
- 3 ckm s.MG.08 Maxim, 7,92mm,
- 2 działka Flak 30, 20mm,
- 2 granatniki Gr.W. 36, 50mm, i 1 moździerz Gr.W. 34, 81mm (bez amunicji)

Po drugim ataku 1 września 1939 r. gdańska SS przysłała dodatkowo:

- 3 działka przeciwpancerne Pak 35/36, 37mm.

Stanowisko „Relacje z pola bitwy”

Temat: kapitulacja obrońców Westerplatte

Elementy wystawy:

- tekst A: „Chodziliśmy jak zahipnotyzowani”
(fragment relacji Michała Gawlickiego, Z. Flisowski, *Westerplatte*, Warszawa 1989, s. 259)
- tekst C – tekst do sekcji;
- grafiki: 6 fotografii ilustrujących czas kapitulacji;

Na końcu wystawy znajdzie się stanowisko interaktywne „Relacje z pola bitwy”, które jest próbą zestawienia osobistych wspomnień Westerplaczczyków z relacjami z polskiej prasy wrześniowej.

Celem stanowiska jest konfrontacja osobistych przeżyć obrońców z oficjalnymi komunikatami publikowanymi w gazetach we wrześniu 1939 roku.

Stanowisko powinno być interaktywne, zwiedzający powinien mieć możliwość decydowania o tym, który tekst przegląda: osobistą relację czy też zestawiony z nim komunikat prasowy.

Forma

Sugerowaną formą prezentacji treści są przesuwane tabliczki: odsłaniając jeden tekst zasłaniamy drugi (i na odwrót).

Teksty

Dalej [highlight] – fragmenty tekstów do „podkreślenia”

Zestawienie nr 1

- a. „Kurjer Warszawski”, 5 IX 1939, nr 245, wiersz Tadeusza Kończonego „Lwy z Westerplatte”

Lwy z Westerplatte

W oparach z morza płynącej mgły,
W śmiertelnych pocisków matni –
Na Westerplatte bronią się lwy
Na posterunku ostatnim.

Dokoła wrogów okrutna moc,
Strzelają z morza armaty...
Bronią się, bronią i w dzień i w noc.
Lwy z Westerplatte!

W oczach im płoną zapału skry!
Na skrawku ziemi skrwawionym,
Lwy z Westerplatte – Junaki-Lwy
Trwają w udręce obrony.

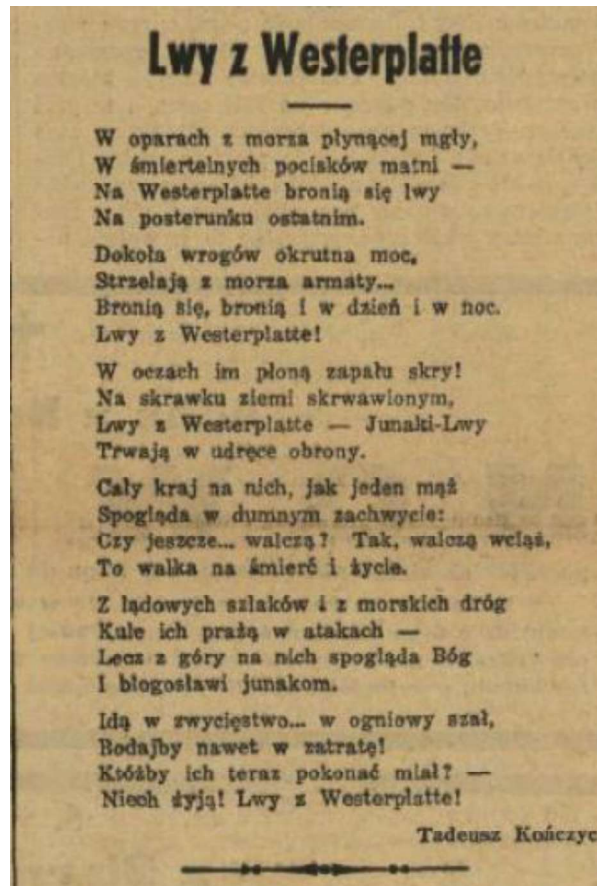
Cały kraj na nich, jak jeden mąż
Spogląda w dumnym zachwycie:
Czy jeszcze... walczą? Tak, walczą wciąż,
To walka na śmierć i życie.

Z lądowych szlaków i z morskich dróg
Kule ich prażą w atakach –
Lecz z góry na nich spogląda Bóg
I błogosławi junakom.

Idą w zwycięstwo... w ogniowy szal,
Bodajby nawet w zatrąbę!

Któżby ich teraz pokonać miał? –
Niech żyją! Lwy z Westerplatte!

Tadeusz Kończyc

b. Relacja por. Leona Pajaka (1909-1990) – dowódcy placówki „Prom” + fotografia z kapitulacji.

Blask słońca w oczy i zapach świeżego powietrza przesyconego wonią siarki, rozpalonego żelaza i dymem tłącego się drzewa przywraca mi przytomność. Jestem na placu przed koszarami; obok mnie grupy żołnierzy – wycieńczonych, brudnych, nie ogolonych, smutnych. To moment po kapitulacji załogi, która zbiera się do odmarszu. Na noszach kilku rannych. Reszta rannych, w braku noszy, podtrzymywana przez kolegów. Całość w jednej zwartej kupie odchodzi. Wzrokiem żegnają godło Polski – Orła Białego, który dziwnym zbiegiem okoliczności pozostał nietknięty, mimo że cała ściana zewnętrzna koszar wyglądała jak sito. Ten fakt zdawał się przemawiać do odchodzących: „Jeszcze Polska nie zginęła...”

Źródło: (Z. Flisowski, *Westerplatte*, wyd. X, Warszawa 1989, s. 92-93)

a. „Dziennik Ludowy i Powszechny”, 9 IX 1939, artykuł „Westerplatte padło”

Westerplatte padło

Po trwającej kilka dni bohaterskiej obronie

WESTERPLATTE PADŁO

Nazwiska obrońców przejdą na zawsze do polskiej historii. Należą się obrońcom najpiękniejsze słowa poezji polskiej, by, jak napisał kiedyś Żeromski, mogły ich pokryte były we wdzięcznej polskiej pamięci – PIÓROPUSZEM CHWAŁY.

Wedle komunikatów, ogłoszonych w państwach neutralnych a pochodzących z Berlina, wczoraj dnia 8 września o godz. 9.30 po strasliwym huraganowym ogniu niemieckim z morza, lądu i powietrza Westerplatte zamilkło. W godzinę później przed szaniami niemieckimi zjawiły się niedobitki bohaterskich obrońców wraz ze swym komendantem a wkrótce po tym rozległ się przerażający huk.

To Westerplatte wyleciało w powietrze.

b. Relacja sierżanta Michała Gawlickiego (1898-1977) – dowódca placówki „Elektrownia” + fotografia z kapitulacji.

Około godz. 10.00 zauważyłem, że jeden z podoficerów przybija do drążka prześcieradło jako znak kapitulacji. Tego momentu nie zapomnę do śmierci. Chodziliśmy jak zahipnotyzowani: spoglądaliśmy jeden na drugiego, ale żaden słowa nie mógł wymówić; jakaś siła niewidoczna

ściskała za krtąń. Jakże ciężko było rozstać się z karabinem, który w akcji stał się czymś najdroższym. Pamiętam, jak kapral Jazy powiedział do mnie wtedy: „Teraz nasze życie jest policzone w minutach. Oni nas wystrzelają jak nie żołnierzy” i w spazmach upadł na ziemię. Myślałem podobnie, ponieważ wielu z nas należało do Związku Podoficerów Rezerwy i pracowało społecznie na terenie Gdańska. Liczyliśmy się więc z tym, że po kapitulacji rozstrzelają nas wszystkich.

Źródło: (Z. Flisowski, *Westerplatte*, wyd. X, Warszawa 1989, s. 259)

Zestawienie nr 3

- a. „Głos Narodowy”, 12 IX 1939, nr 252, tekst pt. „Bohaterska obrona Westerplatte i poczty gdańskiej”

Bohaterska obrona Westerplatte i poczty gdańskiej

RYGA. (Pat). Dziennik łotewski „Januskas Zinas” w specjalnej korespondencji specjalnego wysłannika swego w Gdańsku podaje opis obrony Westerplatte. Korespondent pisze m.in., że Westerplatte przejdzie po wszystkie czasy do historii ludzkości, jako wzniosły pomnik żołnierskiej wytrzymania i bohaterstwa, podobnie jak Alkazar w Hiszpanii.

Autor opisuje następnie walki przy zdobywaniu gmachu poczty w Gdańsku.

O bohaterskiej obronie półwyspu Westerplatte – podkreśla korespondent – wyrażali się z uznaniem nawet Niemcy i cytuje słowa jednego z wyższych oficerów niemieckich, że załoga walczyła z szaleńczą odwagą.

Niemcy zdobyli pocztę gdańską, bronioną przez urzędników i studentów polskich, oblewając cały gmach 6-ciu tonami benzyny i podpalając go. Następnie ten sam system próbowali stosować i na Westerplatte, lecz bezskutecznie. Niemcy ryli pod Westerplatte podziemne galerie, wysadzając jego części w powietrze. Załoga wciąż się broniła i każdy atak piechoty odpierany był gradem kul. Przez 7 dni Westerplatte dymiło, jak wulkan. Niemcy – kończy korespondent – zdobyli po 7-miu dniach jedną wielką mogiłę.

Bohaterska obrona Westerplatte i poczty gdańskiej

RYGA. (Pat). Dziennik Łotewski „Jeunaks Zinas” w specjalnej korespondencji specjalnego wysłannika swego w Gdańsku podaje opis obrony Westerplatte. Korespondent pisze m. in., że Westerplatte przejdzie po wszystkie czasy do historii ludzkości, jako wzniosły pomnik żołnierskiej wytrzymałości i bohaterstwa, podobnie, jak Alkazar w Hiszpanii.

Autor opisuje następnie walki przy zdobywaniu gmachu poczty w Gdańsku.

O bohaterskiej obronie półwyspu Westerplatte — podkreśla korespondent — wyrażali się z uznaniem nawet Niemcy i cytuje słowa jednego z wyższych oficerów niemieckich, że załoga walczyła z szaleńczą odwagą.

Niemcy zdobyli pocztę gdańską, bronią przez urzędników i studentów polskich, oblewając cały gmach 6-ciu tonami benzyny i podpalając go. Następnie ten sam system próbowali stosować i na Westerplatte, lecz bezskutecznie. Niemcy ryli pod Westerplatte podziemne galerie, wysadzając jego części w powietrze. Załoga wciąż się broniła i każdy atak piechoty odpierany był gradem kul. Przez 7 dni Westerplatte dymiło, jak wulkan. Niemcy — kończy korespondent — zdobyli po 7-miu dniach jedną wielką mogiłę.

- b. Relacja ppor. Zdzisława Kręgielskiego (1912-1987) – dowódcy placówki „Przystań” + fotografia z kapitulacji.

Walka skończona. Przykro było patrzeć na tych żołnierzy, którzy, walcząc przez siedem dni, wierzyli, że ich wysiłek przyniesie sukces. Zaczęły padać bezładne pytania: „Dlaczego poddajemy się? Przecież nas tutaj odbiją”. „Jeszcze dzień wytrzymamy”. Należało powiedzieć prawdę, że Niemcy przedarli się już w głąb Polski. Nie chcieli wprost uwierzyć. „To nieprawda, przecież komunikaty mówiły co innego”. Tak, mówiły co innego; kłamały, by przedłużyć obronę. Kłamstwo było uzasadnione, ale tym cięższy był cios dla ludzi. (...) Przechodzimy ostatni raz przez pobojuwisko. (...) Sterczały tylko kikuty drzew, cały teren poryty jak na księżycu. Nie mieściło się nam w głowie, że stąd wychodzą jeszcze żywi ludzie. Przechodzimy przez szczątki muru odgradzającego teren Westerplatte od Niemców. Pożegnaliśmy się ostatecznie z miejscem, gdzie opuszczona przez wszystkich załoga swoją walką i przelaną krwią dowiodła, że z praw do Gdańska Polska nigdy nie zrezygnuje.

Źródło: (Z. Flisowski, *Westerplatte*, wyd. X, Warszawa 1989, s. 242).

Charakterystyka wystawy pod względem potrzeb osób z dysfunkcjami

3. Atmosfera przestrzeni wystawienniczej

3.1. Poziom stymulacji uczuć

Wysoki poziom pobudzenia.

3.2. Kontrola wpływu na zmysły

- **ogólna charakterystyka:** prezentacja o charakterze immersywnym. Nastrój budowany jest wokół dialektyki światło (pokój) versus ciemność (wojna);
- **słuch:** opowieść zostanie wyartykułowana przez lektora, opowiadającego z off-u o walkach na Westerplatte. Głosowi lektora będą towarzyszyły dźwięki samolotów oraz wystrzałów z okrętu „Schleswig-Holstein”, a także oryginalny głos spikera Polskiego Radio z września 1939 roku;
- **wzrok:** gra światłem i cieniem jest uzupełniona o efekt zaskoczenia, polegający na niespodziewanym przejściu między stanami oświetlenia („światło-pokój” i „ciemność-wojna”).

4. Utrudnienia

- bariery dla osób z dysfunkcją ruchu: rampa budynku (pionowa przestrzeń komunikacyjna budynku);
- obiekt niedostosowany do potrzeb osób z autyzmem (dźwięk prezentacji multimedialnej) oraz padaczką fotogenną (szybko zmieniające się bodźce świetlne).

5. Ułatwienia

- napisy dla niesłyszących;
- pętla indukcyjna, system FM lub inne technologia wspomagająca słyszenie,
- tłumaczenie na język angielski.

Wytyczne konserwatorskie

1. Wilgotność: 50 % ($\pm 5\%$),
2. Temperatura: w przedziale 19 °C (± 2 °C)
3. natężenie światła: ≤ 50 lux.
4. Możliwie stabilne warunki w długim okresie przechowywania bez nagłych gwałtownych zmian w przypadku prezentowania oryginalnych przedmiotów zabytkowych.

LOKALIZACJA	PRZEDMIOT	WYMIARY	WAGA	MATERIAŁ
magazyn nr 8, sekcja A	TELEFON POLOWY AP 36	dł. 26 cm, szer. 8,5 cm, wys. 18 cm (obudowa)	1,3 kg	żelazo, bakelit, guma
magazyn nr 8, sekcja A	DRUT KOLCZASTY	dł. fr. do ok. 50 cm	200 g	stal
magazyn nr 8, sekcja A	LORNETKA PRYZMATYCZNA	dł. 12 cm, szer. 17 cm, wys. 4,3 cm	350 g	Metal, bakelit, szkło
magazyn nr 8, sekcja A	GRANAT OBRONNY WZ. 33	Wys. 120 mm, śred. 55 mm	350 g	Stal, żeliwo
magazyn nr 8, sekcja B	MUNDUR SZEREGOWCA WP Z 1939 R. - REPLIKA			
magazyn nr 8, sekcja B	MUNDUR ŻOŁNIERZA KOMPANII SZTURMOWEJ (MMSK) - REPLIKA			
magazyn nr 8, sekcja B	NIEMIECKA BOMBA S.C.-250 - REPLIKA			

Teksty dodatkowe do magazynu nr 8

Max. 600 znaków

Ikonografia z „Westerplatte”

Zaprezentowane w niniejszej instalacji fotosy i kadry pochodzą z filmu „Westerplatte” w reżyserii Stanisława Różewicza. Jego dzieło zrywa z romantycznym stylem, a solidność realizacji zbliża dzieło do stylu dokumentalnego. Zamierzeniem autora było jak najwierniejsze odtworzenie historii obrony polskiego przyczółku w Gdańsku. Dlatego zdjęcia kręcono również w miejscu historycznej bitwy. Prapremiera "Westerplatte" miała miejsce w 1967 roku na festiwalu filmowym w Moskwie, z którego dzieło wróciło ze Srebrnym Medalem. Krytycy uznają utwór za jeden z najznakomitszych polskich filmów wojennych.

reżyseria | Stanisław Różewicz

scenariusz | Jan Józef Szczepański

w rolach głównych | Zygmunt Hübner [jako Henryk Sucharski], Arkadiusz Bazak [jako Franciszek Dąbrowski]

muzyka | Wojciech Kilar

zdjęcia | Jerzy Wójcik

fotosy | m.in. Tadeusz Kubiak

Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny/WFDiF/Zespół Filmowy Rytm

Różnice w potencjale – [tekst uzupełniający infografikę]

Niemieccy agresorzy dysponowali zdecydowaną przewagą nad obrońcami Westerplatte. Dotyczyła ona zarówno uzbrojenia jak i liczby żołnierzy. Znakomicie wkomponowany w teren,

polski system obronny był przygotowany do długookresowej walki z piechotą. Jednak wobec ciężkiej artylerii i lotnictwa był praktycznie bezsilny.

316/600

Dane porównywane w infografice:

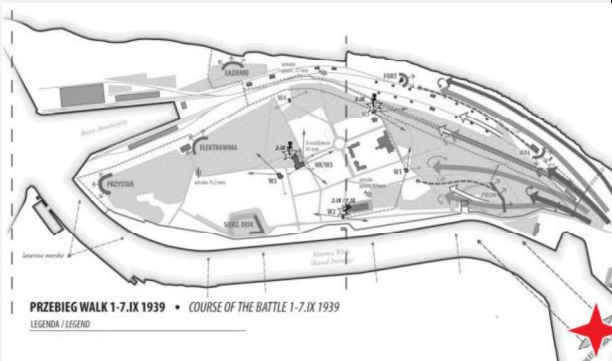
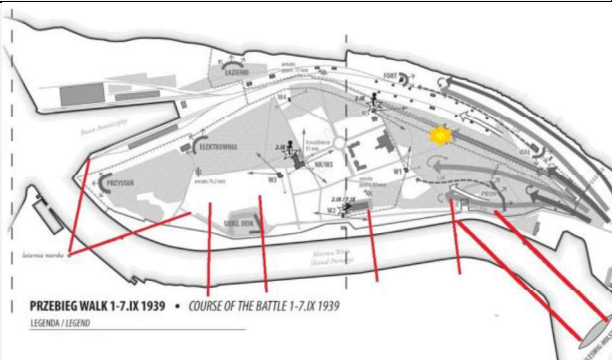
Waga użytych pocisków (okręt i bombowce vs armata i moździerz)

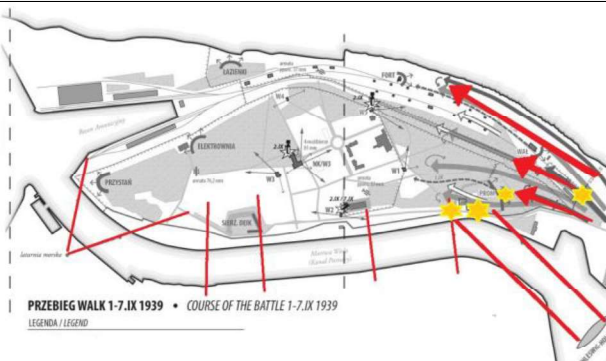
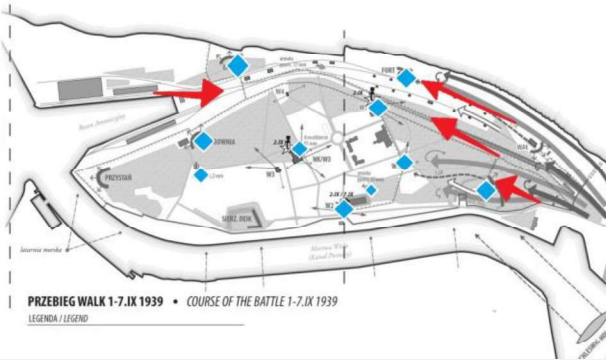
liczba żołnierzy zbiorczo ze wskazaniem różnorodności formacji

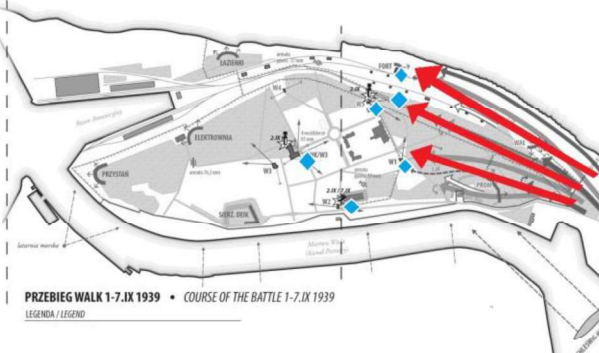
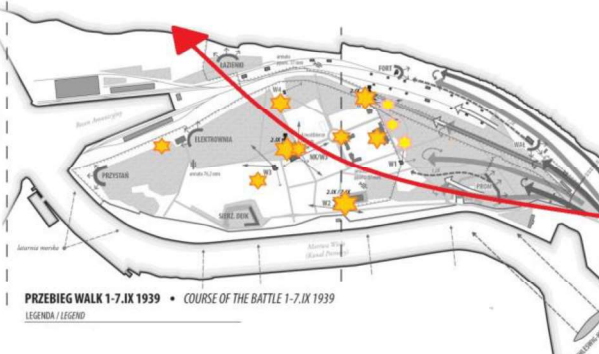
enumeracja uzbrojenia obu stron

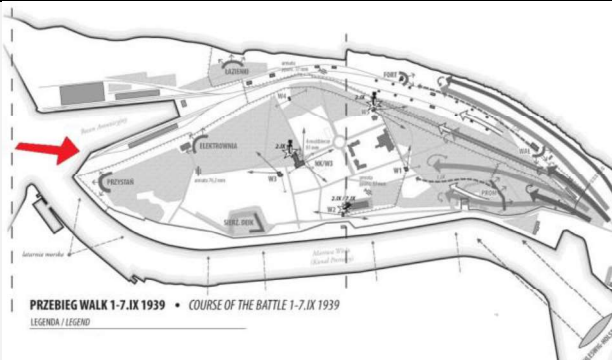
Storyboard wydarzeń 1-7 września 1939

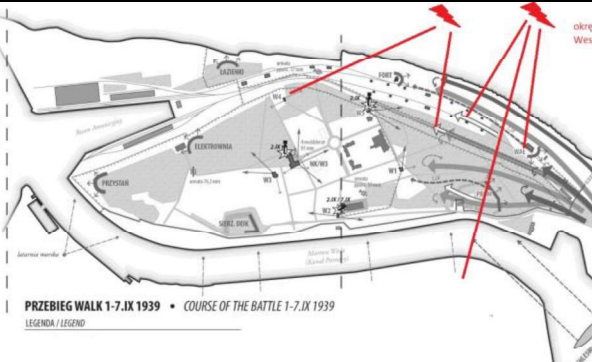
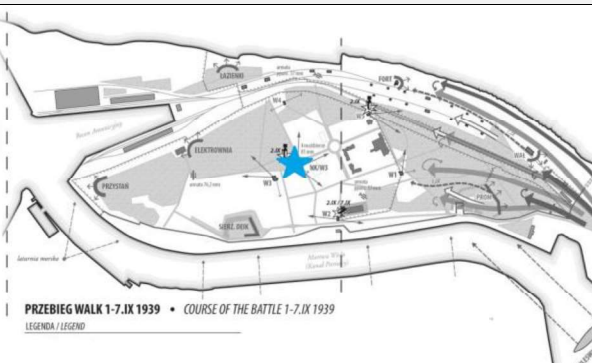
STORYBOARD PREZENTACJI - OBRONA WESTERPLATTE 1 – 7 WRZEŚNIA 1939 ROKU

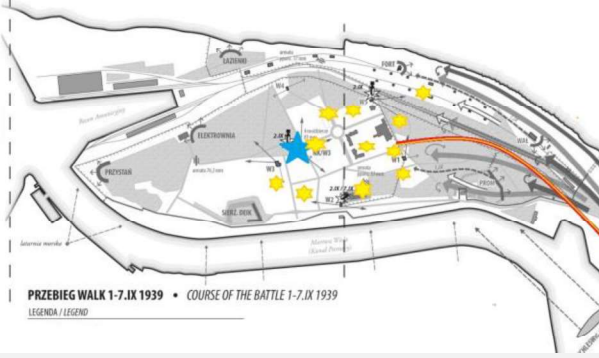
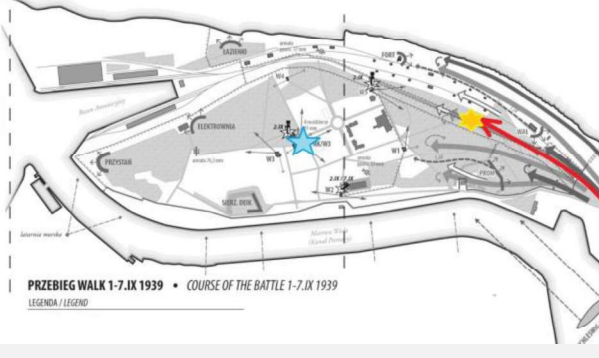
LP.	LEKTOR	WIZUALIZACJA SCENY NA STOLE	OPIS GRAFIKI	EKRAN NAD STOŁEM + DŹWIĘK
	Tekst lektora	Grafika z wyglądem danej sceny na stole/makiecie (z uwzględnieniem podania daty i godziny ukazanych wydarzeń)	Opis tego, co po kolei dzieje się na stole/makiecie (uzupełnienie rysunku)	FILM: Kroniki niemieckie
1	<długa pauza> lub propozycja dźwięków portu – np. pracujących silników holownika		podświetlenie okrętu Schleswig-Holstein – holowanie okrętu na pozycję	Prezentacja niemieckiej kroniki z okrętem Schleswig-Holstein + odgłosy wystrzału okrętu Schleswig-Holstein
4	1 września 1939 roku. Niemcy uderzyli na Westerplatte. Polska załoga nie знаła godziny ataku, ale była na niego przygotowana. Dzięki dobrej koncepcji fortyfikacyjnej obrońcy mogli kontrolować najważniejsze punkty na półwyspie. Agresja		okręt Schleswig-Holstein (Usunąć z ikonografii ostrzał karabinowy z Nowego Portu)	odgłosy wystrzału okrętu - ściszone

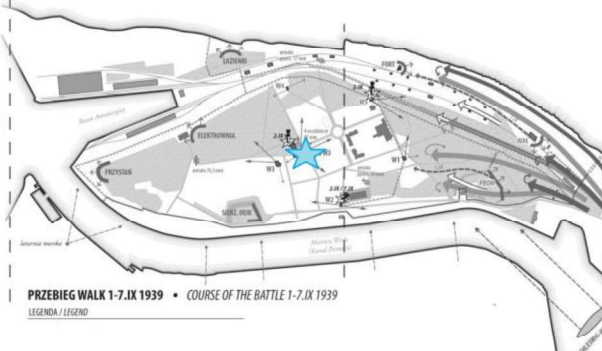
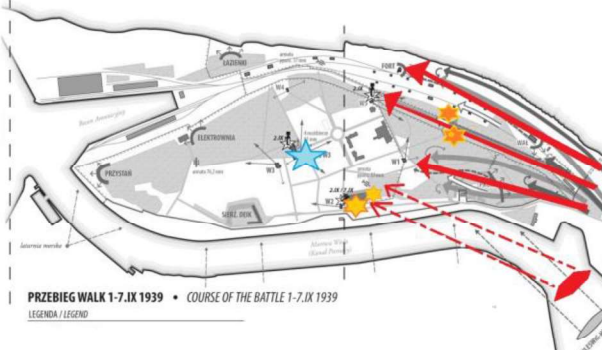
	rozpoczęła się od salwy ogniowej z okrętu Schleswig-Holstein. Ziemia wówczas drżała. Płonęły budynki Rady Porty i Dróg Wodnych. Pociski świszczały w powietrzu i z wielką siłą eksplodowały. Niszczyły drzewa i podrywały w górę tony gleby.			
5	Siedmiominutowy ostrzał spowodował wyrwy w murze. Wtedy do szturm przystąpiła niemiecka piechota. Około 150 żołnierzy uderzyło jednocześnie od strony plaży, kanału oraz przez wyrwy w murze. Atak osłaniała lawina ogniowa z broni maszynowej, prowadzona ze spichlerzy i innych budynków w Neufahrwasser w tym latarni morskiej (pol. Nowy Port).	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX 1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX 1939 LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Wyrwy w murze, szturm piechoty – od strony morza, kanału i bramy</p> <p>Ostrzał ze spichlerzy i budynków (wskazać konkretne: Najwyższe obiekty Nowego Portu – spichrze, wieże latarni morskiej oraz kościołów)</p>	"A więc wojna!" – słowa lektora Polskiego Radia Zbigniewa Świętochowskiego
6	Żołnierzom placówek „Prom”, „Fort” i „Wał” udało się powstrzymać nacierających Niemców. Próbę wtargnięcia Niemców od strony Basenu Amunicyjnego udaremniła z kolei załoga Placówki „Elektrownia”.	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX 1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX 1939 LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Prom, Fort, Wał, Elektrownia - Placówka elektrownia ok 120 m na wschód od budynku elektrownia.</p> <p>Próba ataku od strony Basenu Amunicyjnego</p>	

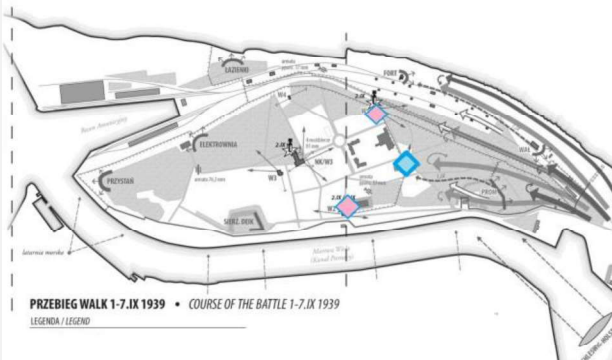
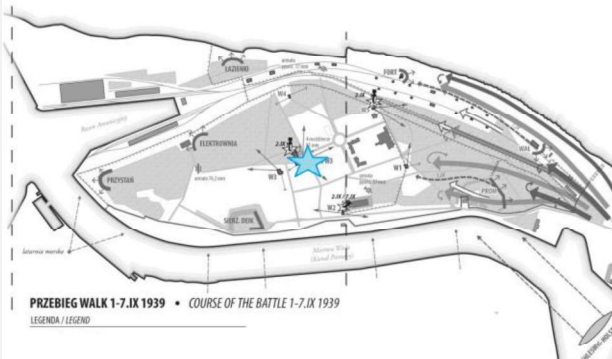
7	<p>Tymczasem rozpoczął się drugi w tym dniu ostrzał z okrętu Schleswig-Holstein. Trwał on niemalże godzinę. Podczas obu ataków spadała na Westerplatte co minutę ponad tona pocisków. Ogień szczególnie mocno nękał placówkę „Prom”. Na rozkaz Sucharskiego jej załoga wycofała się do wartowni nr 1. Niemcy przystąpili do kolejnego szturmu. Powstrzymał ich intensywny ogień prowadzony równolegle z wartowni nr 1 i 5 oraz placówek „Fort” i „Deika”.</p> <p>Tego dnia poległo czterech polskich żołnierzy. Załoga utraciła także jedyną armatę polową.</p>	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX.1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX.1939 LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Schleswig, wycofanie załogi z placówki „Prom” do wartowni nr 1; – atak</p> <p>Piechota dokonująca kolejnego szturmu</p> <p>Wartownia 1 i 5, Fort, Deika</p>	<p>Prezentacja niemieckiej kroniki pokazującej biegnących Niemców</p>
8	<p>2 września. Dzień mijał dość spokojnie. Dowództwo wzmocniło wschodni odcinek obrony, a wszystkie jej punkty zasilono w amunicję. Wieczorem z nieba rozległ się potworny warkot. Nad Westerplatte nadleciały niemieckie bombowce. Zrzuciły one grad bomb burzących i zapalających. Westerplatte pokryło się chmurami dymu. Bomby zniszczyły w Wartownię nr 5. Obok budynku powstał olbrzymi lej. Zginęło co najmniej 7 obrońców. Ci którzy ocalili byli poważnie ranni. Ponadto nalot spowodował</p>	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX.1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX.1939 LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Nalot samolotów</p> <p>Wartownia nr 5</p> <p>Lej</p> <p>Koszary (synchronicznie ze słowami lektora o paleniu akt)</p> <p>Placówka Tor</p>	

	<p>uszkodzenie radiostacji oraz sieci łączności, a także instalacji wodociągowej. Od tego momentu dostarczanie wody na stanowiska obronne stało się jeszcze bardziej utrudnione. W oczekiwaniu na decydujące natarcie major Sucharski polecił spalić tajne akta i szyfry. System obronny był mocno osłabiony, ale kapitan Dąbrowski szybko go zreorganizował. Lukę po wartowni numer 5 zajęły nowe stanowiska bojowe. Był to najkrwawszy dzień obrony. Dziesięciu obrońców poniosło śmierć.</p>			
9	<p>3 września. Tego dnia Polacy przywrócili łączność telefoniczną. Za jej pośrednictwem przekazywano żołnierzom motywujące komunikaty oraz pozdrowienia od naczelnego wodza. Możliwe, że nocą Niemcy chcieli podjąć próbę desantu rozpoznawczego w basenie amunicyjnym. Polacy odpowiedzieli celnym ogniem z karabinów maszynowych. Łodzie wycofały się poza zasięg ognia. Tego dnia Niemcy zgromadzili dodatkowe siły w postaci kompanii saperów.</p>	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX 1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX 1939 LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Desant rozpoznawczy w basenie rozpoznawczym (łodzie płynęły ze strefy wolnocłowej)</p> <p>Wycofanie łodzi pod osłonę nabrzeży</p> <p>Twierdza Wisłoujście (wsparcie kompanii saperów)</p>	

10	<p>4 września. O godzinie 7:00 rozpoczął się niemiecki ostrzał artyleryjski. Prowadziły go od strony Zatoki Gdańskiej dwa okręty Kriegsmarine. Nie spowodowały on jednak większych szkód. Obrońcy odpowiedzieli ogniem broni maszynowej. Niektóre pociski przelatwały nad Składnicą i spadały w Neufahrwasser. Ostrzał mógł być zatem groźny dla samych Niemców.</p>	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX 1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX 1939</p> <p>LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Wskazanie dwóch niemieckich okrętów (torpedowiec T-196 i trałowiec „Von der Groeben”) i ich ognia</p> <p>Przelatujące pociski nad Westerplatte – Neufahrwasser</p>	<p>Niemiecka kronika pokazująca bombardowania</p> <p>+ dźwięki nadlatujących i bombardujących samolotów</p>
11	<p>Polacy byli już mocno osłabieni brakiem snu, ciepłych posiłków i niedostatkiem wody. Nieustannie byli nękani przez niemieckie patrole, co wymuszało trwanie w ciągłej gotowości bojowej. W fatalnym położeniu znajdowali się ranni. Przebywali w koszarach, w zakrwawionych bandażach w improwizowanej sali opatrunkowej. Nie było sprzętu chirurgicznego. Brakowało nawet opatrunków. Ich zapas został zniszczony w trakcie jednego z ostrzałów. Sytuacja obrońców stawała się coraz trudniejsza.</p>	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX 1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX 1939</p> <p>LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Wskazać stanowiska Polaków, potem Salę opatrunkową w koszarach</p>	

12	<p>5 września. Rankiem Niemcy ostrzeliwali zabudowania Westerplatte ogniem baterii haubic. Ostrzał trwał prawie dwie godziny. Zniszczenia były znaczne, ale poszczególne wartownie nadal mogły pełnić swoje funkcje. Polscy żołnierze byli coraz bardziej wyczerpani. Wieczorem major Sucharski zwołał odprawę w koszarach. Rozważano decyzję o kapitulacji. Wobec braku jednomyślności podjęcie decyzji odłożono w czasie.</p>	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX 1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX 1939 LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Okolice Wiśłoujścia – bateria haubic</p> <p>Koszary – odprawa</p>	<p>komunikat polskiego radia: „Westerplatte broni się jeszcze!”</p>
14	<p>6 września. Tego dnia Niemcy zamierzali podpalić las, który skutecznie maskował polskie stanowiska obronne. Przed świtem wtoczyli w głąb Westerplatte cysternę z łatwopalną cieczą. Z powodu błędów maszynistów, cysterna stoczyła się jednak w kierunku pozycji niemieckich. Jej wybuch nastąpił z dala od polskich stanowisk. Próba wywołania pożaru lasu nie powiodła się. Potem ponowiono manewr z cysterną. Jednak obrońcy ostrzelali cysternę, co doprowadziło do jej przedwczesnej eksplozji. Ogień prędko dogasnął, nie powodując strat.</p>	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX 1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX 1939 LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Przedpole – las</p> <p>Wtroczenie cysterny (+ pierwszy wybuch nieopodal okopów niemieckich) x2</p>	

15	<p>Wieczorem w koszarach odbyła się kolejna odprawa. W poczuciu odpowiedzialności za załogę major Sucharski zasugerował zebrany poddanie Składnicy. Jako jedyny miał świadomość, że pomoc z zewnątrz nie nadejdzie. A sytuacja obrońców stawała się coraz trudniejsza. Ostatecznie postanowiono walczyć dalej.</p>	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX 1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX 1939 LEGENDA / LEGEND</p>	Koszary – odprawa	komunikat polskiego radia: „Westerplatte broni się jeszcze!”
17	<p>7 września. O świcie „Schleswig-Holstein” ponownie ostrzeliwał obiekty Składnicy, w tym przede wszystkim wał ziemny osłaniający wartownię nr 2. Gdy w niego trafił, doszło do odsłonięcia wartowni. Odkryty budynek stał się wówczas łatwym celem dla niemieckiej artylerii. Pociski okrętu w końcu wcelowały w samą wartownię. Obiekt został zrujnowany. Polscy żołnierze zostali zasypani w podpiwniczeniu obiektu, ale przeżyli. Niemieccy żołnierze dokonali jeszcze rozpoznania terenu, po czym wycofali się. W trakcie odwrotu znowu próbowali podpalić las.</p>	 <p>PRZEBIEG WALK 1-7.IX 1939 • COURSE OF THE BATTLE 1-7.IX 1939 LEGENDA / LEGEND</p>	<p>Schleswig i cele ostrzału</p> <p>Stary wał ziemny trafiony przez okręt</p> <p>Wartownia nr 2</p> <p>Rozpoznanie terenu i wycofanie się – podpalenie lasu</p>	

18	<p>Sytuacja Polaków stawała się coraz bardziej dramatyczna. Wartownie numer 2 i 5 były zniszczone, a wartownia numer 1 uszkodzona. Żołnierze byli wyczerpani fizycznie. Ranni nie mogli liczyć na należyłą opiekę z powodu m.in. braku narzędzi chirurgicznych. Położenie Wojska Polskiego na innych frontach również było trudne. Znikąd pomocy. W tej sytuacji Komendant Sucharski podjął decyzję o kapitulacji.</p>		<p>Wartownie 2 i 5 (zniszczone)</p> <p>Wartownia 1 (uszkodzone)</p> <p>(zróżnicować ilustrację wartowni zniszczonych i uszkodzonych)</p>	
19	[pauza]			
20	Obrona Westerplatte dobiegła końca.			
21	[pauza]			
22	<p>W oknie koszar wywieszono białą flagę. Obrońcy, ogoleni i w czystych mundurach, zebrali się po raz ostatni na placu. Sucharski w krótkiej mowie podziękował swoim żołnierzom za dzielną postawę. Następnie była modlitwa za poległych. I pieśń "Śpij, kolego".</p>		<p>Koszary i plac</p>	<p>Melodia „Jak to na wojence ładnie” („Śpij kolego”) - TARNOWSKI WŁADYSŁAW/ ZAIKS/ ISWC: T- 304.237.141-1</p> <p>+ Cisza i łagodne zapalanie świateł w sali</p>

Uwagi końcowe do stołu multimedialnego:

- Na stole możemy wyświetlać daty (czas) wyświetlany na ekranie w trzeciej kolumnie;
- Należy w sposób wizualny uwypuklić podpisy z nazwami/określeniami miejscowymi nazw omawianych miejsc/budynków i wydarzeń itp.
- Grafika wymaga nowej szaty wizualnej stworzonej, przez projektanta wystawy (należy nanieść ją na atrakcyjne wizualnie tło) oraz dodać czytelne legendy do mapy.

Schron amunicyjny nr 9

Scenariusz wystawy

Tytuł roboczy | Westerplatte. Między ratowaniem a destrukcją

Temat | służba medyczna, straty.

Roboczy tytuł wystawy: Westerplatte. Między ratowaniem a destrukcją

Autorzy: Wojciech Grott, Adam Dziwanowski, Marek Zambrzycki

Współpraca: Patryk Dąbrowski

Wstęp

Cele wystawy

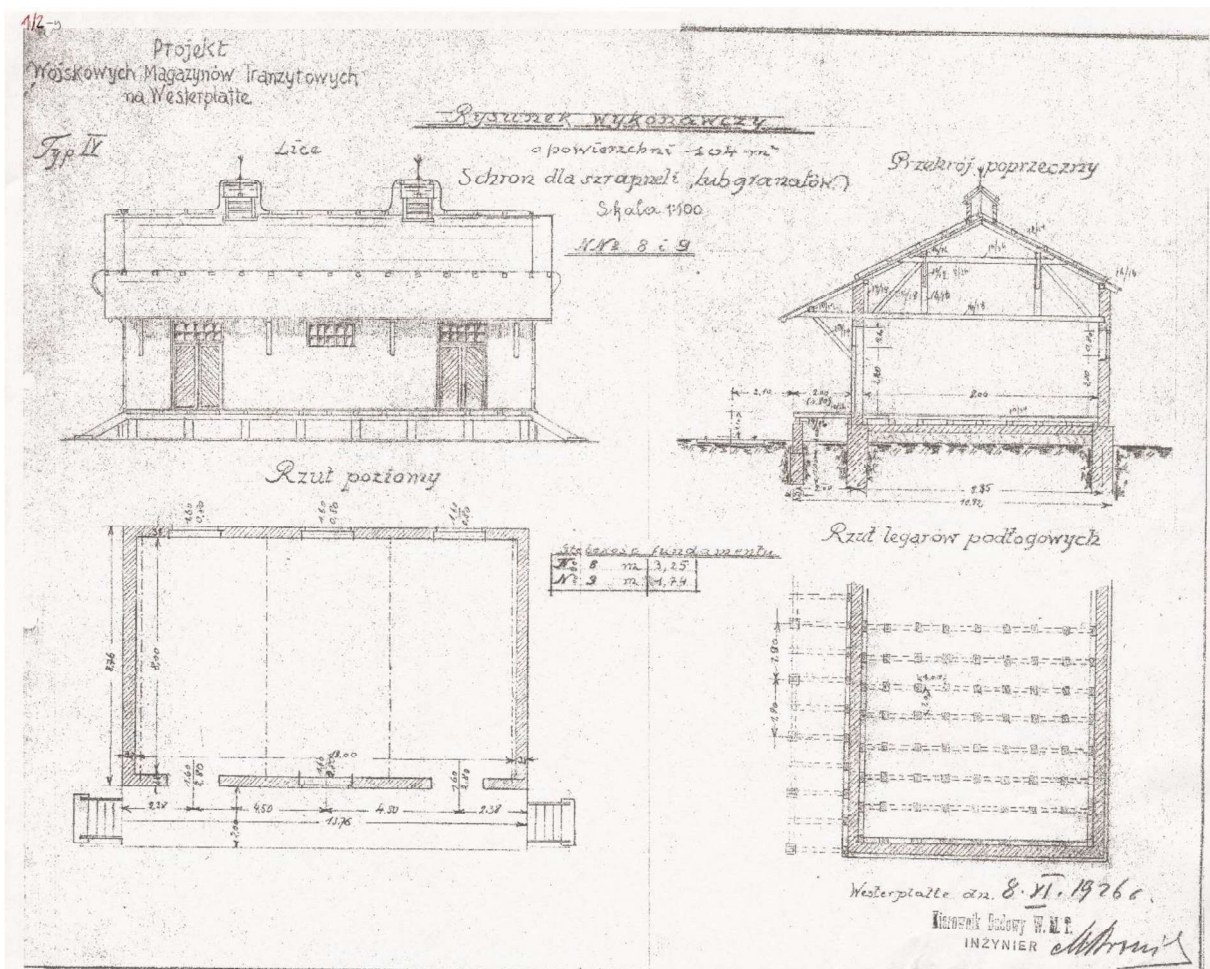
Cel główny

1. Uprzysiężenie zwiedzającym – szeroko rozumianego – tematu ratowania życia i zdrowia obrońców Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte ze szczególnym uwzględnieniem misji kapitana Mieczysława Ślabego;

Cele szczegółowe

1. zaprezentowanie postaci istotnych dla służby medycznej,
2. przedstawienie skutków kapitulacji i wyjaśnienie okoliczności jej towarzyszących,
3. przybliżenie tematu strat wojennych,
4. przystosowanie przestrzeni ekspozycyjnej do potrzeb osób z dysfunkcjami (przede wszystkim ruchu, wzroku i słuchu) poprzez stworzenie odpowiedniej infrastruktury oraz oferty wystawienniczej;

Miejsce prezentacji wystawy

Powierzchnia: ok. 104 m² (według rysunku wykonawczego).
Ilość wejść/wyjść: 2

System ekspozycyjny

Struktura wystawy

- Sekcja A: prolog (wprowadzenie do wystawy)
- Ekspонат wielkogabarytowy (pień drzewa)
- Sekcja 1: Służba medyczna
- Sekcja nr 2: Straty

Reliefy (modele 3d) powinny posiadać podpisy w alfabecie Braille'a.

Gradacja tekstów

- A – tytuły sekcji
- B – tekst wprowadzający do wystawy (maksymalnie 1000 znaków ze spacjami),

C – teksty opisujące tematy poszczególnych sekcji (600 znaków ze spacjami)

D – teksty dodatkowe

Opis sekcji

Sekcja A – Prolog

Temat: wprowadzenie do wystawy

Elementy wystawy:

- tekst B

Eksponat wielkogabarytowy (pień drzewa)

Lokalizacja: centrum wystawy (eksponat spaja wszystkie sekcje, dlatego powinien być ulokowany w centrum przestrzeni ekspozycyjnej)

Sekcja 1 – Służba medyczna

Temat: służba medyczna na Westerplatte

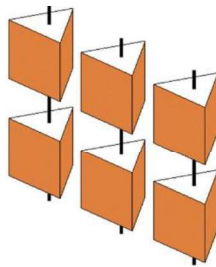
Elementy wystawy:

- tekst A: „Wołali o pomoc, a on nie miał żadnych narzędzi”
(fragment relacji E. Szamlewskiego, Z. Flisowski, *Westerplatte*, Warszawa 1989, s.140)
- tekst C – tekst do sekcji
- reliefy (modele 3d) przedmiotów będących na wyposażeniu służby medycznej.
Reliefy będą odwzorowywać wskazane eksponaty w skali 1:1. Stanowisko jest przeznaczone wyłącznie dla osób z dysfunkcją wzroku, dlatego zależy nam na zachowaniu wielkości i kształtów, jakie mają eksponaty. Wszystkie powinny mieć ujednolicony kolor, aby uniknąć wrażenia kopiowania eksponatów.
Obiekty przeznaczone do odwzorowania: opatrunek, nożyczki, zapalki, flakon.
Obiekty powinny posiadać podpisy w alfabecie Braille’a.
- interaktywna ściana z tekstami i grafikami:

Stanowisko będzie zawierało dodatkowe treści, które pogłębią temat służby medycznej, wśród nich znajdą się fotografie, mapa (do zaprojektowania przez grafika), teksty, w tym cytaty z relacji uczestników walk.

Interaktywna ściana będzie szczególnie atrakcyjnym rozwiązaniem dla kinestetyków, którzy najskuteczniej uczą się poprzez bezpośrednie zaangażowanie w określone działania oparte o ruch.

Poniżej uproszczony schemat przykładowego pokazu treści na ścianie:

- eksponat: szklana ampułka medyczna pochodząca z wyposażenia medycznego Wojskowej Składnicy Tranzytowej. Przedmiot odkryty w trakcie badań archeologicznych w 2023 r. Stan zachowania: bdb.

- grafika wielkoformatowa:

Mieczysław Słaby ze Stefanem Grodeckim oraz Franciszkiem Dąbrowskim (zbiory MMW).

Wielkoformatowa fotografia zostanie umieszczona za ścianką działową.

W ścianie znajdzie się otwór przez który z odległości będziemy mogli zobaczyć wizerunek kapitana Słabego, a po podejściu do ściany (otworu) zobaczymy całość zdjęcia. Celem jest uwypuklenie osoby kpt. Słabego, ale bez utraty treści „poza kadrem”.

Mieczysław Słaby, Westerplatte 1939, autor nieznany/MMW

Sekcja 2 – Straty

Temat: straty

Elementy wystawy:

- tekst A: „Straty” „(...) drzewce zostało nadłamane, ale flaga dalej powiewała nad nami.” (fragment relacji J. Bieniasza, Z. Flisowski, *Westerplatte*, Warszawa 1989, s. 218)
- tekst C – tekst do sekcji
- instalacja stereoskop
- interaktywna instalacja przestrzenna ukazująca motyw strat niemieckich i polskich
- infografika – porównanie pochówków niemieckich i polskich

Kontent

Materiały do ściany interaktywnej

Tekst

Pomimo niesprzyjających okoliczności, kapitan Słaby nieustraszenie niósł pomoc rannym żołnierzom. Jego zasługą było uratowanie życia ciężko rannego por. Leona Pająka, którego zoperował przy użyciu dostępnych narzędzi, m.in. nożyczek do paznokci. Pomocą rannym zajmowali się również: plutonowy Jan Naskręt, sanitariusze – strzelec Julian Wysocki i legionista Eugeniusz Aniołek oraz pracownik cywilny, mistrz murarski Karol Szwedowski. Szybkie udzielenie pomocy poszkodowanym w walce było możliwe dzięki ofiarności i odwadze sanitariuszy oraz zwykłych żołnierzy, którzy pomimo niemieckiego ostrzału transportowali rannych.

Relacje

„Przy wyjściu [z punktu opatrunkowego w koszarach] ktoś chwyta mnie za rękaw. To Staruszek Szwedowski, nasz murarz. Ciągnie mnie za sobą i daje dla 12 żołnierzy mej placówki litr herbaty

z cytryną i cztery kawałkami chleba ze smalcem. Skąd on to wziął? Wzruszająca to była czułość i troska staruszka”.

Relacja | Zdzisław Kręgielski

„Najlepszym opiekunem naszych rannych i chorych (...) był nasz cywilny pracownik, z zawodu murarz, Karol Szwedowski, lat około 60. Był to człowiek, jak to się mówi, bez nerwów. Śmiało patrzył śmierci w oczy; na wybuchy bomb wcale nie reagował, tylko siedział przy prymusie benzynowym, grzał wodę lub początkowo wino i jak mógł ratował rannych i chorych. Ile razy wpadałem do koszar w czasie tych sześciu dni, zawsze widziałem tego niskiego, drobnego, o miłej twarzy staruszka pompującego swój prymus i grzejącego coś dla rannych”.

Relacja | Michał Gawlicki

„Naprawdę o niczym nie miałem pojęcia (...). Dopiero po wojnie, kiedy we Włoszech spotkałem majora Sucharskiego, dowiedziałem się, że to nie przez zapomnienie lub nieuwagę kapitana Słabego pozostały w moim ciele te nożyczki, lecz z konieczności, bezradności... Na Westerplatte nie było potrzebnego sprzętu chirurgicznego. Stąd bezradność doktora Słabego i jego nadludzkie wysiłki, stąd nożyczki w mojej ranie użyte jako spinacze rozerwanych mięśni”.

Relacja | Leon Pająk

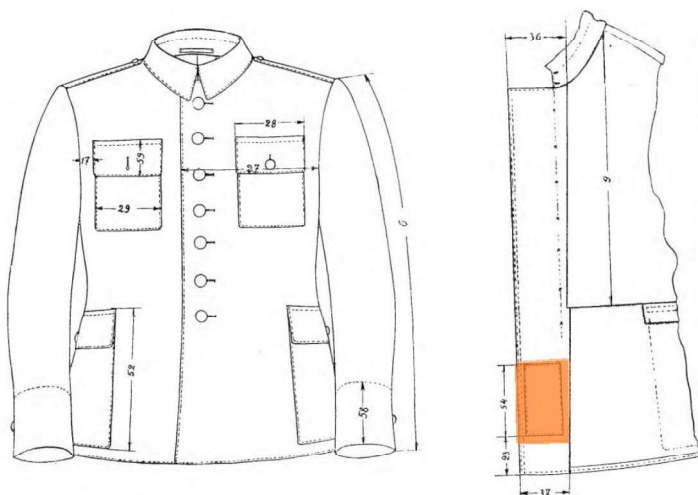
„Po kanonadzie zjawia się u mnie kapitan Słaby. Jest kompletnie wyczerpany. Oświadcza mi, że zoperował prymitywnymi narzędziami porucznika Pajaka. Obawia się następstw tego zabiegu chirurgicznego dokonanego w takich warunkach, ale podkreśla, że nie mógł dłużej czekać z operacją”. **Relacja | Franciszek Dąbrowski**

System niesienia pomocy rannym

TEKST 1

W trakcie obrony Westerplatte służbą medyczną kierował lekarz składnicy, kpt. Mieczysław Słaby. Główny punkt opatrunkowy znajdował się w pomieszczeniu jadalni żołnierskiej zlokalizowanej

w suterenie koszar. Ranni na pierwszej linii żołnierze mogli otrzymać wstępną pomoc medyczną zaraz po zranieniu. Było to możliwe dzięki wyposażeniu każdego żołnierza w indywidualny opatrunek umieszczony w wewnętrznej kieszeni kurtki mundurowej. Ranni ewakuowani byli do najbliższej wartowni, skąd można było wezwać telefonicznie sanitariuszy wyposażonych w składane nosze, którzy transportowali poszkodowanych do koszar.

Polska sukienna kurtka mundurowa wz.36 z zaznaczoną wewnętrzną kieszonką na opatrunek osobisty. Znajdujący się w kieszeni pakiet z opatrunkiem umożliwiał udzielenie szybkiej pomocy rannemu.

Relacja 1

„Korzystając z pobytu w koszarach zajrzałem do wszystkich pomieszczeń. To, co zobaczyłem przeszło moje oczekiwanie. Ranni leżeli z powodu braku miejsca na noszach, gdzie tylko się dało. Jedyne oświetlenie to nikłe światło świeczki. Wszyscy oni bezsilni, niezdolni do walki, czekali cierpliwie na zmianę opatrunków. Zaduch z wytwarzającej się gangreny zapierał dech w piersiach. Porucznik Pająk leżący na noszach wyglądał jak szkielet. Sam widok stanu rannych odbierał co najmniej połowę pozostałej jeszcze silnej woli i odporności. Nasunęło mi się pytanie: „Jak długo będą mogli tak żyć?” Lekarz, kapitan Słaby, dokonywał wprost cudów. O zachowaniu higieny przy operacjach nie można było w ogóle marzyć”.

Relacja | Zdzisław Kręgielski

„W pierwszej chwili nie poczułem zranienia. (...) Zauważył mnie ociekającego krwią Janek Słowiacek, doskoczył do mnie, drżącymi rękami próbował założyć opatrunek. (...) Mimo gradu kul zdecydował się dowlec mnie do punktu opatrunkowego w koszarach”.

Relacja | Michał Pryczek

„W trakcie wycofywania się (chciałem wrócić do swojego erkaemu) otrzymałem postrzał w lewy bark; kula złamała mi obojczyk. Upadłem, koledzy ściągnęli mnie ze stanowiska do wklęsnięcia terenu, gdzie zostałem opatrzony przez chorążego Gryczmana. Po pewnym czasie przyszło dwóch żołnierzy, którzy odprowadzili mnie do koszar”.

Relacja | Franciszek Dominiak

Warunki działania służby medycznej na Westerplatte

TEKST 2

W trakcie obrony składnicy służba medyczna borykała się z brakiem sprzętu medycznego, niedoborem materiałów opatrunkowych i lekarstw. 23 sierpnia 1939 r. Niemcy zatrzymali przeznaczony dla polskiej załogi transport kolejowy zawierający m.in. stół operacyjny i materiały medyczne. Dodatkowo, już w pierwszych godzinach walki niemiecki ostrzał zniszczył wyposażenie gabinetu lekarskiego zlokalizowanego w południowym skrzydle koszar. Położenie rannych pogarszał niemiecki ostrzał, brak bieżącej wody i elektryczności. Poszkodowani w walce opatrywani byli na zwykłym dębowym stole, za opatrunki służyły rwane na pasy prześcieradła. Część z poszkodowanych leżała na noszach lub siennikach ułożonych na podłodze w punkcie opatrunkowym zlokalizowanym się w suterenie koszar.

Relacje 2

„Kapitan Słaby, choć zrównoważony, był zrozpaczony, gdyż ranni wołali o pomoc, a on nie miał żadnych narzędzi chirurgicznych, a nawet bandaże zostały zniszczone. Podchodził więc do rannych i pocieszał ich, jak umiał. (...) W oczach kapitana dostrzegłem łzy; dziwne to były łzy w oczach żołnierza, lekarza. Były to łzy bezradności”.

Relacja | Edmund Szamlewski

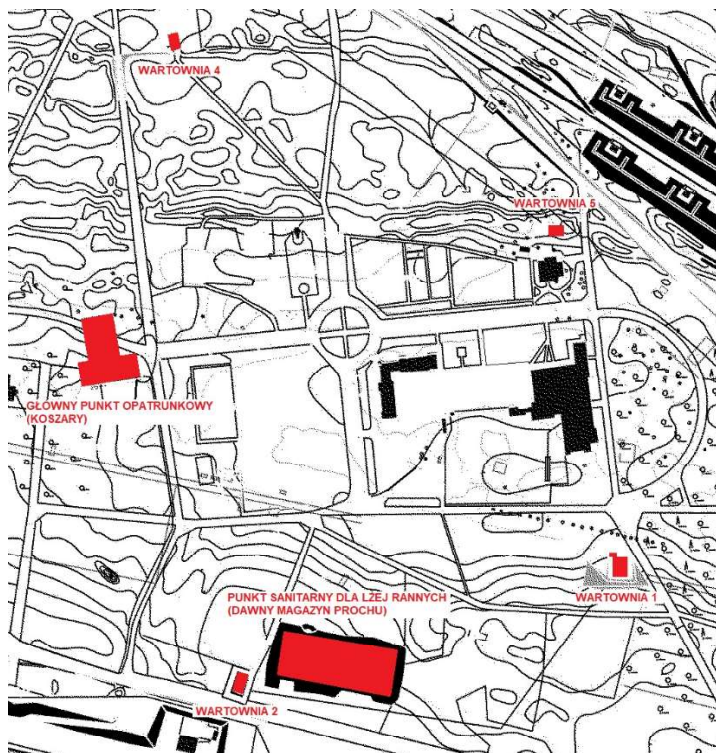
„Lekarz Słaby to był prawdziwy bohater, nie zwracał uwagi na kule i wybuchy, ręka mu nigdy nie zadrżała”.

Relacja | Władysław Stopiński

„Ranni potrzebowali spokoju, a tymczasem jakby na urągowisko ze wszystkich stron tylko huki, wstrząsy, wybuchy. Nie mogli więc panować nad sobą, a raczej nad swoimi nerwami. W polu byli to opanowani ludzie, którzy kierowali celnie ogniem z tak nikłej w porównaniu z napastnikiem broni. Tam czuli się pewniejsi swego życia, mieli jakiś cel: za wszelką cenę nie dopuścić wroga na ten skrawek ziemi. Tu leżeli beczynnienie, słuchając jęków rannych kolegów – obrońców; te rany jeszcze gorzej piekły bólem, tak jak boli każda bezradność człowieka, który już nie ma żadnej nadziei prócz zbliżającej się z każdą minutą śmierci”.

Relacja | Edmund Szamlewski

Ikonografia

Miejsca udzielania pomocy medycznej w trakcie obrony Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte

Ciężko ranni obrońcy składnicy tranzytowej tuż po kapitulacji polskiej załogi. Od lewej por. Leon Pająk i st. strz. Władysław Łakomiec, zbiory MMW.

Sanitariusz strzelec Julian Wysocki (drugi od lewej) oraz plutonowy Jan Naskręt (trzeci od lewej) przed uszkodzonym na skutek ostrzału punktem sanitarnym dla lżej rannych polskich żołnierzy, zlokalizowanym w dawnym pruskim magazynie prochu na Westerplatte. Fotografia wykonana 7 września 1939r., tuż po kapitulacji obrońców składnicy, zbiory MMW.

Punkt opatrunkowy zlokalizowany w jadalni koszar na Westerplatte, gdzie przebywali ciężiej ranni polscy żołnierze. Zwracają uwagę porozrzucane na podłodze bandaże oraz poplamiony krwią siennik. Fotografia wykonana 7 września 1939r., tuż po kapitulacji obrońców składnicy (Bundesarchiv Koblenz Bild 183-1989-0516-507).

Materiały do sekcji 2

Tekst

Załoga Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte bohatercko broniła polskiej placówki przez siedem dni. Pomimo ogólnej znaczącej przewagi Niemców, udało się nie dopuścić agresorów do zajęcia półwyspu. Z godziny na godzinę pogarszała się jednak sytuacja obrońców. Utracono Wartownię nr 2 i 5, a nr 1 i 4 były uszkodzone. Przybywało rannych, na stanowiskach brakowało niezbędnej do życia wody, lekarstw i żywności. Z kolejnymi dniami obrony słabła nadzieja na odsiecz walczącym z wnętrza kraju. W tej sytuacji, o godz. 10:15 mjr Henryk Sucharski zarządził przerwanie walk i poddanie placówki. Komunikaty nadawane przez polskie radio „Westerplatte broni się jeszcze” niosły pokrzepienie walczącej Polsce. Kontynuacja oporu zbrojnego na półwyspie nie miała jednakże dalszego sensu – nie była w stanie zmienić sytuacji militarnej walczącego kraju. Decyzja o kapitulacji, oprócz uczucia ulgi, niosła dla wielu polskich żołnierzy strach i obawę o dalszy los. Ostatecznie pozwoliła jednak zachować przy życiu dziesiątki obrońców.

Relacje

Jakoś wszystko milknie, jest cisza, wprost „przykro”, że nic nie eksploduje. Mimo woli zaczynamy drzemać, lecz za chwilę słyszę, że ktoś idzie; łamię się gałęzie. Odbezpieczam granat. Widzę, że idzie strzelec, ale nie kryje się wcale, nie czołga się. Odwykliśmy od takiego chodzenia. Tak, to goniec z budynku dowodzenia. Mamy zostawić broń na stanowisku, a sami udać się przed budynek dowodzenia na zbiórkę – poddajemy się. Takiego rozkazu nie spodziewaliśmy się, nie wykonujemy go też dosłownie. Broń, jaką mamy, niszczymy.

Ciężko jest iść; lej przy leju, zwalone drzewa i gałęzie. Na zbiórkę przychodzimy ostatni. Aż dziw, że jest nas tak dużo. Lecz nie jesteśmy podobni do tej załogi z 31 sierpnia, „odprasowanej” i lśniącej, zarośnięci i brudni, obszarpani, okopceni dymem, lecz żywi – dlaczego tak dużo jest żywych? Nie wiadomo.

Relacja | Eugeniusz Grabowski

Przechodzimy przez szczątki muru odgradzającego teren Westerplatte od Niemców. Pożegnaliśmy się ostatecznie z miejscem, gdzie opuszczona przez wszystkich załoga swoją walką i przelaną krwią dowiodła, że z praw do Gdańska Polska nigdy nie zrezygnuje.

Relacja | Zdzisław Kręgielski

Grafiki

Kapitulacja mjr. Henryka Sucharskiego (MIIWŚ)

Sterna broni złożonej po kapitulacji przed budynkiem Nowych Koszar, zbiory MMW

Budynek Nowych Koszar po kapitulacji z powiewającą białą flagą i skrzyniami z żywnością, zbiory MMW

Kolumna polskich jeńców, zbiory MMW

Kolumna polskich jeńców, zbiory MMW

Kolumna polskich jeńców, zbiory MMW

Dalsze materiały

Tekst:

Brutalność walk na Westerplatte generowała straty osobowe wśród załogi broniącej Wojskowej Składnicy Tranzytowej. Pierwszy z obrońców poległ 1 września w trakcie niemieckiego szturmu na WST. Pomimo ogromnej przewagi w ludziach i sprzęcie Niemcy także ponieśli niemałe straty. Finalnie okazały się one większe od polskich. Walki na Westerplatte spowodowały nie tylko straty osobowe. Ucierpiały także drzewostan półwyspu. Okoliczny las został w ogromnej mierze zniszczony. Obiektem zniszczenia stały się także zabudowania Wojskowej Składnicy Tranzytowej. Wiele budowli, jak np. wartownia nr 5, zostało zrujnowanych w trakcie walk. W przypadku tego obiektu, destrukcja budowli pociągnęła za sobą śmierć kilku polskich obrońców.

RELACJE:

Sierżant Michał Gawlicki:

Niemcy byli ogoleni, mundury mieli czyste, jedynie hełmy powalane błotem i maskowane drobnymi gałązkami. Januszewski i ja rozmawialiśmy z pewnym Niemcem, plutonowym. Chętnie się, że zabił naszego żołnierza, który z karabinem w ręku wybiegł ze stacji kolejowej zaraz po wysadzeniu muru. (Flisowski, s. 260)

Kapitan Władysław Goryl:

Piękny las, ozdoba Westerplatte, leżał skoszony przez bomby i granaty, koszary i wartownie uszkodzone lub zrównane z ziemią. Dokoła pustka, straszna pustka. Rozpacz i zwątpienie zaczęły budzić się w moim sercu. (Flisowski, s. 264)

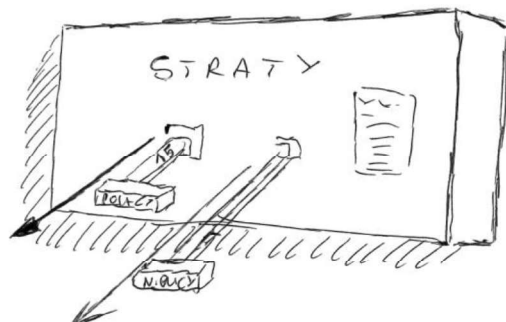
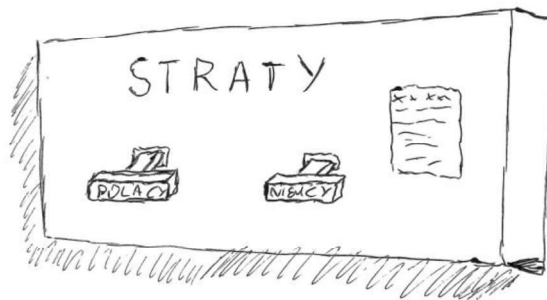
Instalacja stereoskop:

Zniszczenia krajobrazu

Interaktywna instalacja przestrzenna ukazująca motyw strat niemieckich i polskich:

- Zagadnienie strat liczbowych Polaków oraz Niemców powinno zostać zaprezentowane przy pomocy interaktywnej instalacji artystycznej.
- To zwiedzający odkrywałby poszczególne statystyki, poprzez wyciąganie ze ściany/ekspozytora szuflad/linek o różnej długości, prezentujących motyw strat.
- Na owych ruchomych ekspozytorach namalowane byłyby konkretne dane liczbowe – straty polskie i niemieckie.

Infografika – porównanie pochówków niemieckich i polskich:

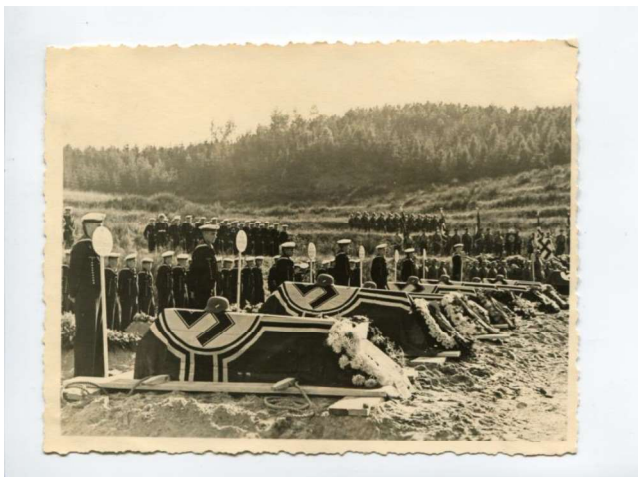
UWAGA: Zestawienie pochówków niemieckich i polskich ma mieć charakter porównawczy. Oba zdjęcia powinny zostać umieszczone obok lub naprzeciwko (pod kątem), tak by zwiedzający był w stanie w ramach jednego ujęcia uzmysłowić sobie skalę pochówku zwycięzców i zwyciężonych. Dla lepszego kontrastu można by umieścić materiał identyfikacyjny w tle/obok zdjęcia np. polski i niemiecki orzeł.

Zdjęcia na niewielkich tabliczkach np. w formie wiszącej.

Polskich obrońców Wojskowej Składnicy Tranzytowej pochowano w symbolicznych grobach na terenie półwyspu, które zresztą w niedalekiej przyszłości zostały zniwelowane.

Zbiory Wojciecha Samóła

Niemcy pochowali żołnierzy poległych przy zdobywaniu Westerplatte na gdańskim cmentarzu Srebrzysku, przy współudziale wielu oficjeli. Pogrzeb miał charakter uroczystości państwowej.

Źródło zdjęcia: MIIWS

Grafiki:

Gruzy wartowni nr 5 z widoczną stopą poległego Westerplaczyka [st. leg. Ignacy Zatorski].

Źródło zdjęcia: MIIWS

Zdjęcie z racji swego ładunku emocjonalnego można wyeksponować w sposób szczególny, np. przy użyciu metod cyfrowych.

Wytyczne konserwatorskie

Warunki prezentowania eksponatu wielkogabarytowego – pień drzewa:

1. Wilgotność: 45-65%
2. Temperatura: w przedziale 20 °C (+/- 2 °C)
3. Natężenie światła: 150-200 lx (przez nie więcej niż 3000 godzin w ciągu roku)
4. Możliwie stabilne warunki w długim okresie przechowywania bez nagłych gwałtownych zmian.
5. Wstępnie określone i wymagane zabiegi konserwatorskie to:
 - czyszczenie;
 - zabezpieczenie przeciw owadom i kornikom;
 - pokrycie woskiem bezbarwnym.

Warunki dla pozostałych elementów:

1. Wilgotność: 50 % ($\pm 5\%$),
2. Temperatura: w przedziale 19 °C (+/- 2 °C)
3. natężenie światła: ≤ 50 lux.
4. Możliwie stabilne warunki w długim okresie przechowywania bez nagłych gwałtownych zmian w przypadku prezentowania oryginalnych przedmiotów zabytkowych.

LOKALIZACJA	PRZEDMIOT	WYMIARY	WAGA	MATERIAŁ
magazyn nr 9, sekcja A	PIEŃ DRZEWA	podstawa ok. 180 x 210 cm, wys. ok. 155 cm	1 900 kg	drewno
magazyn nr 9, sekcja 1 - Służba medyczna	AMPUŁKA APTECZNA	dł. 5,4 cm, śr. 1,1 cm	40 g	szkło

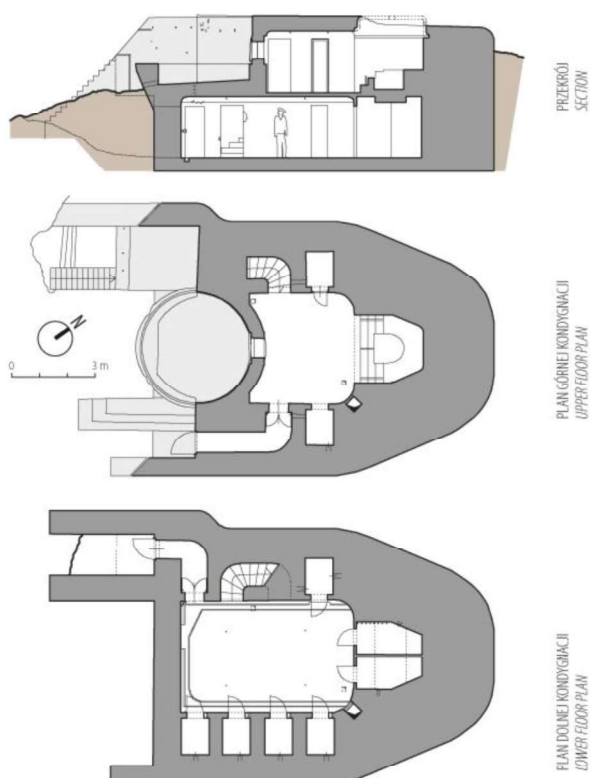
Placówka „Fort” – wstępne założenia wystawy przed budynkiem

Zachowany dwukondygnacyjny zabytkowy schron z 1911 r. zaadoptowany w 1939 roku do roli obiektu obronnego (placówki) noszącej nazwę „Fort” o łącznej powierzchni około 30 m².

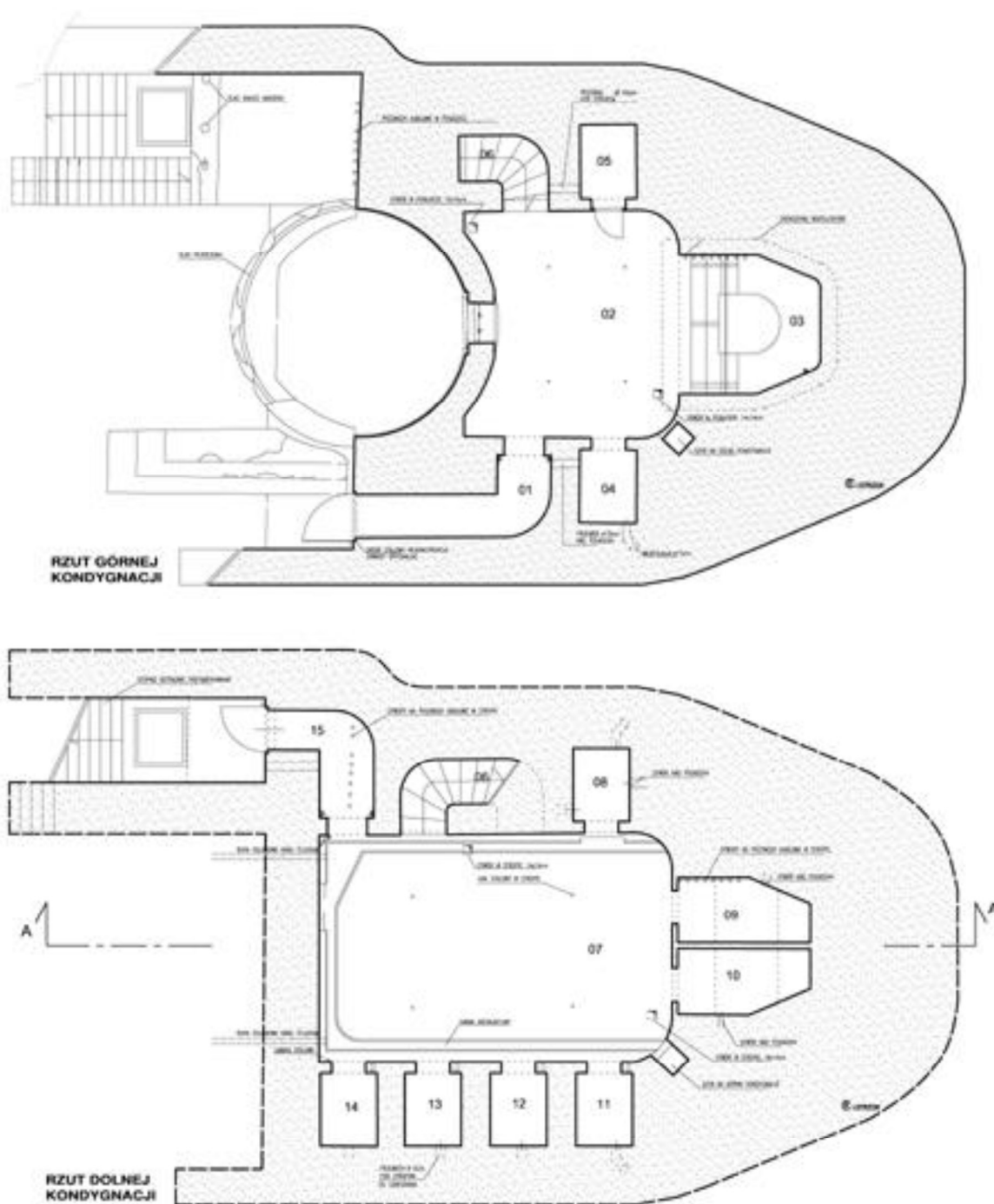
Placówka Fort, która na swoim odcinku systemu obronnego Westerplatte walczyła w dniach 1 i 7 września 1939 roku z kilkukrotnie silniejszym nieprzyjacielem, będąc ostrzeliwana i bombardowana z powietrza w dniach 2 i 4 września, ostrzeliwana z morza w dniu 4 września, walcząc przez 7 dni w dzień i w nocy z niemieckimi patrolami rozpoznawczymi, nie skapitulowała i walczyła do końca nie ulegając wrogowi. Załoga placówki opuściła ją w dniu 7 września na rozkaz mjr. Sucharskiego i udała się pod

Koszary pozostawiając część broni i zapas amunicji w Forcie licząc, że wrócą na swoje stanowisko bojowe.

Placówka Fort jest wyjątkowym zabytkiem na Polu Bitwy Westerplatte. To obecnie jedyny w pełni zachowany obiekt, który zachował się do czasów współczesnych bez jakichkolwiek trwałych ingerencji, jak i degradacji. Stanowi on tym samym wyjątkową pamiątkę obrony Westerplatte w 1939 roku. Żaden inny zachowany do dziś zabytek o cechach fortyfikacyjnych (Wartownia Nr 1, Wartownia Nr 3, Wartownia Nr 4, Koszary z Wartownią Nr 6) lub też zachowane/odtworzone polowe stanowiska obronne (Placówki Wał, Tor, Elektrownia, Łazienki, stanowisko armaty wz. 1902 i stanowisko nr 2 armaty wz. 1936, stanowiska moździerzy) nie posiadają tylu cech autentyczności wynikających z ich nienaruszalnej i nieprzekształconej substancji jak właśnie pochodzący z 1911 roku schron Placówki Fort maty Bernarda Rygielskiego.

Przekrój i plany kondygnacji schronu Placówki Fort.

Rzut górnej i dolnej kondygnacji „Fortu” /źródło: *Atelier Archifort Igor Strzokl*

Opis założeń wystawienniczych:

Nacisk ma być położony na autentyczność obiektu. Oznacza to rezygnację z większości elementów, które pierwotnie miały zostać zastosowane na ekspozycji tworzącej „kapsułę czasu”. Znaczna rola przewidziana jest dla osoby oprowadzającej grupę zwiedzających, która opowiadać będzie o historii Fortu, jego roli w trakcie obrony składnicy. Atmosfera przestrzeni wystawienniczej ma być tworzona poprzez:

- Zwiedzanie z przewodnikiem dla niewielkich grup (podkreślenie wyjątkowości obiektu, budowanie odpowiedniej atmosfery przez przewodnika)
- Zastosowanie wielu punktowych źródeł światła, rezygnacja z górnego, punktowego oświetlenia.

Wymagane jest stworzenie informatora dla przewodników po obiekcie. Informator będzie zawierał podstawowe fakty oraz będzie wskazywał, na które zagadnienia należy położyć nacisk.

Dodatkowe elementy dotyczące funkcjonowania placówki „Fort” do uwzględnienia na ścieżce zwiedzania:

-uwzględnienie na ścieżce zwiedzania przestrzelin z broni maszynowej w falochronie, które widoczne są na północny-zachód od Fortu. Przestrzeliny te pochodzą najprawdopodobniej z okresu funkcjonowania placówki.

-uwzględnienie na ścieżce zwiedzania stanowiska leg. Mieczysława Krzaka, zlokalizowanego na przedpolu placówki „Fort”. Było to również miejsce śmierci żołnierza.

Materiały ikonograficzne do zastosowania na tablicy informacyjnej przed Fortem

Lp.	Zdjęcie	Źródło	Opis
1.		Nr 26 w pliku: Kwerenda <i>Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni</i>	Wiosna 1939 Placówka Fort Mjr Sucharski, kpt Dąbrowski, żona ppłk. Sobocińskiego, dog Eros
2.		Nr 24 w pliku: Kwerenda <i>Muzeum II Wojny Światowej</i>	Placówka Fort, lato 1940? Elewacja południowa
3.		Nr 23 i 23A w pliku: Kwerenda	Placówka Fort, elewacja południowa

		<i>Muzeum II Wojny Światowej</i>	Placówka Fort, stanowisko ckm, łąski
--	---	----------------------------------	--------------------------------------

Zasady użytkowania obiektu z perspektywy zwiedzającego (ścieżka zwiedzania, wskazanie utrudnień, ułatwień, czas zwiedzania).

- Zwiedzanie od wejścia do dolnej izby, przejście klatką schodową, do górnej izby, wyjście na górnym poziomie;
- Utrudnienia: niski strop, bardzo wąskie wejścia, bardzo wąskie korytarze prowadzące od wejść/wyjść, bardzo wąska klatka schodowa, niskie stopnie na klatce schodowej; duża wilgoć;
- Czas zwiedzania: do około 10-15 minut (tylko dla niewielkich grup).

Placówka „Fort”

W dawnym schronie dowodzenia artylerii nadbrzeżnej urządzono placówkę „Fort”. Dowodził nią mat Bernard Rygielski, który wraz z załogą odpierał ataki piechoty niemieckiej. Prowadzono je wzdłuż torów kolejowych i brzegu morskiego. Nacierającym nie udało się sforsować pozycji obrońców. Sam Rygielski przeprowadził nawet zwiad na przedpole placówki, dzięki czemu Polacy zdobyli porzuconą przez wroga amunicję i broń maszynową.

Betonowy schron stanowi dziś jeden z najlepiej zachowanych śladów obrony składnicy na Westerplatte

Tekst do tablicy outdoorowej: „placówka „Fort”

nazwa obiektu w 1939 roku | placówka „Fort”

data budowy | 1911

liczba obrońców w 1939 roku | 6

funkcja przed 1918 rokiem | część pruskiego systemu artylerii nadbrzeżnej, pancerne stanowisko obserwacyjno-dowódcze, obiekt wyposażony w stanowisko telefonistów, dalmierz, a także – zdemontowaną przed 1926 rokiem – półkopułę pancerną zabezpieczającą obserwatorów znajdujących się we wnętrzu.

2 września 1939 | Bernard Rygielski | relacja

„(...) stanowisko moje często było oświetlane reflektorami z morza. Kryliśmy się więc, uważając, by nas nie zaskoczono. Spać w ogóle nie było można. (...) placówka moja wyglądała następująco: wewnątrz betonowego stanowiska (...) ustawiony był erkaem z jednym obsługującym, cekaem plus dwóch ludzi oraz ja jako dowódca. W wykopanym rowku przy falochronie siedział obserwator, którego zadaniem była w ciągu dnia obserwacja plaży, a w nocy podsłuch. Dwóch żołnierzy zajmowało stanowiska na schodkach prowadzących w dół do bunkra (...). Ich zadaniem było ubezpieczenie nas od strony torów kolejowych. Uzbrojeni byli karabiny i granaty. (...) W nocy, wobec ciszy na morzu, zadanie podsłuchu było ułatwione; wystarczyło przyłożyć ucho do ziemi, żeby słyszeć każdy ruch na przedpolu”.

6.4 Nowe koszary

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 roku

Nowe Koszary

Założenia do scenariusza ekspozycji

Autorzy:

Wojciech Grott,

Przemysław Garlicki,

Agnieszka Naleźny-Skurzyńska,

Michał Bogdanowicz

I. Cele

Ekspozycja Nowych Koszar skupiać się będzie na dwóch tematach przewodnich opowiedzianych przy pomocy zewnętrznych tablic lub dedykowanych ekspozytorów. Za ich pomocą przedstawiony zostanie zaplanowany system obrony półwyspu Westerplatte na przykładzie nowoczesnego budynku koszar i wartowni nr 6, a także przekształcenia terenu półwyspu po 1945 r. Aranżacja przestrzenna dotyczyć będzie także okolic budynku, przede wszystkim placu apelowego.

Tego typu tematyka wiąże się z funkcją miejsca – Nowe Koszary, budynek wybudowany w l. 1935–1936 (prace wykończeniowe trwały do 1937 r.), miał być centralnym punktem w pierścieniu ognia broni maszynowej, stworzonym przez wartownie 1–5 a w sytuacji krańcowej, ostatnim przewidzianym punktem oporu. W budynku zakwaterowanych mogło być do 100 osób, mieściły się tu pomieszczenia dowództwa, kancelaria, główna centrala telefoniczna, radiostacja, gabinet lekarski, kuchnia wraz z jadalnią, pomieszczenia sanitarne, magazyny, zapasowa elektrownia, ale także kabina bojowa wartownia nr 6, magazyny broni oraz świetlica i sale żołnierskie.

Nowe koszary zostały w niewielkim stopniu uszkodzone w trakcie walk we wrześniu 1939 r. Ich faktyczna destrukcja nastąpiła po 1945 r., gdy za sprawą detonacji niewybuchów przez saperów Armii Czerwonej i Ludowego Wojska Polskiego doszło do zniszczenia konstrukcji nośnej obu skrzydeł. Do 1965 r. skrzydło północne zostało zniwelowane: zniszczone do 1946 r., zniwelowane podczas wykonywania drogi dojazdowej w połowie lat 60-tych. Zachowano skrzydło południowe, a w formie trwałej ruiny, w 2009 r. udostępnionej (dolna kondygnacja) zwiedzającym po odgruzowaniu i zamontowaniu konstrukcji umożliwiających wejście. To z kolei pretekst do pokazania przy koszarach historii przekształceń półwyspu po 1945 r., nie tylko na przykładzie nowych koszar, ale i szerszej perspektywy wokół Pomnika Obrońców Wybrzeża.

II. Miejsce prezentacji

Powierzchnia: skrzydło południowe (w stanie ruiny), outdoor (plac apelowy), w dalszej przyszłości: być może także uczytelnione przyziemie skrzydła północnego

Ilość wejść/wyjść: ekspozycja zewnętrzna – nie dotyczy

Personel: 0 (zakładany)

III. Sposób ekspozycji

1. Poruszana tematyka:

- 1.1. System obrony okrężnej oparty o budynek
- 1.2. Przekształcenia koszar oraz terenu półwyspu po 1945 r.

2. Systemy ekspozycyjne

2.1. Skrzydło północne:

- odbudowa nie jest planowana
- możliwe uczytelnienie najwcześniej po 2025 r. (konieczność przeprowadzenia prac archeologicznych, po zakończeniu zabezpieczenia skrzydła południowego)
- potencjalna iluminacja ruin/przyziemia północnego skrzydła – jest określona w karcie obiektu przewidzianej jako dokumentacja konkursowa na architekturę;

2.2. Skrzydło południowe:

- od lutego 2023 r. obiekt jest częściowo zagrodzony, a wejście do środka jest na własną odpowiedzialność
- planowane jest pozostawienie w formie ruiny
- kabina bojowa – możliwość pozostawienia części ruiny w formie dotychczasowej zabezpieczając fragmenty interesujące aranżacyjnie np. siatka cięto-ciągniona Ledóchowskiego

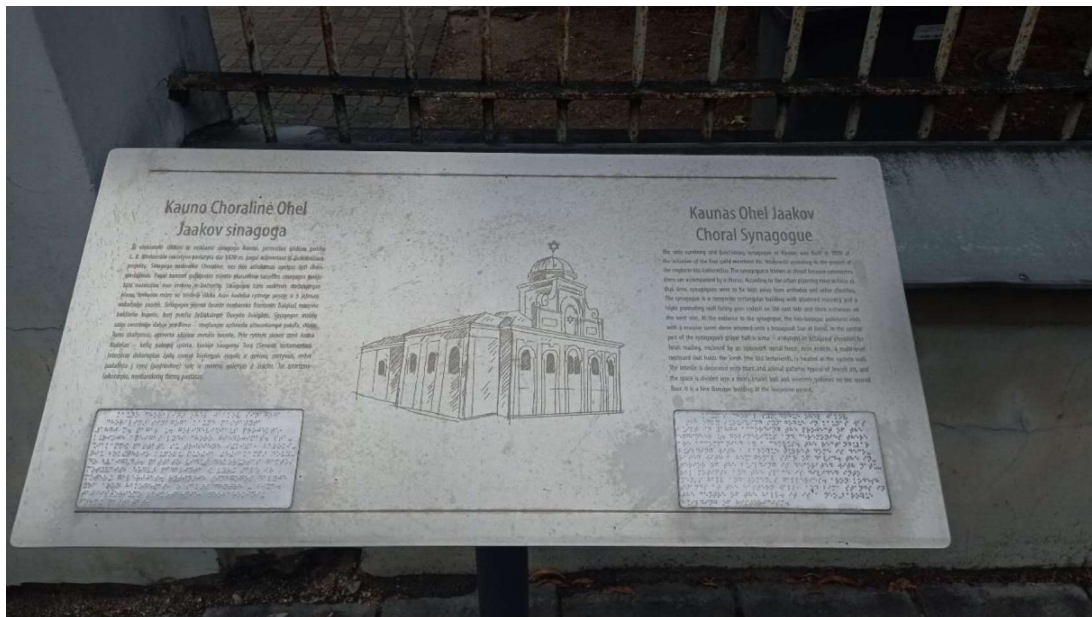
- obiekt będzie iluminowany
- konieczność wzmocnienia konstrukcji ruiny oraz elementów wewnątrz
- w kabinie bojowej wartowni nr 6, na posadzce leży fragment betonowego podestu pod drewnianą podstawę lawety karabinu maszynowego (istnieje możliwość naprawy tego elementu) – będzie potrzebny program prac na dokonanie takich napraw
- w kabinie bojowej wartowni nr 6 leżą również fragmenty zniszczonej ściany działowej (możliwość częściowej odbudowy ściany)
- konieczne jest zabezpieczenie konserwatorskie drewnianej podstawy lawety karabinu maszynowego (drewno próchnieje)
- zabezpieczenie drzwi wejściowych do kabiny, odtworzenie okiennic
- odtworzenie stanowiska strzeleckiego po pracach renowacyjnych

2.3. Plac apelowy:

- tablice/ekspozitory na zewnątrz – kwestia dwujęzyczności i dostępności dla osób z dysfunkcjami (np. język Braille’a jest inny w wersji EN i w wersji PL)

- odtworzenie małej architektury, np. masztu radiostacji i masztu flagowego
Wraz z makietą tzw. nowych koszar (w skali 1:35)

IV. Teksty i grafiki

UWAGA: Przy makiecie lub przy ewentualnej wizualizacji budynku na przeźroczu (propozycja wykonania).

WAŻNE: w przesłanych 24 IV 2022 r. wytycznych PWKZ znalazła się informacja: „W zakresie małej architektury należy stosować zasadę jak najmniejszej wizualnej ingerencji w krajobraz Pola Bitewnego, czyli nieagresywne kolory i dyskretne formy, unikać tablic zasłaniających pejzaż a szczególnie zasłaniających ważne obiekty lub ich części.”

STREFA A – DO 1939

EKSPOZYTOR nr 1 – Powstanie koszar na Westerplatte

Pierwsze koszary na Westerplatte ulokowano we wnętrzach dawnego hotelowca kuracyjnego z ok. 1890 r. Budynek w kształcie symetrycznej litery „L” znajdował się przy dawnej niemieckiej Birkenallee 5 (Aleja Brzozowa). Obiekt został w połowie lat 20. XX wieku zaadaptowany do potrzeb załogi. Był wykorzystywany do 1936 r. jako główny obiekt socjalno-bytowy. W późniejszym czasie, pod koniec lat 30. ulokowano tam mieszkania pracowników cywilnych Składnicy.

Budynek nowych koszar powstał w latach 1935–1937. Jego dokumentacja projektowa nie jest znana. Poza funkcją typowo wojskową, to zatem także obiekt reprezentacyjny: jednocześnie trwały i funkcjonalny. Powstanie budowli wiązało się z chęcią zapewnienia żołnierzom WST lepszych warunków bytowych niż te panujące w zabudowaniach dawnego kurortu. Koszary wybudowano w kształcie zbliżonym do litery „T”. Część poprzeczna budynku znajdowała się równolegle do kanału portowego. Taki układ wynikał z dodatkowego wzmocnienia skrzydła południowego, zabezpieczającego północną część i plac apelowy na wypadek ostrzału od strony Nowego Portu. Z końcem 1935 r. obiekt ukończono w stanie surowym, jego urządzenie i adaptowanie do warunków wojskowych zakończono w październiku 1937 r.

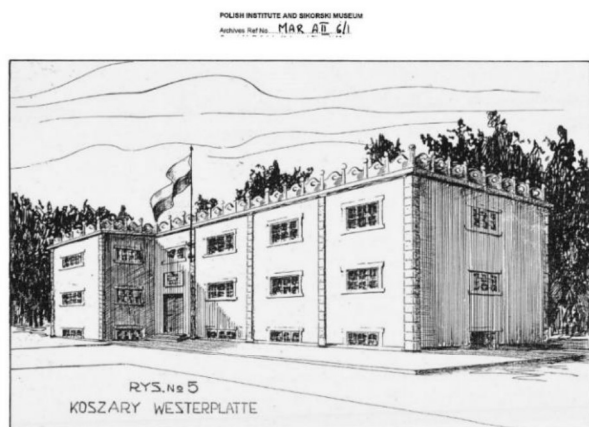
Budynek posiadał trwałą, solidną formę, zabezpieczając dodatkowo stropy na wypadek bezpośrednich trafień bombami. W przypadku zawalenia górnej kondygnacji jego gruby wzmocniały położony niżej strop i zapewniały dodatkową ochronę dla ukrytych w podziemiu żołnierzy. Na dachu budowli ulokowano ozdobne attyki. Nad wejściem głównym do budynku umieszczono stylizowanego orła – płaskorzeźbę z trzech płyt twardego piaskowca, wykonaną przez Konrada Srzednickiego. Projektantem elementów zewnętrznych obiektu był Jan Zachwatowicz, który czynił to w tajemnicy – dopiero po wojnie zorientował się, jaki obiekt w rzeczywistości projektował. Nieodłączną częścią koszar był plac apelowy, na którym znajdował się m.in. maszt radiostacji czy też flagowy oraz od 1937 r. odbywały się tu zbiórki oraz odprawa wart oddziału wartowniczego.

Plac apelowy „starych” koszar wraz z polskimi żołnierzami w trakcie rozprowadzenia wart. Na drugim planie widoczne obie elewacje budynku. Autor nieznany, początek 1939 r. (CAW)

DO WYKADROWANIA: Płaskorzeźba orła, zamieszczona nad wejściem głównym do koszar. Zdjęcie wykonane po zakończeniu walk na Westerplatte, fot. Foto Krammer), 1939 (Muzeum Narodowe Gdańsk Galeria Fotografii 41/FG/37 skan30_000101)

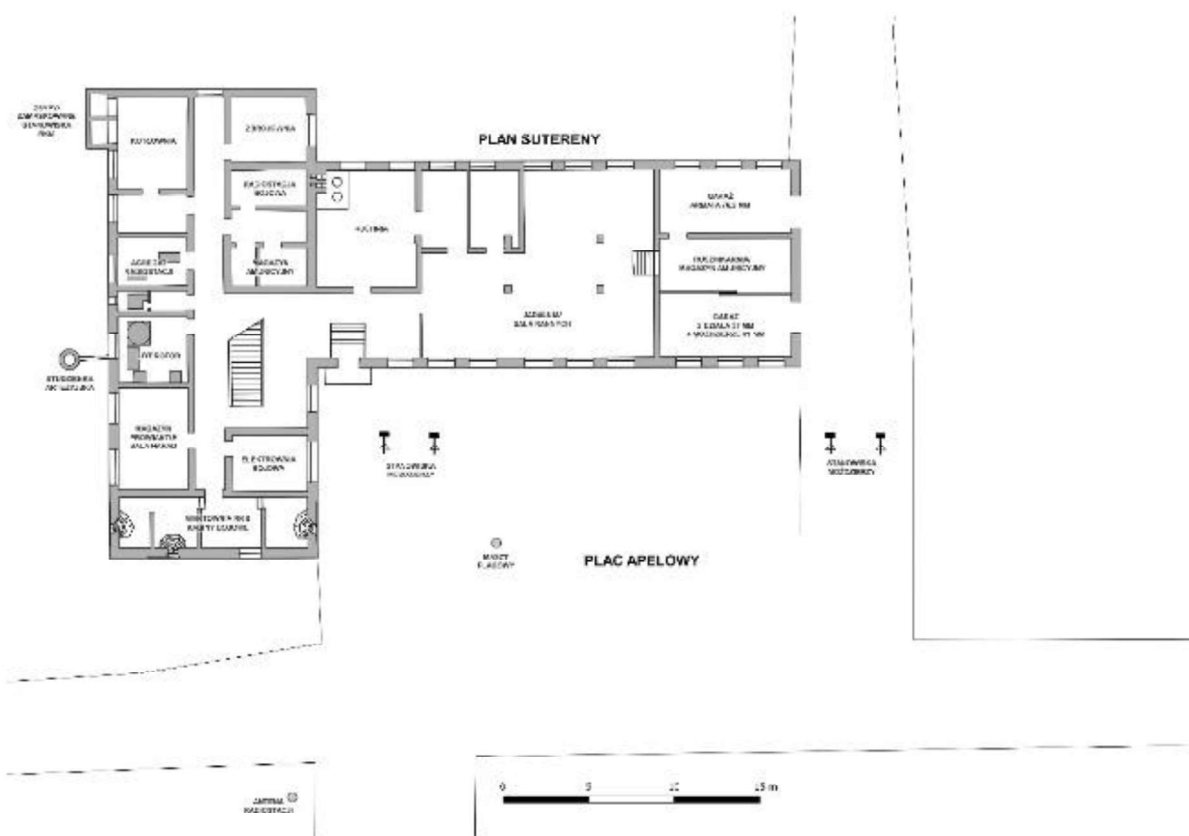

Na etapie tworzenia wystawy do stworzenia nowy rysunek obiektu z uwagi na brak materiału ikonograficznego sprzed IIWS (do wykonania dla projektanta wystawy).

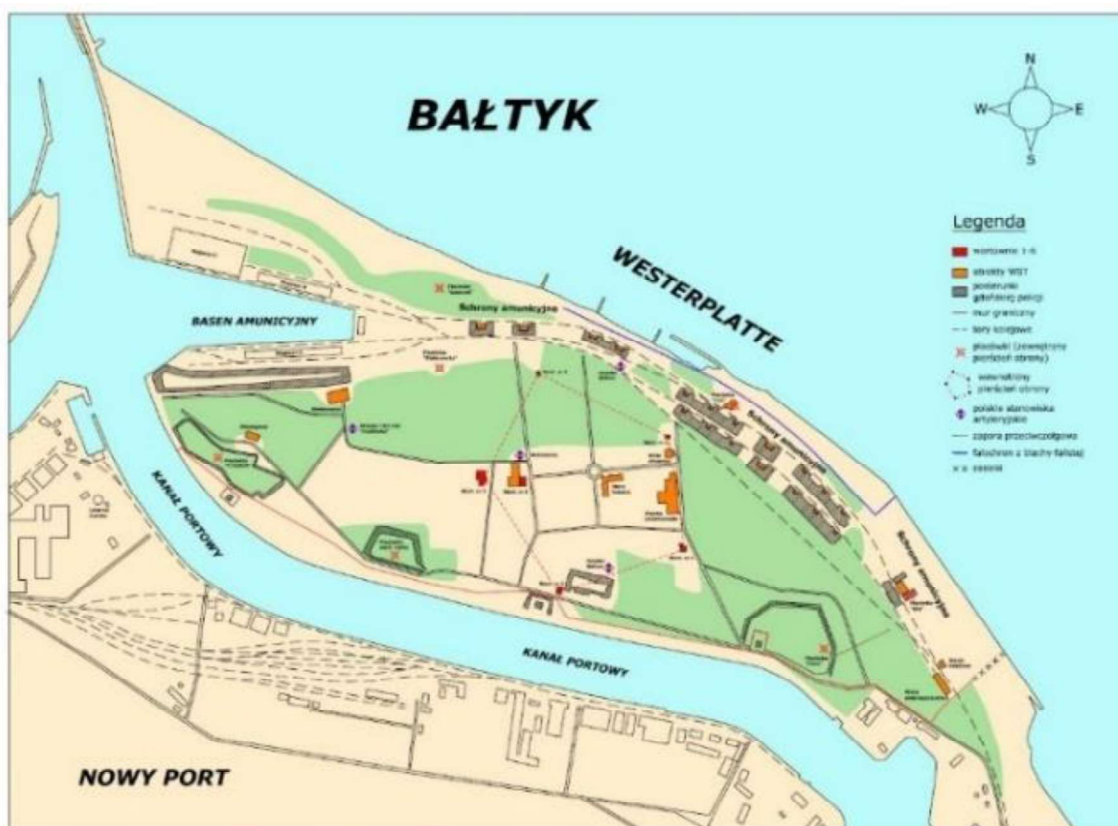
EKSPOZYTOR nr 2 – Nowe koszary we wrześniu 1939 r.

System obrony Składnicy zakładał prowadzenie obrony okrężnej. Teren podzielono na trzy rejony. Najważniejszym był budynek nowych koszar (rejon I) ze stanowiskiem dowodzenia, gdzie w trakcie obrony przebywali mjr. Henryk Sucharski i jego zastępca kpt. Franciszek Dąbrowski. W przyziemiu budynku ukryto, dowodzony przez kpr. Edwarda Łuczyńskiego schron bojowy (wartownię nr 6) ze stanowiskami trzech ciężkich karabinów maszynowych wz. 30. Część pomieszczeń sutereny została zaadaptowana przez kpt. lek. Mieczysława Słabego na punkt opatrunkowy. Znajdowało się tam również centrum łączności z radiostacją, której obsługą kierował sierż. rez. Kazimierz Rasiński, a także rusznikarnia i garaże dla doraźnie przemyconej w maju 1939 r. broni (czterech moździerzy Stokes- Brandt wz. 31 kal. 81 mm, dwóch armat przeciwpancernych Bofors wz. 36 kal. 37 mm i armaty polowej wz. 02, kal. 76,2 mm tzw. „putiłówki”). Stanowiska moździerzy dowodzone przez plut Józefa Bieniasza ulokowano na placu apelowym pod osłoną

1 września ostrzał z moździerzy oraz wsparcie ogniowe wartowni nr 6 przyczyniły się do odparcia dwóch natarć lądowych. Następnego dnia koszary były jednym z głównych celów nalotu. Załoga schroniła się w suterenie. Bomby trafiły w budynek, jednak impet uderzenia przejęły górne stropy. Jedyną ofiarą był st. leg. Zygmunt Zięba śmiertelnie ranny przez odłamek, który wpadł przez okno. Zniszczone zostały też stanowiska moździerzy. 6 września przy budynku detonował pocisk, a siła jego eksplozji wcisnęła ścianę do wnętrza kabiny bojowej wartowni nr 6 przygniatając i ciężko raniąc leg. Władysława Łakomca.

Plan sutereny z zaznaczonymi pomieszczeniami

System obrony Wojskowej Składnicy Tranzytowej (MIIWS)

Nowe Koszary po walkach. Widok od północy. Na pierwszym planie widoczne drzwi do garaży, gdzie przechowywano sprowadzone potajemnie armaty typu Bofors kal. 37 mm i „putiłówka” kal. 76,2 mm., 1939 (MIIWS)

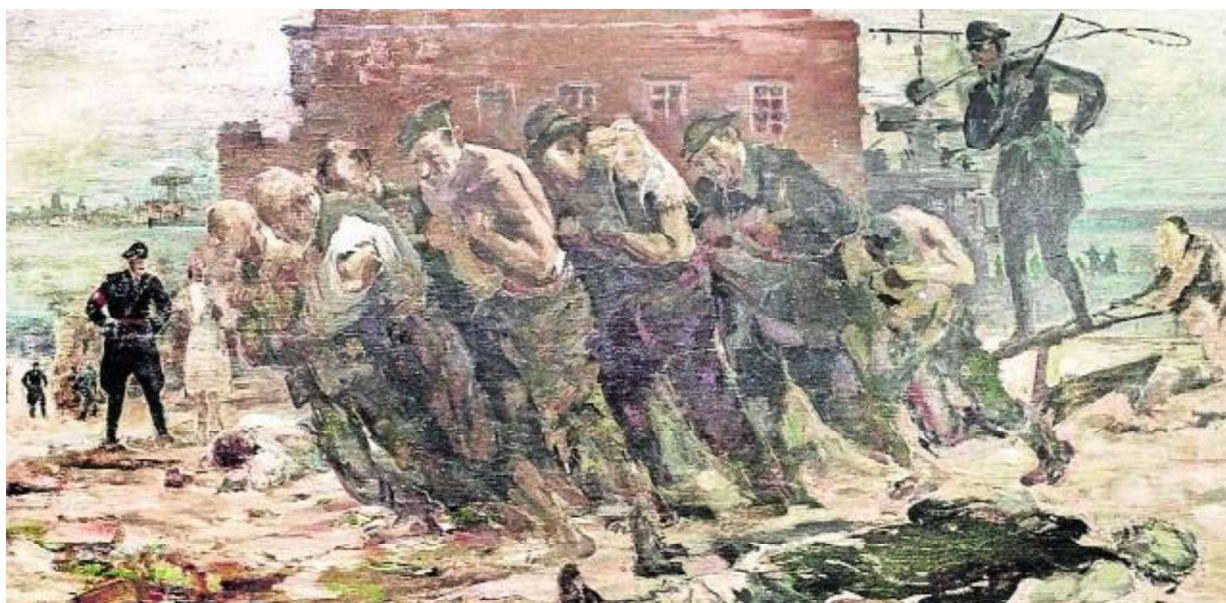

Niemieccy marynarze przy zakamuflowanych otworach strzelniczych kabiny bojowej – wartowni nr 6, 1939 (MIIWS)

Nowe Koszary. Zabezpieczone okna w rusznikarni zmienionej w punkt opatrunkowy. (BAMA)
EKSPozyTOR nr 3 – Obóz jeniecki.

Niedługo po kapitulacji Niemcy sprowadzili na Westerplatte polskich jeńców cywilnych z przejściowego obozu internowania Victoriaschule (od 15.09.1939 r. podporządkowanego obozowi Neufahrwasser). Część grupy zakwaterowana została w koszarach, część w ruinach innych budynków, a pozostali spali pod gołym niebem; razem około 500 osób. Ich zadaniem było porządkowanie terenu półwyspu i rozbiórka zniszczonych budynków oraz muru okalającego składnicę, z których materiały przewożono do powstającego 40 km od Gdańska obozu koncentracyjnego KL Stutthof. Więźniowie byli bici, poniżani i głodzeni. Dostawali skąpe racje żywnościowe. Nie mieli nawet naczyń. Rozwodnioną zupę spożywali w znalezionych hełmach, przedziewiałych puszkach, czy w czymkolwiek co znaleźli. Jako „żywe wykrywacze min” zmuszani byli do szukania i zbierania niewybuchów z całego terenu walk. Zbierali także szczątki polskich obrońców, które chowali w bezimiennych dołach w pobliżu zniszczonej wartowni nr 5. Resztek otuchy dodawał im jedynie polski orzeł zachowany nad wejściem do budynku Nowych Koszar. W związku z planowaną wizytą Hitlera, już we wrześniu więźniowie zostali wyprowadzeni z Westerplatte. Ich praca na półwyspie wykorzystywana była nadal, jednak grupy internowanych nie nocowały już na miejscu, lecz przyprowadzane były codziennie pod eskortą z Nowego Portu. Kiedy 31.03.1940 r. zlikwidowano obóz internowania w Nowym Porcie, Westerplatte stało się filią rozrastającego się KL Stutthof. Po zakończeniu prac porządkowych półwyspu w poł. czerwca 1941 r. to właśnie tam przewieziono większość więźniów. Tych którzy przeżyli.

Obraz Mariana Mokwy upamiętniający ciężką pracę polskich więźniów na Westerplatte. (Muzeum Stutthof)

Polscy jeńcy cywilni podczas prac porządkowych przy budynku koszar, 1939-1940 (MIIWS)

Polscy więźniowie zebrani na placu pomiędzy budynkiem starych i nowych koszar, 1939-1940 (MIIWS)

STREFA B – PO 1939

EKSPOZYTOR nr 4 – Nowe koszary po 1945 r.

Budynek koszar doznał niewielkich uszkodzeń podczas walk obronnych. Pomimo trafienia bombami lotniczymi w trakcie bombardowania 2 września 1939 r. obiekt nie uległ zniszczeniu. W 1945 r. budynek nie był wykorzystywany przez Niemców do obrony przed napierającą Armią Czerwoną jednak doznał dalszych uszkodzeń w trakcie trwania walk na przełomie marca i kwietnia 1945 r. Po zakończeniu działań zbrojnych koszary służyły za miejsce składowania i detonacji niewybuchów i niewypałów z terenu całego Gdańska. Na tę decyzję wpłynęła solidna, betonowa konstrukcja, jak również umiejscowienie z dala od osiedli oraz realizowany nakaz niszczenia wszelkich nieobsadzonych fortyfikacji. Detonacje doprowadziły do degradacji obiektu. Jego konstrukcja nośna została w ogromnym stopniu naruszona. Skrzydło północne zostało całkowicie zniszczone. Ocalał wyłącznie szkielet części południowej. Zaowocowało to podjęciem w latach 60. decyzji o całkowitej rozbiórce skrzydła północnego w celu wytyczenia po nim drogi dojazdowej do powstającego kopca z pomnikiem Obrońców Wybrzeża.

Trakt ten wznosił się w tym miejscu nieznacznie w górę z uwagi na pozostałe relikty skrzydła północnego – głównie jego podpiwniczenia, które zostały zasypane ziemią przewożoną m.in. z terenu poszerzanego kanału portowego. Równolegle zaś, podczas układania betonowej drogi, usunięto większość zalegającego gruzu, będącego pozostałością po przeprowadzanych detonacjach. Sporych rozmiarów fragmenty żelbetowych filarów przesunięto kilkanaście metrów dalej. Część gruzu wykorzystano z kolei do umocnienia nabrzeży półwyspu. Skrzydło północne zostało całkowicie zniwelowane, ostała się jedynie południowa część budynku koszar, w formie trwałej ruiny.

Budynek koszar przed wysadzeniem niewybuchów, 1945 (MIIWS)

Najbliższa okolica koszar z zaznaczeniem powstałych po II wojnie światowej dróg betonowych i ścieżek i traktów z 1 IX 1939 (do ponownego narysowania przez projektanta wystawy)

Rysunkowa rekonstrukcja bryły koszar z naniesieniem przebiegu betonowej drogi pod pomnik.
 Źródło: W. Drozd, M. Leszczyński 1985/1986 (lub do ponownego narysowania przez projektanta wystawy)

EKSPOZYTOR nr 5 – Przekształcenia krajobrazowo-terenowe na Westerplatte po zakończeniu wojny

Cmentarz obrońców i czołg T-34:

Symboliczny cmentarz powstał w miejscu zniszczonej 2 września 1939 r. wartowni nr 5, w pobliżu której Niemcy pochowali poległych Polaków. W listopadzie 1945 r. poległym oddano hołd przy drewnianym krzyżu, otoczonym parkanem. Po niespełna roku powstał bardziej okazały pomnik wzniesiony przez lokalne władze i Biuro Odbudowy Portu, z wysokim krzyżem, betonową kopią Krzyża Virtuti Militari i tablicą z nazwiskami poległych obrońców. W 1962 r. przed planowaną wizytą I sekretarza KC KPZS Nikity Chruszczowa, komuniści usunęli krzyż posadowili na kopcu sowiecki czołg T-34. Krzyż udało się uratować – potajemnie ustawiono go na cmentarzu w Nowym Porcie. Powrócił na Westerplatte w 1981 r. W 1966 r., z okazji tysiąclecia istnienia Polski, na cmentarzu złożono 12 urn z ziemią z pól bitewnych, na których walczyli Polacy. 1 września 1971 r. na Westerplatte złożono urnę ze szczątkami mjr. Henryka Sucharskiego sprowadzonymi z Włoch. W 1989 r. cmentarz zyskał 15 granitowych krzyży, na których umieszczono tabliczki z nazwiskami poległych obrońców. Przed nimi na płytach z czarnego marmuru, zamocowano mniejszy, stylizowany, Krzyż Virtuti Militari. W centralnej części ustawiono 16-ty, największy krzyż, symbolizujący mjr. Sucharskiego wraz z tablicą, przypominającą o jego szczątkach, złożonych tu 1 września 1971 r. Wówczas też, czołg przeniesiono o kilkadziesiąt metrów w stronę wybrzeża. Usunięto go w 2007 r. i przekazano do Lubuskiego Muzeum Wojskowego w Drzonowie.

Pierwsze upamiętnienie poległych obrońców Westerplatte w miejscu zniszczonej 2 września 1939 r. wartowni nr 5, 1945 (Muzeum Gdańska)

Apel Związku Harcerstwa Polskiego, 1961 (MMW?)

Widok cmentarza w latach 1962-1971, Domena publiczna

Ponowne instalowanie krzyża na Westerplatte, 1981 (Archiwum Czesława Nowaka)

Fortyfikacje powojenne

Budowę 25. Baterii Artylerii Stałej rozpoczęto 7 stycznia 1952 r. Powstała wieża Lewego Punktu Obserwacji Dwubocznej, schron oraz barak dla żołnierzy. Szybko przestała być jednak potrzebna. W 1971 r. Bateria kal. 130 mm, jako jedna z pierwszych tego rodzaju jednostek, została postawiona w stan stałej konserwacji, z której zrezygnowano w 1977 r. Pozbawione opieki obiekty niszczały, co przyspieszyła rozbudowa portu.

Wieża lewego punktu obserwacji dwubocznej, 2023 (domena publiczna)

Przemieszczenie Wartowni nr 1:

W połowie lat 60-tych XX w., dotychczasowy kanał portowy poszerzono i pogłębiono. Wydobytą ziemię wykorzystano do wykonania wzniesienia na Westerplatte, na którym w 1966 r. stanął pomnik Obrońców Wybrzeża. Ważący 400 ton budynek wartowni, stojący

na terenie planowanej inwestycji, uratowano dzięki staraniom działaczy gdańskiego Towarzystwa Opieki nad Zabytkami. Przemieszczono go wraz z fundamentami i podpiwniczeniem 7 marca 1967 r. o 78 metrów dalej na północ.

Przemieszczenie wartowni nr 1 na Westerplatte, 1967 (Wł. Nieżywiński)

Pomnik Obrońców Wybrzeża

Wysoki na 25 metrów pomnik autorstwa Adama Haupta, Franciszka Duszeńko oraz Henryka Kitowskiego stoi na ponad 20-metrowym kopcu. Budowa trwała 2 lata. Uroczystość odsłonięcia pomnika odbyła się 9 października 1966 r. Najważniejszym przesłaniem tamtych uroczystości było jednak oddanie hołdu żołnierzom walczącym w pierwszych dniach wojny 1939 r. Mimo swojej nazwy, nie upamiętniał on jedynie obrońców Wybrzeża z 1939 r., ale także polskich marynarzy walczących na innych akwenach i niósł cześć „wyzwolicielem” – żołnierzom Armii Czerwonej.

Budowa Pomnika Obrońców Wybrzeża, 1966 (Archiwum MMW)

EKSPozyTOR nr 6 – Zabezpieczenie konserwatorskie obiektu

Pole bitwy na Westerplatte uznano w 2003 r. na mocy Rozporządzenia Prezydenta RP za Pomnik Historii. Od tego czasu obszar ten objęty jest nadzorem konserwatorskim w ramach wpisu do rejestru zabytków, jak i uznania tego terenu za Pomnik Historii.

Zabezpieczenie i udostępnienie skrzydła południowego Koszar

W 2001 r., podjęto pierwsze poważniejsze prace, zmierzające do uporządkowania i zabezpieczenia przed zupełnym zniszczeniem ruin koszar. Wzmocniono je wówczas żelbetowymi przeponami. W 2009 r. w skrzydle południowym odkryto setki pozostałości z okresu powojennego – niewybuchów. Po ich usunięciu udostępniono obiekt dla zwiedzających, wykonując podjazd, kładkę stalową i schody do najniższych kondygnacji. Otwarty dostęp, wespół z negatywnym wpływem warunków atmosferycznych, przyspieszył proces destrukcji. Istniała realna obawa o zdrowie i życie zwiedzających, jak również zachowanie dla potomnych oryginalnych fragmentów koszar i znajdującej się w nich kabiny. Stąd też, z początkiem 2023 r. podjęto decyzję o otoczeniu budowli ogrodzeniem mobilnym, zamknięciu zejścia z podestu poniżej poziomu 0 i wykonaniu tymczasowego zabezpieczenia.

Pole bitwy na Westerplatte

Przy okazji budowy nowego cmentarza Żołnierzy Wojska Polskiego na Westerplatte odtworzono fragmenty historycznego ciągu komunikacyjnego z 1939 r. Ponadto, w sąsiedztwie cmentarza zostały uczytelnione relikty fragmentów willi oficerskiej oraz wartowni nr 5. Lej po bombie, która została zrzucona 2 września 1939 r. na północno-wschodni narożnik wartowni nr 5, zaznaczono ozdobnymi trawami. Również w budynku dawnej Elektrowni, poczyniono prace aranżujące część jej wnętrza według stanu z 1939 r. W toku prac skupiono się na przywróceniu historycznych układów ścian zewnętrznych i wewnętrznych. Odtworzono również historyczne zamurowania. Uszkodzone fragmenty zostały rozebrane i przemurowane. We wnętrzach zlikwidowano wtórne zmiany oraz przywrócono zamurowane otwory drzwiowe zgodnie z oryginalnym projektem. Obiekt pełni obecnie funkcje wystawiennicze.

Podczas budowy Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 r. oddział Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, odtworzeniu ulegną historyczne obiekty: schrony amunicyjne nr 1, 8, 9, 10, 11, 12, obwałowania drugiej linii magazynów, a także budynek zawiadowcy stacji.

Rozbita laweta stanowiska strzeleckiego, 2022 (Przemysław Garlicki)

Stanowisko strzeleckie wraz z oryginalną, drewnianą podstawą, 2022 (Wojciech Grott)

V. Opcje zwiedzania

OPCJA 1 [preferowana] – ekspozytory wyłącznie zewnętrzne według tematów jak wyżej, mini-ekspozytor [jak przy każdym z obiektów], udostępnienie zwiedzającym kabiny bojowej w skrzydle południowym po pracach konserwacyjnych, renowacyjnych i zabezpieczających – jednak bez treści ekspozycyjnych wewnątrz, udostępnienie przyziemia skrzydła północnego – bez ekspozytorów

OPCJA 2 – ekspozytory zewnętrzne według tematów wyżej, wykorzystanie ekspozycyjne również kabiny bojowej [część treści wewnątrz] i przyziemia skrzydła północnego

OPCJA 3 – ewentualne inne rozwiązania łączące wcześniejsze opcje – zaproponowane w ramach projektu na wykonanie Muzeum z uwzględnieniem oczekiwań autorów scenariusza

VI. Uwagi dodatkowe

- szacunkowy czas zwiedzania: w zależności od dostępności (do 30 min)
- problem wtórnego umiejscowienia orła – czy kopia pozostaje w miejscu aktualnym, czy należy ją przesunąć, albo czy będzie eksponowany oryginał. Jeżeli oryginał będzie w pawilonie głównym informacje o płaskorzeźbie przy budynku NK
- istniejące tablice ustawione przez miasto Gdańsk za budynkiem NK – przeniesione do pawilonu lub w obszar planowanego lapidarium (tablice wymagają szczegółowej analizy i naniesienia wielu poprawek)
- pomniczek – do przeniesienia na początek półwyspu
- problem rampy – odbudowana w oryginalnej formie nie będzie spełniała wymogów przystosowania dla osób niepełnosprawnych, rampa przystosowana zajmie pół placu apelowego – historyczna rampa wjazdowa przylegała od strony północnej z dwoma rampami wjazdowymi w kierunku wschodnim i zachodnim (określenie miejsca); możliwość uczytelnienia wobec braku odbudowy skrzydła północnego

- miejsce po uderzeniu bomby – możliwość ekspozycji od zewnątrz
- kwestia odwodnienia całości przyziemia skrzydła północnego [możliwość odkrycia posadzki]

6.5 Ścieżka zwiedzania (w tym proponowane scenariusze)

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 roku

Założenia dla rozwiązań ekspozycji

Autorzy: Wojciech Samól, Wojciech Łukaszun, Dmitriy Panto, Joanna Jarzęcka-Stąporek, Barbara Kosk, Przemysław Zachulski, Kamil Rutecki, Piotr Kalka, Wiktoria Łada, Michał Szelański

Konsultacja: Marta Dudzińska, Marcin Szymkun

Strefa dla rekonstruktorów

Teren Westerplatte to rozległy obszar, który w swej formie przypomina obecnie park miejski. Planowana inwestycja muzealna ma mu nadać nowy charakter, czyniąc z niego miejsce łączące w sobie funkcję i elementy muzeum na wolnym powietrzu oraz przestrzeni parkowej. Charakter ten będzie zdeterminowany przez uporządkowaną i logiczną narrację opartą w przestrzeni muzeum/półwyspu o krajobraz kulturowy pola bitwy, relikty zabytków, odtwarzane i nowe budynki oraz miejsca refleksji i odpoczynku. Na obszarze Muzeum budynki będą pełniły funkcję sal ekspozycyjnych, a uczytelnione relikty funkcje eksponatów, których otaczająca przestrzeń umożliwi zagłębienie się w kontekst historyczny miejsca.

Celem realizacji planowanej ścieżki jest:

- scalenie ww. elementów w jeden spójny przekaz, który pozwoli zrozumieć rolę i znaczenie tego miejsca mimo zmieniającego się krajobrazu kulturowego; ukształtowanie z owego krajobrazu przestrzeni wystawienniczej (relikty, obiekty historyczne, odtworzone budynki),
- zbudowanie w świadomości zwiedzającego obrazu Muzeum, w którym się znajduje, poprzez nadanie jej autonomicznego charakteru merytorycznego, sprawiającego, że widz samodzielnie pozna historię obrony bez konieczności wejścia do magazynów/sal,
- stworzenie merytorycznej otuliny wokół magazynów/sal wystawienniczych w pierwszej części muzeum,
- stworzenie ciągu komunikacyjnego,
- stworzenie miejsca jednocześnie skłaniającego do refleksji i zadumy oraz odpoczynku i spędzania wolnego czasu,
- nadanie Muzeum funkcji miejsca zajęć edukacyjnych i imprez kulturalnych, rekonstrukcji wydarzeń historycznych
- nadanie Muzeum funkcji partycypacji społecznej,

Opinia ws. lokalizowania strefy rekonstruktorów na Westerplatte w ramach budowanego MWIW1939

Poniżej zestawiam podstawowe informacje dot. zagospodarowania obszaru na Westerplatte pod kątem przeprowadzania rekonstrukcji historycznych oraz tworzenia plenerowych elementów aranżacyjno-wystawienniczych. Obszar ten roboczo określam w niniejszej notatce „strefą rekonstruktorów”. Jako że zakres celów, jakie niesie za sobą wyznaczenie strefy, jest znacznie szerszy, określenie to ma charakter tymczasowy. Przedłożona tutaj opinia stanowi jednocześnie podsumowanie prac zespołu ds. budowy Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 roku (zwany dalej „Zespołem”).

1. Opis zapotrzebowania.

Obszar, który miałby stać się docelowo strefą rekonstruktorów stanowi odpowiedź Zespołu na potrzebę stworzenia przestrzeni służącej organizacji plenerowych wydarzeń kulturalnych na terenie Półwyspu. Idea zakłada umożliwienie zewnętrznym osobom związanym z ruchem rekonstrukcyjnym

prezentowania umundurowania, wyposażenia wojskowego oraz pojazdów z czasów przedwojennych oraz wojny obronnej 1939 roku; umieszczanie dioram naziemnych (nieingerujących w teren), etc.

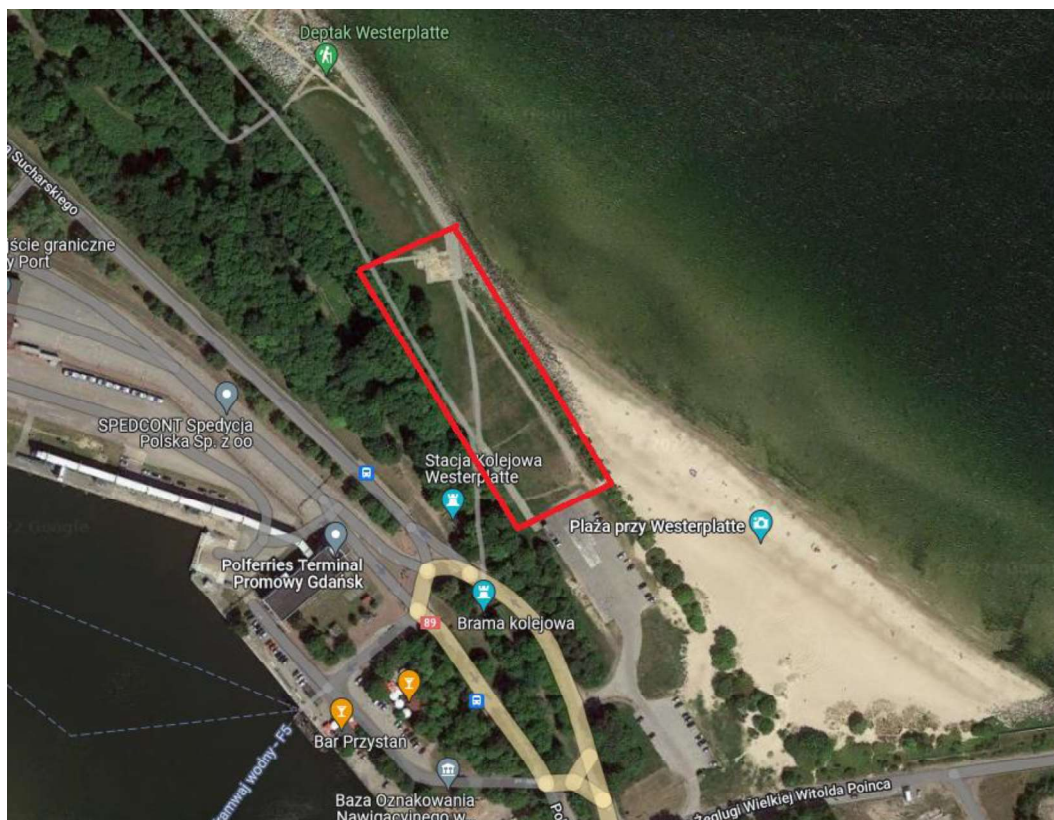
Kwestią otwartą pozostaje jeszcze na ten moment skala planowanych w przyszłości wydarzeń rekonstrukcyjnych odbywających się na Westerplatte. Mowa tutaj o charakterze pokazów, tj. odpowiedzi na pytanie w jaki sposób planowalibyśmy przekazywanie wiedzy historycznej na gruncie rekonstrukcyjnym (statyczne dioramy, pokazy życia codziennego żołnierzy, musztry, szermierki bagnetowej, ćwiczeń wojskowych, czy też odtwarzanie potyczek z użyciem materiałów pirotechnicznych, etc.). Istnieje problem korespondowania wskazanych tu aktywności z miejscem spoczynku Obrońców WST – stąd działania te powinny być prowadzone w pewnej odległości od cmentarza.

Ze względu na dużą odległość od Głównego Miasta i innych bardziej zaludnionych obszarów Gdańska oraz biorąc pod uwagę większe w tych rejonach skupienie ruchu turystycznego, idea organizacji imprez rekonstruktorskich docelowo miałyby pozwolić na poszerzenie oferty powstającego muzeum i przyczynić się do zwiększenia frekwencji osób pojawiających się na jego terenie. Wyjątkowość wspomnianych tutaj imprez (odbywających się minimum 3-krotnie w skali roku zazwyczaj w miesiącach letnich tj. w okresie od czerwca do września) stanowić miałyby powód do powrotu zwiedzających na teren Półwyspu.

W doświadczeniach muzeów o charakterze skansenowym, podobne inicjatywy odpowiadają za znaczny procent ogólnej frekwencji w poszczególnych placówkach.

2. Obszar.

Po konsultacjach z Zespołem, dla przywołanego powyżej zapotrzebowania, zdecydowano się wskazać na obszar zlokalizowany na Półwyspie w pobliżu nabrzeża (teren został oznaczony kolorem czerwonym na mapie widniejącej poniżej). Od strony północno-wschodniej punktem granicznym strefy miałyby być linia styczna z falochronem. Od strony południowo-wschodniej obszar strefy zamykałby się na linii stycznej z Budynkiem Obsługi Ruchu Turystycznego – i granicą tzw. czerwonego muru i linii płotu dawnej granicy WST u nasady półwyspu. Strona południowo-zachodnia z kolei zamknęłaby się na linii obecnie znajdującego się tam chodnika, dzięki czemu strefa rekonstruktorów zlokalizowana byłaby na styku z częścią zabytkową Półwyspu Westerplatte – nie wchodząc na jej zasadniczą przestrzeń. Sprawą otwartą pozostaje zamknięcie strefy rekonstruktorów od strony północno-zachodniej.

Strefa rekonstruktorów miałyby zostać zlokalizowana w tym punkcie z kilku przyczyn:

- Ze względu na planowane w rejonie stycznym ze wskazanym obszarem elementy stałej zabudowy (m. in. pomieszczeń edukacyjnych i/lub punktu info i Budynku Obsługi Ruchu Turystycznego), zaistniałaby możliwość szerszej adaptacji tych pomieszczeń w razie aprobaty ze strony Działu Inwestycyjnego (np. jako przestrzeń magazynowa, sanitarna, czy też źródło, które z niewielkiej odległości dostarczałoby energię elektryczną na obszar strefy rekonstruktorów). Jest to obszar nasypu związanego z brzegiem i nie jest w szerszy sposób zagospodarowany w tej chwili. Znajduje się tutaj wystarczająco szeroki trawnik. Został on wybrany również z uwagi na potencjalną łatwość w uzyskaniu pozwolenia i samą możliwość ingerencji w grunt.
- Znajduje się on poza rejonem dotychczasowo planowanego zagospodarowania terenu Półwyspu, dzięki czemu nie koliduje on z pozostałymi planami inwestycyjnymi, choć jednocześnie położony jest on w obrębie Pomnika Historii „Pole Bitwy na Westerplatte”.
- Zgodnie z ustaleniami XXVII posiedzenia Komitetu Sterującego z 6 października 2022 r. lokalizacja strefy dla rekonstruktorów na zachód od terenu parkingu plażowego decyzją Dyrekcji została zaakceptowana. W dokumentacji konkursowej zostaną wprowadzone stosowne ogólne zapisy, które zobowiążą projektanta do pozostawienia miejsca oraz zapewnienia odpowiedniej infrastruktury sieciowej w zakresie działań rekonstruktorskich na obszarze pomiędzy planowanym parkingiem, strefą

magazynową i istniejąca promenadą. Obszar ten znalazł w trakcie spotkań wstępną aprobatę Zespołu, a lokalizację pozytywnie zaopiniowali pracownicy Działu Archeologicznego MIIWŚ wchodzący w jego skład.

- Stosunkowo duża odległość od cmentarza Obrońców w porównaniu do innych propozycji zorganizowania strefy rekonstruktorów; charakter imprez mógłby kolidować z atmosferą zadumy, jaka powinna panować w okolicach nekropolii.

Należy jednocześnie zwrócić uwagę na trudności związane z wybraną tutaj przestrzenią, tj.

- Brak osłonięcia od wiatru na terenie będącym w pobliżu brzegu morza, co może uzależniać powodzenie organizowanych wydarzeń od warunków pogodowych
- Ze względu na specyfikę wskazanego obszaru, trudno wskazać na jego szersze możliwości adaptacyjne w zakresie wyznaczenia wyraźnego miejsca na zwartą widowiskową (patrz. fot. Inscenizacja bitwy nad Wartą z perspektywy publiczności

3. Elementy konieczne do organizacji strefy

Poniżej wymienione zostały nieodzowne elementy związane z zapotrzebowaniem na organizację podobnych obszarów działań kulturalnych w zakresie rekonstrukcji historycznych:

- 1) Konieczność zasilenia obszaru energią elektryczną. Organizacja wiosek historycznych pokazów, dioram czy stanowisk związanych z rzemiosłem okresu międzywojnia niesie za sobą konieczność zaangażowania lektora, który pełniłby funkcję osoby relacjonującej widzom pokazywane przez rekonstruktorów wydarzenia lub zachęcał do odwiedzin poszczególnych punktów/stanowisk.
- 2) Konieczność taka pociąga za sobą potrzebę zapewnienia odpowiedniego nagłośnienia w miejscu, gdzie odbywa się impreza.
- 3) Zapewnienie oświetlenia w zależności od decyzji dotyczącej skali organizowanych wydarzeń. W przypadku organizacji podobnych imprez w okresie jesienno-zimowym, zapewnienie dodatkowego oświetlenia w strefie byłoby konieczne. Za szczególne wydarzenie w działalności MWiW1939 postrzegamy coroczną organizację Europejskiej Nocy Muzeów (maj), w ramach której aktywności rekonstruktorskie mogłyby stanowić ważny element programu. Dodatkowo wydarzenia wokół cyklicznych rocznic przypadające we wrześniu ukazują zakres chronologiczny przewidywanych wydarzeń w skali roku. Wówczas od momentu zapadnięcia zmroku – doświetlenie strefy byłoby szczególnie istotnym elementem aranżacyjnym (uśrednione wschody i zachody słońca: 15 maj: wschód 4:40 – zachód: 20:43; 15 wrzesień: 6:18 – zachód 19:02).

- 4) Zaproszenie zewnętrznych podmiotów / osób, które zostałyby zaangażowane w rozwój oferty MWiW1939 niosłoby za sobą również konieczność zadbania o ich komfort. Z tego powodu należy wziąć pod uwagę potrzebę organizacji toalet i przestrzeni magazynowych / szatni, miejsc zaopatrzonych w dostęp do bieżącej wody, etc.; wskazany teren ze względu na bliskość planowanych w pobliżu innych elementów infrastruktury (informacje pod pkt 2.) posiada tutaj duży potencjał adaptacyjny.

4. Dodatkowe elementy aranżacji scenograficznej

Wraz z ideą samego wyznaczenia obszaru, w trakcie prac Zespołu padła propozycja wydzielenia w niej obszaru scenograficznego, mogącego stanowić duży walor nie tylko w przypadku rekonstrukcji historycznych. Obszar scenograficzny w ramach strefy rekonstruktorów jest propozycją wzorowaną na ofercie innych muzeów (tj. np. Imperial War Museum, gdzie zwiedzający mają okazję doświadczyć pobytu w schronie przeciwlotniczym, system odtworzonych/stylizowanych okopów w Mémorial de Verdun, „przejście kanałami” w Muzeum Powstania Warszawskiego, etc.). Obok możliwości wykorzystywania tych elementów infrastruktury przez rekonstruktorów (np. wykonywanie zdjęć, pokazy życia w okopach etc.); mogłyby one zostać zaadoptowane na potrzeby wystawiennicze i edukacyjne. W dotychczasowych planach: stworzenie atrapy fragmentu linii okopowej, systemu obronnego w postaci stanowiska karabinów maszynowych, zaprezentowanie zapór przeciwpiechotnych i przeciwpancernych (w tym tzw. Siatki Ledóchowskiego) lub stanowiska dział Bofors obecnego na WST we wrześniu 1939 r.; nie zostało objęte w przestrzeni wystawy (zarówno w obiektach, jak i w przestrzeni plenerowej. Pod względem edukacyjnym np. idea rozbudowania strefy rekonstruktorów o wskazane tutaj elementy koresponduje z planowanymi tematami ścieżek i warsztatów edukacyjnych, będących obecnie w trakcie przygotowania przez pracowników Działu Edukacyjnego, tj.:

- 1) Ścieżka dot. życia codziennego żołnierzy WST,
- 2) ścieżka dot. 7 dni obrony Półwyspu Westerplatte,
- 3) ścieżka tworzona pod kątem specyfiki fortyfikacyjnej WST i jej rozwoju.
- 4) Opieka medyczna
- 5) kamuflaż – wykorzystanie przyrody w obronie WST

Poniżej zostały umieszczone zdjęcia z elementami ekspozycji plenerowych i wewnętrznych elementów ekspozycji muzealnych oraz zdjęcia relacjonujące wydarzenia rekonstruktorskie prezentujące formacje/sprzęt historyczny w zbliżonym okresie.

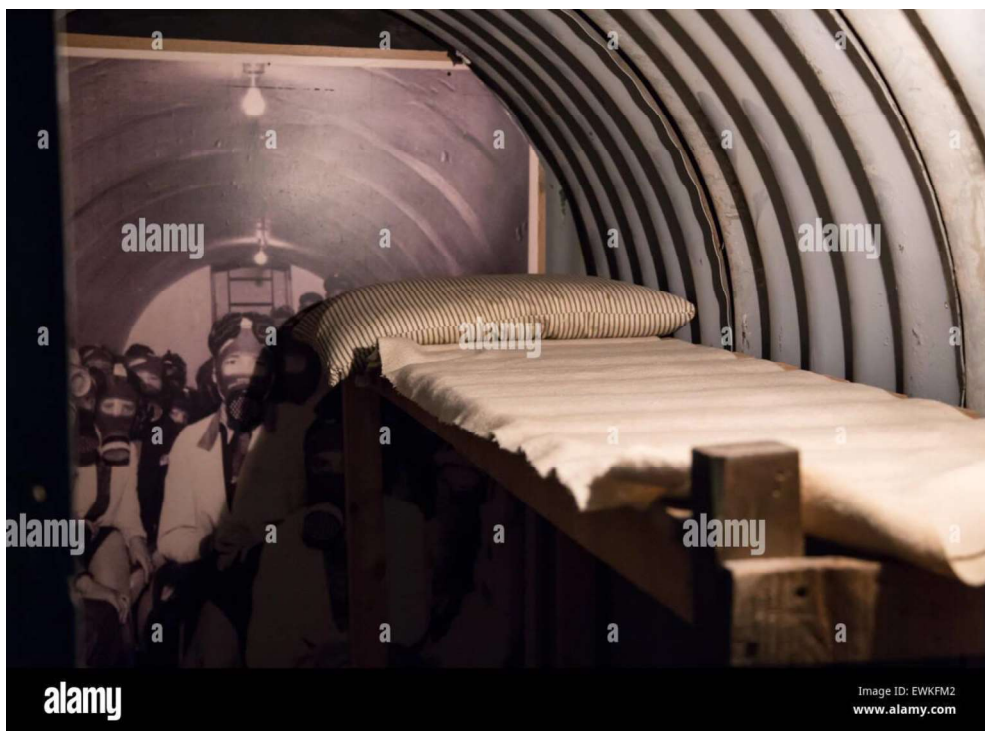
Mémorial de Verdun – przykład aranżacji z wykorzystaniem drutu kolczastego

Mémorial de Verdun – atrapa okopu

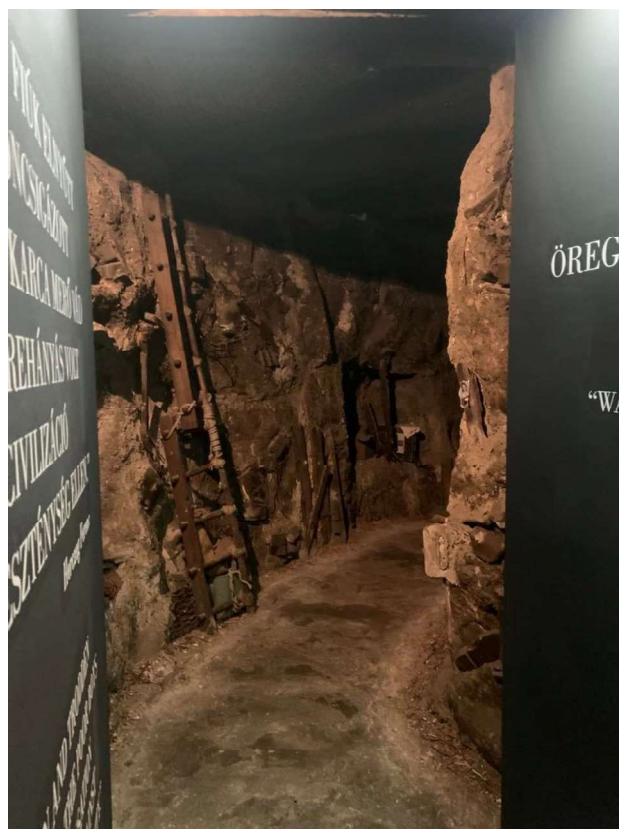
Imperial War Museum – „Shelter experience”; doświadczenie w schronie wewnątrz muzeum (przykład aranżacji w połączeniu z wibracjami i dźwiękiem)

Źródło: <https://www.alamy.com/stock-photo/air-raid-shelter-london.html>

Varkertbazar (Budapeszt) – ekspozycja „New World was Born”

Źródło: fot. Własne

Inscenizacja bitwy pod Mławą

Źródło: <https://historia.interia.pl/aktualnosci/news-dwudniowa-rekonstrukcja-walk-pod-mlawa,nld,1491642>

Inscenizacja obrony Sochaczewa w 2019 r. (w tle widoczna armata ppanc Bofors obecna również na Westerplatte 1 września 1939 r.)

Źródło: <https://modanamazowsze.pl/inscenizacja-obrony-sochaczewa-1939/>

Inscenizacja obrony Sochaczewa w 2019 r.

Źródło: <https://modanamazowsze.pl/inscenizacja-obrony-sochaczewa-1939/>

Inscenizacja bitwy nad Wartą z perspektywy publiczności

Źródło: <https://parkilodzkie.pl/spk/spk/aktualnosci/416-inscenizacja-bitwy-nad-warta-z-wrzesnia-1939-roku-stronsko-belen-zagorzyce>

Diorama WP z 1939 r. na zlocie rekonstruktorów w Gostyniu

Źródło: https://www.vaterland.pl/strefa_militarna_gostyn_piaski_2010.html

Diorama prezentująca brytyjskich spadochroniarzy w 1944 r. w trakcie zlotu rekonstruktorów w Gostyniu.

Źródło: <https://gloswielkopolski.pl/gostyn-sherman-i-panthera-spotkanie-w-podrzeczu-filmy/ar/425405>

Diorama prezentująca szpital polowy w Gostyniu (2013 r.)

Źródło: <http://100pdh.pl/piwigo/picture.php?/7729/category/157>

Diorama prezentująca sprzęt wojskowy z okresu II WŚ (Złot w Gostyniu 2013 r.)

Źródło: <http://100pdh.pl/piwigo/picture.php?/7729/category/157>

Stanowisko odtwarzające okop z okresu Powstania Wielkopolskiego (Złot w Gostyniu 2013 r.)

Źródło: <http://100pdh.pl/piwigo/picture.php?/7736/category/157>

Stanowisko radiostacji PSZ na Zachodzie na złocie w Gostyniu

Źródło: <http://100pdh.pl/piwigo/picture.php?/7753/category/157>

5. Podsumowanie

Reasumując przedłożoną opinię, strefa dla rekonstruktorów docelowo miałaby stanowić wsparcie dydaktyczne w działaniach MWiW1939. Mogłaby ona służyć pomocą i wiedzą o pracach i działalności Muzeum. W trakcie jej realizacji należy mieć na uwadze jej wagę jako jednego z integralnych elementów wystawienniczych będących obiektem zwiedzania przez turystów. Biorąc pod uwagę współczesne trendy muzealnicze, idea jest odpowiedzią na potrzebę animizowania działań turystycznych. Szczególnie bierzemy tutaj pod uwagę grupy dzieci, młodzieży, rodziny z dziećmi oraz pasjonatów fortyfikacji; wśród których zaobserwować można duże zapotrzebowanie na zróżnicowane bodźce w trakcie zwiedzania lub uczestniczenia w przedsięwzięciach kulturalnych. Strefa dla rekonstruktorów związana jest z ideą „ożywiania” historii poprzez inscenizacje historyczne walk z września 1939 roku czy też dioramy. Odtworzenie elementów polowych stanowisk obrony we wskazanym obszarze mogłaby pozwolić na zaprezentowanie zwiedzającym elementów sztuki militarnej we wskazanym okresie i jednocześnie być dopełnieniem ekspozycyjnym planowanej inwestycji.

Poziomy komunikacji ścieżki:

- poziom merytoryczny – treści związane z wystawą,
- poziom komunikacyjny – treści dotyczące zasad poruszania się po terenie Muzeum,
- poziom rekreacyjny – treści związane z miejscami rekreacji i infrastrukturą parku.

Celem powyższego podziału jest dotarcie do jak najszerszego audytorium, które ma różne oczekiwania wobec przestrzeni półwyspu Westerplatte.

Elementy ścieżki zwiedzania włączone w narrację wystawienniczą:

Na terenie Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 będą zlokalizowane obiekty opisane we wcześniejszej części opracowania na podstawie tabeli z konkursu na architekturę Muzeum Westerplatte i Wojny 1939, które zostały uzupełnione o analizę elementów ścieżki zwiedzania Westerplatte z 2011 r.

1. Nowe budowle – 3 obiekty:

- Cmentarz (wykonany w 2022 r.),
- **Przestrzeń ekspozycyjna – pawilon wystawienniczy (karta obiektu: B1),**
- Parking plażowy wraz z budynkiem obsługi ruchu turystycznego (prace wykonywane od 2023 r. – będące oddzielnym zadaniem).

2. Odtworzone historyczne budowle – 7 obiektów:

- **Budynek zawiadowcy stacji (karta obiektu: C2),**

- **Schrony amunicyjne nr 1, 8, 9, 10, 11, 12.**

3. Budynki historyczne poddane remontowi konserwatorskiemu – 8 obiektów:

- **Magazyn benzyny (karta obiektu: D1),**
- **Schron i wieża BAS,**
- **Placówka „Fort” (karta obiektu: D3),**
- **Nowe koszary (skrzydło południowe) oraz skrzydło północne,**
- **Wartownia nr 3 (karta obiektu: D5),**
- **Popielnik,**
- **Elektrownia (prace wykonywane od 2022 r. – będące oddzielnym zadaniem),**
- **Pomnik Obrońców Wybrzeża.**

4. Budynki historyczne poddane uczytelnieniu – 9 obiektów:

- **Czerwony mur i brama kolejowa (dalsze uczytelnianie),**
- **Schrony amunicyjne nr 2 – 4,**
- **Wartownia nr 5,**
- **Willa oficerska,**
- **Kasyno podoficerskie,**
- **Stare koszary,**
- **Budynek Administracyjny (budynek rozebrany w 1938 r.),**
- **Folwark Mikołajewo (A7),**
- **Nowe Koszary (skrzydło północne).**

Budynki zlokalizowane poza Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 będące obiektami dawnej WST do 1939r. (uwzględniane w ścieżce zwiedzania!):

- - Wartownia nr 1,
- - Wartownia nr 4.

III. Placówki i stanowiska dziś nie istniejące a będące obiektami WST do 1939 r. o znajdujące się bądź wzmiankowane się na ścieżce zwiedzania:

- **Wiata elektrogenatora,**
- **Obelisk 10 lat Polski Odrodzonej [zostanie odtworzony],**
- **Placówka „Prom”,**
- **Brama samochodowo/piesza,**
- **Placówka (kpr. Szamleńskiego) – „Wał”,**
- **Wartowania nr 2,**
- **Placówka sierż. Deika „Tor Kolejowy”,**
- **Placówka „Przystań”,**
- **Stanowisko działa kal. 76,2 mm, – do uczytelnienia,**
- **Czujka nocna mat. Zaw. Bartosza „Kej”,**
- **Placówka „Elektrownia”, i Placówka „Łazienki”,**

- Stanowiska moździerzy oraz dział p.panc,
- Kapliczka polowa,
- System obrony Westerplatte – przedpole, główna linia obrony i nowe koszary w systemie obrony;
- Nowe koszary w trakcie walk (23-T)

Elementy ścieżki edukacyjnej rozwinięte i poprawione o nowe teksty:

- Brama Kolejowa – Czerwony mur
- Budynek zawiadowcy stacji
- System obrony Westerplatte – przedpole
- Placówka "Prom"
- Placówka "Wał"
- Schrony amunicyjne
- Wieża 25 Baterii Artylerii Stałej
- Placówka "Fort"
- Cmentarz Obrońców Westerplatte
- Wartownia nr 1
- System Obrony Westerplatte – główna linia obrony
- Wartownia nr 2
- Kasyno podoficerskie
- Wartownia nr 5
- Willa oficerska
- Stare baraki
- Nowe koszary w systemie obrony
- Koszary w czasie walki
- Wartownia nr 3
- Nowe koszary – konstrukcja
- Wartownia nr 4
- Placówka "Elektrownia" I "Łazienki"
- Elektrownia
- Stanowisko armaty 76,2 mm
- Placówka „Przystań
- Budynek administracyjny
- Folwark pomocniczy Mikołajewo

Brama Kolejowa

Brama kolejowa wraz z charakterystycznym odtworzonym fragmentem muru z czerwonej cegły były przez 13 lat zewnętrznym symbolem polskiej obecności u ujścia Wisły w Gdańsku. Rejon nasady półwyspu został zagospodarowany na przełomie 1926 i 1927 r. Konstrukcję muru ceglanego rozpięto pomiędzy masywnymi słupami, ponad którym rozpięto drut kolczasty.

Obiekt został silnie uszkodzony – zwłaszcza we wschodniej swojej części w związku z działaniami wojennymi. Mur został rozebrany jeszcze w 1939 r. przez polskich więźniów. Po 2007 r. zrekonstruowano fragment muru lokalizując jego fundamenty znajdujące się w ziemi.

Budynek zawiadowcy stacji:

W 1924 r. po przyznaniu Polsce Westerplatte jako miejsca składowania materiałów wojskowych rozpoczęto budowę basenu amunicyjnego. W 1925 r. ukończono linię kolejową łączącą basen z Wisłoujściem, a następnie ze stacją rozrządową Kaiserhaffen, co umożliwiło II Rzeczypospolitej swobodny transport zaopatrzenia w głąb kraju. Istotnym elementem był budynek zawiadowcy stacji, w którym urzędował oddelegowany z Gdańska pracownik Polskich Kolei Państwowych. W 2006-2007 r. odsłonięto jego relikty, a fundamenty i najbliższe otoczenie uczytelniono. W 2021 r. w okolicy odnaleziono elementy infrastruktury kolejowej oraz plomby celne. Wnętrze odtworzonego budynku stacji wybrano jako miejsce wyeksponowania zabytków prezentujących historię transportu kolejowego na Westerplatte.

data budowy | 1926

użytkownik | Wojskowa Składnica Tranzytowa na Westerplatte

obsługa | Pracownik PKP

wymiary i powierzchnia użytkowa | 11 x 5 m, około 75 m² wraz z użytkowym poddaszem

Biogram ST.SIERŻ.REZ. WOJCIECHA NAJSARKA

Starszy sierżant rezerwy Wojciech Najsarek urodził się 22 kwietnia 1900 w Jaćmierzu na Podkarpaciu. W wieku 18 lat wstąpił do Wojska Polskiego, uczestniczył w walkach toczonych z Ukraińcami i bolszewikami. Po zakończeniu działań wojennych pracował w kancelarii sztabowej w Brześciu, a od początku lat 30 jako dyżurny ruchu PKP w Redzie. Był działaczem wielu patriotycznych i społecznych organizacji. 19 kwietnia 1937 r. objął stanowisko zawiadowcy stacji na Westerplatte. Rankiem 1 września 1939 r., podczas niemieckiego ataku został postrzelony przez niemieckich żołnierzy. Prawdopodobnie Niemcy przewieźli umierającego Najsarkę do szpitala w Gdańsku, a po jego śmierci pochowali na cmentarzu na Zaspie. Uznawany jest za pierwszą polską ofiarę walk na Westerplatte.

[766 znaków]

UZUPEŁNIENIE:

Obiekt wybudowany wg. projektu inż. Bronikowskiego w stylu nawiązującym do popularnej wówczas „polskiej architektury narodowej”. W okresie funkcjonowania Wojskowej Składnicy Tranzytowej budynek pełnił funkcję techniczną polegającą na obsłudze ruchu kolejowego w obrębie składnicy w tym przyjmowania pociągów z zewnątrz półwyspu. W trakcie walk o Westerplatte, w pierwszych minutach po rozpoczęciu działań zbrojnych, obiekt stał się areną dla tragicznych wydarzeń związanych ze śmiercią zawiadowcy stacji – Wojciecha Najsarkę. Po walkach budynek został rozebrany a teren wokół wyrównany. Dopiero w 2007 roku, w trakcie prac prowadzonych przez WUOZ w Gdańsku, odsłonięto fundamenty obiektu, w części ceglane, a w części zlokalizowanej od strony morza betonowe. Zostały one nadbudowane kilkoma warstwami oryginalnych cegieł z epoki w celu uczytelnienia obrysu murów. Odkryto jednocześnie relikty urządzeń zwrotniczych, które po inwentaryzacji zasypano żwirem. Odtworzenie tego budynku jest możliwe, ponieważ zachował się jego projekt oraz zdjęcie elewacji.

WYSTAWA

Integralnym elementem Składnicy była infrastruktura kolejowa. Początkowo umożliwiała swobodny tranzyt materiałów wojskowych w głąb II RP, a w okresie późniejszym umożliwiała dostawy amunicji i uzbrojenia niezbędnego do obrony składnicy. Zabytki znalezione w pobliżu stacji kolejowej na WST, wyeksponowane w oknie budynku są świadectwem różnych transportów. Historyczny przebieg torowiska zrekonstruowano przy pomocy oryginalnych szyn kolejowych odkrytych podczas nadzoru archeologicznego.

Gwarancją nienaruszalności transportów wjeżdżających i wyjeżdżających ze składnicy były plomby celne. Zabezpieczenie wagonów należało do obsługi kolejowej stacji. Zapas plomb przechowywany był w budynku stacyjnym, w którego pobliżu znaleziono zbiór takich przedmiotów. Część z nich nosiła ślady zniszczenia wysoką temperaturą, powstałą prawdopodobnie w wyniku działań wojennych.

[867 znaków]

System obrony Westerplatte – przedpole

System obrony Westerplatte – przedpole

Przed wybuchem wojny na Westerplatte rozpoczęto przygotowywanie placówek, których zadaniem było opóźnianie natarcia przeciwnika. Od strony wschodniej przerzedzono las, aby poprawić pole ostrzału dla broni maszynowej, z pni ściętych drzew wzniesiono zaporę, poprowadzono linie zasieków i potykaczy, by utrudnić napastnikom poruszanie się lub szybkie wydostanie się spod ostrzału. Niemcy meldowali później o licznych i umiejętnie rozmieszczonych przeszkodach przeciwpiechotnych, w znacznym stopniu utrudniających im prowadzenie natarcia.

W latach powojennych teren Westerplatte uległ znacznym przeobrażeniom, dlatego trudno sobie wyobrazić, jak wyglądał we wrześniu 1939 roku. Kanał Portowy został w latach sześćdziesiątych poszerzony, jego brzegi wyrównano i zamieniono w płaskie, wybetonowane nabrzeża i place. Próżno tu szukać śladów wałów ziemnych i fałd terenu, które skutecznie osłaniały stanowiska obronne.

+ CYTAT

„W maju rozpoczęliśmy prace związane z przygotowaniem terenu do obrony; trwały dniem i nocą. Prace przy budowie umocnień utrudniał las i resztki starych fortów; ponadto trzeba ją było wykonywać w ciszy. Przy każdym zbliżeniu się Schupo (tłum. Policja Prewencyjna) musieliśmy pracę przerywać, przed świtem zaś wykonane roboty dokładnie maskować.

Przy budowie zasieków używano młotków i gwoździ z podkładką z wołtoku, aby stłumić stuk, ale takie wbijanie kołka czy gwoźdźcia pochłaniało rzecz jasna więcej czasu”.

Choraży Jan Gryczman

Placówka "Prom"

Placówkę „Prom” zbudowano na wale starego fortu. Składała się z rowu strzeleckiego z trzema stanowiskami strzeleckimi oraz dwóch drewniano-ziemnych schronów. Jej zadaniem była – we współdziałaniu z placówką „Wał” – osłona linii wartowni przed atakiem od wschodu. Pierwszego września załoga placówki wspierana m.in. ogniem moździerzy odparła dwa niemieckie ataki, jednak wobec silnego ostrzału i strat wycofała się około godziny 9.00 do wartowni nr 1.

Cytat:

„W stosownej nareszcie chwili na rozkaz porucznika Pająka zarechotały wściekle, jak złe psy trzymane na łańcuchu, nasze karabiny maszynowe. (...) Nasz gwałtowny i nadzwyczaj celny ogień siał z bliskiej odległości istne spustoszenie w szeregach nacierających (...) Po stronie wroga widać konsternację i wahanie. Pierwsze linie chwieją się. Cały rozmach natarcia wyraźnie się załamuje. W serca obrońców wstępuje radość i otucha.”

Plutonowy Władysław Baran

Placówka „Wał” | schron amunicyjny numer 1

Placówka „Wał” stawiała opór nieprzyjacielowi jako jedna z pierwszych. Znajdowała się w wale okalającym największy z schronów amunicyjnych na Westerplatte. Zadaniem Placówki było wszczęcie alarmu i zatrzymanie atakujących do czasu uzyskania pełnej gotowości bojowej przez obrońców. Trzyosobowa załoga wyposażona jedynie w dwa karabiny jeden ręczny karabin maszynowy i granaty wywiązała się z powierzonych zadań. Po jej wycofaniu w pierwszym dniu walk magazyn na krótko zajęli Niemcy. Wyparł ich polski atak moździerzowy, po którym runęły deski i papa dachu. W momencie walk budynek stał pusty.

nazwa | schron amunicyjny nr 1

lata budowy | 1925-1926

data rekonstrukcji | 2026

powierzchnia | ok. 220 m²

Wystawa w środku obiektu

Wystawa poświęcona jest historii Westerplatte do 1939 roku. Opowieść ilustrują autentyczne obiekty archeologiczne. Warstwa po warstwie, pokazują nam one, jak ludzie w kolejnych wiekach, budowali to miejsce. Kształtowali je wznosząc także – niezwykle istotną dla polskiej pamięci – Wojskową Składowicę Tranzytową.

Kapral Edmund Szamlewski (1917-1982)

W czasie obrony Westerplatte dowodził placówką „Wał”. „Widząc biegnących Niemców – wspomniał – nie dałem znaku do ich ostrzelania, pomimo że w żołądku poczułem ogromną pustkę (...). Lecz gdy zobaczyłem, że Niemcy są dookoła nas, otworzyliśmy ogień z karabinu maszynowego”. Po zacięciu się broni nakazał odwrót. Czołgając się w trawie, w niewielkiej odległości od Niemców, z dwójką żołnierzy dotarł do placówki „Fort”. 2 września podczas nalotu został ranny: z ust i uszu tryskała mu krew. Po kapitulacji trafił do niewoli a następnie pracował jako robotnik przymusowy. W 1944 wcielono go do armii

niemieckiej. Na froncie wschodnim trafił do niewoli sowieckiej. Po powrocie do kraju został zrehabilitowany i pracował w kolejnictwie.

System schronów amunicyjnych Wojskowej Składnicy Tranzytowej

Wojskowa Składnica Tranzytowa na Westerplatte zapewniała umożliwić Polsce tranzyt broni i amunicji drogą morską. Możliwość przeładunku sprowadzanych z zagranicy materiałów była możliwa dzięki odpowiedniej infrastrukturze. Jej ważnym składnikiem było 19 schronów amunicyjnych, które wybudowano w latach 1925–1926. W ramach pięciu typów posiadały różną wielkość, od 20 do 220 m².

Magazyny otoczono wysokim wałem ziemnym, a ich ściany i dach wykonano w taki sposób, aby siła ewentualnego wybuchu kierowała się w górę i w stronę morza. Miało to zabezpieczyć mieszkańców pobliskiej dzielnicy Nowy Port przed ewentualnymi skutkami niechcianej eksplozji.

Większość obiektów została zniszczona jeszcze w czasie II wojny światowej.

Wieża 25 Baterii Artylerii Stałej

Baterie Artylerii Stałej (BAS) należały do powojennego systemu obrony wybrzeża PRL. W latach 1950–1955 powstało 10 takich jednostek, od Świnoujścia po Gdańsk-Stogi.

Widoczna wieża obserwacyjna stanowiła element 25. Baterii Artylerii Stałej, uzbrojonej w cztery armaty kalibru 130 mm, których stanowiska ogniowe znajdowały się na Stogach. Budowę baterii ukończono w 1955 roku. Jednak w związku z szybkim rozwojem artylerii rakietowej i lotnictwa bateria ta była przestarzała już w chwili powstania. Dlatego od 1956 roku stopniowo ograniczono liczbę obsługi, zaś w 1977 roku bateria została ostatecznie rozformowana. W związku z budową Portu Północnego w Gdańsku, znaczna część obiektów baterii została zburzona. Los ostatnich budowli jest już przesądzony – na ich miejscu powstanie terminal logistyczny. Najprawdopodobniej wieża obserwacyjna wraz ze schronem dla obsługi już wkrótce będzie ostatnim śladem po istnieniu 25. BAS.

schron amunicyjny nr 8

nazwa | schron amunicyjny nr 8

lata budowy | 1925–1926

data rekonstrukcji | 2026

powierzchnia | ok. 100 m²

ukształtowanie terenu | wraz z wylewaniem fundamentów nawieziono ziemię, by podwyższyć poziom gruntu.

Wystawa w środku obiektu

Ekspozycja zaznajamia nas z najważniejszym momentem w dziejach Westerplatte. Przedstawia obronę tego terenu w pierwszych dniach września 1939 roku. Dzięki niej łatwiej nam wyobrazić sobie, dlaczego Westerplatte stało się symbolem waleczności.

schron amunicyjny nr 9

nazwa | schron amunicyjny nr 9

lata budowy | 1925-1926

data rekonstrukcji | 2026

powierzchnia lok. 100 m²

ukształtowanie terenu | wraz z wylewaniem fundamentów nawieziono ziemię, by podwyższyć poziom gruntu

Wystawa w środku obiektu

Jak ratowano życie Westerplaczyków? Wystawa udziela odpowiedzi na to pytanie, dotycząc delikatnego motywu – ludzkiego istnienia zawieszonego pomiędzy życiem a śmiercią. Przyglądając się waleczności polskich żołnierzy dotykamy tematów nierozzerwalnie z nią związanych: służby medycznej, strat ludzkich i kapitulacji.

Placówka „Fort”

W dawnym schronie dowodzenia artylerii nadbrzeżnej urządzono placówkę „Fort”. Dowodził nią mat Bernard Rygielski, który wraz z załogą odpierał ataki piechoty niemieckiej. Prowadzono je wzdłuż torów kolejowych i brzegu morskiego. Nacierającym nie udało się sforsować pozycji obrońców. Sam Rygielski przeprowadził nawet zwiad na przedpole placówki, dzięki czemu Polacy zdobyli porzuconą przez wroga amunicję i broń maszynową.

Betonowy schron stanowi dziś jeden z najlepiej zachowanych śladów obrony składnicy na Westerplatte

nazwa w 1939 roku | placówka „Fort”

data budowy | 1911

liczba obrońców w 1939 roku | 6

funkcja przed 1918 rokiem | część pruskiego systemu artylerii nadbrzeżnej, pancerne stanowisko obserwacyjno-dowódcze, obiekt wyposażony w stanowisko telefonistów, dalmierz, a także – zdemonowaną przed 1926 rokiem – półkopułę pancerną zabezpieczającą obserwatorów znajdujących się we wnętrzu.

2 września 1939 | Bernard Rygielski | relacja

„(...) stanowisko moje często było oświetlane reflektorami z morza. Kryliśmy się więc, uważając, by nas nie zaskoczono. Spać w ogóle nie było można. (...) placówka moja wyglądała następująco: wewnątrz betonowego stanowiska (...) ustawiony był erkaem z jednym obsługującym, cekaem plus dwóch ludzi oraz ja jako dowódca. W wykopanym rowku przy falochronie siedział obserwator, którego zadaniem była w ciągu dnia obserwacja plaży, a w nocy podsłuch. Dwóch żołnierzy zajmowało stanowiska na schodkach prowadzących w dół do bunkra (...). Ich zadaniem było ubezpieczenie nas od strony torów kolejowych. Uzbrojeni byli karabiny i granaty. (...) W nocy, wobec ciszy na morzu, zadanie podsłuchu było ułatwione; wystarczyło przyłożyć ucho do ziemi, żeby słyszeć każdy ruch na przedpolu”.

schrony amunicyjne nr 10, 11, 12

nazwa | schrony amunicyjne nr 10, 11, 12

data budowy | 1925-1926

data rekonstrukcji | 2026

powierzchnia | ok. 20 m² każdy

funkcja specjalna | najmniejsze schrony przeznaczone dla najbardziej niebezpiecznych materiałów wybuchowych

ukształtowanie terenu | wraz z wylewaniem fundamentów nawieziono ziemię, by podwyższyć poziom gruntu

Cmentarz Wojskowy Żołnierzy Wojska Polskiego na Westerplatte

Pomysłodawcą utworzenia pierwszego cmentarza obrońców poległych na Westerplatte był w 1945 r. kpt Franciszek Dąbrowski, zastępca komendanta składnicy. Pierwszy krzyż usytuowano w miejscu ruin wartowni nr 5, gdzie zginęła największa liczba westerplatczyków. Tymczasowy krzyż zastąpiono bardziej okazałą formą pomnika-cmentarza, umieszczając tam tablicę z imienną listą poległych. Uroczyste otwarcie nastąpiło w lipcu 1946 r.

W kolejnych latach cmentarz często przebudowywano i uzupełniano. W 1962 r. władze usunęły krzyż, zastępując go czołgiem T-34. W 1971 r. złożono tutaj uroczyste szczątki komendanta składnicy – mjr. Henryka Sucharskiego. Krzyż przywrócono dopiero 30 sierpnia 1981 r., a pod koniec lat 80. cmentarz całkowicie przearanżowano ustawiając 15 krzyży symbolizujących poległych westerplatczyków oraz większy nad grobem mjr. H. Sucharskiego.

Przełomem było odnalezienie w 2019 r. w pobliżu cmentarza szczątków dziewięciu westerplatczyków – 80 lat od ich pochowania dokonali tego archeolodzy Muzeum II Wojny Światowej. Stało się to przyczynkiem do zmiany aranżacji tej przestrzeni oraz przekształciło dotychczas symboliczną nekropolię w szczególne miejsce pamięci.

Miejsu odnalezienia w 2019 r. poległych westerplatczyków zostało ucztyelnione w postaci kwiatów.

Wizualizacja pierwotnej wersji pomnika istniejącej w tej formie od 1946 do 1962 r.

Wartownia nr 1

Wartownia nr 1 ze względu na swe położenie była najważniejszym ogniwem obrony. Strzelnice jej dwóch cekaemów znajdują się na lewo od wejścia, ich ogień blokował wschodnie przedpole. Placówka współdziałała bojowo z wartowniami nr 2 i 5.

Powojenne losy wartowni

Poszerzenie Kanału Portowego i plany rozbudowy portu groziły opuszczonej i zaniedbanej wartowni nr 1 zniszczeniem. W marcu 1967 roku, dzięki wysiłkom obrońców i działaczy społecznych, udało się po specjalnym torowisku przesunąć o kilkadziesiąt metrów ważący 400 ton budynek.

Dopiero w 1974 roku we wnętrzu wyremontowanej wartowni otwarto Izbę Pamięci. Po wartowni przez długie lata turystów oprowadzali weterani walk w obronie Westerplatte.

Cytat z relacji

„A oto jak wyglądała wartownia. Z prawa, od strony koszar, stały prycze, przed nimi stół dla dowódcy warty; na stole znajdowała się łącznica telefoniczna z telefonem, a u góry na półeczce odbiornik radiowy. Wzdłuż zewnętrznych ścian strony wschodniej znajdowały się zamknięte ławki, w których umieszczono dwa cekaemy, granaty ręczne (chyba ok. 60 obronnych), amunicję do karabinów i cekaemów. Z lewej strony, w pokoiku, leżały worki z piaskiem, rakietnica i rakiety. W tym samym pokoiku była tuba do porozumiewania się z obsługą cekaemów na dole.

Do dolnej kondygnacji wartowni wchodziło się przez właz zamykany klapą. Po żelaznych klamrach schodziło się na dół, gdzie wmontowane były na stałe dwa cekaemy wzór 30 (...) Otwory ogniowe dla cekaemów były maskowane, tak iż na zewnątrz przypominały wentylatory.

Plutonowy Piotr Buder

System Obrony Westerplatte – główna linia obrony

Zgodnie z powstałym w latach 1933–1934 planem system obrony Wojskowej Składnicy Tranzytowej (WST) na Westerplatte miał w wypadku próby puczu w Wolnym Mieście Gdańsk pozwolić załodze na utrzymanie się przez kilka – kilkanaście godzin, do czasu przybycia odsieczy lub ewakuacji drogą morską.

Autorem koncepcji obrony Westerplatte był pułkownik Józef Siłakowski, szef Departamentu Budownictwa w Ministerstwie Spraw Wojskowych. Szczegóły systemu fortyfikacyjnego opracowali kapitan inżynier Mieczysław Kruszewski oraz inżynier Sławomir Borowski.

Elementami systemu obrony stały się koszary obronne i pierścień pięciu wartowni. Dzięki temu każdy spodziewany kierunek natarcia nieprzyjaciela pokryty był ogniem broni maszynowej z co najmniej dwóch wartowni. Przed wybuchem wojny na przedpolach utworzono placówki. Dzięki rozmieszczeniu wartowni wśród innych budynków na terenie Składnicy, umiejętnemu rozmieszczeniu obiektów względem naturalnych fałd terenowych atakującym trudno było określić, skąd dokładnie prowadzony był ostrzał. System obrony był tak skuteczny, że Niemcy aż do kapitulacji byli przekonani, jakoby Westerplatte zostało zamienione przez Polaków w twierdzę z połączonymi podziemnymi korytarzami schronami bojowymi wyposażonymi w kopuły pancerne.

Cytat z relacji

„Z oceny topograficznej wynikało, że najważniejszych wypadków (szturmów) spodziewać się należy od gardzieli lądowej półwyspu. Drugim z kolei zagrożeniem był kierunek od basenu portowego Westerplatte. Tam pod osłoną budynków i wałów ziemnych napastnik mógł przekroczyć Leniwkę i koncentrować się do wypadów z portu. Trzeci kierunek – od Leniwiki, nie był groźny szturmowo dzięki przeszkodzie wodnej; był on jednak niewygodny dla nas ze względu na wysokie spichlerze po drugiej stronie Leniwiki, dające wgląd w półwysep. Czynnikiem przychylnym w pewnym stopniu była korona wysokopiennych drzew przesłaniająca akcje na półwyspie. Kierunek od morza traktowano jako zaplecze – dla ewakuacji przez jednostki Marynarki Wojennej”

Płk Józef Siłakowski

Wartownia nr 2

Wartownię nr 2 wzniesiono obok starego schronu amunicyjnego. Jej zadaniem było zamknięcie ogniem głównej bramy Składnicy oraz ubezpieczanie zachodniego podejścia. Ponieważ wartownia ta była najbardziej odłonięta, stała się jednym z najsilniej ostrzeliwanych stanowisk obrońców. Jej kres nastąpił w wyniku ognia niemieckiego rankiem 7 września. Bliskie eksplozje zniszczyły uzbrojenie i spowodowały częściowe zawalenie się budynku. Fakt, że nikt z załogi nie zginął mimo ogromnych zniszczeń, jest świadectwem kunsztu projektantów wartowni. Ruiny wartowni przestały istnieć w 1969 roku w czasie poszerzania Kanału Portowego. W tym miejscu znajduje się obecnie nabrzeże.

Cytat z relacji

„Pociski rwą się przed, obok i za wartownią. Przez otwory strzelnicze wpadają kamienie i bryzgi ziemi. (...) Pocisk artyleryjski trafia w północno-wschodni jej róg i urywa część przedsionka; posypał się gruz. (...) Pociski eksplodują tuż przy naszej wartowni. (...) Ogień wzmaga się. (...) Wartownia drga konwulsyjnie, kołysze się. Jesteśmy zasypani, nie mamy czym oddychać, wentylator pogięty, nie może się już obracać. (...) Robi się coraz bardziej duszno. Ziemia się trzęsie, nad głowami łomot – prawdopodobnie reszta wartowni się zawaliła. Przez wyrwaną

ścianę wpadają odłamki pocisków i gruz, chroni nas tylko przegroda z betonu. Około godziny 11.00 ogień wreszcie ustaje. Nasze karabiny maszynowe są pocięte i powykręcane. Na przedpolu wartowni cicho.”

Kasyno podoficerskie

OPIS W RAMACH KOMPLEKSU: – kasyno podoficerskie – stare koszary – budynek administracyjny

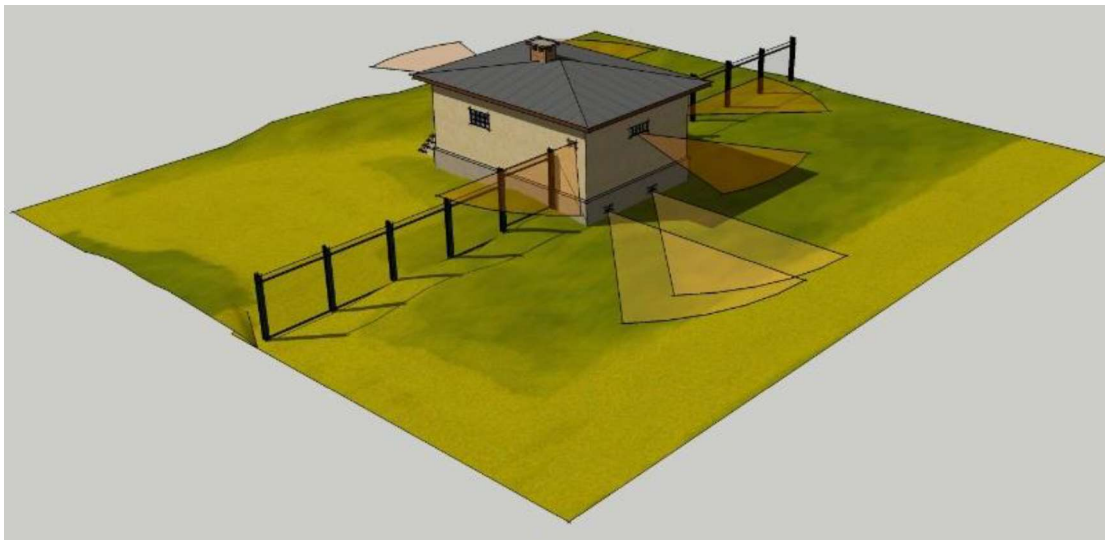
Budynek administracyjny

Budynek administracyjny dawnej Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte dziś już nie istnieje. Pozostały jedynie resztki fundamentów odkryte podczas badań archeologicznych w 2017 roku. Pierwotnie budynek ten był hotelem dla kuracjuszy i został zbudowany w konstrukcji szachulcowej. Po przejęciu terenu przez Polaków, budynek służył żołnierzom i pracownikom składnicy. Po remoncie w 1926 roku, pomieszczenia w budynku zostały przystosowane do potrzeb administracyjnych składnicy. Budynek został rozebrany w 1937 roku, ze względów obronnych, ale także na potrzeby budowanego gospodarstwa oraz aby nie utrzymywać niepotrzebnych pomieszczeń. Badania archeologiczne pozwoliły na odkrycie dodatkowych pomieszczeń wewnątrz budynku, takich jak centrala telefoniczna i rozdzielnia elektryczna, które nie były oznaczone na planach.

Wartownia nr 5

Wartownia nr 5 stanowiła jeden z istotnych elementów obrony odcinka wschodniego składnicy. Wybudowany w 1934 r. obiekt składał się z dwóch kondygnacji, na których potajemnie rozmieszczono stanowiska broni strzeleckiej.

1 września 1939 r. dowódcą wartowni był plut. Adolf Petzelt. W trakcie bombardowania 2 września wartownia została bezpośrednio trafiona niemieckimi bombami. Pod gruzami zginęło co najmniej siedmiu polskich żołnierzy wraz z dowódcą. Lukę w systemie obrony niezwłocznie uzupełniono, tworząc nieopodal ruin dodatkowe placówki, które zapewniały skuteczną obronę do 7 września 1939 r.

Wizualizacja wartowni nr 5 z ukazanymi kierunkami możliwego pola ostrzału z broni maszynowej. Po obu stronach wartowni widoczne ogrodzenie forteczne umocowane na szynach kolejowych.

UZUPEŁNIENIE:

Relikty wartowni nr 5 na Westerplatte zostały wyeksponowane dzięki pracom archeologicznym i stały się jednym z najistotniejszych elementów udostępnionych zwiedzającym ze względu na ich rangę oraz tragiczną historię. Wraz z fundamentami willi oficerskiej tworzą strefę wejściową prowadzącą do nowego cmentarza.

Wartownia nr 5 odegrała kluczową rolę w obronie Westerplatte i jest silnie związana z upamiętnianiem żołnierzy Wojska Polskiego. Po bombardowaniu 2 września 1939 r. została zniszczona, a w toku prac polskich więźniów po kapitulacji składnicy miejsce jej usytuowania zostało zasypane.

Willa oficerska

Od końca 1926 r. wyremontowana, okazała willa była miejscem zakwaterowania zarówno komendanta, jak i dowódcy oddziału wartowniczego. W tym dwukondygnacyjnym budynku z muru pruskiego, posadowionym na wysokiej podmurówce, oprócz sypialni i pomieszczeń służbowych znajdowało się także kasyno oficerskie składnicy, które obsługiwał etatowy kucharz.

Uczytelnione w terenie relikty fundamentów budynku stanowią obecnie namacalne świadectwo ujawnione po badaniach archeologicznych. Przypominają też o późniejszej, celowej rozbiórce tego obiektu, która miała miejsce już po zakończeniu walk w 1939 r.

Widok na zrekonstruowany cyfrowo północno wschodni narożnik willi oficerskiej.

Obecnie

Budynek willi oficerskiej, który kiedyś był reprezentacyjnym obiektem na terenie Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte, obecnie nie istnieje. Podczas badań archeologicznych w 2016 roku odkryto jedynie resztki fundamentów. Budynek ten był miejscem zamieszkania oficerów służących na terenie składnicy, w tym również komendantów. Został zaadaptowany

jako obiekt dla oficerów i przeszedł kilka remontów. Budynek posiadał telefoniczną sieć wewnętrzną i zewnętrzną, system dzwonków alarmowych i radiostację. Znalaziono również dedykowane temu obiektowi naczynia i sztucce oraz fotografie ukazujące wygląd willi w czasie funkcjonowania składnicy. Po kapitulacji Westerplatte w 1939 roku budynek został rozebrany.

Stare baraki

Budynek tzw. starych koszar na Westerplatte znajdował się w centralnej części półwyspu w kompleksie dawnych po kurortowych obiektów przekształconych na strefę socjalno-bytową składnicy. Przeznaczony początkowo dla kuracjuszy, po przejęciu terenu przez Polskę zamieszkiwali go żołnierze a po 1937 r. pracownicy cywilni.

Obiekt o konstrukcji szachulcowej miał dwie kondygnacje i został rozebrany po kapitulacji jeszcze w 1939 r. Prace archeologiczne w 2017 r. odsłoniły fundamenty i dostarczyły informacji o m.in. o jego wyposażeniu. Stare koszary nie zostały poważnie uszkodzone w czasie wojny, ale zostały rozebrane przez polskich więźniów pod dyktando Niemców na potrzeby rozbudowywanego obozu w Stutthof.

Nowe koszary w systemie obronnym, w czasie walki

W koszarach zorganizowano izbę bojową, zwaną wartownią nr 6. Jej strzelnice skierowane były na wschód jako wsparcie ogniowe dla wartowni nr 5, 1 i 2. Niektóre okna były przystosowane do montowania w nich broni maszynowej. W południowo-zachodnim rogu budynku zachowała się niewielka izba bojowa ze strzelnicą, z której zapewne można było wspierać ogniem wartownię nr 3. W załamaniu budynku koszar znajdowały się stanowiska dla czterech moździerzy 81 mm.

Najcięższym dniem dla obrońców był 2 września, gdy Westerplatte zostało zaatakowane przez niemieckie bombowce nurkujące. W efekcie bombardowania doszło do sporu między oficerami. Major Henryk Sucharski, nie widząc celu dalszej obrony, postanowił kapitulować, nakazał także spalenie tajnych dokumentów. Został jednak odwiedziony od tego przez kapitana Franciszka Dąbrowskiego i porucznika Stefana Grodeckiego. Broniono się nadal, w coraz cięższych warunkach. Szczególnie cierpieli ranni, mimo wysiłków lekarza kapitana Mieczysława Słabego. Rankiem 7 września, po zniszczeniu wartowni nr 2, major Sucharski ostatecznie podjął decyzję o poddaniu Składnicy.

Cytat z relacji

„W pierwszej chwili żołnierze byli nieco zdenerwowani, ale kiedy zobaczyli, że przednie placówki dają sobie radę z nacierającymi Niemcami, odzyskali równowagę, i ze spokojem wypatrywali wroga przez okienka strzelnicze (...) Gdy niemiecka artyleria milkła, żołnierze natychmiast zrywali się z podłogi i wszyscy stali gotowi do strzału przy broni maszynowej wiedząc, że gdy artyleria niemiecka strzela po całym terenie, to wtedy Niemcy nie mogą sami atakować. (...) Ataki odpierane były głównie przez wartownię nr 5 i nr 1. Moi żołnierze rwali się po prostu do walki. „Cóż to za wojna, kiedy się strzela i nie widzi wroga” – uskarżali się bez przerwy. (...) „Kiedy wreszcie wypróbujemy nasze cekaemy?” – co chwila pytali celowniczo wie.”

Plutonowy Edward Łuczyński

Ranni

Już pierwszego dnia walk ciężko rannych zostało trzech członków załogi Westerplatte: porucznik Leon Pająk, starszy strzelec Franciszek Dominiak i strzelec Michał Łata. Lekarz Składnicy kapitan dr Mieczysław Słaby zmuszony był do opatrywania ran przy użyciu improwizowanych środków. Po nalocie 2 września ciężko ranny został kapral Edmund Szamlewski. Rannych umieszczano w piwnicy koszar. Bardzo szybko warunki w ciasnych, pozbawionych oświetlenia pomieszczeniach ostrzeliwanego budynku stały się trudne do zniesienia. Już 4 września pojawiły się pierwsze przypadki gangreny. Dwa dni później załamana od wybuchu ciężkiego pocisku betonowa ściana koszar przygmiotła strzelca Władysława Łakomca. Coraz gorszy stan rannych i brak możliwości zapewnienia im skutecznego leczenia był jednym z powodów kapitulacji Składnicy.

Cytaty z relacji:

„Ranni leżeli z powodu braku miejsc na noszach, gdzie się tylko dało. Jedyne oświetlenie to nikłe światło świeczki. Wszyscy oni bezsilni, niezdolni do walki, czekali cierpliwie na zmianę opatrunków. Zaduch z wytwarzającej się gangreny zapierał dech w piersiach. (...) Lekarz, kapitan Słaby, dokonywał wprost cudów. O zachowaniu higieny przy operacjach nie można było w ogóle marzyć”.

„Kapitan Słaby, choć zrównoważony, był zrozpaczony, gdyż ranni wołali o pomoc, a on nie miał żadnych narzędzi chirurgicznych, nawet bandaże zostały zniszczone. (...) Ranni potrzebowali spokoju, a tymczasem jakby na urągowisko ze wszystkich stron tylko huki, wstrząsy, wybuchy(...) leżeli beczczynnie, słuchając jęków rannych kolegów – obrońców...”.

Kapral Edmund Szamlewski

Od początku użytkowania Składnicy na Westerplatte problemem był brak odpowiednich pomieszczeń dla załogi. Budynek tak zwanych „starych koszar”, pozostałość po przedwojennym kurorcie, nie miał ogrzewania, więc zamieszkiwanie w nim w okresie chłódów było niezwykle dokuczliwe. Tak zwane „nowe koszary” na Westerplatte powstały w latach 1934–1935. Był to budynek trzykondygnacyjny (suterena, wysoki parter i piętro) w kształcie nieregularnej litery T, zwróconej w kierunku Kanału Portowego. Taki kształt i orientacja budynku sprawiały, że przed wejściem powstawał placyk osłonięty przed obserwacją z budynków w Nowym Porcie. W budynku mieściły się pomieszczenia administracyjne, izby mieszkalne dla żołnierzy, zaplecze sanitarne, a także zbrojownia, rusznikarnia, magazyny amunicji i żywności oraz garaże dla dział 76mm i działek przeciwpancernych. Budynek był jak na ówczesne standardy koszarowe wyposażony bardzo nowocześnie, z centralnym ogrzewaniem, przestronnymi łazienkami, solidnym umeblowaniem i szafkami dla żołnierzy, izbą chorych oraz radiostacją. Obecny stan budynku jest skutkiem zniszczeń wojennych i powojennych dewastacji, między innymi detonowania we wnętrzu niewypałów i niewybuchów. Północne skrzydło koszar zostało rozebrane ostatecznie w latach sześćdziesiątych, w czasie budowy promenady do kopca i pomnika.

Cytat z relacji

„Istotą jednak trzykondygnacyjnego budynku było zabezpieczenie jego najniższej kondygnacji (schronu) od ognia artylerii i lotnictwa przez przedwczesne wywoływanie detonacji pocisków na stropach przesłaniających strop schronowy. (...) Bombardowanie lotnicze w dniu 2 września 1939 roku bombami 500-kilogramowymi wykazało, że to, co się miało oprzeć puczowi hitlerowców,

spełniło zadanie w warunkach najcięższych wojny regularnej. Schron koszarowy przywalony gruzami z pięter wyższych budynku chronił załogę od przed szturmowego huraganowego ognia przez następne 5 dni trwającej obrony"

Płk. Józef Siłakowski

Wartownia nr 3 / willa podoficerska

Willa wzniesiona pod koniec XIX w., którą w okresie funkcjonowania na Westerplatte polskiej Wojskowej Składnicy Tranzytowej przeznaczono na kwatery dla podoficerów zawodowych. Stąd nazwa budynku. W 1934 r. pod willą zbudowano wartownię nr 3, która była elementem nowego systemu obrony Składnicy. Był to schron mieszczący dwie kabiny bojowe dla broni maszynowej, połączone korytarzem. 1 września 1939 r. w południowej kabinie bojowej zginął starszy strzelec Konstanty Jezierski. Willa podoficerska przetrwała walki w 1939 r. Budynek rozebrano około 1943 r. co odsłoniło zachowaną do dziś wartownię nr 3. Badania archeologiczne w obrębie willi podoficerskiej mają na celu udokumentowanie stanu zachowania reliktyw w celu ich zabezpieczenia i uczynienia.

Wartownia nr 4

Zadaniem wartowni nr 4 było ryglowanie ogniem zachodniego przedpola od strony basenu amunicyjnego, jak również wspieranie ogniem wartowni nr 5. Ponieważ, poza patrolem kilku policjantów 1 września, Niemcy nie podejmowali tu natarć, wartownia rzadko otwierała ogień. Mimo to trwanie na ostrzeliwanym terenie, bez wody, ciepłego jedzenia i snu było niezwykle wyczerpujące. Wartownia nr 4 znajduje się obecnie na terenie zamkniętym. Częściowo przebudowana, była używana jako magazyn.

Cytat z relacji

Wartownia nr 4 składała się z dwóch kondygnacji. Górę stanowiło jedno pomieszczenie oraz przedsionek. Podpiwniczenie znajdowało się pod całą wartownią, w przedsionku łącznica. W podpiwniczeniu znajdowało się stanowisko cekaemu na przenośnej podstawie fortecznej. Ponieważ były dwa czopy, mogłem dzięki temu używać go zarówno w kierunku na basen i koszary, jak i na wartownię nr 5. W górnej kondygnacji wartownia posiadała trzy otwory strzelnicze i trzy erkaemy, które mogły prowadzić ostrzał na basen portowy i koszary, na morze oraz na wartownię nr 5.

Kapral Władysław Goryl

Placówka „Elektrownia” i „Łazienki”

Od strony basenu amunicyjnego główną linię obrony zabezpieczały placówki „Elektrownia” i „Łazienki”. Sierżant Michał Gawlicki uczestniczył w budowie placówki „Elektrownia”. Był zmobilizowanym pracownikiem cywilnym Składnicy.

Miejsce placówki „Elektrownia” znajduje się obecnie na terenie Straży Granicznej, w połowie odległości między budynkiem elektrowni a wartownią nr 4.

Placówka „Łazienki” składała się z dwóch stanowisk: rowu strzeleckiego na skraju lasu oraz stanowiska na wale magazynu amunicyjnego nr 19. Obydwa stanowiska zamykały ogniem kierunek od strony basenu amunicyjnego oraz plażę w razie niemieckiego desantu.

Obecnie stanowiska placówki „Łazienki” znajdują się na terenie należącym do Straży Granicznej.

Elektrownia

Budynek dawnej elektrowni Wojskowej Składnicy Tranzytowej został ukończony pod koniec 1926 roku, ale wymagał dalszych prac i wyposażenia w specjalistyczne urządzenia. Dopiero w kwietniu 1928 roku zostały uruchomione generatory prądu. Obiekt został zbudowany na planie prostokąta o powierzchni użytkowej około 350 m². Najważniejszą częścią budynku była centralna część, gdzie znajdowały się dwa silniki prądotwórcze. Charakterystycznymi cechami budowli są duże okna ze szprosami i skośny dach podzielony na trzy części.

Główną ideą budowy własnej elektrowni dla składnicy było zapewnienie niezależnego źródła energii dla polskiej jednostki oraz dostarczanie prądu do użytku codziennego, zwłaszcza podczas wyładunku i załadunku materiałów wojennych w basenie amunicyjnym. Budowa elektrowni była konieczna ze względu na częste przerwy w dostawach energii elektrycznej z Gdańska.

Obecne zagospodarowanie otoczenia ma w maksymalnym stopniu przybliżać je do stanu z 1939 r. pomimo, że ogrodzenie od wschodu i południa jest współczesne i ahistoryczne obiekt został skrupulatnie odrestaurowany. Po renowacji i adaptacji wewnątrz obiekt jest wyjątkowym punktem na ścieżce zwiedzania muzeum plenerowego na półwyspie.

+basen amunicyjny

Basen amunicyjny na Westerplatte, który obecnie pełni rolę nabrzeża i zaplecza dla sprzętu morskiego służb mundurowych, przeszedł wiele zmian od czasów jego budowy w 1926 roku. Pierwotnie przeznaczony jako obszar nieudostępniany, nadal służy celom związanym z rolą wojskową tego miejsca. Po wielu opóźnieniach, związanych głównie z sporami między Polską a Gdańskiem, basen został oddany do użytku wraz z urządzeniami portowymi w 1927 roku. Jego kształt był nieregularny, a głębokość dostosowana do obsługi statków i okrętów. Wokół basenu wybudowano trzy duże magazyny oraz budynek elektrowni, aby zapewnić energię elektryczną dla infrastruktury i urządzeń. Wraz z rozwojem portu w Gdyni, Westerplatte straciło na znaczeniu jako miejsce przeładunków. Obecność polskiej załogi WST miała charakter militarny o dużym znaczeniu politycznym.

Wystawa w Elektrowni

Wystawa będzie prezentowała efekty badań archeologicznych prowadzonych na Westerplatte, skupiając się na odkryciach związanych z historią funkcjonującej w latach 1926 – 1939 Wojskowej Składnicy Tranzytowej (WST) oraz obozu dla polskich jeńców cywilnych zorganizowanego przez Niemców po zakończeniu walk na Westerplatte. Scenariusz wystawy (wersja z 2022 r.) dostępny jest jako załącznik do niniejszego opracowania.

Stanowisko putłówki

Najcięższym działem, którym dysponowali obrońcy Westerplatte była armata polowa kalibru 76,2 mm, zwana potocznie „putiłówką”. Przygotowane dla niej stanowisko znajdujące się nieopodal elektrowni składało się z obrotnicy, magazynu amunicji oraz schronu dla załogi. 1 września 1939 r. w pierwszych godzinach obrony obsługa działa pod dowództwem kaprała nadterminowego Eugeniusza Grabowskiego prowadziła skuteczny ostrzał pozycji niemieckich na terenie Nowego Portu, zadając przeciwnikowi znaczące straty. Niestety, jeszcze tego samego dnia trafiona odłamkiem niemieckiego pocisku „putiłówka” została uszkodzona, co wyłączyło ją z dalszej walki. Prowadzone badania mają na celu odkrycie dokładnej lokalizacji stanowiska armaty i przygotowanie go do planowanego uczytelnienia.

Uzupełnienie:

Przez lata trwały spory dotyczące nie tylko wzoru i kalibru armaty polowej na Westerplatte, ale też i lokalizacji jej stanowiska. Badania potwierdzają, że była to rosyjska armata wz. 02 kal. 76,2 mm, a nie prze kalibrowana wz. 02/26 kal. 75 mm. Armata ta na Westerplatte była obsługiwana przez siedmiu żołnierzy, którzy zostali oddelegowani do składnicy w lipcu 1939 roku. W trakcie walk po kilkudziesięciu strzałach armata została uszkodzona i opuszczona przez załogę już 1 września. Jako zdobyczą wojenna została zabrana przez Niemców i przetransportowana do Kilonii, a następnie ustawiona na dziedzińcu Szkoły Marynarki w Mürwik koło Flensburga. Losy armaty po zakończeniu wojny są nieznane.

Placówka „Przystań”

Placówka „Przystań” znajdowała się na skraju lasu, przy kanale portowym, na południe od wału ziemnego magazynu A. Jej zadaniem było uniemożliwienie przeciwnikowi sforsowania Kanału Portowego i wejścia małym jednostkom wodnym do basenu amunicyjnego. Placówka ta współdziałała ogniowo z wartownią nr 2.

Umocnienia placówki stanowiły okopy z wnękami dla strzelców, osłonięte zasiekami z drutu kolczastego. Jej dowódcą był podporucznik Zdzisław Kręgielski.

„W tym samym momencie [o 4.47 1 IX] na teren Westerplatte spadła dosłownie lawina ognia. Odruchowo rzucam rozkaz żołnierzom: „Biegiem na stanowiska!”, i ile sił w nogach ruszamy na opuszczoną przed chwilą placówkę. Wybiegając spoza koszar zauważyłem, że cała przestrzeń, którą mamy do przebycia, jest dosłownie poszatkowana pociskami (...) Ostrzał ze strony niemieckiej trwa nieprzerwanie. My również rozpoczynamy ogień. Bije dział 75 mm niszcząc gniazda cekaemów na elewatorach (...) My wybieramy cele, które wydają się nam w tej chwili najistotniejsze – latarnię pilota, urząd pilota, magazyny i elewatory(...) Nastrój doskonały. Po tylu godzinach napięcia nareszcie odprężenie. Nie daliśmy się zaskoczyć i nie oni nas, ale my ich bijemy skutecznie”

Podporucznik Zdzisław Kręgielski

Folwark pomocniczy Mikołajewo

W zachodniej części Westerplatte znajdowało się zaplecze gospodarcze Wojskowej Składnicy Tranzytowej zwane Mikołajewem. Początkowo wykorzystywano budynki powstałe w tym celu jeszcze w okresie funkcjonowania kurortu. W 1937 r. zakończono wznoszenie nowoczesnego obiektu, w którym znajdowały się stajnia, obora oraz chlew.

Żywy inwentarz składał się z dwóch krów, kilku lub kilkunastu świń oraz konia wykorzystywanego do prac polowych i transportowych. Nazwa „Mikołajewo” miała pochodzić od imienia pracownika zajmującego się gospodarstwem. Być może był nim strz. Mikołaj Kurbieko, który po przejściu do rezerwy w okresie od października 1935 r. do października 1938 r. został zatrudniony w takim charakterze.

Pomnik Obrońców Wybrzeża

Wysoki na 25 metrów pomnik będący zwieńczeniem koncepcji autorstwa Adama Haupta, Franciszka Duszeńko oraz Henryka Kitowskiego stoi na ponad 20-metrowym kopcu. Budowa trwała 2 lata. Uroczystość odsłonięcia pomnika odbyła się 9 października 1966 r. Najważniejszym przesłaniem tamtych uroczystości było jednak oddanie hołdu żołnierzom walczącym w pierwszych dniach wojny 1939 r. Mimo swojej nazwy, nie upamiętniał on jedynie obrońców Wybrzeża z 1939 r., ale także polskich marynarzy walczących na innych akwenach i niósł cześć „wyzwolicielem” – żołnierzom Armii Czerwonej. Pomnik jest świadectwem przemian, które zachodziły

Formy przekazu muzealnego:

Oprócz wystaw we wnętrzach odtworzonych i zrewitalizowanych budynków w przestrzeni muzeum znajdować się będą takie elementy jak:

- a) **Teksty** – w formie opisów obiektów tj.: relikty, makiety, rzeźby, info kioski, mapy oraz komunikatów organizacyjnych (kierunek zwiedzania, pomieszczenia socjalne, drogi ewakuacji). Tablice tekstowe i tablice informacyjne,
- b) **Dźwięk** – przy wybranych stanowiskach (makiety, info kioski, mapy) można zastosować w sposób bardzo stonowany i stanowiące jedynie tło do przedstawianych treści wyjścia audio z dźwiękiem,
- c) **Makiety** – obrazujące kontekst miejsca i przestrzeni oraz budynki,
- d) **Info kioski** – umożliwiające wyświetlanie dodatkowej treści (oraz biletomaty),
- e) **Mapy** – umożliwiające ukazanie szerszego kontekstu miejsca oraz przestrzeń Muzeum,
- f) **Drogowskazy** – elementy umożliwiające wraz ze znakami określenie kierunku przemieszczania się po terenie Muzeum;

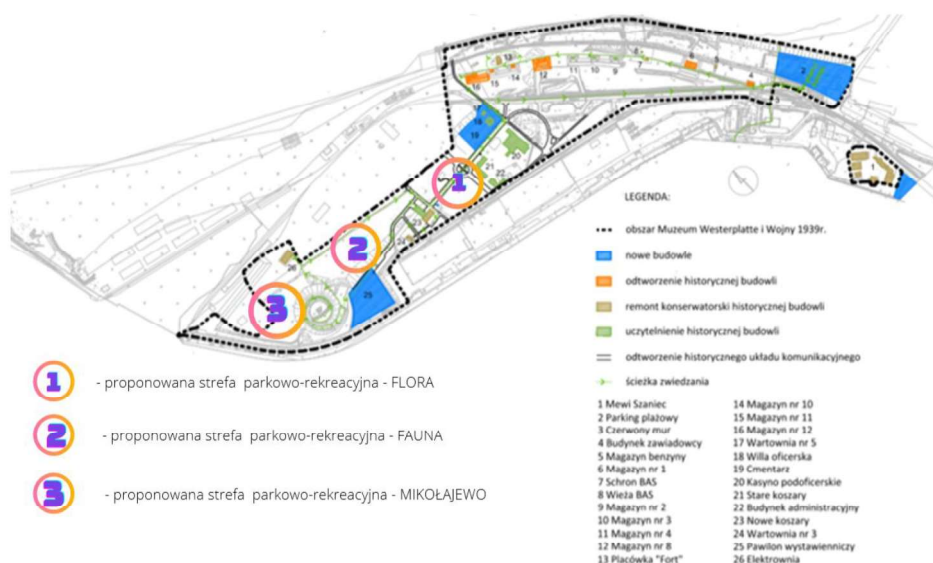
Dodatkowym obszarem oddziaływań na zwiedzających maja być elementy strefy rekonstrukcji historycznych (opisane w osobnym podrozdziale).

Tematy proponowanych ścieżek edukacyjnych w obrębie przestrzeni Muzeum:

- 1) Ścieżka dot. życia codziennego żołnierzy dawnej WST,
- 2) Ścieżka dot. 7 dni obrony półwyspu Westerplatte,
- 3) Ścieżka tworzona pod kątem specyfiki fortyfikacyjnej WST i jej rozwoju.
- 4) Opieka medyczna
- 5) Kamuflaż – wykorzystanie przyrody w obronie WST

Planowane jest wykorzystanie stref rekreacyjno-parkowych w celach edukacyjnych dla ścieżek:

- a. - strefa parkowo-rekreacyjna poświęcona tematowi FLORY (1)
- b. - strefa parkowo-rekreacyjna poświęcona tematowi FAUNY (2)
- c. - strefa parkowo-rekreacyjna poświęcona tematowi MIKOŁAJEWA (3)

Wytyczne dla stref rekreacyjno-parkowych z elementami edukacyjnymi:

1. Obszar każdej ze stref rekreacyjnych powinien zajmować pow. min. 300 m².
2. Wszystkie strefy mają być spójne ze sobą, podporządkowane wewnętrznej logice (strefa odpoczynku, komponent merytoryczny, elementy komunikacji i partycypacji, miejsce sprzyjające integracji społecznej).
3. Tematyka prezentowana w strefach rekreacyjnych będzie powiązana z historią WST. W strefie o roślinach nawiązujemy do upraw prowadzonych na WST, a tam gdzie opowiadamy o zwierzętach to odnosimy się do ich hodowli na terenie Składnicy. Strefa poświęcona Mikołajewu ma mieć agrarno – ekonomiczny charakter, spajający poniekąd opowieść z wcześniejszych stref.

Przebieg ścieżki zwiedzania (od parkingu do parkingu) poprowadzony poprzez teren półwyspu wykazuje około 3,5 km trasy wraz z potencjalnym, potrzebnym do zwiedzenia czasem – wg wyliczeń z 2022 r. dla wnętr obiektów wystawienniczych – łącznie około 6 godzin w wersji maksymalnej! Zaproponowane ścieżki zwiedzania zostały podzielone na różne aspekty i nie powinny przekraczać 1,5 – 2 godzin.

Budynek Obsługi Ruchu Turystycznego (scenariusz dla historii przed 1924)

– autorstwa Joanny Jarzęckiej Stąporek

Obiekt będzie liczył trzy kondygnacje o łącznej powierzchni użytkowej 1858,1 m². Do budynku będą prowadzić wejścia od trzech stron: wjazdu na parking, miejsc postojowych dla samochodów osobowych oraz plaży. Na parterze znajdą się toalety, kasy biletowe, sklep z pamiątkami oraz przestrzeń wystawiennicza. W obiekcie powstaną m.in. sale edukacyjne, restauracja oraz przestrzeń biurowa. Na ostatnim piętrze budynku znajdować się będzie punkt widokowy. Obiekt będzie wyróżniać się współczesną, dynamiczną bryłą, korespondując tym samym z estetyką siedziby Muzeum II Wojny Światowej.

Treści zaprezentowane w okolicy pawilonu BORT mają opowiedzieć historię Westerplatte od momentu ukształtowania się tego obszaru do przejęcia półwyspu w wieczystą dzierżawę przez II RP na potrzeby utworzenia Wojskowej Składowicy Tranzytowej. Przedstawienie wcześniejszej historii tego obszaru przed wejściem na teren WST umożliwi zwiedzającym zapoznanie się z pełną historią miejsca bez konieczności przywoływania jej w trakcie zwiedzania historycznego obszaru Pola Bitwy. Wyjątkiem będzie aspekt geomorfologiczny – który zostanie opisany w strefie fauny i flory.

Treści przedstawione w okolicy BORT

1. Westerplatte – w kontekście polskiej historii Gdańska

Wyraźne zaznaczenie i przedstawienie w formie graficznej (np. linii czasu) historii Westerplatte osadzonej w kontekście Gdańska i jego wielowiekowej polskiej historii. Pozwoli to zwiedzającym na zrozumienie, że Westerplatte pomimo krótkiej historii, z którą się za chwile zapoznają, a w której zauważą dominację pruską i niemiecką i jest nierozdzielnie związane z ziemią polską i jako takie powinno być postrzegane. Ta sama identyfikacja graficzna (barwa? symbol? do 1772 r i inna po tym okresie) mogłaby być powtórzona na kolejnych tablicach\planszach. W tej części zastałyby zasygnalizowane procesy geomorfologiczne, które szerzej będą opisane w strefie fauny i flory.

2. Westerplatte jako obszar o znaczeniu militarnym

- Położenie Westerplatte, umożliwiające kontrolę nad ujściem Wisły, sprawiło, że od samego początku swych historycznych dziejów wyspa stała się miejscem o wyjątkowym znaczeniu militarnym, mającym również olbrzymi wpływ na gospodarkę Gdańska. Westerplatte było wykorzystywane jako miejsce desantu, stacjonowania wojskowych oddziałów oraz pola walki. Pierwsze umocnienia polowe zostają wybudowane przez Francuzów, którzy w tym miejscu dokonali desantu przybywając w 1734 r. na pomoc polskiemu królowi Stanisławowi Leszczyńskiemu przebywającemu w obleganym przez Rosjan Gdańsku. Po I rozbiorze Polski i włączeniu Westerplatte do Prus, wybudowano również komorę celną, co było działaniem wymierzonym w ekonomiczne funkcjonowanie Gdańska

i Rzeczypospolitej a pod koniec lat 80 drewniano ziemne forty broniące wyspy od strony miasta. W latach 1854–1855 zbudowano baterie nabrzeżne: Baterię Plażową I i II (*Strandbatterie*) mające zabezpieczyć półwysep przed desantem obcych wojsk. W kolejnych latach, w związku z zmianami w technice wojskowej, zwłaszcza rozwojem artylerii, umocnienia były modernizowane i rozbudowywane. Na początku XX w. – powstaje nowy system obrony, wzdłuż brzegu powstają żelbetowe stanowiska. Prawdopodobnie w drugiej lub na początku trzeciej dekady XX w. wzniesiono falochron z blachy falistej. Niektóre pozostałości dawnych umocnień była wykorzystywana przez polskich żołnierzy podczas obrony Westerplatte.

- 1734 r. W oblężonym przez Rosjan Gdańsku na przebywał król Stanisław Leszczyński. Z odsieczą polskiemu władcy, pod dowództwem hrabiego de Plélo, przybyły oddziały francuskie, które wylądowały na Westerplatte. Pomoc była niewystarczająca i polski król był zmuszony uciekać do Francji. Hrabia de Plélo zginął na Westerplatte.
- 1772 – I rozbiór Polski w wyniku, którego Westerplatte zostało włączone do Prus. Prusacy budują tu komorę celną, a w latach 1788–1790 fortyfikują wyspę wznosząc cztery drewniano-ziemne forty. Do okresu wojen napoleońskich Westerplatte pozostaje w granicach królestwa Prus.
- 1807 r. – okres pierwszego Wolnego Miasta, wojska francuskie zdobywają wyspę bronią przez oddziały pruskie i rosyjskie.
- 1813 r. wojska angielsko-rosyjskie walczą z Francuzami, aby przejąć kontrolę nad ujściem Wisły. Po wygranym przez Rosjan oblężeniu Gdańska, Gdańsk i Westerplatte ponownie znajdują się pod panowaniem Prus, co zostaje potwierdzone decyzją kongresu wiedeńskiego w 1815 r.
- 1854–1855.– budowa baterii nabrzeżnych Bateria Plażowa I i II (*Strandbatterie*) mających zabezpieczyć półwysep przed desantem z morza obcych wojsk. W kolejnych latach umocnienia były modernizowane i rozbudowywane o magazyny prochu i laboratoria amunicyjne.
- 1875–1876 gruntowna przebudowa Baterii Plażowej – wzniesienie stanowisk dla armat 15 cm. Bateria została zniszczona w 1881 r. podczas silnego sztormu.
- 1888–1889 budowa baterii Mola Wschodniego.
- Początek XX w. – nowy system obrony. Wzdłuż brzegu powstają żelbetowe stanowiska. W latach 1910–1912 wzniesiono Baterii Molową (*Mollenbatterie*) 1911 r. stanowisko komendanta artylerii nadbrzeżnej (niem.: *Kommandeur der Küsten-Artillerie Stand*) – tzw. Fortu. Budowa falochronu z blachy falistej
- 1920 r.– w wyniku postanowień traktatu wersalskiego obszar Westerplatte zostaje zdemilitaryzowany.

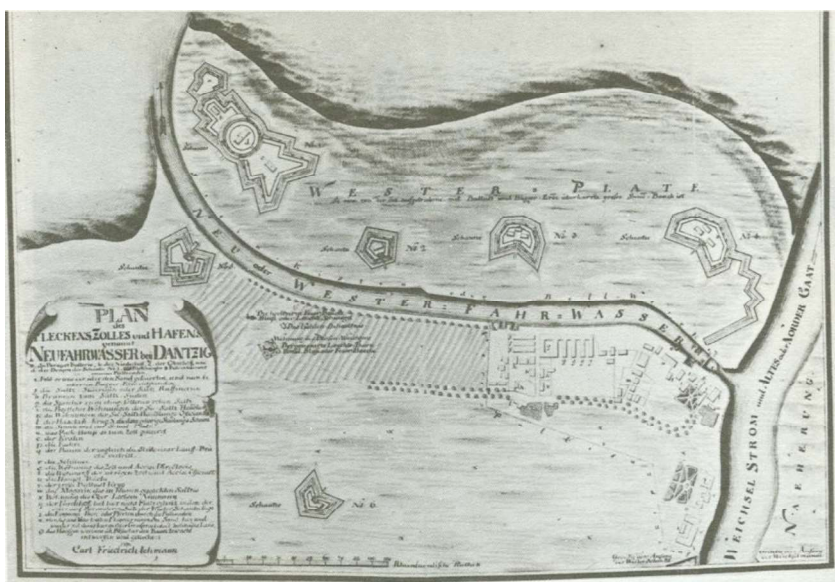
Treści dotyczące militarnej historii Westerplatte zilustrowane 8-10 rycinami: przedstawiającymi mapy z zaznaczoną lokalizacją pruskich fortów, stanowisk artylerii,

ryciną hrabiego de Plélo, zdjęciami z badań archeologicznych pokazujących relikty baterii oraz zabytków archeologicznych znalezionych podczas badań (kule armatnie, muszkietowe, elementy umundurowania lub uzbrojenia)

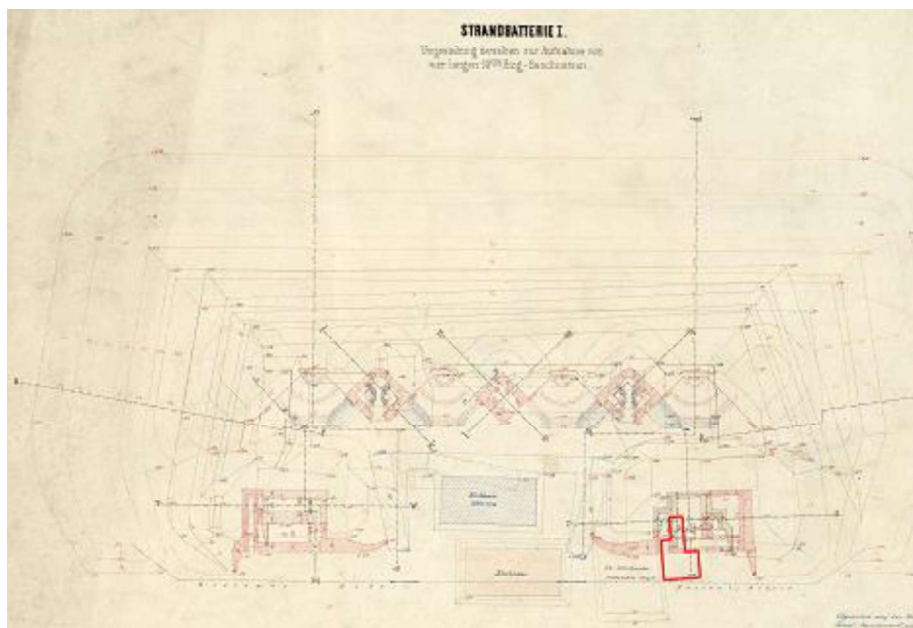
Przykładowe ilustracje:

Śmierć hrabiego de Plélo na Westerplatte 27.05.1934 r.

Drewniano ziemne fortey wybudowane w latach 1788-1780

Bateria plażowa, lata 70. XIX w.

Odślonięte w trakcie badań archeologicznych relikty Baterii Plażowej.

Kula armatnia (XVIII-XIX w) znaleziona podczas badań archeologicznych

3. Westerplatte jako kurort

Położenie Westerplatte nad Bałtykiem, w pobliżu Gdańska, stworzyło dogodne warunki na zagospodarowanie tego obszaru jako uzdrowisko i kąpielisko. Pomysłodawcą takiego wykorzystania Westerplatte był Martin Krugera, który 2 1839 r. otworzył tu zakład kąpielowy i restaurację „Seebad Westerplatte”. Z czasem miejsce to przekształciło się w pełnowymiarowy kurort tłumnie odwiedzany przez turystów, do czego również przyczyniło się przekształcenie wyspy w półwysep. Z myślą o kuracjuszach i letnikach wybudowano molo Cesarskie i Molo Wschodnie, Park Zdrojowy, wyodrębniono część plaży dla kobiet, mężczyzn (łazienki żeńskie i męskie) oraz plażę rodzinną. W uzdrowisku zażywano leczniczych kąpeli w morzu i w Domu Ciepłej Kąpeli (*Warmbad*), leczono reumatyzm, podagrę, anemię, nerwice, choroby nerek i choroby kobiece. Sztorm w 1914 r, który zniszczył nadbrzeżną zabudowę, był początkiem upadku kurortu, którego kres nastąpił po wybuchu I wojny światowej. Po jej zakończeniu Westerplatte przyznano Polsce jako miejsce na budowę Wojskowej Składnicy Tranzytowej. W celu dostosowania przestrzeni do funkcji wojskowych część zabudowy rozebrano a pozostawione obiekty wyremontowano z myślą o nowej roli.

- Willa Oficerska - jeden z bardziej okazałych budynków kurortowych na Westerplatte, zwany willą Sonnenbrodta. Budynek wzniesiono w końcu XIX w. w konstrukcji szachulcowej. Dwupiętrowy z mieszkalnym poddaszem, z wielopołaciowym dachem krytym ceramiczną dachówką i głównym wejściem od strony południowej. Wyposażony w balkony, taras oraz ozdobne witraże okienne.
- Kasyno podoficerskie - budynek wzniesiony w 1893 r, w konstrukcji szkieletowej, pełnił funkcję domu uzdrowiskowego. W 1919 r. budynek został nieoficjalnie wykupiony przez przedstawiciela polskiego rządu - Mieczysława Jałowickiego.
- Willa podoficerska - wzniesiona w ostatnim dziesięcioleciu XIX w. Budynek dwukondygnacyjny z wysokim strychem. Dodatkowymi elementami były drewniane werandy.
- Budynek starych koszar i budynek administracyjny - wzniesione około 1890 r. jako hotelowce dla średniozamożnych. Oba budynki wzniesiono w konstrukcji szachulcowej.

Treści dotyczące okresu kurortu zilustrowane 8-10 rycinami: przedstawiającymi ogólne widoki kurortu, wybrane omawiane obiekty, zdjęcia z badań archeologicznych pokazujących relikty zabudowy oraz zabytki archeologiczne pozyskane podczas badań archeologicznych (elementy zastawy stołowej, zabawki, przedmioty codziennego użytku)

Przykładowe ilustracje:

Hala plażowa na Westerplatte (*Strandhalle*)

Kąpielisko na Westerplatte

Relikty willi oficerskie odsłonięte podczas badań

Talerz z widokiem kanału portowego i nabrzeży na Westerplatte i w Nowym Porcie (XIX/XX w.) znaleziony podczas badań archeologicznych.

4. Historia powstania składnicy na Westerplatte

A. 1918-1926

Po zakończeniu I wojny światowej w trakcie Konferencji Pokojowej w Paryżu utworzono Wolne Miasto Gdańsk, którego funkcjonowanie regulował Traktat Wersalski podpisany 28 czerwca 1919 r. Protektorat nad Wolnym Miastem miała sprawować Liga Narodów. Polska uzyskała dostęp do portu na terenie Wolnego Miasta Gdańska, prawo do korzystania z dróg wodnych, portu, urządzeń portowych, sieci kolejowej, poczty, telefonów i telegrafów, umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie obsługi handlowej kraju za pośrednictwem portu Gdańskiego. Gwarancje obejmowały również poszanowanie praw obywatelskich ludności polskiej. Władze Polski miały reprezentować, zarówno interesy Wolnego Miasta, jak i jego obywateli na arenie międzynarodowej. W pierwszej połowie 1919 r., trudna sytuacja aprowizacyjna w powojennej Polsce, zmusiła władze do zakupu żywności w Stanach Zjednoczonych. Była ona transportowana drogą morską do Gdańska. W tym czasie nie zapadły jeszcze decyzje co do statusu prawnego Gdańska, w związku z czym Polska nie mogła posiadać tam oficjalnych przedstawicieli. Założono więc oddział Amerykańskiej Misji Żywnościowej w Gdańsku. Misja zajmowała się rozładunkiem transportów i ich ekspedycją drogą wodną lub koleją w głąb Polski. Tranzyt żywności napotykał na liczne trudności ze strony władz gdańskich. W 1920 r., niemieccy robotnicy portowi próbowali udaremniać dostawy sprzętu wojskowego wysyłanego w głąb Rzeczypospolitej do walki z armią radziecką. Wobec ograniczonych możliwości Polski korzystania z portu w Gdańsku rząd polski zaproponował wyznaczenie specjalnego terenu w porcie na potrzeby wyładunku towarów wojskowych. 22 VI 1921, mimo oporu władz Gdańska, Liga Narodów (LN) wyraziła na to zgodę, przyznając także stronie polskiej prawo do posiadania oddziału wartowniczego, ochraniającego strefę przeładunków. Pierwotnie na miejsce składnicy proponowano wyspę Ostrów (Holm), gdzie już odbywały się przeładunki, a władze Gdańska sugerowały okolice Świbna. 7 IV 1922 komisarz LN w Gdańsku Richard Haking podjął decyzję o lokalizacji składnicy wojskowej na Westerplatte. Mimo sprzeciwów stron polskiej i gdańskiej, 14 III 1924 Rada LN podjęła uchwałę o przekazaniu Polsce półwyspu, z przeznaczeniem na miejsce przeładunku, magazynowania i ekspedycji materiałów wojskowych, zobowiązując Polskę do wybudowania basenu przeładunkowego i linii kolejowej. W sierpniu 1924 przystąpiono do budowy składnicy.

- Historia zakupów działek na Westerplatte przez Mieczysława Jałowieckiego

B. 31.X.1925-18 I 1926

Na lokalizację basenu wybrano zachodnią część półwyspu, jego budowę ukończono w listopadzie 1925. W tym samym roku ukończono budowę linii kolejowej od rejonu Wiślouwiscia do składnicy i połączono nią basen portowy i magazyny amunicyjne. Wzdłuż linii kolejowej wybudowano 19 schronów amunicyjnych, a na portowym nabrzeżu magazyny. Obiekty te były osłonięte wysokimi nasypami ziemnymi. Zadbano o wybudowanie infrastruktury elektrycznej, telekomunikacyjnej oraz studni artezyjskiej. Powierzchnia składnicy liczyła 60 ha i miała 3,5 km obwodu. Od strony kanału portowego ogrodzona została ceglanym murem (tzw. czerwonym murem) na pozostałych odcinkach płotem z drutem kolczastym. Formalnie przejęcie składnicy w wieczystą dzierżawę przez

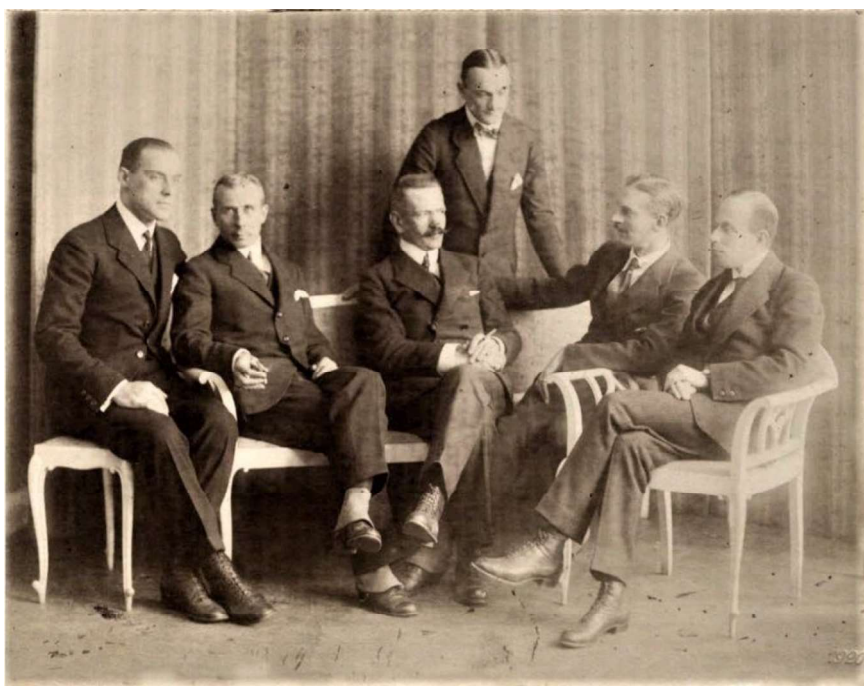
Polskę nastąpiło 31 X 1925. Pierwszy oddział wartowniczy wkroczył na teren składnicy przybył 18 I 1926 r.

Treści dotyczące historii powstawania składnicy zilustrowane 8-10 archiwalnymi przedstawiającymi przedwojenny Gdańsk (budynek komisariatu II RP, polityków i działaczy, Mieczysława Jałowieckiego zdjęciami z badań archeologicznych i zabytków znalezionych podczas badań, które można łączyć z tym okresem.

Przykładowe ilustracje:

Mieczysław Jałowiecki

Pierwsze nieoficjalne spotkanie Delegacji Rządu Polskiego w Gdańsku

Brama drogowa WST

Istniejąca rekonstrukcja bramy kolejowej, ze względu na położenie na wysepce pomiędzy drogami nie jest dostępna dla odwiedzających.

Do rozważenia dla projektanta wystawy pozostawienie tych treści w obrębie ekspozycji przy budynku BORT czy też umieszczenie ekspozytorów w ramach wstępu do historii WST w okolicach wejścia na teren pola bitwy – strefa rekonstruktorów.

Opracowanie na temat rozwiązań dot. ścieżki zwiedzania i propozycji prezentacji treści w kontekście uczytelnianych i odbudowywanych obiektów Westerplatte.

Kompleks edukacyjno-muzealny na Westerplatte tworzy rodzaj „parku kulturowego”. Ten sposób ekspozycji tworzy z niego miejsce otwarte dla zwiedzających 7 dni w tygodniu.

Projektowany przekaz narracyjny, związany nie tylko z archeologiczną wystawą stałą, rozpisany jest na sekwencję elementów i wrażeń, związanych ze ścieżką edukacyjną dot. zwiedzania w terenie. W związku z tym, że jest to teren otwarty, nieogrodzonym wszelkie udogodnienia multimedialne powinny być zredukowane do niezbędnego minimum. W przestrzeni muzeum (wg załączonego planu) istnieć będą punktowo osadzone infokioski.

Z powodu na różne grupy odbiorców Muzeum istnieć będą różne ścieżki pozwalające na najsprawniejsze poruszanie się grup zorganizowanych i osób indywidualnych po terenie Westerplatte:

- Droga do Muzeum przez teren półwyspu do strefy, w której powstanie powierzchnia wystawiennicza (pawilon) przy pomniku obrońców Wybrzeża;
- Ścieżka edukacyjna poprowadzona w oparciu o historyczne miejsca związane z obroną Westerplatte umożliwiającą zwiedzenie indywidualne oraz grupowe. W nieodłączny sposób ścieżka edukacyjna ma pobudzić ciekawość i przygotować zwiedzającego na wejście do jedyne w całości zachowanego obiektu. Kolejność

prezentowanej sekwencji w obrębie przestrzeni wewnętrznych Muzeum: wystawiennicza, edukacyjna oraz komemoratywna.

Edukatorzy na Westerplatte

Zadaniem Muzeum jest prowadzenie działalności rozwijającej i zaspakajającej potrzeby kulturalne, historyczne, naukowe, badawcze (archeologiczne) i artystyczne dla szerokiej grupy odbiorców.

Oprócz przewodników oprowadzających po terenie Półwyspu należy zagospodarować miejsce dla edukatorów prowadzących lekcje muzealne.

Należy stworzyć cykliczne zajęcia edukacyjne, kulturalne, rocznicowe, które byłyby odpowiedzią na zapotrzebowanie różnych grup społecznych (spotkania dla rodzin, spotkania dla Seniorów, dla fanów i miłośników historii czy też modelarstwa, gier strategicznych, rekonstrukcji historycznej, a w końcu dla naukowców)

Muzeum może zaoferować kilka rodzajów zajęć dla szkół, np.:

- **Lekcje z eksponatami** – Do ich prowadzenia można wykorzystać eksponaty i rekonstrukcje uzbrojenia i umundurowania z danej epoki. Pozwala to uczniom na bliższe zapoznanie się z zabytkami – oceny ich wagi, sposobu wykonania i użytkowania. Uczestnicy zajęć mogliby przymierzać wybrane elementy ekwipunku.
- **Warsztaty** – Ten rodzaj zajęć łączyłby tradycyjną lekcję muzealną z wykorzystaniem technik multimedialnych i eksponatów (pokaz filmów, prezentacji etc.). W części warsztatów wykorzystywane byłyby specjalnie przygotowane karty zadań.
- **Lekcje muzealne** – Jest to rodzaj pogadanki/narracji połączonej ze zwiedzaniem wybranej części ekspozycji muzealnej i zapoznaniem się ze znajdującymi się na niej eksponatami.

Powstanie budynków Muzeum w tym przede wszystkim pawilonu wystawienniczego warunkuje funkcjonowanie kompleksu edukacyjno-muzealnego na Westerplatte. Powstający obiekt będzie mieścił w sobie wielofunkcyjną salę wystawy stałej, strefę archeologiczną, strefę edukacyjną, strefę publiczną z kioskiem muzealnym, szatnią i sanitariatami, strefę administracyjną i technologiczną oraz potrzebne pomieszczenia zaplecza. W założeniu powstać ma nowoczesna placówka muzealna mieszcząca się w odrestaurowanych i odbudowanych obiektach Składnicy oraz nowy pawilon wystawienniczy.

Koncepcja edukacji na Westerplatte zakłada m.in.:

- połączenie funkcji muzealno-kommemoratywnych z rekreacyjno-parkowymi oraz zapewnienie zwiedzającym usług uzupełniających (komunikacja, parkingi, gastronomia, WC) poza terenem „pola bitwy”;
- „modułowy” charakter „parku” – z programami zwiedzania dostosowanymi do różnego poziomu zainteresowania i możliwości fizycznych odwiedzających;
- Utworzenie nowego pawilonu wystawienniczego;

W ramach ścieżki zwiedzania przewidywane jest pokazanie możliwie wielu z elementów architektonicznych dawnej WST, w formie odkrywek archeologicznych, zakonserwowanych lub uzupełnionych fundamentów, uczytelnionych lub odtworzonych częściowo – tam, gdzie jest to możliwe – form ziemnych, poddanych renowacji obiektów murowanych oraz w przypadku magazynów nr 1,8,10,11 i 12, budynku zawiadowcy stacji – odtworzenie tych budynków w formie pełnej rekonstrukcji lub nowego uzupełnienia;

Ścieżka edukacyjna

Półwysep Westerplatte wymaga ujednolicenia przekazu informacyjnego dla zwiedzających. Z tego powodu teren półwyspu dla potrzeb Muzeum może zostać podzielona na strefy. Nowopowstały Cmentarz wraz z uczytelnioną willą oficerską i wartownią nr 5 stanowi element muzealno-kommemoratywny. Od tego miejsca wszyscy odwiedzający półwysep podróżują jedną ścieżką łączącą teren półwyspu w całość. Pozwala to zapoznać się z uczytelnionymi obiektami jak: kasyno podoficerskie, stare koszary, budynek administracyjny. Następnie będzie można zwiedzać odrestaurowany i uczytelniony budynek tzw. nowych koszar, z którego turysta wejdzie prosto do nowej przestrzeni wystawienniczej a wcześniej minie jeszcze wartownię nr 3. W założeniach ostatnim etapem zwiedzania jest odrestaurowany i przygotowany do celów wystawienniczych i edukacyjnych budynek Elektrowni.

Nad wszystkim góruje Pomnik Obrońców Wybrzeża będący jedynie zasygnalizowany na ścieżce a w myśl koncepcji jego twórcy, Adama Haupta, powinno się stosować do uczytelniania miejsc takie materiały jak: drewno, metal i beton – ze szczególnym naciskiem na wykorzystanie materiałów najwyższej jakości!

Przykładowe makiet do wzorowania się dla elementów proponowanych do ustawienia na Westerplatte (lokalizacje: Płock, Toruń i Poznań).

Fot.urbnews.pl

Formy takich makiet poprzez mapping dotykowy, pozwalają w postaci map tyflograficznych, umożliwić szerszy dostęp do proponowanych treści.

Fot. Planu Pałacu Dernałowiczów w Mińsku Mazowieckim

Mając na uwadze zapotrzebowanie młodych ludzi na poznawanie świata dzięki nowym technologiom zasadnym jest wykorzystanie aplikacji VR i poszerzenie trasy o możliwość zejścia z utartej ścieżki w bok, po to aby np. za pomocą zainstalowanych dyskretnie QR kodów zapoznać się z jakąś ciekawostką dot. np. kierunków natarcia, cyfrowego odtworzenia obiektów etc. (takie rozwiązanie daje nam szereg epizodów walk o Westerplatte – np. obrońcy celnymi strzałami z armaty Bofors zniszczyli cysternę wtaczaną na teren WST).

Program edukacyjny dedykowany dzieciom w wieku przedszkolnym oraz młodzieży szkolnej.

Oferta dotyczyłaby aktywnego zwiedzania przez uczniów szkół podstawowych obszaru Półwyspu Westerplatte wraz z warsztatami (konkursy, gry, zabawy) i pobudzaniem świadomości historycznej.

Celem jednak jest stworzenie przestrzeni wystawienniczej i ośrodka inspirującego do refleksji nt. historii Westerplatte (włączając w to historię Wojskowej Składnicy Tranzytowej w latach przed 1939 r.) oraz Wojny Obronnej 1939 r.

Wymagania dla osób z niepełnosprawnością ruchową a także rodziny z dziećmi w wózkach

Wychodząc im naprzeciw powinniśmy zapewnić możliwość poruszania się po terenie czy przestrzeniach ekspozycyjnych. W ramach programu edukacyjnego przygotowana jest propozycja zajęć edukacyjnych dostosowanych do potrzeb gości o indywidualnych potrzebach tj.:

- **osób z niepełnosprawnością ruchu** zajęcia prowadzone w przestrzeniach pozbawionych barier architektonicznych; - otwarta przestrzeń, np. przy budynku Elektrowni lub obiektu mieszczącego przestrzeń muzealną a także strefy A, B, C w przestrzeni muzeum;
- **dla osób z dysfunkcją wzroku** zajęcia prowadzone w oparciu o poznawanie przez dotyk i z wykorzystaniem audio deskrypcji na żywo; wydrukowane modele 3d, kopie eksponatów etc.
- **dla osób z dysfunkcją słuchu** zajęcia tłumaczone na język migowy - grupy pomimo, że mają opiekunów, którzy chętnie służą pomocą to dla ciągłości prowadzenia zajęć korzystniejsze jest aby prowadziła je osoba wykwalifikowana;

W obecnych czasach przekaz cyfrowy instytucji przejawia się we wszystkich formach działań. Z tego powodu lekcje on-line oraz system samodzielnego zwiedzania z wykorzystaniem możliwości jaką dają, np. questy, czy aplikacje na telefon są podstawowymi formami interaktywnego zwiedzania nowoczesnej instytucji kultury. Działania te zostaną rozwinięte o udostępnieniu przewodników, map, filmów dokumentalnych i materiałów promocyjnych również za pomocą stron www., tworząc tym samym możliwość zapoznania się z historią Westerplatte szeroko rozumianej społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Już teraz gotowa jest wstępna oferta, która sprawdzała się do tej pory, czyli przygotowane ścieżki edukacyjne

i wystawiennicze wraz z towarzyszącą im narracją w formach multimedialnych – systemy Audio Guide oraz – przewodników, edukatorów.

W przypadku Muzeum terenowo narracyjnego, tj. Pole Bitwy Westerplatte, jednym z priorytetów zarządzania jest utrzymanie infrastruktury terenowej. Z tego powodu tak istotne jest zastosowanie jednolitych plansz informacyjnych, wielojęzycznej ścieżki edukacyjnej z dokładnymi opisami ważnych miejsc na Westerplatte. Obecnie powstające Muzeum Westerplatte znajduje się w fazie organizacji/budowy, opracowywania planów i koncepcji dalszej działalności na terenie Westerplatte, w tym wystaw czasowych oraz publikacji. Zarządzanie całością terenu, z poziomu działalności instytucjonalnej, skierowane będzie zarówno do odbiorcy indywidualnego, jak i instytucjonalnego. Umożliwi to połączenie nowych technologii ze starym, sprawdzonym systemem ekspozycji muzealnych. Ważnym aspektem pracy będzie połączenie zadań muzeum z miejscem edukacyjno-kulturalnym.

Przykładowy element identyfikacji wizualnej w obrębie ścieżki edukacyjnej

Nieodłączną formą zwiedzania muzeum plenerowych jest inscenizacja historyczna, która została opisana szerzej w rozdziale dotyczącym strefy rekonstrukcji historycznej i pokazów z nią związanych.

Wytyczne do projektowania zieleni i małej architektury dla muzeum Westerplatte i Wojny 1939

Niewątpliwie otoczenie instytucji muzealnych pełni ważną rolę dla budowania pozycji instytucji. Świadomie zaprojektowane przestrzenie wokół budynków muzealnych jest niezwykle ważne zarówno wobec mieszkańców miasta, ale także wobec turystów.

Dla mieszkańców miasta park muzeum pozostanie lokalnym parkiem publicznym, miejscem codziennych spacerów, życia towarzyskiego, przedmiotem żywego zainteresowania jego kondycją i urodą.

Należy potraktować ogród (park) jako kolejną ekspozycję i dostosować ofertę muzeum także do potrzeb i oczekiwań mieszkańców i turystów.

Niniejsze wytyczne są wskazówkami, które powinny być uwzględnione na etapie projektowania. Zamawiający oczekuje i wymaga opracowania kompleksowej i spójnej dokumentacji projektowej, w oparciu o którą przeprowadzona zostanie rewaloryzacja polegająca na odtworzeniu kompozycji szaty roślinnej i przywróceniu oraz wzbogaceniu wyposażenia parku w obiekty małej architektury. Dokumentacja projektowa będzie podstawą do wykonania prac rewaloryzacyjnych przez wykonawcę wyłonionego w procedurze przetargowej na podstawie ustawy Prawo zamówień publicznych. Należy przyjęte rozwiązania *dostosować do współczesnych realiów* z uwzględnieniem potrzeb użytkowników. Nowe funkcje wprowadzać w nawiązaniu do elementów kompozycji historycznej, posługując się jednak wiedzą dotyczącą nowoczesnych technologii i światowych standardów w projektowaniu zielonych przestrzeni publicznych.

I. Rys historyczny przeobrażeń zieleni Westerplatte

1. Okres przed powstaniem Kurortu

Zazielenianie wyspy miało miejsce jeszcze przed powstaniem w tym miejscu Kurortu a związane było, podobnie jak na innych odcinkach gdańskiego wybrzeża, z umocnieniem obszarów wydmowych i ochroną kanału portowego przed zapiaszczaniem. Działania lokalnych władz w tym zakresie niejako przy okazji doprowadziły do estetyzacji nieprzyjaznego do tej pory terenu, przekształcając go w atrakcyjne miejsce rekreacyjne dla gdańszczyzan.

Jak podają historycy, prace związane z zagospodarowaniem tego terenu podjęto w 1801r., kiedy to zaplanowano obsadzenie wierzbą całej północnej strony, najbardziej narażonej na działanie wiatru i sztormowych fal, części wyspy. Początek tych prac dotyczył wschodnich połaci i prowadzony był dalej w kierunku zachodnim. Zbudowany został również na całej długości wybrzeża wał faszynowy, którego zadaniem była ochrona nasadzeń przed nadmiernym zapiaszczaniem. Zazieleniania półwyspu w tym okresie nie udało się do końca zrealizować nasadzenia okazały się zbyt nietrwałe i uległy zniszczeniu, nie tylko z przyczyn naturalnych, ale również w wyniku wydarzeń wojennych z lat 1807-1813).

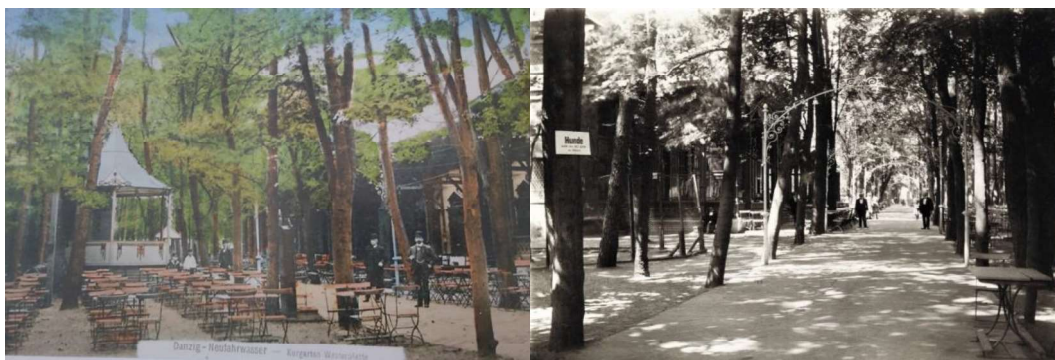
Na początku lat 20. XIX w. pojawiła się regularna sieć prostych, obsadzonych drzewami ścieżek, które początkowo były piaszczyste a później gliniasto-żwirowe, ułatwiając komunikację wewnątrz półwyspu. W efekcie wszystkich tych działań, wschodnia część Westerplatte jeszcze przed powstaniem kąpieliska otrzymała charakter dobrze utrzymanego, atrakcyjnego krajobrazowo parku. Północne i wschodnie Wybrzeże wyspy tworzył szeroki pas lotnego piasku. Za nim w celu zapobieżenia przemieszczaniu się wydm w głąb, posadzono zielen w trzech pasmach: trawy wydmowe, po nim pas porośnięty olchą, a dalej w głąb wierzbą. Warto dodać, że kąpiele na Westerplatte ze względu na niestabilność wybrzeża były zakazywane. Północne wybrzeże (czyli od strony otwartego morza) przybierało postać płaskiej, piaszczystej, często zalewanej przez fale plaży. Dopiero pod koniec lat 20 XIX w. ten fragment wybrzeża zaczął się stabilizować, co pozwoliło znieść zakaz kąpeli. Dodatkowo przypuszczać można, że zasięg nasadzeń w tej części Westerplatte był związany z tymi panującymi tutaj warunkami.

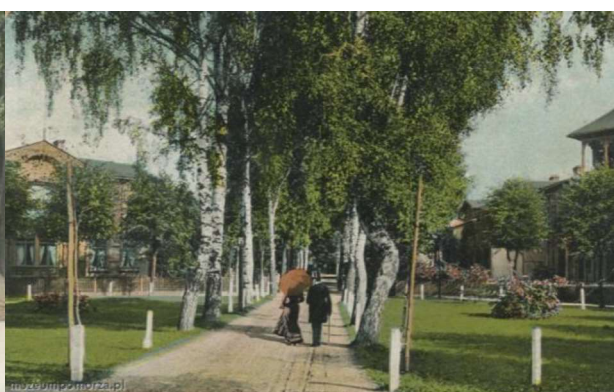
Na miejscu przygotowywano materiał nasadzeniowy w ramach zagrody nadzorcy upraw wydmowych przylegał prostokątny ogród, w dalszym sąsiedztwie nieregularne kształtem działki obsiane trawą, obsadzone krzewami oraz drzewami (olcha, wierzbą, topola, sosna) oraz trzy szkółki nasienne. Nadzór nad plantacjami pełnił zatrudniony specjalny urzędnik podlegający

Inspekcji Budownictwa Portowego, który tu mieszkał co najmniej od 1812 r., tutaj też początkowo zatrzymywali się goście kąpielowi. Wzmoczona intensywność prac związanych z zazielenianiem wyspy przypada na lata 30. XIX w. a zasługi w największym rozwoju zieleni przypisane zostały inspektorowi o nazwisku Cords, który pieczołowicie wypełniając swoje obowiązki usuwał kalekie i chore drzewa, nasadzając w specjalnie użyźnionych zagonach różne gatunki drzew.

2. Okres powstania i rozwoju Kurortu

Kiedy w 1838r. na Westerplatte powstało kąpielisko teren był w pewnym stopniu już zagospodarowany. W tym czasie, poza uprawami roślinności wydmowej, pomiędzy czterema szczytami w południowej części wyspy (od strony kanału) zlokalizowane były pastwiska i pola uprawne. Następowo stopniowe przystosowywanie tego miejsca do funkcji kąpieliska morskiego przez Martina Daniela Krügera w 1838r. poprzez budowę obiektów służących odwiedzającym, w tym pierwszego tzw. Salonu (z dużą jadalnią i bilardem) w części centralnej Westerplatte wyróżniającą się najbogatszą zielenią, który zwrócony był frontem w stronę wielkiej alei klonowej. Zadrzewienie to było wciąż wzbogacane i starannie uprawiane. Tereny zielone na Westerplatte zostały zasadniczo ukształtowane w okresie poprzedzającym założenie kąpieliska, jednak po 1838r. właściciel zakładu dbał o ich utrzymanie i podejmował działania zmierzające do powstania w bezpośrednim sąsiedztwie wznoszonych budynków ozdobnego ogrodu. Prasa donosiła w 1841r. o budowie belwederu otoczonego zielenią oraz parterów kwiatowych. W 1843r, w prasie ukazała się również zapowiedź budowy obok „Salonu” półtundy ozdobionej po środku kwietnym pagórkiem, po bokach zaś kolumnadami. W pobliżu miały stanąć ławki otoczone krzewami dzikiego bzu. Ogród ozdobny usytuowany był naprzeciwko restauracji „Salonu” po wschodniej stronie drogi prowadzącej na plażę. Ozdobiony kompozycjami kwiatowymi, był miejscem organizowania koncertów plenerowych. Troska o utrzymanie terenów parkowych była ważnym zadaniem o czym dowodzi zatrudnianie przez właściciela kąpieliska ogrodnika. Przylegające do ogrodu koncertowego tereny parkowe zostały poprzecinane swobodnie wijącymi się ścieżkami. W okresie istnienia kąpieliska kontynuowano prace związane z umacnianiem obszarów wydmowych. Ze względu na ochronę tych nasadzeń gościom kąpielowym pozwalano korzystać tylko z wyznaczonych ścieżek, pod karą nakładaną na osoby doprowadzające do zniszczenia roślinności wydmowej. Podejmowane prace w tym zakresie nie miały jedynie znaczenia praktycznego, ale również przyczyniały się do podnoszenia walorów krajobrazowych całego terenu. **Był to efekt działań prowadzonych przez samego Krügera, jak również Inspekcji Budownictwa Portowego.**

3. Okres funkcjonowania Wojskowej Składnicy Tranzytowej

Powstanie WST i zmiana sposobu użytkowania przyczyniła się do stopniowej degradacji założonej zieleni w Kurorcie Westerplatte. Jak pisze Andrzej Drzycimski w książce „Westerplatte. Reduta w budowie 1926-1939” już od początku funkcjonowania garnizonu Westerplatte korzystano z pozostałości po podupadłym gospodarstwie rolnym, pracującym na potrzeby kurortu, częściowo zniszczonym podczas budowy basenu oraz magazynów i schronów amunicyjnych. Po okresie świetności pozostały tu także zaniedbane sady, plantacje krzewów owocowych i pola na których uprawiano ziemniaki, buraki, kapustę a nawet truskawki. W pobliżu, warzywa uprawiano pod oknami inspekcyjnymi. Była też stajnia dla koni i chlew. W latach 30-tych gospodarstwo nazywane było Mikołajewem. Warzywniak i gospodarstwo odgrywały niemałą rolę jako zaplecze kuchenne składnicy. Te funkcje utrzymywano do ostatnich dni pokoju na Westerplatte. Niemal całkowite zniszczenie zieleni nastąpiło podczas działań wojennych we wrześniu 1939 roku. Całkowitemu zatarciu uległy m.in. historyczne założenia przestrzenne zarówno kurortu, jak i obszaru umocnionego, a wraz z nimi mniej lub bardziej zaplanowane osie widokowe i panoramy kształtowane głównie układem drogowym i zielenią.

Teren po bitwie przedstawiony na poniższych zdjęciach (www.gedanopedia.pl) wyraźnie wskazuje, że w wyniku prowadzonych działań wojennych podczas pierwszych siedmiu dni walk doszło do niemal całkowitego zniszczenia zieleni wysokiej.

4. Zieleń współcześnie

Stan drzewostanu na terenie Półwyspu Westerplatte w obszarze, który został przejęty przez Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku (dz. nr 68 oraz 25/2) jeszcze na początku 2021r. stanowił w obszarze udostępnionym dla odwiedzających duże zagrożenie. Stan drzewostanu był wynikiem wieloletnich zaniedbań ze strony miasta Gdańska, którego działania w odniesieniu do drzewostanu ograniczały się wyłącznie do usuwania zagrożenia, np. złamanych i wiszących konarów będących skutkiem porywistych wiatrów. Wiele złomów lub wykrotów czyli drzew wyrwanych z korzeniami na skutek wiatru, przez wiele lat leżały na tym terenie (co często było krytycznie odbierane przez opinię publiczną), do czasu podjęcia przez Muzeum kompleksowych prac porządkowych.

Prowadzone na zlecenie Muzeum prace w drzewostanie realizowane były w oparciu o:

- opracowane na zlecenie Muzeum przez firmy zewnętrzne opracowania obejmujące Inwentaryzację drzewostanu oraz Inwentaryzację z gospodarką drzewostanem
- decyzje wydane przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla każdego etapu prowadzonych prac
- prowadzone były przez firmy specjalistyczne zajmujące się pielęgnacją i wycinką drzew na terenach zabytkowych

Szczególną uwagę należy zwrócić na drzewa okazałe, które występują zarówno na działce 25/2 jak i 68. To egzemplarze o wysokich walorach przyrodniczych predysponujących je zachowania oraz do objęcia ochroną pomnikową.

II. Wytyczne ogólne:

- Zgodnie z przyjętymi założeniami kompleksowe działanie Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 wynikać będzie z połączenia funkcji muzealno-kommemoratywnych z informacyjno-edukacyjnymi i rekreacyjno-parkowymi.

-Park kulturowy jest jedną z form oraz sposobów ochrony krajobrazu kulturowego, czyli przestrzeni historycznie ukształtowanej w wyniku działalności człowieka, zawierającej wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Taką formę ochrony przewiduje ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz.U. nr 162, poz. 1568, art. 7, p.3).

-Opracowanie dotyczące zagospodarowania terenu (zieleń i mała architektura) powinno obejmować cały obszar Muzeum o powierzchni niemal 24 ha. Należy znaleźć dla niego spójne rozwiązanie kompozycyjne, niezależnie od przyjętego etapowania inwestycji.

-Rekreacyjny wymiar Półwyspu stanowi drugą z czterech osi będących wiodącym nośnikiem historii Westerplatte, pośród osi militarnej (kluczowej dla budowy nowego muzeum), osi powstania WST o wymiarze gospodarczym (ośrodek wymiany handlowej w okresie istnienia II Rzeczypospolitej) oraz osi historii pamięci (biorąca swój początek 1 września 1939).

- realizacja zagospodarowania terenu zielenią oraz elementami małej architektury powinna być prowadzona w każdym z przewidzianych etapów budowlanych, aby zapewnić po zakończeniu nową jakość przestrzeni dla odwiedzających, niezależnie od wejścia w fazę realizacji kolejnych etapów inwestycji.

- Zapewnienie nowej, bardziej reprezentacyjnej funkcji miejscu, pełniącego funkcję zarówno muzeum plenerowego jak i parku.

- W procesie odtwarzania budowli historycznych oraz przy wznoszeniu nowych budowli należy adaptować drzewa o wysokich walorach przyrodniczych.

- Przestrzeń muzeum plenerowego wymaga specjalnej oprawy, która przygotuje zwiedzających zarówno do wkroczenia w przeszłość, jak i do powrotu do teraźniejszości. Poprzez zastosowanie zieleni jako przesłony, umożliwiającej osłonięcie od terenów przemysłowych i wojskowych (Straż Graniczna)
- Poprzez istniejące i nowe elementy zieleni należy zachować nastrój godny upamiętnienia tragicznych wydarzeń, nawiązujących do całego kontekstu historycznego miejsca, posiadającej cechy zieleni reprezentatywnej.

III. Wytyczne szczegółowe dla współpracy projektanta wystawy z projektantem całości:

1. ZIELEŃ

Szczegółowy opis istniejącego drzewostanu zawarty jest w opracowaniu – Inwentaryzacja dendrologiczna skupia się na poniższych celach:

- 1.1. należy dążyć do pozostawienia jak największej ilości roślin (przede wszystkim drzew), które są w dobrej kondycji i mają perspektywy rozwoju po realizacji inwestycji oraz wpisują się w nowe zagospodarowanie. Można to osiągnąć np. przez drobne korekty projektowanych elementów np. zmianę geometrii ciągów komunikacyjnych, zastosowanych niestandardowych obrzeży, zmianę przebiegu projektowanej infrastruktury technicznej oraz poprzez stosowanie dostępnych rozwiązań technicznych np. ekrany przeciw korzeniowe, elementy kierujące korzenie, oraz inne rozwiązania zależnie od lokalnych uwarunkowań. Z tego względu na wczesnym etapie prac projektowych (opracowywanie koncepcji) konieczne jest analiza dendrologiczna zieleni istniejącej z oceną jej stanu zachowania, tak aby na jej podstawie podejmować dalsze decyzje projektowe.
- 1.2. W przypadku pozostawienia istniejącej roślinności nowe nasadzenia należy do niej dokomponować.
- 1.3. W doborze gatunkowym należy się kierować charakterem miejsca dostosowując rośliny do otaczającej przestrzeni oraz panujących tutaj warunków siedliskowych, zarówno pod kątem kompozycyjnym (spójność z otoczeniem) jak i mając na uwadze późniejsze utrzymanie obiektu
- 1.4. Tam, gdzie utrzymanie trawnika, ze względu na utrudniony dostęp jest niezasadne, należy rozważyć wprowadzenie roślinności okrywowej, łąki kwietnej itp.
- 1.5. wprowadzenie spójnej roślinności dla całego terenu opracowania
- 1.6. zastosowanie donic i roślin ozdobnych sadzonych w donicach, podnoszących walory estetyczne terenu, rozlokowanych na wejściach do obiektów – wg. uznania
- 1.7. uwzględnić nasadzenia uzupełniające drzew w zachowanych w szczątkowej już formie alejach lipowych, nasadzenia dębów, kasztanowców w formie alei, szpalerów drzew uzasadnionych historycznie.

2. MAŁA ARCHITEKTURA

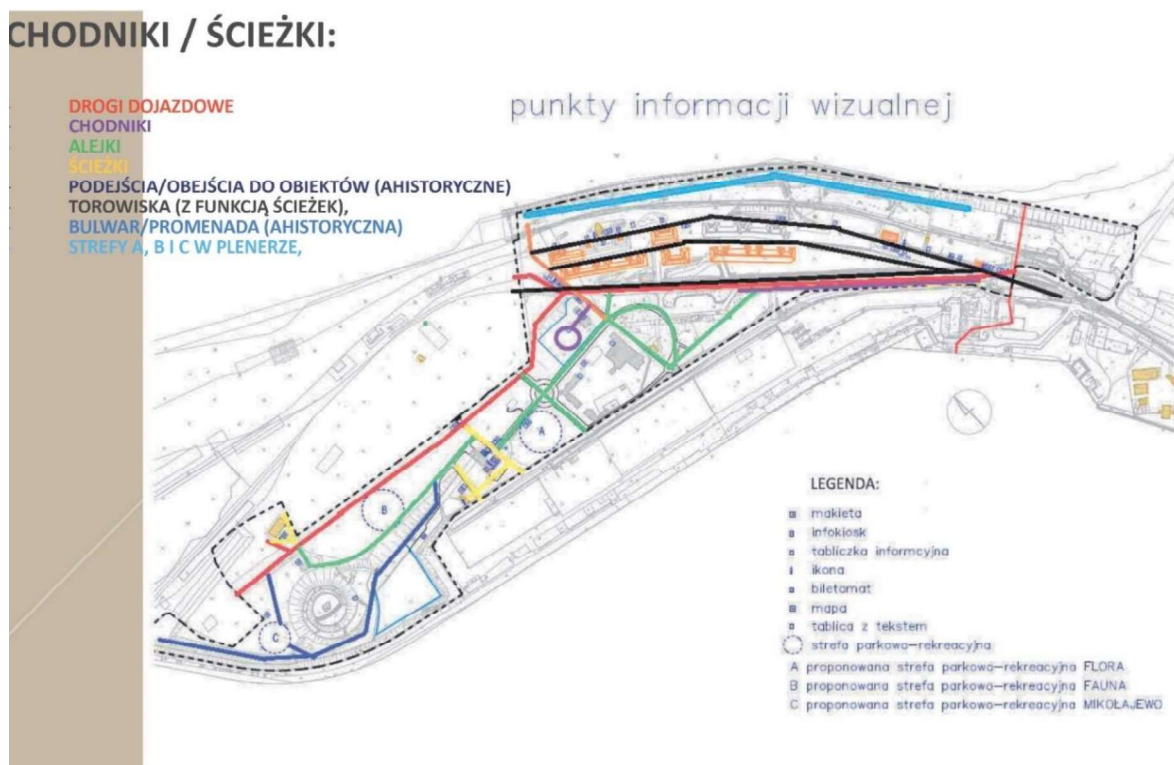
Realizacja tak ważnego przedsięwzięcia wymaga bardzo dokładnej analizy pod względem doboru elementów małej architektury. Niewątpliwie zastosowane tutaj meble powinny być unikatowe i charakterystyczne dla tego wyjątkowego miejsca. Specjalnie zaprojektowane i niepowtarzalne, ale jednocześnie spełniające współczesne wymagania w zakresie ergonomii i estetyki. Ich ilości i rozmieszczenie, ma sprzyjać integracji społecznej oraz zachęcać do interakcji w relacjach międzyludzkich. Rekomendowane jest zastosowanie mebli w stylizacji nawiązującej do okresu funkcjonowania tutaj Wojskowej Składnicy Tranzytowej.

Wprowadzenie elementów DFA, w postaci:

- ławek,
 - stołów z ławami,
 - koszy,
 - stojaków i wiaty na rowery (na parkingu w strefie przed wejściem, z powodu planowanego zakazu poruszania się rowerami w obrębie muzeum),
 - latarni,
 - oświetlenia iluminacyjnego obiektów budowlanych i drzew.
 - toalety publiczne
 - tablic edukacyjnych
 - tablic systemu informacji wizualnej
- Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 powinno mieć jednolity w obrębie całego Półwyspu i opracowany w sposób spójny wizualnie specjalnie dla potrzeb muzeum, czytelny dla odwiedzających system informacji wizualnej.
- źródeł wody pitnej dla odwiedzających oraz zwierząt
 - hydrantów wody do celów gospodarczych (podlewania roślinności, utrzymania w czystości nawierzchni itp.)
 - uwzględnić rozwiązania umożliwiające zbieranie wody opadowej

Schemat przestrzenny z wytycznymi do projektowania aranżacji przestrzeni Muzeum Westerplatte i Wojny 1939

CHODNIKI / ŚCIEŻKI:

Konieczne do wprowadzenia klasyfikacje drogowaskazów i znaków w strefie przestrzennej Muzeum:

- techniczne (WC, wyjście, restauracja, wyjście ewakuacyjne, etc.)

- merytoryczne – związana z zaproponowanymi ścieżkami zwiedzania;

Lokalizacja głównych węzłów informacji wizualnej dla planowanego Muzeum:

1. w strefie wejścia (przy budynku zawiadowcy stacji),
2. w pobliżu wszystkich makiet zaproponowanych do ustawienia w terenie,
3. przy strefach parkowo – rekreacyjnych (strefy: A, B, C),
4. przed wejściem na kopiec z pomnikiem, w celu ukierunkowania do elektrowni,
5. w miejscach zakazu bądź ograniczonego dostępu (obszar zamknięty, przejście za cmentarzem etc.).

Najistotniejsze kierunki zwiedzania w stosunku do proponowanych drogowskazów:

- Cmentarz
- Pawilon
- Elektrownia
- Pomnik

Z poziomu edukacyjnego najistotniejsze jest, aby informacja na strzałkach merytorycznych w klarowny sposób umożliwiała rozeznanie się zwiedzających w tematach ścieżek zwiedzania proponowanych we wcześniejszym rozdziale. Proponuje się rozwiązanie dyskretnej (stonowanej) kolorystyki dla odróżnienia poszczególnych stref (np. kolor niebieski – fortyfikacje, czerwony – strefa gospodarcza, zielony – strefy rekreacyjne, żółta – obszary walk etc.). W założeniach autorów scenariuszy wystaw identyfikacja wizualna powinna być kompatybilna z resztą identyfikacji wizualnej na Westerplatte, dostosowane do potrzeb i nie przesycane informacjami. Powinna być także uzupełnieniem nawigacji i merytorycznego przekazu w kontekście audio przewodników.

WSTĘPNE ZAŁOŻENIA DO ZABEZPIECZENIA TERENU” MUZEUM WESTERPLATTE I WOJNY 1939”

I. WJAZD NA TEREN

Zamknięcie na wysokości :MURU” ul. H. Sucharskiego szlabanem od 2024 roku.

1. Pracownicy MIIWŚ, funkcjonariusze SG i JW otwierają za pomocą kart.
2. Służby miejskie – otwarcie szlabanu na podstawie obrazu z kamer monitoringu pożarowego zdalnie przez operatora monitoringu.
3. Zwiedzający – tylko ruch pieszy po pozostawieniu pojazdów na parkingu zewnętrznym lub dojeździe transportem publicznym.

II. OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA

1. Drogi pożarowe – przepisy określają w następujący sposób, że musimy zapewnić drogę pożarową „*dla budynku zawierającego strefę pożarową zakwalifikowaną do kategorii zagrożenia ludzi ZL I...ZLI to obiekty, gdzie może przebywać 50 lub więcej osób*”, czyli w naszym przypadku:

- magazyn nr 1
- magazyn nr 8
- elektrownia
- pawilon.

Magazyn Nr 1 i Nr 2 – rozwiązanie nr 1 – droga od stacji na całej długości, szerokość min 3,5 m, o nacisku osi na nawierzchnię jezdni co najmniej 100 kN (kiloniutonów),

Magazyn Nr 1 i Nr 2 – rozwiązanie nr 1 – 2 dojazdy niezależne do Nr 1 od strony stacji, do nr 2 od strony Cementarza, przy tym rozwiązaniu przy obiektach należy zaplanować plac manewrowy do zawracania pojazdów.

Elektrownia – rozwiązanie – dojazd tymczasową (może docelową??) drogą wzdłuż ogrodzenia z SG lub przez teren SG.

Pawilon – przebudowa w celu uzyskania parametrów nośności drogi pożarowej istniejącego ciągu komunikacyjnego, droga pożarowa wymagana wzdłuż 2 boków obiektu.

2. Przeciwpożarowe zaopatrzenie wodne.

2.1 Zewnętrzne

Magazyn Nr 1 – 1 hydrant 10 dm³/s DN80

Magazyn Nr 8/FORT – 1 hydrant 10 dm³/s DN80

Elektrownia – 1 hydrant 10 dm³/s DN80

Pawilon – 2 hydranty 20 dm³/s DN80

2.1 Wewnętrzne tylko Pawilon – ilość i rodzaj do ustalenia na etapie projektowania w zależności od powierzchni i przeznaczenia pomieszczeń jak i wielkości obciążenia ogniowego.

3. Urządzenia i systemy ppoż.

Stacja – SSP(ROP), podręczny sprzęt gaśniczy

Magazyn Nr 1 – SSP(ROP i czujki), oświetlenie awaryjne, ewakuacyjne, podręczny sprzęt gaśniczy

Magazyn Nr 8 – SSP(ROP i czujki), oświetlenie awaryjne, ewakuacyjne, podręczny sprzęt gaśniczy

Magazyn Nr 10/ Nr 11/ Nr 12/FORT – SSP(ROP, czujki), podręczny sprzęt gaśniczy

Elektrownia – SSP(ROP i czujki), oświetlenie awaryjne, ewakuacyjne, podręczny sprzęt gaśniczy

Pawilon – SSP(ROP i czujki), oświetlenie awaryjne, ewakuacyjne, stałe urządzenie gaśnicze tryskaczowe

4. Zabezpieczenie osobowe – od 2024 – 1 osoba przeciwpożarowa służba asystencyjna

5. Zabezpieczenie operacyjne

Portowa Straż Pożarna FLORIAN – w ramach KSRG i Porozumienia z KM PSP w Gdańsku –
dojazd 2 minuty

JRG Nr 4 KM PSP Gdańsk – dojazd 8 minut.

III RATOWNICTWO MEDYCZNE

1. Stacja. Magazyn Nr 1, Magazyn Nr 8, Elektrownia, Pawilon – wyposażone w defibrylatory,
pawilon 2 szt.

2. Magazyn Nr 1, Elektrownia(do czasu uruchomienia pawilonu) – Plecak medyczny

3. Zabezpieczenie osobowe – do 2024 przeszkolony w zakresie udzielanie pierwszej
pomocy medycznej pracownik OCHRONY, od 2024 – dodatkowo 1 osoba
przeciwpożarowa służba asystencyjna.

4. Zabezpieczenie operacyjne – zespoły ratownictwa medycznego P i S, JRG Nr 2 KM PSP
Gdańsk – dojazd 8 minut, dojazd na miejsce zdarzenia drogami pożarowymi..

IV.CHRONA OSÓB I MIENIA

DZIEŃ

Stacja – 1 osoba POF

Magazyn Nr 1 – 1 osoba KPOF(przeszkolenie z zakresu pierwszej pomocy medycznej)

Magazyn Nr1/ Nr 10/Nr 12/FORT – 1 osoba POF

Magazyn Nr10/ Nr 11/Nr 12/FORT – 1 osoba POF

Elektrownia – do 2027 3 osoby KPOF(w tym 2 patrol), 1 operator monitoringu, 1 POF,
po 2027 1 osoba POF

Pawilon – od 2027 3 osoby KPOF(w tym 2 patrol), 1 operator monitoringu, 5 POF,
NOC

Magazyn Nr 1 – 1 osoba KPOF(przeszkolenie z zakresu pierwszej pomocy medycznej)

Elektrownia – do 2027 r. – 3 osoby KPOF (w tym 2 patrol),

Pawilon – 3 osoby KPOF(w tym 2 patrol), 1 operator monitoringu.

6.6. Pawilon ekspozycyjny - Wystawa główna

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 roku

Założenia dla wystawy w pawilonie ekspozycyjnym

Autorzy: Wojciech Łukaszun, Dmitriy Panto, Wojciech Samól, Barbara Kosk, Marta Baranowska, Michał Bogdanowicz, Monika Sołoduszkiewicz, Monika Krzencessa-Ropiak

Scenariusz wystawy stałej dotyczącej kampanii polskiej 1939 r. która będzie prezentowana w Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 r. na terenie półwyspu Westerplatte

Uzupełnieniem narracji dotyczącej walk na Westerplatte będzie wystawa stała dotycząca kampanii polskiej 1939 r. o roboczym tytule, Wojna '39". Powstanie ona w nowym obiekcie, którego powierzchnię szacuje się na 6500 m², zlokalizowanym w okolicy napisu „Nigdy więcej wojny” na terenie w znacznym stopniu przekształconym, gdzie w 1939 r. nie prowadzono walk. Oprócz wystawy będą mieściły się w nim pomieszczenia biurowe oraz zaplecze całego znajdującego się na półwyspie muzeum będącego oddziałem Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku

Na wystawie, liczącej 2500 m², za pomocą eksponatów, zdjęć i archiwalnych materiałów filmowych zaprezentujemy zwiedzającym historię kampanii polskiej 1939 r., wydarzenia ją poprzedzające oraz następstwa. Istotnym elementem będzie scenografia wystawy, której elementem mają być instalacje wykorzystujące wielkoformatowe zdjęcia oraz scenograficzne odtworzenia pojazdów, elementów budynków i przestrzeni, gdzie działały się opisywane wydarzenia.

Główną osią narracyjną będzie przedstawienie historii wojskowej i politycznej tego okresu, działań jednostek Wehrmachtu i Armii Czerwonej oraz oddziałów Wojska Polskiego z wyraźnym wskazaniem tych dowódców czy szeregowych żołnierzy, którzy szczególnie zasłużyli się w walkach. Istotne znaczenie będzie miało również przedstawienie wpływu wojny na społeczeństwo. Zwiedzający zapoznający się z wystawą mają wejść w atmosferę początku II wojny światowej, zapoznać się z mającymi wówczas miejsce wydarzeniami i zjawiskami oraz zwrócić uwagę na ponadczasowa, aktualne także współcześnie zagadnienia związane z bezpieczeństwem państwa i potrzebą utrzymania jego niepodległości. Celem wystawy jest również wskazanie błędów popełnionych w 1939 r., przeciwstawienie się mitom dotyczącym kampanii polskiej oraz stworzenie merytorycznej odpowiedzi na popularne alternatywne wersje tamtych wydarzeń.

Treści wystawy dzieli przestrzeń na sekcje, galerie i zagadnienia. Dodatkowym elementem treści będą podpisy przy eksponatach oraz materiałach fotograficznych. Wystawa ma mieć formę opowieści, przenoszącej widza ścieżką zwiedzania poprzez wszystkie sekcje, z których najważniejszą jest sekcja 2. Należy założyć, że tej części wystawy należy poświęcić najwięcej miejsca. Ukazuje ona bowiem wydarzenia w Polsce w dniach 1-7 września, uzupełniając w skali krajowej wydarzenia mające miejsce na Westerplatte.

Cezury wystawy to styczeń 1939 r., kiedy to strona polska ostatecznie odrzuciła dyplomatyczne żądania niemieckie i kwiecień 1940 r. Kluczowymi, kończącym narrację wystawy wydarzeniami mającymi wówczas miejsce była śmierć mjr. Henryka Dobrzańskiego ps. Hubal i udział oddziałów WP w kampanii norweskiej.

Na wystawie zostaną zaprezentowane materiały zdjęciowe i filmy pochodzące ze zbiorów Muzeum oraz instytucji partnerskich które udostępnią je w formie licencji. W przypadku eksponatów opierać się będziemy na zbiorach własnych, które zostaną uzupełnione przez depozyty i wypożyczenia z innych muzeów oraz kopie. Szacuje się, że

na wystawie zostanie zaprezentowanych około 750 eksponatów. Będą to obiekty wielkogabarytowe (armata wz. 1902/26; tankietka TKS, przodek do armaty i armata wz. 1897) oraz uzbrojenie, umundurowanie, oporządzenie i przedmioty osobiste a także materiały papierowe.

I. Podział treści

Treści mające znaleźć się na wystawie zostaną podzielone na sekcje:

1. Przed 1 września 1939 r.
2. „Westerplatte broni się nadal!”
3. Walka i nadzieja
4. Wobec drugiego wroga. Agresja sowiecka
5. Kapitulacja czy walka do końca?

Powyższe sekcję, będą dzielić się na galerie. W skład galerii wejdą zagadnienia związane z konkretnymi tematami. Ich uzupełniłem będą treści podpisów.

Treści A- Teksty sekcji (800 znaków)

Treści B -Teksty galerii (600 znaków)

Treści C – Teksty zagadnień (300 znaków)

Treści D – Teksty podpisów (do 200 znaków)

Początek i koniec narracji wystawy zostanie poprzedzony tekstem wstępnym i podsumowaniem (po 1000 znaków).

Sekcja 1, Przed 1 września 1939 r.

Część wystawy będąca prologiem, opisująca sytuację w Polsce i narastające zagrożenie wojenne od stycznia 1939 r. Istotne w tej części wystawy będzie wskazanie działań dyplomatycznych oraz kluczowych miesięcy – marca i sierpnia 1939 r.

A) Narracja sekcji i podział treści:

W skład sekcji wchodzić będą następujące galerie:

1.1 Polska w okresie międzywojennym. Galeria ta dotyczyć będzie położenia Polski, jej granic oraz rzeczywistości społeczno-gospodarczej okresu międzywojennego. W tej części zwiedzający będą mogli porównać potencjał Polski i III Rzeszy oraz ZSRS. Istotne jest wskazanie różnic finansowych, gospodarczych, wyjątkowego tempa zbrojeń niemieckich oraz przewagi technologicznej Wehrmachtu, z wyraźnym zaznaczeniem realnych polskich możliwości oraz prób dotrzymania tempa zbrojeniom. W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

A) Położenie geopolityczne Polski

B) Społeczeństwo i gospodarka

C) Wojsko Polskie

D) Porównanie potencjałów gospodarczo-militarnych Polski i jej potencjalnych przeciwników (III Rzesza i ZSRS).

1.2 W cieniu wojny Galeria ta ma przedstawiać niemieckie przygotowania wojenne oraz okoliczności, które doprowadziły do wojny, ze szczególnym naciskiem na ekspansyjną politykę III Rzeszy. W tej części przedstawione zostaną także oferty składane Polsce przez niemieckich przywódców, polskie odpowiedzi oraz działania podejmowane przez inne państwa.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Niemieckie przygotowania i działania z lat 1933–1939
- B) Sytuacja militarna w Europie w 1939 r.
- C) Rola Polski w niemieckich założeniach
- D) Polskie plany obronne i alternatywy

1.3 Ostatnie dni pokoju Galeria dotyczyć będzie ostatnich dni pokoju oraz działań niemieckich prowadzonych w sierpniu 1939 r. W tej części zostaną przedstawione także polskie przygotowania do wojny, działania dyplomatyczne, mobilizacja społeczeństwa oraz plany i przygotowania prowadzone przez Wojsko Polskie.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Rozkazy i założenia
- B) Decydujący pakt. Porozumienie III Rzeszy z ZSRS
- C) Mobilizacja
- D) Ostatnie godziny pokoju

B) Środki przekazu

1.Scenografia:

- oparta na wielkoformatowych zdjęciach oraz scenograficznych elementach przestrzennych. Zalecane nawiązania do architektury przedwojennej wsi, miasta, motywów przemysłowych, koszar/defilad, oraz wnętrz gabinetów polityków i dyplomatów czy sztabów wojskowych. W końcowej części galerii istotny motyw ulicy polskiej miejscowości w okresie mobilizacji sierpniowej.

2.Multimedia/dźwięki:

- odgłosy miasta/ wsi, fabryk, zakładów przemysłowych,
- ekrany prezentujące urywki kronik filmowych/ filmów fabularnych dotyczących przedwojennej Polski
- nagrania ukazujące ówczesne wydarzenia, wystąpienia polityków
- stanowiska multimedialne zawierające informacje o przedwojennych politykach, osobach odpowiedzialnych za prowadzone działania.

3.Eksponaty:

- przedmioty dotyczące polskiego przedwojennego życia codziennego, tematyki rolniczej, przemysłowej, motoryzacji oraz pokojowej WP, w tym materiały propagandowe
- eksponaty związane z przedstawicielami władz cywilnych i wojskowych odpowiedzialnych za kreowanie polityki gospodarczej i militarnej
- eksponaty związane z niemieckimi działaniami z lat 1935-1939, polskie dokumenty i plany związane z przygotowaniem obronnym, przedmioty osobiste dyplomatów, polityków i wojskowych kreujących ówczesne relacje wojskowo-polityczne
- eksponaty związane z mobilizacją, gazety, plakaty, obwieszczenia, pamiątki dotyczące ówczesnych wydarzeń związane z konkretnymi osobami biorącymi udział w mobilizacji

Sekcja 2., Westerplatte broni się nadal!"

Ta część wystawy poświęcona jest wybuchowi wojny i działaniom militarnym oraz politycznym między 1 a 7 września, a więc w czasie, gdy broniła się Wojskowa Składnica Tranzytowa. W czasie gdy trwały walki o Westerplatte, miało miejsce wiele wydarzeń mających znaczący wpływ na całą kampanię. Ważnym aspektem jest wskazanie roli jaką pełniły informacje o broniącej się załodze Wojskowej Składnicy Tranzytowej w ramach polityki mobilizacji społeczeństwa.

A) Narracja sekcji i podział treści

W skład sekcji wchodzić będą następujące galerie:

2.1 Niemiecki atak i bitwa graniczna. Galeria dotyczyć będzie wydarzeń związanych z rozpoczęciem działań wojennych, ze wskazaniem kierunków działań wojsk niemieckich, ich przewagi ilościowej i technologicznej oraz działań podjętych przez oddziały polskie w trakcie pierwszych 3 dni kampanii, w trakcie których decydowały się dalsze losy wojny.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Pierwsze godziny
- B) Ogólny zakres działania wojsk niemieckich
- C) Nowy sposób prowadzenia wojny?
- D) Działania oddziałów WP i władz polskich

2.2 Reakcja sojuszników i społeczności międzynarodowej. Galeria dotyczyć będzie reakcji międzynarodowej na atak III Rzeszy na Polskę, działań podjętych przez państwa sojusznicze oraz oczekiwań strony polskiej. W galerii tej powinno znaleźć się także podsumowanie potencjału militarnego polskich sojuszników – Francji i Wielkiej Brytanii.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Działania polskiej dyplomacji i służb informacyjnych

B) Reakcje sojuszników. Możliwości a rzeczywistość.

C) Reakcje społeczności międzynarodowej

2.3 Wobec wojny totalnej. Galeria opisywać będzie „totalne” działania oddziałów niemieckich dokonujących zniszczeń, zbrodni i terrorystycznych nalotów na obiekty cywilne. Ta część wystawy skupiać się będzie także na niemieckich działaniach propagandowych mających zamaskować rzeczywistą zbrodniczą działalność oraz uzasadniać agresję.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

A) Zniszczenia

B) Egzekucje i aresztowania

C) Środki wojny totalnej

D) Działania propagandowe

2.4 Pod naporem Wehrmachtu. Galeria dotyczyć będzie dramatycznych wydarzeń związanych z rozbiciem polskiego oporu, dynamicznych działań oddziałów niemieckich, skutkujących załamaniem się koncepcji obrony oraz reakcji strony polskiej tj. próbom ustabilizowania sytuacji. W ramach tej galerii poruszona zostanie również tematyka realizacji strategicznego odwrotu Wojska Polskiego zarządzonego 6 września 1939 r., ewakuacji władz i urzędów oraz spontanicznych ucieczek ludności cywilnej z zachodnich obszarów Polski.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

A) Działania wojsk niemieckich

C) Sytuacja na zapleczu frontu. Ucieczki i ewakuacja

D) Działania na rzecz mobilizacji społecznej.

B) Środki przekazu

1.Scenografia:

-powinna opierać się na wielkoformatowych zdjęciach i elementach scenograficznych ukazujących kolumny uciekinierów, zniszczone miasta, spalone wsie. Dodatkowo ważnym aspektem będzie wielkoformatowe zdjęcie stworzone z małych oryginalnych zdjęć polskich żołnierzy oraz cywilów z okresu kampanii polskiej wskazujące na tragizm i trudną sytuację panującą w Polsce we wrześniu 1939 r. Dodatkowym zabiegiem scenograficznym są niezbędne w tej sekcji nawiązania do niemieckiej broni pancernej oraz sił lotniczych. Konieczne wydaje się stworzenie scenografii w skali 1:1 ukazującej elementy niemieckiego uzbrojenia odgrywających kluczową rolę w prowadzonych działaniach (czołgi, artyleria, lotnictwo).

2.Multimedia/dźwięki:

- nagrania odgłosów nalotów, ruchu pojazdów, głosy żołnierzy

- nagrania filmowe ukazujące ewakuacje i odwroty
- stanowiska multimedialne zawierające biogramy wybranych postaci oraz zdjęcia i dodatkowe opisy miejsc przedstawionych w galerii
- ekrany prezentujące urywki kronik filmowych/ filmów fabularnych dotyczących tych wydarzeń

3. Ekspozyty:

- wyposażenie, uzbrojenie i umundurowanie oddziałów polskich i niemieckich związane z wydarzeniami mającymi miejsce pomiędzy 1 a 7 września.
- ekspozyty związane z polskimi dyplomatami i ich działalnością w pierwszych dniach września
- plakaty, ulotki, gazety
- uzbrojenie i wyposażenie armii brytyjskiej i francuskiej z 1939 r.
- ekspozyty związane z losami uciekającej i ewakuowanej ludności cywilnej oraz przedmioty oraz pamiątki osobiste żołnierzy uczestniczących w odwrocie.
- wozy, uprząże oraz elementy związane z końmi
- ekspozyty związane ze zniszczeniami w miejscowościach, wsiach i miastach, które zostały zaatakowane w pierwszych dniach września 1939 r.
- bomby lotnicze, amunicja zapalająca
- ekspozyty związane z ofiarami niemieckich represji

Sekcja 3. Walka i nadzieja

Część poświęcona działaniom obronnym, organizacji zaplecza wojskowego i cywilnego oraz aktywności militarnej prowadzonej przez oddziały niemieckie i polskie od 8 do 16 września.

Narracja tej części wystawy skupia się na różnych miejscach w Polsce, gdzie prowadzone były walki. W tym okresie po zerwaniu się łączności działania te były w większości oderwane od rozkazów Naczelnego Dowództwa.

A) Narracja sekcji i podział treści

W skład sekcji wchodzić będą następujące galerie:

3.1 Polska wojenna. W tej galerii przedstawione zostaną realia organizacji władz cywilnych i wojskowych, życie żołnierzy i cywilów w drugim i trzecim tygodniu wojny.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Życie cywilów oraz uciekinierów
- C) Organizacja oddziałów WP na tyłach
- D) Działania administracji i przemysłu na stopie wojennej

3.2 Obrona Warszawy. Galeria ta dotyczyć będzie okoliczności powstania dowództwa obrony Warszawy, organizacji obrony miasta oraz jego roli politycznej, wojskowej i symbolicznej w świadomości żołnierzy jak i ludności cywilnej.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Organizacja obrony
- B) Oblężenie miasta
- C) Życie mieszkańców w czasie walk
- D) Warszawa jak symbol

3.3 Kontruderzenie. Bitwa nad Bzurą. W galerii tej zostaną przedstawione okoliczności połączenia się oddziałów polskich z Armii „Pomorze” i „Poznań” oraz ich działania przeciw jednostkom niemieckim kierującym się na Warszawę. Ich efektem była największa bitwa kampanii polskiej.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Plany i możliwości
- B) Bitwa
- C) Skutki

3.4 „Najgorsze już za nami...”

Galeria ta dotyczyć będzie sytuacji oddziałów WP po 16 dniach wojny, w tym kluczowych dla powodzenia niemieckiego ataku działań na południowym odcinku frontu, którym próbowały przeciwstawić się oddziały wojska polskiego dowodzone przez gen. Kazimierza Sosnkowskiego. Podjęte zostaną także zagadnienia związane z oczekiwaniem na pomoc aliantów zachodnich, problematyki związanej z jej realnymi możliwościami.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Sytuacja po trzech tygodniach wojny
- B) Znaczenie południowego odcinka frontu. Obrona Przemyśla i Lwowa
- C) Idea przedmościa rumuńskiego
- D) Przewidywane działania sojuszników a realne możliwości działania\

B) Środki przekazu

1.Scenografia:

- powinna być oparta na scenograficznych odtworzeniach barykad i miejsc stawiania oporu w Warszawie/Lwowie. Ważną rolę powinny odgrywać wielkoformatowe zdjęcia

ukazujące kolumny wojska, cywilów, zniszczony polski sprzęt, płonącą Warszawę, pole bitwy nad Bzurą.

2.Multimedia/dźwięki:

- ekrany prezentujące urywki kronik filmowych/ filmów fabularnych dotyczących tych wydarzeń.
- odgłosy wybuchów, nalotów, dźwięki pojazdów, głosy żołnierzy
- ekrany prezentujące urywki kronik filmowych/ filmów fabularnych dotyczących tych wydarzeń.
- stanowiska multimedialne zawierające informacje o kierunkach działań, biogramach wybranych postaci oraz opisach jednostek wymienianych w narracji tej sekcji.

3.Eksponaty:

- broń, uzbrojenie, wyposażenie, umundurowanie oddziałów polskich i niemieckich biorących udział w walkach omawianych w tej sekcji.
- pamiątki osobiste żołnierzy uczestniczących w tych wydarzeniach
- eksponaty związane z oblężeniem oraz mieszkańcami Warszawy i Lwowa
- eksponaty dotyczące polskich władz oraz życia codziennego ludności we wrześniu 1939 r.
- eksponaty dotyczące oddziałów WP organizowanych na tyłach we wrześniu 1939 r.

Sekcja 4 Wobec drugiego wroga. Agresja sowiecka

Ta część wystawy poświęcona będzie przygotowaniom ZSRS do agresji, działaniom prowadzonym przez oddziały Armii Czerwonej od 17 września oraz reakcji strony polskiej. Istotne jest wskazanie relacji panujących we wschodnich województwach II RP ze szczególnym uwzględnieniem postaw ludności cywilnej, działań polskich władz cywilnych i wojskowych, a także ukazanie wydarzeń mających miejsce w początkowym okresie okupacji sowieckiej tych obszarów.

A)Narracja sekcji i podział treści

W skład sekcji wchodzić będą następujące galerie:

4.1 Wschodnia granica i sowieckie przygotowania. Galeria dotyczyć będzie stanu zabezpieczenia wschodniej granicy oraz kwestii przesunięcia większości znajdujących się tam oddziałów do walki z Niemcami. Dodatkowo ukazane zostaną plany ZSRS dotyczące ataku na Polskę.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A)Sowieckie działania dyplomatyczne
- B)Obsada granicy polsko-sowieckiej
- C)Mobilizacja i dywersja
- D)Ostatnie godziny

4.2. Oddziały polskie wobec ataku Armii Czerwonej. W galerii tej przybliżone zostaną reakcje oddziałów polskich na agresję sowiecką ze szczególnym uwzględnieniem tych miejsc, gdzie stawiono zbrojny opór. Galeria ta dotyczyć będzie również działań władz polskich wobec sowieckiej agresji oraz kontrowersji związanych z rozkazem marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza dotyczącego stosunku do Armii Czerwonej oraz ewakuacji polskich władz. W ramach tej galerii zostaną także przedstawione zbrodnie dokonane przez Armii Czerwonej i NKWD.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Atak oddziałów sowieckich na granicę
- B) Rozkaz marszałka i ewakuacja władz.
- C) Działania oddziałów polskich
- D) Wystąpienia ludności i zbrodnie sowieckie

4.4 Współpraca niemiecko-sowiecka. Galeria dotyczyć będzie współpracy politycznej oraz wojskowej III Rzeszy i Armii Czerwonej przeciwko Polsce zwieńczonej rozbiorem Polski oraz paktem podpisanym 28 września 1939 r. Ta część wystawy dotyczyć będzie podziału zajętych ziem polskich oraz wspólnej polityki obu agresorów nastawionej na wyrugowanie polskiej państwowości.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Wspólna walka przeciwko Polsce
- B) Wpływ na dalsze możliwości obrony
- C) Defilada w Brześciu i pakt z 28 września

B) Środki przekazu

1.Scenografia:

-oparta na założeniach scenograficznych i zdjęciach wielkoformatowych ukazujących polskie strażnice KOP, oraz oddziały sowieckie wkraczające na ziemie polskie. Jednocześnie ważnym aspektem byłaby próba pokazania tzw. bram powitalnych, które szykowali na powitanie Armii Czerwonej komuniści, przedstawiciele mniejszości narodowych oraz osoby nie zdezorientowane co do realnych celów działań sowieckich. Ważnym wątkiem scenograficznym byłoby również ukazanie scenografii nawiązującej do wspólnych inicjatyw niemiecko-sowieckich.

2.Multimedia/dźwięki:

- odgłosy wybuchów, nalotów, dźwięki pojazdów, głosy żołnierzy
- nagrania odgłosów defilady oraz rozmów w j. rosyjskim i niemieckim
- ekrany prezentujące urywki kronik filmowych/ filmów fabularnych dotyczących tych wydarzeń.

- stanowiska multimedialne zawierające informacje o kierunkach działań, biogramach wybranych postaci oraz opisach jednostek wymienianych w narracji tej sekcji.

3. Ekspozyty:

- ekspozyty dotyczące polskich dyplomatów, przykłady sowieckiej prasy, wyposażenie sowieckich oddziałów przygotowujących się do mobilizacji i działań dywersyjnych
- broń, uzbrojenie, wyposażenie, umundurowanie oddziałów polskich i sowieckich
- ekspozyty związane z mieszkańcami Grodna i Wilna
- ekspozyty związane z defiladami oraz współpracą niemiecko-sowiecką
- pamiątki osobiste żołnierzy uczestniczących w opisywanych w tej sekcji wydarzeniach
- ekspozyty związane z ewakuacją, wystąpieniami ludności oraz bandami i grupami dywersyjnymi

Sekcja 5. Poddać się czy walczyć do końca?

Ta część wystawy poświęcona będzie działaniom zbrojnym, mającym miejsce w drugiej połowie września oraz na początku października 1939 r. Galeria przybliżyć ma także sytuację na Wybrzeżu w drugiej połowie września, ze szczególnym uwzględnieniem walk o Kępę Oksywską oraz obronę i październikową kapitulację Helu. Istotne jest wskazanie tych oddziałów które mimo tragicznej sytuacji nie złożyły broni i walczyły. Wśród tematów tej sekcji pojawi się również zagadnienie związane z losem polskich żołnierzy po zakończeniu walk.

A) Narracja sekcji i podział treści

W skład sekcji wchodzić będą następujące galerie:

5.1 Wojna trwa. Galeria przybliżyć ma walki prowadzone w drugiej połowie września 1939 r. ze szczególnym uwzględnieniem końcowego okresu bitwy nad Bzurą, walk na Wybrzeżu oraz dwóch bitwach pod Tomaszowem Lubelskim

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Ostatnie walki nad Bzurą
- B) Obrona Kępy Oksywskiej
- C) Dwie bitwy pod Tomaszowem Lubelskim
- D) Obrona Lwowa i koniec „Przedmościa Rumuńskiego”

5.2 Trudne decyzje. Galeria ta dotyczyć ma ostatnich walk prowadzonych w Polsce, ze szczególnym wskazaniem roli militarnej i symbolicznej Warszawy, sytuacji panującej w mieście oraz kwestii związanych z kapitulacją miasta i pobliskiej twierdzy Modlin. Ta część wystawy obejmować będzie również inne zagadnienia związane z walką ostatnich zwartych oddziałów WP na przełomie września i października oraz ich zakończeniem.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

- A) Ostatnie dni obrony Warszawy i Modlina

B) Kapitulacja Helu

C) Ostatni. SGO „Polesie”

Wrzesień 1939 r. się nie zakończył

Galeria ta dotyczyć będzie działań prowadzonych przez niewielkie liczebnie oddziały WP, które jesienią 1939 r. tworzyły struktury tzw. partyzantki powrześniowej. W tej części wystawy zawarte zostaną także informacje na temat dalszych losów oficerów i żołnierzy WP. Wielu z nich trafiło do niewoli lub zostało internowanych. Część dotarła do Francji i brała udział w formowaniu oddziałów polskich. Inni, którzy pozostali w okupowanym kraju, ukrywali się lub włączali do aktywności tworzących się wówczas struktur wojskowej konspiracji.

W ramach galerii podjęte zostaną następujące zagadnienia:

A) Niewola lub internowanie

B) Broni nie złożę... Partyzantka powrześniowa

C) Odtwarzanie WP we Francji

D) Początki konspiracji

B) Środki przekazu

1. Scenografia:

- oparta scenograficznej próbie ukazania wnętrza baraków jenieckich oraz obozów wojskowych we Francji. Dodatkowo ważnym aspektem byłoby pokazanie obozowiska oddziału partyzanckiego.

2. Multimedia/dźwięki:

- odgłosy rozmów żołnierzy, oparte na wspomnieniach zawierające dylematy, rozważania, tłumaczące podejmowane decyzje.

- ekrany prezentujące urywki kronik filmowych/ filmów fabularnych dotyczących tych wydarzeń.

- stanowiska multimedialne rozwijające zagadnienia podejmowane w tej galerii.

3. Ekspozyty:

- elementy uzbrojenia i wyposażenia związane z walkami prowadzonymi w miejscach omawianych w tej sekcji

- ekspozyty związane z pobytem w niewoli, internowaniu.

- ekspozyty związane z początkiem konspiracji, partyzantką powrześniową oraz organizacją oddziałów polskich we Francji.

- ekspozyty związane z polskimi żołnierzami w niewoli sowieckiej i zbrodnią katyńską

6.7. Wojna 39” oraz galeria przedstawiająca losy westerplaczków

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 roku

Założenia dla rozwiązań ekspozycji dotyczących losów westerplaczków

Autorzy: Wojciech Samól, Dmitriy Panto,

Pawilon – losy westerplatczyków

Zarys scenariusza wystawy dla części ukazującej przedwojenne, wojenne i powojenne losy westerplatczyków – przewidzianej do prezentacji w wydzielonej części sali ekspozycyjnej w pawilonie na Westerplatte

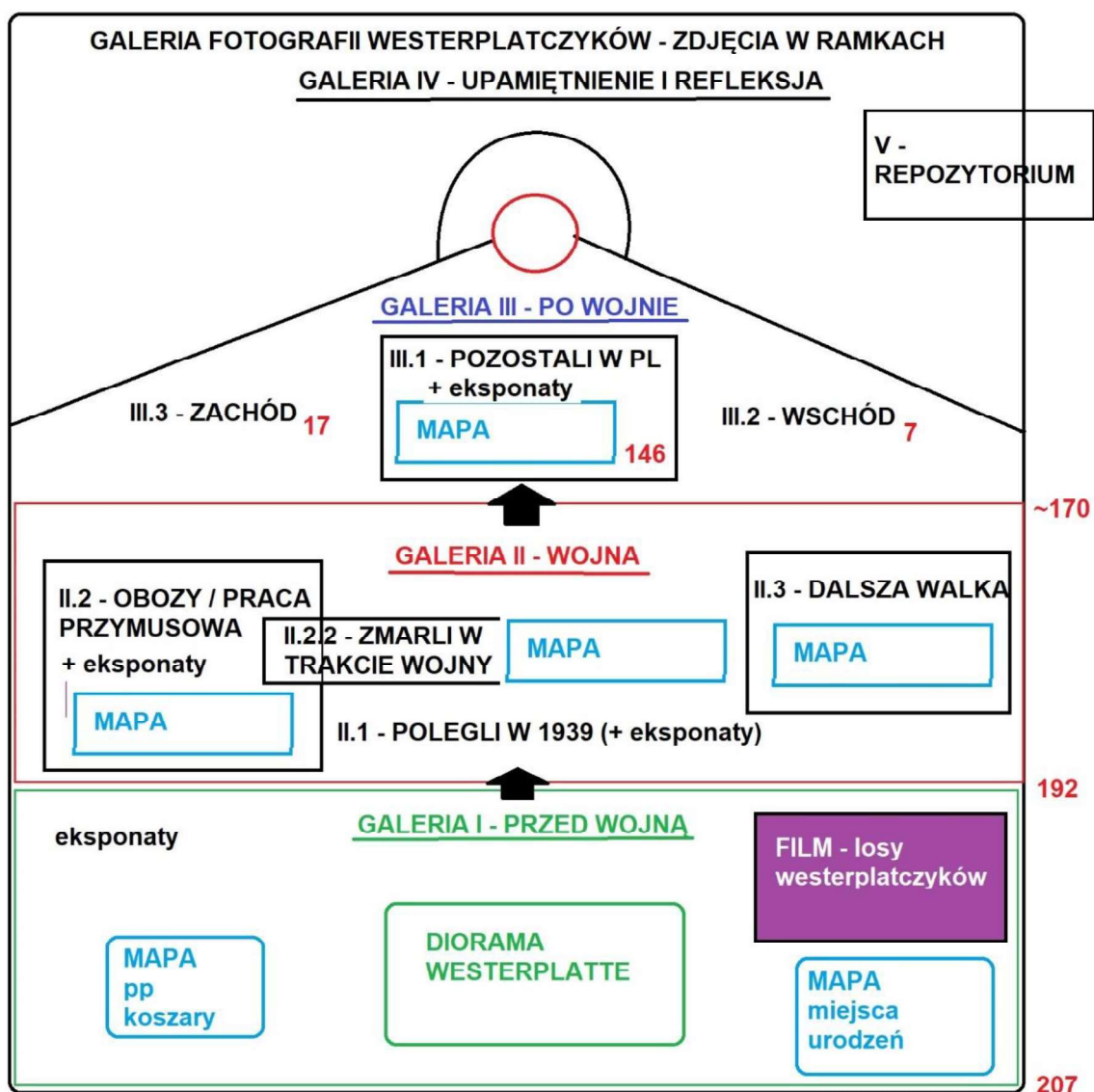
Cel: celem przygotowanego fragmentu wystawy będzie ukazanie w logiczny i przejrzysty sposób przedwojennych, wojennych i powojennych losów westerplatczyków, których w toku dotychczasowych badań ustaliliśmy w liczbie: **207. Narracja wystawy nawiązywać będzie do malejącej z czasem ilości obrońców, a skupiać się będzie na historiach poszczególnych z wybranych Westerplatczyków.** Punktem wyjścia dla całościowej ilości ukazanych tu postaci pozostaje jednak niezmienna a galeria kończąca tą część wystawy wraz ze strefą komemoratywną ma wzmacniać przekaz Muzeum.

Odczucie widzów: Widzowie wychodząc z tej przestrzeni mają uzyskać wiedzę i zrozumieć co spowodowało obrońców na Westerplatte, jak potoczyły się ich losy w czasie wojny oraz po drugiej wojnie światowej – przybliżenie sylwetek. Zwiedzający dowiedzą się, że nadal żyją ich rodziny, że przechowywana jest pamięć o nich zarówno w instytucjach państwowych jak i w archiwach rodzinnych. Należy zastosować odpowiednie środki wyrazu i zaaranżować przestrzeń wystawienniczą, ażeby stworzona przez autorów wystawy atmosfera była jak najbardziej rodzinna, sentymalna. Zabieg ten ma na celu ukazanie, że po wojnie westerplatczycy jednak najczęściej niewyróżnianymi zwykłymi obywatelami, którzy nie obnosili się, ale też nie byli do końca traktowani jak bohaterowie, o których o których w sposób bezosobowy mówiono. Wielu z nich, żyjących poza granicami kraju, nawet do końca życia nie zdawało sobie sprawy, że środowisko bohaterskich obrońców skupionych wokół badaczy jest zainteresowane podtrzymywaniem kontaktu a po 1989 r. żołnierze ci byli traktowani w sposób szczególny.

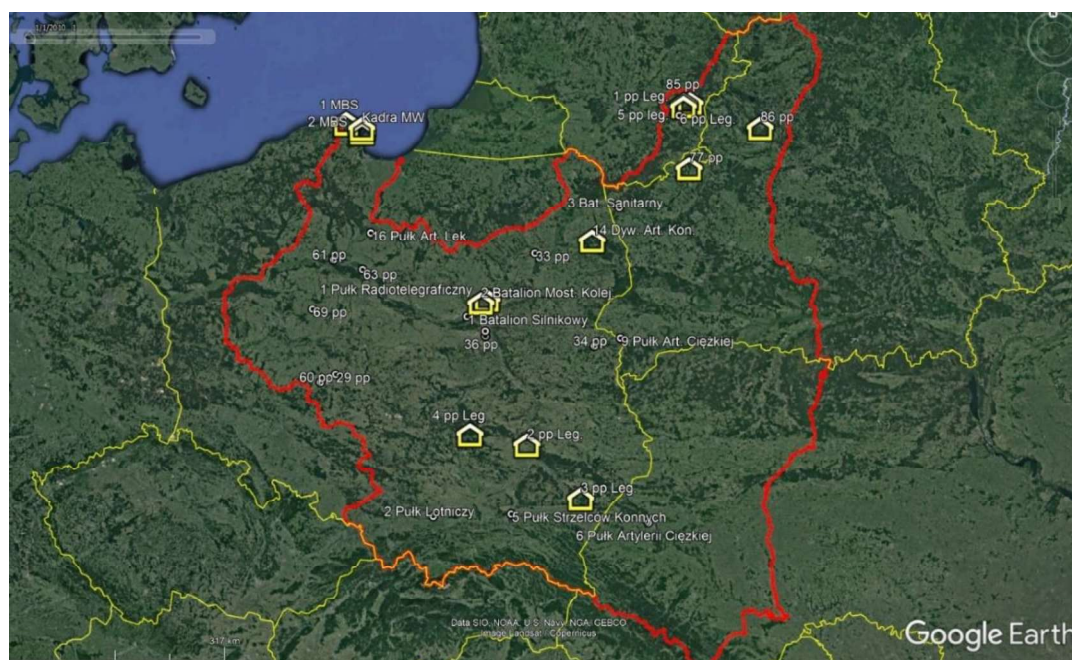
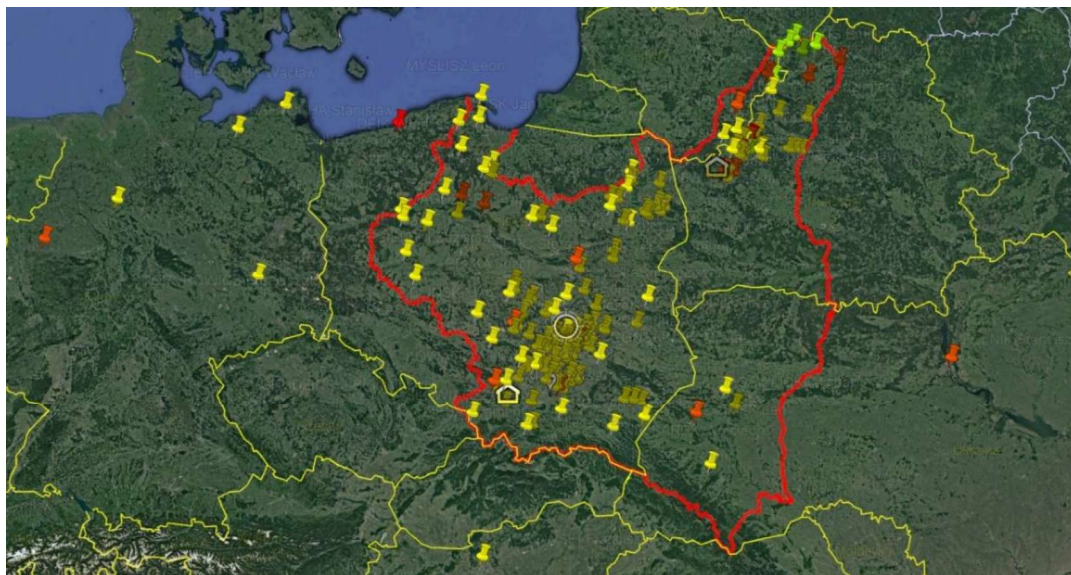
Środki wyrazu: ta część wystawy ma być kompatybilna, co do środków wyrazu i wykorzystywanych technik muzealnych z całością środków zaprezentowanych obiektach, jak i w pozostałych przygotowywanych przestrzeniach ekspozycyjnych dla muzeum plenerowego Pola Bitwy na Westerplatte. W celu jak najbardziej korzystnego ukazania tej części wystawy proponujemy wykorzystywać oryginalne artefakty, scenografię, multimedia wraz z elementem partycypacji dla zwiedzających wystawę (w tym m.in. stanowiska z dostępnymi, wybranymi pełnymi biogramami westerplatczyków).

Układ przestrzeni wystawienniczej: Przygotowywana przestrzeń muzealna powinna zostać rozłożona na kilka galerii: przedwojenne losy (będące wprowadzeniem), wojenne losy obrońców Westerplatte, powojenne losy westerplatczyków oraz część upamiętnienia i refleksji na końcu przestrzeni wystawienniczej wraz z oddzielnym

repozytorium, która to część powinna być doświetlona i ogólnodostępna z holu głównego przyszłego pawilonu – powinien być wyraźny kontrast pomiędzy ciemną wystawą a jasną/doświetloną przestrzenią komemoratywną.

Ukazanie głównych kierunków z jakich trafili na Westerplatte Polscy żołnierze broniący składnicy w 1939 r. Proponowany jeden lub dwa warianty.

[MAPA 1B: Miejsca skoszarowania – jednostki macierzyste] – do przerysowania przez projektanta

Ukazanie i zestawienie obu tych map zobrazuje podstawowe kierunki destynacji tj. skoszarowanie wszystkich jednostek wojskowych wystawiających swoich żołnierzy wraz z ostatnią zmianą, tj. 2 Dywizja Piechoty Legionów (łącznie 80 żołnierzy), 19 Dywizja Piechoty (łącznie 52 żołnierzy w ramach letniego wzmocnienia), 1 Dywizja Piechoty Legionów (10 żołnierzy) itd.

W tej części wystawy zostaną zaprezentowani także wybrani obrońcy w formie postaci ikonicznych – jest to próba prezentacji obrońców, którzy odegrali w historii Westerplatte jak i Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte szczególną rolę. Przez pryzmat tych postaci chcemy przybliżyć zwiedzającym dzieje składnicy oraz podkreślić dramaturgię wydarzeń jakie rozegrały się w czasie siedmiu dni obrony we wrześniu 1939 r. Postaciami, które chcemy zaprezentować są:

Lp.	Imię i nazwisko	Forma prezentacji do zaproponowania przez projektanta wystawy z form tj. płaskorzeźba / popiersie / rzeźba / zdjęcie	
1	Mieczysław Jałowiecki		
2	St. sierż. Wojciech Najsarek		
3	Kpr. Edmund Szamlewski		
4	Mat Bernard Rygielski		
5	Mjr Stefan Fabiszewski		
6	ppłk. Józef Siłakowski		
7	Kpt. Franciszek Dąbrowski		
8	Mjr Henryk Sucharski		
9	Kpt. Mieczysław Słaby		
10	Strzelec Konstanty Jezierski		
11	Por. rez. Stefan Grodecki		

Nota biograficzna

Mieczysław Jałowiecki (1876-1962) – arystokrata i dyplomata. W latach 1919-1920 generalny delegat Ministerstwa Aprowizacji i najwyższy przedstawiciel rządu polskiego w Gdańsku. Oficjalnie jego działalność polegała na przyjmowaniu w porcie gdańskim transportów z żywnością, zaś nieoficjalnie przysyłał meldunki do Warszawy o bieżącej sytuacji polityczno-gospodarczej Gdańska. Równocześnie, na zlecenie rządu, ale jako osoba fizyczna, wykupywał z prywatnych rąk niemieckich działki i budynki. To on nabył prawo do dzierżawy nieruchomości m.in. na Westerplatte. Po powstaniu WMG zorganizował biuro paszportowe wydające wizy do Polski, a po utworzeniu Komisarjatu Generalnego Rzeczypospolitej w 1920 r., został zastępcą komisarza generalnego.

St. sierż. rez. Wojciech Najsarek (1900-1939) – w 1918 r. wstąpił do 3. baonu strzelców sanockich w Sanoku. Walczył w wojnie polsko-bolszewickiej. W 1923 r., po ukończeniu uzupełniającej nauki w gimnazjum w Brześciu nad Bugiem, został skierowany na roczny kurs adiunktów kolejowych do Poznania. W następnych latach kontynuował służbę wojskową. 19 kwietnia 1937 r. objął stanowisko zawiadowcy stacji kolejowej Gdańsk-Westerplatte. Wybuch wojny zastał go w budynku stacyjnym, w którym miał zaimprovizowany pokój. Prawdopodobnie był pierwszym polskim obrońcą postrzelonym przez atakujących teren składnicy Niemców. W 1945 r. został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy.

Kpr. Edmund Szamlewski (1917-1982) – w l. 1931-1934 uczył się w Szkole Podoficerskiej Piechoty dla Małoletnich nr 2 w Śremie. Następnie skierowany do służby zawodowej w 5. Pułku Piechoty Legionów w Wilnie. Służbę na Westerplatte pełnił od 20 września 1938 r. w stopniu kaprała

zawodowego. W czasie obrony był dowódcą placówki "Wał", następnie walczył w placówce „Fort”. Podczas niemieckiego nalotu 2 września znajdował się w wartowni nr 5, gdzie został ciężko ranny. Po kapitulacji wywieziony do obozu jenieckiego w Dulken w Nadrenii. 15 września 1944 r. wcielony do armii niemieckiej i skierowany na front wschodni, a 7 maja 1945 r. trafił do niewoli sowieckiej, z której został zwolniony 22 czerwca 1945 r.

Mat Bernard Rygielski (1910-1984) – w 1931 r. został wcielony do Marynarki Wojennej w Świeciu nad Wisłą. W lutym 1932 r. przeniesiony do Floty na kurs specjalistyczny na ORP "Bałtyk". W 1933 r. w Dywizjonie Okrętów Podwodnych awansował do stopnia marynarza nadterminowego, a w 1937 r. matra. Na Westerplatte służył od 6 lutego 1939 r. Podczas obrony był dowódcą placówki "Fort". W trakcie bombardowania 2 września został ranny. Po kapitulacji przebywał w niewoli niemieckiej. Na początku 1945 r. przedostał się na Zachód i został wcielony do Polskiej Marynarki Wojennej w Wielkiej Brytanii. Do Polski wrócił w 1947 r. na ORP "Błyskawica". Od 1947 do 1949 r. służył w Marynarce Wojennej.

Mjr Stefan Fabiszewski (1896-1974) – do wybuchu I wojny światowej był członkiem Związku Strzeleckiego, a od 1914 r. żołnierzem Pierwszej Kompanii Kadrowej. W sierpniu 1919 r. wziął udział w I powstaniu śląskim. W latach 20 i 30-tych kontynuuje karierę w wojsku. W lipcu 1934 r. został powołany na Komendanta Wojskowej Składowicy Tranzytowej na Westerplatte i pozostał na tym stanowisku do grudnia 1938 r. Jako Komendant Składowicy nadzorował budowę okrężnego systemu obronnego na terenie placówki. Do wybuchu wojny służył w Oddziale Zamkowym Prezydenta RP, z którym we wrześniu 1939 r. przedostał się do Rumunii. Stamtąd ewakuował się do Francji, a po jej kapitulacji przedostał się do Wielkiej Brytanii, gdzie ze względu na zły stan zdrowia wielokrotnie przebywał w szpitalu. Po wojnie pozostał w Wielkiej Brytanii.

ppłk. Józef Siłakowski (1889 – po 1958) w latach 30-tych Szef Wydziału Fortyfikacji przy Departamencie Budownictwa Ministerstwa Spraw Wojskowych (wcześniej szef Studiów w Kierownictwie Fortyfikacji Sztabu Głównego). Główny pomysłodawca i projektant planu obrony Westerplatte. Saper, autor licznych publikacji w międzywojennej prasie wojskowej związanych z obroną przeciwlotniczą i gazową oraz fortyfikacjami. Po przekroczeniu granicy z Rumunią we wrześniu 1939 r. przedostał się do Francji, stamtąd do Wielkiej Brytanii. Po wojnie zamieszkał w Argentynie, gdzie zmarł.

Kpt. Franciszek Dąbrowski (1904-1962) – w 1918 ukończył Szkołę Podchorążych w Krakowie i przez całe dwudziestolecie międzywojenne kontynuuje służbę wojskową. W grudniu 1937 r. został przydzielony jako kapitan do Wojskowej Składowicy Tranzytowej na Westerplatte. Zajmował się szkoleniem żołnierzy i przygotowywaniem do obrony. W trakcie walk sprzeciwiał się kapitulacji Składowicy i był zwolennikiem kontynuowania obrony. Po kapitulacji przebywał w niewoli niemieckiej, a po wyzwoleniu znalazł się w Krakowie. W lipcu 1945 r. został awansowany do stopnia komandora porucznika i został szefem sztabu Szkolnego Pułku Marynarki Wojennej, stacjonującego w Nowym Porcie, gdzie zamieszkał. Pracę w wojsku kontynuuje do 1950 r., kiedy został uznany za niezdolnego do służby. Po długiej rehabilitacji ostatecznie zamieszkał w Krakowie, gdzie zmarł.

Mjr Henryk Sucharski (1898-1946) – czasie I wojny światowej, od 13 II 1917 do 1918, służył w armii austro-węgierskiej. Od 7 II 1919 w WP na froncie czeskim, a w 1920 brał udział w walkach z bolszewikami. W 1922 r. został oficerem zawodowym Wojska Polskiego i przez całe dwudziestolecie międzywojenne kontynuuje karierę w wojsku. W listopadzie 1938 r. został mianowany komendantem Wojskowej Składowicy Tranzytowej na Westerplatte. Podczas walk, w dniach 1-7.09.1939 dowodził obroną Składowicy i to on 7 września podjął decyzję o kapitulacji.

Do końca wojny przebywał w niewoli niemieckiej. Od stycznia 1946 r. pełnił służbę w II Korpusie Polskim we Włoszech, gdzie zmarł.

Kpt. Mieczysław Słaby (1905-1948) – lekarz. W 1925 r. ukończył gimnazjum w Przemyśle, a w październiku 1933 r. uzyskał stopień lekarza na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W 1933 r. został powołany do czynnej służby wojskowej. W Wojsku Polskim pełni rolę lekarza w różnych jednostkach. W sierpniu 1939 r. został oddelegowany do Wojskowej Składnicy Tranzytowej, gdzie przygotowywał izbę lekarską i służbę sanitarną. Podczas walk na Westerplatte operował m.in. ciężko rannego porucznika Leona Pająka. Od kapitulacji do końca wojny przebywał w niewoli niemieckiej. W maju 1945 r. powrócił do Przemyśla. Od 11.10.1945 służył w Ludowym Wojsku Polskim, gdzie pełnił rolę starszego lekarza i szefa służby zdrowia. Jesienią 1947 r. został aresztowany przez funkcjonariuszy Informacji Wojskowej i w skutek brutalnego przesłuchania zmarł.

Starszy strzelec Konstanty Jezierski (1914-1945) – został powołany do 2. Morskiego Batalionu Strzelców w Gdyni-Redłowie. W sierpniu 1938 r. zdobył tytuł dobrego strzelca. Wówczas został przypisany do 1. kompanii strzeleckiej 2. Morskiego Batalionu Strzelców. Na Westerplatte od 8 czerwca 1939 r. jako żołnierz o specjalności „strzelec”. Poniósł śmierć w wartowni nr 3 w godzinach rannych (ok. 9.00) pierwszego dnia walk. Został bezpośrednio trafiony w szyję i głowę, rykoszetem pocisku. Wieczorem tego samego dnia został tymczasowo pochowany przez kolegów w sąsiedztwie wartowni, a następnie przeniesiony i pochowany przy koszarach.

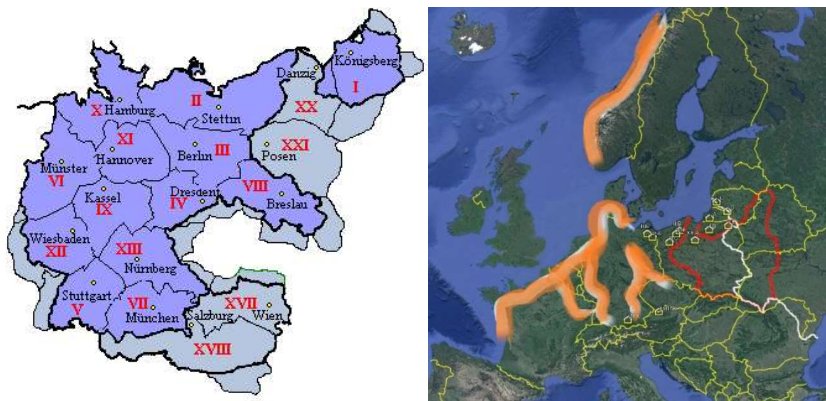
Por rez. Stefan Grodecki (1903-1968) – student Politechniki Gdańskiej, powołany do wojska w 1929 r. od 1930 pracuje w Dyrekcji Kolei Państwowych w Gdańsku a od 1934 r. pracownik techniczny WST. Nadzorował urządzenia, dźwigi oraz sieci wodociągowe i elektryczne na terenie składnicy. Na etacie urzędnika cywilnego w trakcie obrony adiutant komendanta składnicy. Od kapitulacji do końca wojny przebywał w niewoli niemieckiej. Po wojnie pracuje na wybrzeżu w Gdańsku, a następnie od połowy lat 50-tych przeniesiony zostaje do Warszawy. Tam umiera.

Galeria II - wojenne losy:

Chcielibyśmy pokazać, że wojenne losy westerplatczyków są w pewnym sensie odzwierciedleniem losów większości żołnierzy WP w czasie II wojny światowej. Ponad połowa szeregowych z Westerplatte została do 1941 r. zwolniona z obozów i wysłana na prace przymusowe, najczęściej w rejon Prus Wschodnich. Dodatkowo kilkunastu z westerplatczyków (zarówno szeregowych jak i podoficerów rezerwy) ze względów zdrowotnych zostało odesłanych do domów jeszcze w trakcie trwania wojny. Około 40 kolejnych więzionych westerplatczyków próbowało ucieczek w różnym okresie wojny (udało się to około połowie z nich). Przebywali łącznie w ponad czterdziestu różnych oflagach i stalagach, a także innych obozach czy filiach (w tym obozach koncentracyjnych). Służyli w Polskich Siłach Zbrojnych na zachodzie, w Wojsku Polskim utworzonym w Związku Sowieckim, w Armii Czerwonej, w Wehrmachcie, w partyzantce AK na terenie ziem II RP (w tym m.in. na Wileńszczyźnie i w kieleckim), szli do Polski od wschodu i zachodu, przez Lenino, Wał Pomorski, zdobywali Berlin, ale też płynęli od zachodu (służba w Marynarce Wojennej), jeden z westerplatczyków kończył nawet dwie wojny, pierwszą z Niemcami a następnie z Japonią służąc w dalekiej Mandżurii (przykład Zenona Tracewskiego ma być szerzej ukazany na wystawie w galerii III).

Główne wątki narracji, które zostaną w tej części przedstawione:

- wyszczególnienie **15 poległych** w trakcie walk od 1 do 7 września 1939 r.;
- rozdzielenie westerplaczków na kombatantów i niekombatantów w ramach obozów jenieckich (ci drudzy trafiają do obozu Stutthof). Próby ucieczek z obozów, topografia oraz przenoszenie w ramach podobozów itd.;
- duża część szeregowych została odesłana do domu na przełomie 1940/1941 r. – większość, która podpisała na to zgodę, wysłano na prace przymusowe w obrębie III Rzeszy;
- łącznie **21/22 westerplaczków** to liczba zaginionych/zabitych/zmarłych w czasie II wojny – o nich opowie galeria II – cz. 2.2;
- wojenna tułaczka: PSZ, LWP oraz Armia Czerwona, Wehrmacht, Partyzanci (w tym AK) dopełnia losy wojenne obrońców;

[MAPA 2: Miejsca pracy przymusowej – obozy/filie itp. – do uzupełnienia i opracowania przez projektanta wystawy – duży element scenograficzny]

Zwiedzający, po zapoznaniu się z tą częścią wystawy ma wyjść z wiedzą do jakich najważniejszych obozów internowano westerplaczków, gdzie przebywali najczęściej w ramach dyslokacji i prac przymusowych, oraz jakie były ich inne losy wojennej tułaczki.

Na zakończenie tej części ukazane będzie w wyraźny sposób, że **II wojnę światową przeżyło pomiędzy 173 a 170 westerplaczków.**

Galeria III - powojenne losy:

Podział na trzy główne grupy: (żyjący w Polsce po 1945 r. [146 westerplaczków], pozostający na zachodzie [17/18 westerplaczków], udający się za wschodnią granicę Polski, wracających do swoich rodzin lub w rodzinne strony [7-9 westerplaczków]).

Zwiedzający Muzeum dowidzą się w tym miejscu o historii Polski poprzez pryzmat wybranych powojennych losów westerplaczków. Na podstawie przygotowanych biogramów można by ukazać także kto pozostał na zachodzie, kto z obrońców wrócił za wschodnią granicę Polski. Wreszcie kto i gdzie znalazł swoje miejsce do życia po wojnie w kraju oraz kiedy zmarł. Istotnym aspektem jest podkreślenie, że najczęściej, wraz ze stratą westerplaczką, poprzez żyjących potomków bądź jemu bliskich, pamięć o danej osobie nadal jest żywo kultywowana. Najczęściej nadal żyją ich potomkowie, dzięki

rodzinom przechowywana jest pamięć zarówno przez jemu najbliższych. Jako lider oraz inwestor na Westerplatte, w ramach budowy Muzeum, zbierane są kontakty i w cyklicznych uroczystościach umożliwia się spotkania rodzin westerplaczków. Pamiętajmy, że po wojnie obrońcy Westerplatte powrócili do swoich zwykłych zajęć, które najczęściej wykonywali przed rozpoczęciem się II wojny światowej, a często pamięć o ich heroicznych czynach została z biegiem lat zatarta.

[**MAPA** – do wykonania – miejsca zamieszkania westerplaczków po wojnie – do wykonania przez projektanta wystawy – duży element scenograficzny]] – rozsiani po całym niemal świecie, ukaże miejsca, gdzie znaleźli swoje miejsca do życia.

Zwiedzający, po zapoznaniu się z tą częścią wystawy wyjdą z wiedzą, że ostatni żyjący westerplacz, Ignacy Skowron zmarł w wieku 97 lat – 5 sierpnia 2012 r. To nie zakończyło procesu pamięci – Muzeum wraz z innymi instytucjami zrealizowało pogrzeb zidentyfikowanych westerplaczków, który odbył się w listopadzie 2022 r.

Dodatkowe tematy, które zostaną zaakcentowane w tej części wystawy:

- praca w drobnym przemyśle lub na roli (w tym własne gospodarstwa) = ok. **81 obrońców**;
- praca w nowych strukturach organizacyjnych i porządkowych państwa, poszukiwanie możliwości utrzymania rodzin, nowe możliwości rozwoju, nowe życie = ok. **41 obrońców**;
- praca w innych miejscach, życie z zasiłku bądź renty lub brak szczegółowych danych (w tym życie na granicy ubóstwa) = ok. **24 obrońców**;
- pamięć o Westerplatte i westerplaczkach będzie realizowana poprzez wykorzystanie interaktywnych i multimedialnych stanowisk, w których zwiedzający będą mogli dowiedzieć się o wybranych przez siebie zagadnieniach

Elementy oczekiwane w ramach projektowanej scenografii i strefy komemoratywnej, kończącej wystawę o losach westerplaczków:

- Ściana z wrytymi w kamieniu nazwiskami wszystkich westerplaczków i/lub galeria podpisanych zdjęć w formie wielkoformatowych wydruków fotografii legitymacyjnych. Westerplaczkowie ukazani zostaliby na zdjęciach w różnym wieku, a fotografie umieszczone będą w indywidualnych ramkach. Ten sposób upamiętnienia wszystkich z westerplaczków w łatwy sposób daje możliwość uzupełniania i poprawiania znajdujących się tam treści, w związku z toczącymi się ciągle badaniami;

[posiadamy ok 175 zdjęć – brakuje ok 30 – część z nich pozostanie jako ‘bez fotografii’]

- Ukazanie losów westerplatczyków na mapach w sposób graficzny (wielkoformatowy), ustawione przed wejściem do poszczególnych galerii lub części których dotyczą zamieszczone tam treści, pozwoli zrozumieć kontekst (patrz schemat);
- Przestrzeń (sekcje) z eksponatami i przykładowymi sylwetkami na wzór ikon-symboli, westerplatczyków, którzy reprezentować będą szersze grupy społeczne Polaków;
- Kioski multimedialne z biogramami oraz możliwość wyświetlenia na ścianie wybranego biogramu konkretnego (jednego z 207) westerplatczyków – możliwość zdalnego ‘losowego’ generowania biogramu wyświetlanego na ścianie w formie „wygaszacza”?. Potrzebne jest stworzenie indywidualnych profili dla wszystkich westerplatczyków co umożliwi zwiedzającemu prześledzenie i ukazanie wirtualnej drogi (w tym miejsc) w których dana osoba mieszkała/służyła/żyła od urodzenia aż po śmierć – **osobny projekt badawczy realizowany równolegle z pracami może umożliwić łatwiejsze dodanie bądź zmianę wstępnie ustalonych artefaktów i przedmiotów dla tej części wystawy;**
- Miejsce pamięci o Westerplatte: w postaci (oficjalnych przekazów) oraz prywatnych rodzinnych pamiątek (np. ukazanie filmów z oficjalnych uroczystości, oraz nagrania potomków Westerplatczyków o tym jak oni zapamiętali swoich krewnych);
- W tej przestrzeni również warto przygotować stanowisko/stanowiska pracy z dokumentami (repozytorium) umożliwiające dostęp do zebranych i wybranych do udostępnienia materiałów w wersjach cyfrowych dla tworzonego Centrum Informacji o Westerplatte;
- Projektant wystawy powinien miejsce zadumy i refleksji, w której zwiedzający mógłby podsumować wszystko to co zobaczył na wystawach;

Proponowany schemat budowy narracji wewnątrz poszczególnych części ekspozycji:

I. Film – przedwojenne losy westerplatczyków (wprowadzenie – tekst A) + mapa

Westerplatczycy przybyli do września 1939 na teren składnicy (tekst – B)

Ikona (wybrani z pracowników cywilnych: **Piotrowski, Januszewski, Zdunkiewicz**)

Eksponaty – rzeczy osobiste ewentualnie kontekstowe źródła w formie cyfrowej.

Multimedia - (minimum jedno zdjęcie portretowe (osobiste), zdjęcia kontekstowe (trzy), mapa)

II. Sekcja - wojenne losy westerplaczków (Tekst wprowadzający - A) + mapa

Pod sekcja: - Westerplaczkowcy polegli w okresie 1-7 września 1939 (tekst - B)

Ikona (plut. Adolf Petzelt - zidentyfikowany, zachowana dokumentacja ze szkoły oficerskiej - wersja cyfrowa);

Ekspozaty - rzeczy osobiste ewentualnie kontekstowe (zabytki archeologiczne)

Multimedia - (minimum jedno zdjęcie portretowe (osobiste), zdjęcia kontekstowe (trzy), mapa)

Pod sekcja: - Westerplaczkowcy w obozach jenieckich (tekst - B) + mapa

Ikona (plut. Władysław Baran - rodzina żyjąca i zachowana dokumentacja)

Ekspozaty - rzeczy osobiste ewentualnie kontekstowe

Multimedia - (minimum jedno zdjęcie portretowe (osobiste), zdjęcia kontekstowe (trzy), mapa)

Pod sekcja: - Westerplaczkowcy którzy zginęli w trakcie wojny (po 7 września 1939) (tekst - B)

Ikona (plut rez. Jan Jazy - związek z wybrzeżem)

Ekspozaty - rzeczy osobiste ewentualnie kontekstowe

Multimedia - (minimum jedno zdjęcie portretowe (osobiste), zdjęcia kontekstowe (trzy), mapa)

III. Sekcja: - Powojenne losy westerplaczków (tekst - A) + mapy

Pod sekcja: - Westerplaczkowcy, którzy powrócili do Polski (tekst - B)

Ikona (por. Leon Pająk - zachowana dokumentacja)

Ekspozaty - rzeczy osobiste ewentualnie kontekstowe

Multimedia - (minimum jedno zdjęcie portretowe (osobiste), zdjęcia kontekstowe (trzy), mapa)

Pod sekcja: - Westerplaczkowcy, którzy powrócili na tereny Związku Sowieckiego (tekst - B)

Ikona (strz. Zenon Tracewski)

Ekspozaty - rzeczy osobiste ewentualnie kontekstowe

Multimedia - (minimum jedno zdjęcie portretowe (osobiste), zdjęcia kontekstowe (trzy), mapa)

Pod sekcja: - Westerplaczkowcy, którzy pozostali na zachodzie (tekst - B)

Ikona (st. leg. Franciszek Zameryka – wybór spośród żyjących na zachodzie)

Ekspozyty – rzeczy osobiste ewentualnie kontekstowe

Multimedia – (minimum jedno zdjęcie portretowe (osobiste), zdjęcia kontekstowe (trzy), mapa)

IV – część upamiętnienia i refleksji (ściana z portretami i nazwiskami)

Skomponowanie układu scenograficznego oraz odpowiednio dobranej delikatnej muzyki pozwalającej na chwilę refleksji.

V – repozytorium z miejscami do pracy naukowej (wg wcześniejszego opisu i uwag)

Streszczenie ekspozycji o losach westerplatczyków:

W otwartej i ogólnodostępnej części ekspozycyjnej, w pawilonie wystawienniczym, mają zostać ukazane szczegółowe sylwetki wybranych westerplatczyków, charakterystyczne dla przedwojennych, wojennych i powojennych losów obrońców Westerplatte z 1939 r. Dzięki takiemu zabiegowi możliwe stanie się scharakteryzowanie losów większej części załogi, które bardzo często powielają te same schematy dla szerokiej rzeszy Polaków, którym wojna całkowicie odmieniła życie. Miejsce to stanie się także przestrzenią w której zwiedzający będą mogli zapoznać się z biogramami wszystkich obrońców oraz ich losami. Zwiedzający odnajdą tu szereg pomocy, które pozwolą śledzić i badać interesujące ich postacie oraz epizody związane z Westerplatte.

Podzielenie losów załogi na trzy następujące po sobie części (okres przed walkami – wojnę oraz okres powojenny) pozwoli na całościowe przedstawienie podjętego zagadnienia. W pierwszej części zwiedzający poznają proces formowania się ostatniej załogi, zobaczą skąd pochodzili bohaterscy obrońcy w liczbie 207. Następnie przechodząc przez drugą strefę – traktującą o wojennych losach żołnierzy, ujrzą: najpierw dramatyzm wojny – poległych w trakcie 7 dniowej obrony. Następnie zapoznają się z życiem obozowym (zarówno żołnierzy jak i tych nie uznanych za kombatantów) obrońców WST. Ujrzą różne aspekty niewoli od oflagów przez prace przymusowe kończąc na więźniach obozów koncentracyjnych. Wyraźnie zaznaczone zostanie podejmowanie dalszej walki na różnych etapach 6-cio letniej wojennej tułaczki do roku 1945. Wreszcie powojenne losy obrońców ponownie ukażą złożoność problemów dotyczących nie tylko westerplatczyków, lecz szerzej milionów naszych rodaków. Decyzje o pozostaniu na „zachodzie”, powrót do kraju czy wreszcie udanie się w rodzinne strony, poza wschodnimi granicami ugrunтовanymi w 1945 r., dopełni tą część wystawy. Różne formy życia, w tym także „szara” codzienność oraz zapominanie o wielu z bohaterów poszerzy dramatyzm przekazu. Z drugiej strony poszukiwanie nowego miejsca do życia, nowych perspektywy, wraz z rodzącym się nowym życiem i ich rodzinami wniesie powiew nadziei. Jednak to właśnie ta część ekspozycji, wraz z „gasnącym życiem” kolejnych odchodzących

westerplaczyków doprowadzi do wydawałoby się końca tej opowieści. Dotrzemy do punktu „0”, w którym wśród nas nie ma już żadnego z obrońców Westerplatte. W tym miejscu okaże się jednak, że pamięć o bohaterach pozostanie wieczna, a ogrom materiału, który udało się do tej pory zebrać i ten, który cały czas przyrasta, dzięki pracom całego zespołu ludzi a wcześniej dziesiątkom innych badaczy, pomaga unieść ciężar odpowiedzialności za to święte miejsce pamięci. Wreszcie proces ten pozwoli przekazywać dalej tę uniwersalną opowieść przyszłym pokoleniom.

Na zakończenie przewidziano aby zwiedzający wyszli na monumentalną galerię fotografii wraz z nazwiskami wszystkich obrońców składnicy. Podróż po tej części wystawy zatoczy zatem koło, gdyż pozwoli zwiedzającemu ponownie dostrzec pojedynczych bohaterów tej opowieści (w całościowej grupie 207 oblicz).

Goście Muzeum wyjdą w przekonaniu, że troska o pamięć po bohaterach tamtych wrześnieowych wydarzeń jest przez naszą instytucję należycie realizowana, a Muzeum jest najlepszym miejscem dla bezcennych pamiątek po ludziach tamtych wydarzeń, które chcemy kultywować. Bohaterowie tamtych wrześnieowych dni z całą pewnością na to zasługują. Całość przekazu uzupełni dodatkowo (będąca trochę z boku) strefa piąta nazwana roboczo: repozytorium, gdzie w otwartym dostępie znajdą się wszelkie zebrane źródła, pozwalające badać już samemu losy wybranych przez siebie westerplaczyków oraz historii związanych z Wojskową Składnicą Tranzytową na Westerplatte zarówno w 1939 r. jak i innych latach.

7. Elektrownia - scenariusz wystawy realizowany w oddzielnym zadaniu

Założenia wystawiennicze

Celem wystawy archeologicznej umiejscowionej w modernizowanym budynku dawnej elektrowni będzie przekrojowe ukazanie historii Westerplatte od XVII w. aż do początku lat czterdziestych ubiegłego stulecia. Celem autorów jest nie tylko kompleksowa opowieść, ale też ujęcie jej z różnych perspektyw, włączając w to dzieje półwyspu jako kurortu czy tworzenia Wojskowej Składnicy Tranzytowej w niesprzyjających warunkach społeczno-politycznych. Jednym z ważniejszych tematów wystawy będzie życie codzienne żołnierzy składnicy, które zostanie przedstawione w możliwie szczegółowy sposób. Kluczowym elementem charakterystyki westerplatczyków będzie podkreślenie ich niezłomności i determinacji, dzięki którym walczyli w osamotnieniu z przeważającymi siłami wroga aż siedem dni. Twórcy pragną uwypuklić postawy, które stały się symbolem bohaterstwa polskich obrońców.

Zwiedzający poznają historię miejsca, w którym rozpoczął jeden z najtragiczniejszych konfliktów XX w., poprzez kontakt z autentycznymi zabytkami. Dzięki staraniom Działu Archeologicznego Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku ta opowieść, w sposób symboliczny zapisana dotąd w ziemi półwyspu, ma szansę wyjść na światło dzienne. Spośród ponad 50 tys. artefaktów pozyskanych w czasie 9 etapów badań archeologicznych na ekspozycji znajdzie się około 200 obiektów.

Realizacja

9 stycznia 2023 r. MIIWŚ podpisało umowę na wykonanie projektu aranżującego przestrzeń wystawienniczą na Westerplatte z firmą projektową Koza Nostra Studio sp. z o.o. W ramach inwestycji budowy Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 – Oddziału MIIWŚ zostanie opracowany kompletny projekt wykonawczy wystawy archeologicznej w modernizowanym w tym celu budynku byłej elektrowni.

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 roku

Elektrownia

Scenariusz wystawy

Tytuł roboczy: Westerplatte. Pamięć w ziemi zapisana.

Temat: Historia Westerplatte w odkryciach archeologicznych.

Autorzy: Filip Kuczma, Adam Dziewanowski, Piotr Kalka, Wojciech Samól, Przemysław Garlicki,
konsultacje: Marek Zambrzycki

Wstęp

Badania archeologiczne na Westerplatte prowadzone przez Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku to pierwsze kompleksowe prace wykopaliskowe w historii półwyspu. Do 2021 roku Muzeum szczegółowo przebadło obszar o powierzchni niemalże 5 tys. m². W trakcie prac odkryto i udokumentowano między innymi relikty wartowni nr 5, willi oficerskiej, starych koszar, budynku administracyjnego, kasyna podoficerskiego, a także budynku gospodarstwa rolnego „Mikołajewo”.

Dzięki zlokalizowaniu i przebadaniu wielu lei po bombach lotniczych i pociskach artyleryjskich, znacząco poszerzono wiedzę o przebiegu walk i rozmiarach zniszczeń budynków i infrastruktury Składnicy. Ponadto odkryto kilka – nie ujętych w relacjach i dokumentach – miejsc, z których obrońcy Westerplatte ostrzeliwali atakujących Niemców.

Szczególną rangę zyskało odkrycie w 2019 roku szczątków dziewięciu polskich żołnierzy. Bohaterscy obrońcy Westerplatte spoczywali w pięciu nieoznakowanych, zapomnianych od 80 lat mogiłach.

Podczas badań pozyskano ponad 50 000 artefaktów datowanych od połowy XVII do połowy XX wieku. Obrazują one burzliwą historię półwyspu i stanowią doskonałą ilustrację misji polskich żołnierzy na Westerplatte. Dzięki wydobyтым zabytkom kolejne pokolenia Polaków otrzymały w depozyt przedmioty, które są unikatowymi pamiątkami po westerplątczykach, autentycznymi świadkami ich walki, ważnym składnikiem polskiego dziedzictwa narodowego.

Najcenniejsze spośród wydobytych obiektów zaprezentujemy na wystawie *Westerplatte – pamięć w ziemi zapisana*. Ekspozycja – dzięki autentyzmowi prezentowanych muzealiów – pozwoli zwiedzającym na doświadczenie bliskiej obecności Westerplątczyków, żołnierzy tak ważnych dla panteonu polskich bohaterów XX wieku. Nasi goście uzyskają ponadto wyjątkową okazję poznania historii miejsca, w którym rozpoczął się jeden z najbardziej katastrofalnych okresów w historii świata – II wojna światowa. W obecnych czasach, zwłaszcza w takim miejscu jak Westerplatte, należy sygnalizować potrzebę kształtowania miłości do ojczyzny, która powinna stanowić jedną z podstawowych wartości u współcześnie żyjących, zwłaszcza młodych Polaków.

Cele wystawy

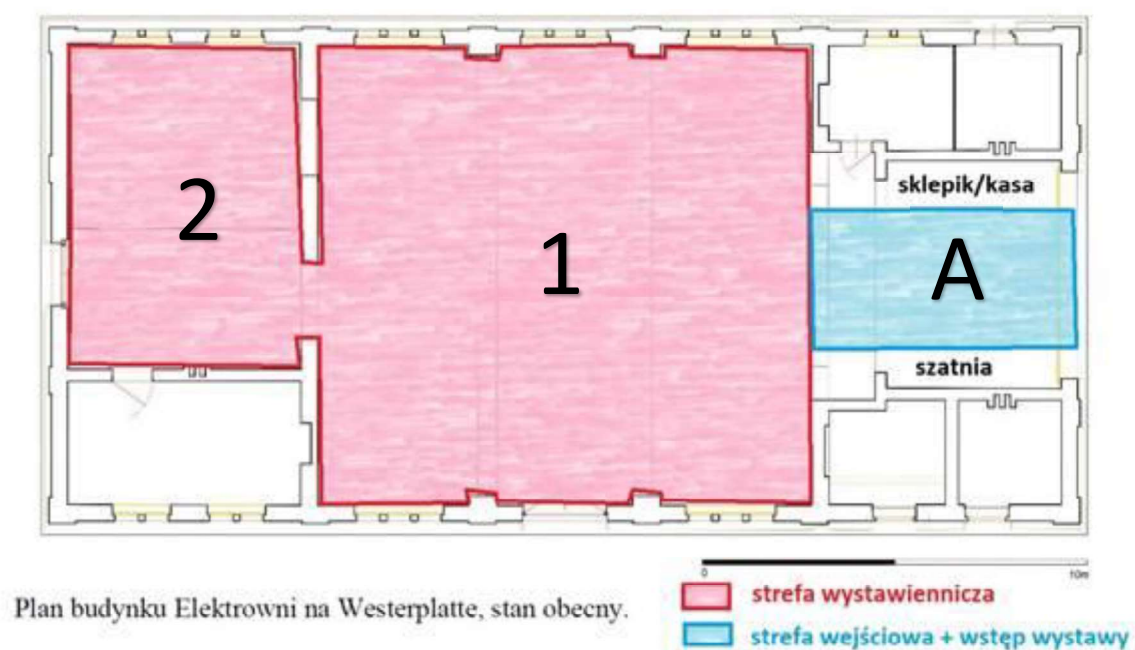
Cele główne

1. ukazanie historii Westerplatte ze szczególnym uwzględnieniem misji Wojskowej Składnicy Tranzytowej, która przebiegała w bardzo trudnych warunkach społeczno-politycznych;
2. podkreślenie symbolicznego znaczenia Westerplatte jako miejsca, gdzie rozpoczęła się II wojna światowa – jeden z najtragiczniejszych okresów w historii ludzkości.

Cele szczegółowe

1. zaprezentowanie życia codziennego polskich żołnierzy, którzy pełnili swoją służbę w otoczeniu wrogim wobec jakichkolwiek przejawów polskości;
2. podkreślenie niezłomności i determinacji załogi Westerplatte walczącej w osamotnieniu przez siedem dni z przeważającymi siłami wroga, postawy, która stała się symbolem bohaterstwa polskich żołnierzy broniących Ojczyzny;
3. przybliżenie historii Westerplatte od XVII w. do początku lat 40. XX w., w tym uwypuklenie mniej oczywistych faktów, takich jak funkcjonowanie niemieckiego obozu przeznaczonego dla polskich więźniów cywilnych;
4. przystosowanie przestrzeni ekspozycyjnej do potrzeb osób z dysfunkcjami (przede wszystkim ruchu, wzroku i słuchu) poprzez stworzenie odpowiedniej infrastruktury oraz oferty wystawienniczej;
5. przedstawienie historii oraz funkcji budynku elektrowni Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte.

Miejsce prezentacji wystawy

Ryc. 2. Plan budynku elektrowni na Westerplatte, stan: marzec 2022.

Wystawa zlokalizowana będzie w budynku dawnej elektrowni WST na Westerplatte. Część przeznaczona na wystawę to – odrestaurowane i zaaranżowane dla celów ekspozycyjnych – hala główna elektrowni oraz pomieszczenie stacji pomp.

Hol wejściowy – na powyższym planie oznaczony jako przestrzeń A

powierzchnia: około 27 m²;

wysokość użytkowa: ok. 3 m (maksymalna 3,5 m – wg projektu).

Główna sala ekspozycyjna (pomieszczenie 1)

powierzchnia: około 163 m²;

wysokość użytkowa: do ok. 4,5 m (maksymalna 7,5 m – wg projektu).

Pomieszczenie stacji pomp (pomieszczenie 2)

powierzchnia: około 52 m²;

wysokość użytkowa: ok. 3 m (maksymalna 3,7 m – wg projektu)

System ekspozycyjny

Główne założenia oraz wytyczne wystawiennicze

Głównym środkiem wyrazu są eksponaty archeologiczne. Naszym celem jest stworzenie aranżacji, która uwypukli ich rangę jako autentycznych obiektów, „historycznych świadków epoki”. Temu zadaniu powinny być podporządkowane wszelkie zabiegi związane z reżyserią światłem (*lighting design*) oraz budowaniem przestrzeni. Należy nadmienić, że pozostałe środki wyrazu, takie jak teksty, grafiki, reliefy, modele, dźwięki czy materiały filmowe, mają jedynie charakter dopełniający. Ich rolą jest nadanie eksponatom właściwego kontekstu. Dlatego należy unikać sytuacji, kiedy to zabytki zostaną zdegradowane lub zagłuszone przez inne elementy, co odbierze wystawie aurę. Zakładamy, że wybrana grupa fragmentarycznie zachowanych zabytków archeologicznych z sekcji 2, 3 i 4, będących pierwotnie częścią większej całości, eksponowana będzie w ramach schematycznie odtworzonych oryginalnych form (np. emblematy noszone na patkach kołnierзовych kurtek mundurowych będą prezentowane na ekspozerach oddających kształt patki). Elementy odtworzone mają wyraźnie odznaczać się wizualnie od fragmentów oryginalnych, na przykład przez zastosowanie materiałów bezbarwnych lub kolorystycznie neutralnych.

Na ekspozycji zaprezentujemy około 300 eksponatów archeologicznych, będących ilustracją historii Westerplatte od XVII do połowy XX wieku.

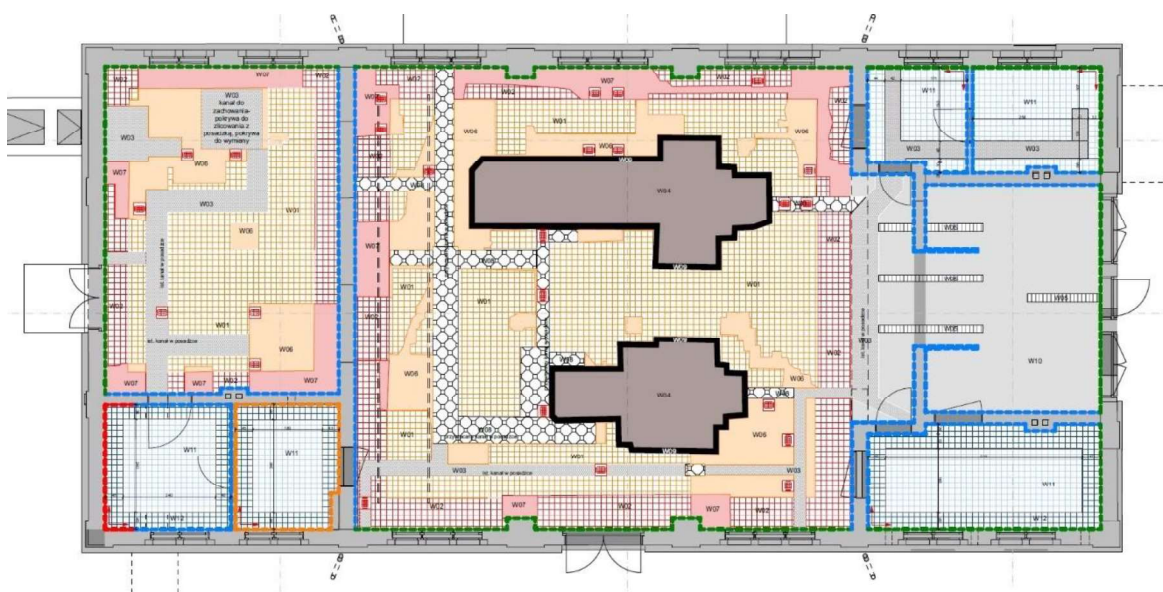
Wybrane zabytki będą skontekstualizowane rysunkami lub historycznymi fotografiami. Dotyczy to m.in. obiektów zachowanych fragmentarycznie (odłamki pocisków artyleryjskich/bomb lotniczych), lub takich, których miejsce wydobywania posiada szczególną doniosłość.

Przewiduje się zaprezentowanie ośmiu wielkoformatowych wydruków archiwalnych fotografii (w rozmiarze pozwalającym ukazać naturalną wielkość przedmiotów). Na ich tle (lub w ich pobliżu) ukazane zostaną zabytki odkryte w trakcie prac wykopaliskowych, widoczne także na archiwalnych fotografiach, dzięki czemu zbudujemy szczególną relację pomiędzy autentycznym obiektem a jego historycznym obrazem.

Istotnym elementem ekspozycji będzie rekonstrukcja fragmentu wnętrza górnej kondygnacji wartowni nr 5 (pomiędzy tematem 4.4: drugi dzień obrony a tematem 4.5: nalot). W rekonstruowanej przestrzeni wartowni pojawią się kopie przedmiotów będących na wyposażeniu budynku oraz uzbrojenia i wyposażenia załogi. Planowana jest możliwość dotykania rekonstruowanych elementów przez zwiedzających, w szczególności dotyczy to osób z dysfunkcją wzroku. Rekonstruowany fragment wartowni będzie zatem posiadać także funkcję stanowiska sensorycznego.

W sekcji nr 4 dopuszcza się zbudowanie krajobrazu dźwiękowego w oparciu o odgłosy bitwy (ostrzał okrętu „Schleswig-Holstein”, samoloty bombardujące) oraz komunikat Polskiego Radia „Westerplatte broni się nadal”.

W procesie projektowania aranżacji należy zaznaczyć/wykorzystać kształt, jaki wyznaczyły nieistniejące już zdemontowane dieslowskie generatory prądotwórcze (obecnie są to dwa pola zaznaczone posadzką betonową – patrz rycina nr 3).

Ryc. 3. Projekt wykończenia posadzek i ścian budynku elektrowni na Westerplatte.

Ważnym elementem jest projekt napisów z tytułami sekcji. Napisy usprawniają poruszanie się po wystawie oraz ułatwiają wypracowanie jej syntetycznego obrazu. Powinny być bardzo łatwo zauważalne, łatwo zapamiętywalne, czytelne oraz mieć ujednolicone znaki bazowe takie, jak rozmiar i krój pisma. Najważniejszym napisem jest tytuł sekcji nr 4: „Westerplatte: pierwsza bitwa II wojny światowej”, uwypuklający Westerplatte i tworzący jednoznaczną konotację pomiędzy rozpoczęciem światowego konfliktu, a miejscem, w którym on się rozpoczął. Wspomniany napis powinien się znajdować w widocznym miejscu.

Sugeruje się kolorystyczne zróżnicowanie sekcji tematycznych. Zastosowanie tego zabiegu umożliwi zwiedzającym na intuicyjne oddzielenie poszczególnych sekcji wystawy.

Przewiduje się przystosowanie przestrzeni ekspozycyjnej do potrzeb osób z dysfunkcjami (przede wszystkim ruchu, wzroku i słuchu). Dla osób z dysfunkcjami wzroku przewidywane są relify wybranych zabytków prezentowanych na wystawie (po jednym reliefie na sekcję). Będą one odwzorowywać zaprezentowane eksponaty w skali 1:1. Stanowiska będą przeznaczone dla osób z dysfunkcją wzroku, dlatego zależy nam na zachowaniu wielkości i kształtów, jakie mają

eksponaty. Wszystkie reliefy powinny mieć ujednolicony kolor, aby uniknąć wrażenia kopiowania lub dublowania eksponatów. Ponadto, w przestrzeni prezentującej rekonstrukcję fragmentu wnętrza wartowni nr 5 znajdują się rekonstrukcje przedmiotów, które będzie można dotknąć (stanowisko sensoryczne).

Struktura wystawy

Sekcja A:

Historia elektrowni;

Sekcja nr 1:

Westerplatte. Perspektywa archeologiczna (wprowadzenie do wystawy);

Sekcja nr 2:

Bastion i kurort (historia Westerplatte przed powstaniem polskiej Składnicy);

Sekcja nr 3:

Wojskowa Składnica Tranzytowa;

Sekcja nr 4:

Westerplatte: pierwsza bitwa II Wojny Światowej;

Sekcja nr 5:

Piętno obozu;

Mini-mediateka:

2-4 stanowiska do wygodnego przeglądania treści multimedialnych (praca w pozycji siedzącej);

Multimedialna mapa:

Multimedialna mapa obrazująca zmiany przestrzenne półwyspu Westerplatte. Całość powinna być wyświetlana na plastycznie wykonanym podkładzie rzeźby terenu Westerplatte na dzień 31.08.1939 r. Poprzez zastosowane rozwiązanie widzimy przemiany przestrzenne jakim podlegał półwysep (od połowy XVII w. i formowania wysp Ost i West Platte po dzień dzisiejszy), oraz najważniejsze wydarzenia z historii Westerplatte, ze szczególnym uwzględnieniem przebiegu walk o Wojskową Składnicę Tranzytową w 1939 r.

Hierarchia tekstów

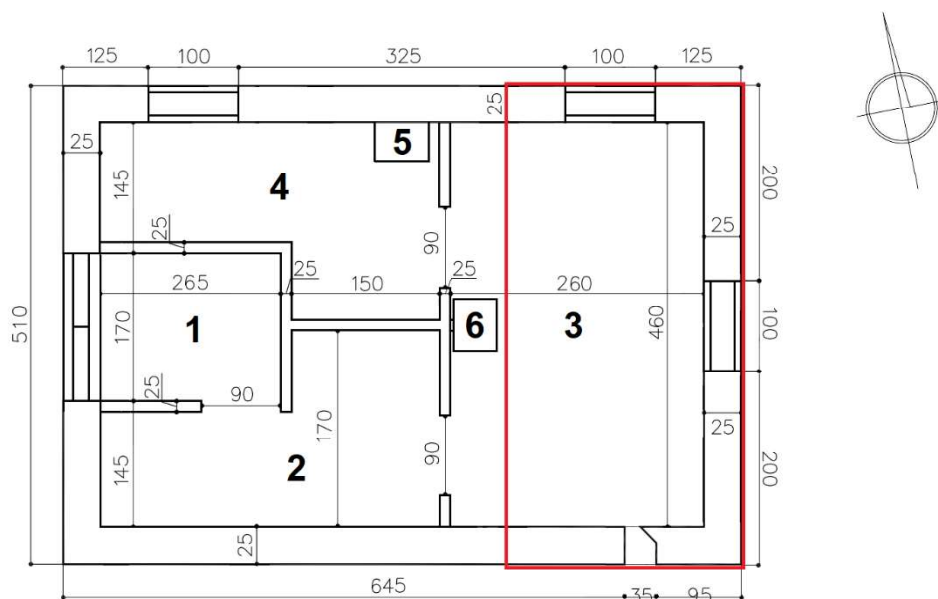
Teksty A – tytuły poszczególnych sekcji wystawy. Ilość znaków ze spacjami: do 59;

Teksty B – główne teksty prezentujące poszczególne tematy. Ilość znaków ze spacjami: od 634 do 1846 (większość około 800);

Teksty C – podpisy zabytku bądź grup zabytków. Ilość znaków ze spacjami: około 100;
Teksty D – opisy eksponatów, grafik, fotografii. Ilość znaków ze spacjami: od 23 do 527 (większość do 300);
Teksty WF – opis grafik wielkoformatowych. Ilość znaków ze spacjami: od 66 do 662 (większość do 300). Możliwość prezentacji tekstu w oddaleniu od grafiki.

Rekonstrukcja fragmentu wnętrza wartowni nr 5:

Rekonstrukcja prezentować będzie fragment izby żołnierskiej, zlokalizowanej we wschodniej części wartowni nr 5. Zaprezentowany zostanie prawdopodobny wygląd pomieszczenia w dniu 2 września 1939 r. przed nalotem Luftwaffe. Rekonstrukcja obejmie ścianę wschodnią wraz z otworem okiennym, fragment ściany północnej wraz z otworem okiennym oraz fragment ściany południowej ze stanowiskiem strzeleckim.

Rzut górnej kondygnacji wartowni nr 5 z przypuszczalnym rozkładem pomieszczeń. Kolorem czerwonym oznaczono fragment wartowni planowany do zrekonstruowania.

We wnętrzu wartowni nr 5 znajdzie się zrekonstruowane wyposażenie. Przedmioty, które znajdą się w przestrzeni zrekonstruowanej będą miały swoje odpowiedniki w postaci zabytków odnalezionych w trakcie badań archeologicznych na Westerplatte. Zabytki archeologiczne będą umieszczone w gablotach znajdujących się naprzeciw rekonstrukcji wartowni. Repliki przedmiotów wykonane zostaną w sposób na tyle trwały, by umożliwić ich dotykanie przez zwiedzających, w szczególności przez osoby z dysfunkcją wzroku. Rekonstrukcja wartowni będzie więc posiadać cechy stanowiska sensorycznego.

Wśród replik przedmiotów prezentowanych we fragmencie wnętrza wartowni nr 5 powinny się znaleźć:

Wytyczne konserwatorskie

Ze względu na rodzaj prezentowanych na wystawie zabytków, z których część wykonana jest z materiałów organicznych, konieczne jest ich eksponowanie bez dostępu światła dziennego, przy ograniczonym oświetleniu sztucznym, wilgotności pomiędzy 40 a 60% oraz temperaturze 21°C.

Projekt wystawy powinien zakładać oświetlenie niezależne w gablotach i punktowe wybranych elementów ekspozycji, elementów architektonicznych i wyposażenia budynku podkreślających jego pierwotne przeznaczenie (np. suwnica).

Należy także podkreślić, iż budynek dawnej elektrowni jest wpisany do rejestru zabytków a przez to chroniony zapisami ustawy o ochronie zabytków. Obszar dawnego pola bitwy, a tym samym oryginalny obiekt i jego otoczenie stanowią część Pomnika Historii. Jest to jedno z najwyższych wyróżnień znacząco podnoszące rangę zabytku w Polsce. Podkreśla się tym samym wartości historyczne, naukowe jak i artystyczne, których utrwalanie w powszechnej świadomości ma bardzo duże znaczenie dla dziedzictwa kulturalnego Polski.

Poniżej zamieszczamy ogólne wytyczne konserwatorskie dla budynku elektrowni (ze szczególnym uwzględnieniem zapisów odnoszących się do wnętrza obiektu) z dnia 6 października 2020 r.³. (wraz z aneksem z dnia 26 listopada 2020 dotyczącym zastosowania klimatyzacji w obiekcie), które to dokumenty stanowić będą podstawę dla przyszłych projektantów wystawy we wnętrzu obiektu, a całość treści wytycznych stanowić będzie załącznik do umowy na realizację przedsięwzięcia:

(...) Zasadniczym, minimalnym wymogiem konserwatorskim jest utrzymanie w niepogorszonym stanie oryginalnej substancji zabytkowej dawnej „elektrowni” oraz wykorzystanie prac adaptacyjnych do przywrócenia w jak największym możliwym stopniu pierwotnych form, detalu i wyposażenia tego budynku. Należy brać pod uwagę fakt, że jest to jedyny zachowany praktycznie bez widocznych zmian budynek wzniesiony dla dawnej WST (jako, że obie zachowane wartości uległy znaczniejszym przekształceniom) i jako taki powinien pozostać świadectwem swej epoki w niezmienionym kształcie, skoro w praktyce niemożliwym jest przywrócenie pierwotnych kształtów (zarówno form architektonicznych jak i ich najbliższego otoczenia) innym obiektom. Wymóg szczególnej troski o ochronę oryginalności dotyczy także wnętrza i zakłada, że jego techniczny charakter powinien być utrzymany, ponieważ dla zrozumienia sposobu funkcjonowania instalacji wojskowych w czasach współczesnych WST niezbędne jest także poznanie złożoności ich niezbędnego zaplecza technicznego jak np. ujęcia wody, magazyny paliwa, generatory prądotwórcze, warsztaty naprawcze itd. (...)

5. Szczegółowe wytyczne konserwatorskie: Wnętrza

³ Zmieniające wcześniejsze wytyczne Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 28 września 2019 r.

5.1 Dyspozycja wnętr: Należy utrzymać podział wnętrz ścianami konstrukcyjnymi zgodny z oryginalnym projektem budynku, wraz z utrzymaniem/przywróceniem pierwotnych otworów drzwiowych. Unikać dzielenia ściankami działowymi na mniejsze pomieszczenia. (...)

5.2 Posadzki: Należy dokonać konserwacji istniejących posadzek, dążąc do przywrócenia im pierwotnych nawierzchni i form tam, gdzie zostały zniszczone lub zmienione w toku powojennego użytkowania, tj. do przywrócenia nawierzchni ceramicznych (płytki kamionkowe) lub betonowych oraz stalowych pokryć kanałów instalacyjnych. **Należy wziąć pod uwagę 2 warianty wykonania docelowych posadzek/podłóg w pomieszczeniach Elektrowni:**

Wariant A) Optymalne byłoby użytkowanie oryginalnych posadzek po ich konserwacji i przystosowaniu do potrzeb muzealnych, włączając w to wykorzystanie kanałów instalacyjnych do dystrybucji przewodów elektrycznych i informatycznych, instalacji grzewczych i ewentualnie wentylacyjnych (nawiew dolny). Takie podejście zapewniłoby wysoki stopień oryginalności wnętrza, pomimo braku pierwotnego wyposażenia w silniki dieslowskie i poruszane przez nie generatory prądotwórcze oraz towarzyszące im urządzenia elektrotechniczne.

Wariant B) Możliwe byłoby przykrycie części posadzki w pomieszczeniach ekspozycyjnych podłogą techniczną, wyniesioną ponad posadzkę oryginalną na wysokość max. 16 cm i opartą na ruszcie i stojakach o regulowanej wysokości. Podłoga taka musiałaby jednak łączyć się z posadzką oryginalną, szczególnie przy wejściach do budynku i w przejściach do pomieszczeń o posadzce oryginalnej, nie poprzez stopień, lecz łagodne rampy (co zabierałoby sporą część powierzchni ekspozycyjnej i powierzchni komunikacji). Zarazem w pomieszczeniu generatorów należałoby odsłonić część posadzki pierwotnej, włącznie z cokołami generatorów i częścią stalowych klap kanałów technicznych niezbędnych do wyjaśnienia sposobu funkcjonowania wyposażenia tego budynku. Oznaczać to może, że podniesienie podłogi (technicznej) byłoby możliwe jedynie w formie swoistej rampy obiegającej wokół halę generatorów i stanowiącej wyznaczoną trasę ruchu zwiedzających, podczas gdy posadzki wzdłuż ścian zewnętrznych oraz w części centralnej pozostałyby nieprzykryte.

Właściwe byłoby pokazanie co najmniej jednego z 2 generatorów w formie, jeśli nie zrekonstruowanej to graficznej, w oryginalnych rozmiarach.

5.3 Konstrukcja dachu/sufitów: Konstrukcja dachu powinna pozostać odsłonięta, w takiej formie jak przed rokiem 1939. Izolacje termiczne o minimalnej grubości należy

projektować nad warstwą deskowania. Kolorystyka do ustalenia po badaniach architektonicznych. **Nie dopuszcza się sufitów podwieszanych.**

5.4 Ściany i szprosów drewnianych, (...).

5.5 Instalacje techniczne. Po wskazaniu, w wyniku waloryzacji (do akceptacji przez WUOZ), elementów godnych zachowania ze względów naukowych, historycznych lub estetycznych, wykonać konserwację. Szczególnie zachować konstrukcję i mechanizmy suwnicy, nawet jeśli jest powojenna, gdyż oprócz swej własnej wartości zabytku techniki przypomina o pierwotnych instalacjach tego typu obecnych w budynku do 1945 roku, gdy podobnie jak generatory, zapewne padły łupem Armii Czerwonej. Instalacje wentylacji należy oprzeć na oryginalnym schemacie przewodów (...)

5.6 . Oświetlenie. Zewnętrzne i wewnętrzne.

Oświetlenie zewnętrzne ma zasadniczo spełniać następujące funkcje:

- 1) Zapewnienia minimalnego komfortu komunikacji pieszej (zwiedzających i pracowników)
- 2) Bezpieczeństwa
- 3) Iluminacji obiektu

Należy pamiętać, że Westerplatte nie jest standardową przestrzenią publiczną, lecz jednym z najważniejszych w Polsce zabytków i miejsc pamięci, toteż czynniki konserwatorskie muszą przeważać nad normami branżowymi opracowanymi dla sytuacji standardowych. Zabytkiem jest cały teren Pola Bitewnego Westerplatte a nie tylko poszczególne budynki, toteż takie parametry techniczne jak np. natężenie światła muszą być dobierane z punktu widzenia optyki konserwatorskiej i w razie konfliktu z normami branżowymi Inwestor musi wystąpić do właściwego organu o odstępstwa.

(...)

Oświetlenie wewnętrzne powinno być zaprojektowane wg historycznych wzorów lamp przemysłowych. Gabloty oraz inne elementy wystroju wnętrza/aranżacji ekspozycji mogą posiadać własne systemy oświetlenia.

Wszystkie modele opraw i ich zamocowań, kamery, systemy monitoringu i multimediiów itd. Muszą zostać zaakceptowane przez WUOZ.

CZĘŚĆ TRZECIA I Materiały dodatkowe oraz załączniki

8. Przykładowe tabele eksponatowe

	LOKALIZACJA NA WYSTAWIE	RODZAJ EKSPONATU/ FORMA PREZENTACJI	NAZWA	WYMIARY	MATERIAŁ	WŁAŚCICIEL/ SYGNTURA/ FORMA POZYSKANIA	WYTYCZNE KONSERWATORSKIE
1.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	broń biała/ oryginał	Szabla wręczona marszałkowi Rydzowi- Śmigłemu przez przedstawicieli społeczeństwa	96 cm	metal	bd	do zawieszenia lub do umieszczenia na podstawce
2.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	publikacja/kopia	Publikacja propagandowa „Budujemy Polskę” z 1939 r.	28 x 23 cm	papier	Zbiory MIIWŚ	wydruk/do umieszczenia w ramie
3.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	publikacja/kopia	Mały Piłsudczyk, książka autorstwa Nittman Tadeusz Michał. Wydanie drugie poprawione i uzupełnione. Warszawa 1939.	25 x 20 cm	papier	MIIWS/RD/10721	do umieszczenia na podstawce
4.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	zabawka/oryginał	Cynowy model czołgu	6 cm	metal	MIIWS/M/589/62	do umieszczenia na podstawce
5.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	zabawka/oryginał	Cynowa figurka rowerzysty	6 cm	metal	MIIWS/M/589/63	do umieszczenia na podstawce
6.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	zabawka/oryginał	Cynowa figurka motocyklisty WH	6 cm	metal	MIIWS/M/589/64	do umieszczenia na podstawce
7.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	zabawka/oryginał	Cynowa figurka S.A.-mana ze sztandarem ze swastyką	6 cm	metal	MIIWS/M/589/33	do umieszczenia na podstawce
8.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	broń biała/oryginał	Bagnet czechosłowacki wzór 1924.	44 cm	metal, drewno	Zbiory MIIWS/M/187	do umieszczenia na podstawce

9.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	publikacja/kopia	Publikacja dotycząca śmierci Marszałka Piłsudskiego	25 x 20 cmcm	papier	Zbiory MIIWŚ	wydruk/do umieszczenia w ramie
10.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	publikacja/kopia	Książka manewrowa i sygnałowa część II" wydana przez Ministerstwo Spraw Wojskowych, Kierownictwo Marynarki Wojennej. Książka wyłącznie do użytku służbowego.	22 x 30 cm	papier	Zbiory MIIWŚ MIIWS/A/715	wydruk/do umieszczenia w ramie
11.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	plakat/kopia	Naklejka informacyjna Obrony Przeciwlotniczej: "Tu można subskrybować pożyczkę Obrony Przeciwlotniczej".	61 x 19 cm	papier	Zbiory MIIWŚ MIIWS/A/613	wydruk/do umieszczenia w ramie
12.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	publikacja/kopia	Publikacja „Mały Rocznik Statystyczny” z 1939 roku	20 x 14 cm	papier	Zbiory MIIWŚ MIIWS/RZ/4897	wydruk/do umieszczenia w ramie
13.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	plakat/kopia	Plakat z 31 sierpnia 1939 roku, w treści którego Prezydent Rzeczypospolitej ogłasza powszechną mobilizację	50 x 70 cm	papier	Zbiory MIIWŚ MIIWS/A/1122	wydruk/do umieszczenia w ramie
14.	Sekcja 1 - Przed 1 września 1939 r.	wycinanka/kopia	Kolorowa wycinanka dla dzieci z okresu II RP, nr 14. Wycinanka o tematyce militarnej, przedstawiająca ciężki sprzęt bojowy polskiej armii.	36 x 27 cm	papier	Zbiory MIIWS/A/1770	wydruk/do umieszczenia w ramie

Pełne pliki zostaną przekazane zwycięzcy konkursu do dalszych prac nad realizacją przedmiotu umowy.

9. Glosariusz używanych i zalecanych pojęć

Xxxx – uzupełnienia istotnych a brakujących form zapisu;

Yyyy – treści występujące w roboczych Założeniach Programowych;

Zzzz – wersje zapisu z *Materialnych pozostałości ...*;

Indeks rzeczowy – glosariusz pojęć

1. Warszawska Brygada Pancerna im. Bohaterów Westerplatte

2. Morski Pułk Strzelców

63. Toruński Pułk Piechoty

aleja Walki i Zwycięstwa

basen amunicyjny

Bateria Artylerii Stałej

bateria moła wschodniego

bateria moździerz

bateria plażowa

bateria plażowa nr II

bateria portowa

Biskupia Górka

Biuro Szyfrów Oddziału II Sztabu Generalnego (po 1928 r. przemianowany na Sztab Główny Wojska Polskiego)

brama kolejowa

budynek administracyjny

budynek Zarządu Kejów

budynek zawiadowcy stacji (NIE: stacja kolejowa)

cmentarz

cmentarz centralny Srebrzysko

cmentarz na Zaspie

cmentarz Oliwski

cmentarz wojskowy Żołnierzy Wojska Polskiego na Westerplatte, Założenia Programowe (NIE:

cmentarz Obrońców Westerplatte, wpisane w roboczych Założeniach Programowych)

czujka „Wał”

dowódca Marynarki Wojennej

II wojna światowa

elektrownia

falochron

fort Brzeźno

Gestapo

izba pamięci

kanał portowy

kaplica

kasyno podoficerskie (wcześniejsze niemieckie nazwy budynku: Salon, Kurhaus, Restauration, Gasthaus)

kąpielisko

kompania Landespolizei

kompania szturmowa

koszary (zob. nowy budynek koszar)

kościół św. Jadwigi Śląskiej

Kriegsmarine

krzyż Dąbrowskiego

Krzyż Virtuti Militari

Kurhaus

kurort na Westerplatte

latarnia morska w Nowym Porcie

lej po eksplozji bomby SC-250

Liga Narodów (League of Nations/Société des Nations)

[Luftwaffe](#)

[magazyn A](#)

magazyn amunicyjny

magazyn benzyny (Benzinmagazin)

magazyn nr 1

magazyny prochu

Marynarka Wojenna

międzynarodowe targi gdańskie (1920) – Danziger Frühjahrsmesse; lub Międzynarodowe Targi

Gdańskie (1924) – Danziger Internationale Messe

Mikołajewo

minister obrony narodowej

moгиła-pomnik poległych na Westerplatte

[moło wschodnie](#)

mur (czerwony mur, mur zewnętrzny)

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 – Oddział Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku

naczelný dowódca Wojska Polskiego

nowy budynek koszar (inaczej: nowe koszary)

Nowy Port (Neufahrwasser)

obóz Stutthof

Oddział II Sztabu Głównego

[Ostseebad Westerplatte](#)

parking plażowy

pawilon wystawienniczy (pawilon)

placówka „Elektrownia”

placówka „Fort”

placówka „Łazienki”

placówka „Prom”

placówka „Przystań”

placówka kaprała Szamlewskiego (inaczej placówka/czujka „Wał”)

placówka sierżanta Deika (inaczej placówka „Deik”)

Poczta Polska w Gdańsku

pokojuowy magazyn prochu

pole bitwy na Westerplatte⁴

polski cmentarz wojenny⁵ w Casamassima we Włoszech

pomnik

pomnik historii Pole Bitwy na Westerplatte

pomnik Obrońców Wybrzeża (NIE: pomnik Obrońców Westerplatte, pomnik 10-lecia Odzyskania Niepodległości, obelisk X-lat Polski Odrodzonej)

popielnik

popiersie marszałka Józefa Piłsudskiego

Prezydium Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

punkt kierowania ogniem

Schleswig-Holstein (zamiennie: okręt, okręt liniowy, okręt szkolny, pancernik, pancernik szkolny)

[schron amunicyjny](#)

siatka Ledóchowskiego

Składnica

SS-Heimwehr Danzig

stanowisko armaty 76,2 mm

stanowisko dowodzenia komendanta artylerii nadbrzeżnej

stare koszary

Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznej Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte

szalet

Szaniec Mewi

szaniec nr IV

Szpital Miejski

ścieżka zwiedzania

wartownia

wartownia nr 1

wartownia nr 2

wartownia nr 3

wartownia nr 4

wartownia nr 5

wartownia nr 6

[wartownia Schupo](#)

⁴ Ale: pomnik historii Pole Bitwy na Westerplatte.

⁵ Rzadziej: wojskowy.

Wehrmacht

westerplątczycy

Westerplatte

wiatą elektrogenatora (wiatą dreżyny)

wieża i schron BAS

willa oficerska

willa podoficerska

Wojsko Polskie

Wojskowa Składnica Tranzytowa

Wolne Miasto Gdańsk

Wydział II Sztabu Generalnego

Wydział Historyczny Marynarki Wojennej

Zakręt Pięciu Gwizdków

załoga Westerplatte

Zatoka Gdańska

Związek Obrońców Westerplatte

Nazwy państw do ujednolicenia lub stosowania zamiennie:

Królestwo Prus/Prusy Rzeczpospolita czy pełna nazwa Rzeczpospolita Obojga Narodów (1569)

I Wolne Miasto Gdańsk (okres napoleoński)

Prusy (1871–1918 Cesarstwo Niemieckie/Rzesza Niemiecka)

Rzesza, Rzesza Niemiecka (Deutsches Reich) czy tylko do 1943 r.? a potem Rzesza Wielkoniemiecka (Großdeutsches Reich); nieoficjalnie: III Rzesza (Drittes Reich)

Wolne Miasto Gdańsk/Gdańsk/Danizg (po 1920 r. w zasadzie II WMG, a najczęściej WMG)

Wykaz skrótów:

9. adm. – 9. drużyna administracyjna	n.f.k. – niższy funkcjonariusz kontraktowy
AIPN – Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej	n.f.p. – niższy funkcjonariusz państwowy
APG – Archiwum Państwowe w Gdańsku	N.N. – nieznany
b.d. – brak danych	NMM – Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku
BAMA – Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg	opl – obrona przeciwlotnicza
BAS – Bateria Artylerii Stałej	PKP – Polskie Koleje Państwowe
CAW – Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie	plut. – plutonowy
chor. – chorąży	plut. rez. – plutonowy rezerwy
ckm – ciężki karabin maszynowy (NIE: c.k.m.)	plut. zaw. – plutonowy zawodowy
kan. – kanonier	por. – porucznik
kbk wz. 29 – karabinek wzór 1929	por. rez. – porucznik rezerwy
KGRP – Komisariat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej	pp – pułk piechoty
km – karabin maszynowy	ppanc. – przeciwpancerny (NIE: p-panc)
kpr. – kapral	ppor. – podporucznik
kpr. nadt. – kapral nadterminowy	rkm – ręczny karabin maszynowy
kpr. rez. – kapral rezerwy	RPiDW – Rada Portu i Dróg Wodnych
kpr. zaw. – kapral zawodowy	sierż. – sierżant
kpt. – kapitan	sierż. rez. – sierżant rezerwy
kpt. lek. – kapitan lekarz	st. leg. – starszy legionista
leg. – legionista	st. mar. – starszy marynarz
lkm – lekki karabin maszynowy	st. sierż. rez. – starszy sierżant rezerwy
LN – Liga Narodów	st. sierż. zaw., st. ogniomistrz – starszy sierżant zawodowy, starszy ogniomistrz
lp. – liczba porządkowa	st. strz. – starszy strzelec
mat nadt. – mat nadterminowy	st. strz. [kpr. ?] rez. – starszy strzelec [bądź kapral?] rezerwy
mat zaw. – mat zawodowy	strz. – strzelec
MIIWŚ – Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku	strz. rez. – strzelec rezerwy
mjr – major	WMG – Wolne Miasto Gdańsk
MMW – Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni	WP – Wojsko Polskie
MSS – Muzeum Stutthof w Sztutowie	WST – Wojskowa Składnica Tranzytowa na Westerplatte
MWiW1939 – Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 – Oddział Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku	ZP – Założenia Programowe

10. Cmentarz Wojskowy Żołnierzy WP na Westerplatte

– opis projektu zrealizowanego i udostępnionego od 2022 r. nowego elementu komemoratywnego w obrębie plenerowego Muzeum na Westerplatte

Idea stworzenia cmentarza pojawiła się wraz z koncepcją nowego zagospodarowania półwyspu. Pilna potrzeba nowej nekropolii zaistniała wraz z odnalezieniem i zidentyfikowaniem poległych obrońców Wojskowej Składnicy Tranzytowej. Cmentarz Żołnierzy Wojska Polskiego na Westerplatte jest pierwszym ukończonym obiektem inwestycji budowy Muzeum Westerplatte i Wojny 1939. 4 listopada 2022 r. odbył się na nim uroczysty pochówek bohaterskich obrońców.

Historia cmentarza

Po kapitulacji Wojskowej Składnicy Tranzytowej na Westerplatte we wrześniu 1939 r. niemieccy żołnierze nakazali polskim jeńcom cywilnym uporządkować teren półwyspu. Oprócz zasypywania lejów po bombach, usunięcia niewypałów oraz podobnych prac więźniom zlecono odnalezienie ciał poległych polskich żołnierzy i transport zwłok do wyznaczonego miejsca. Polacy przenieśli szczątki obrońców w okolice zniszczonej podczas walk wartowni nr 5, gdzie wykopano kilka dołów. Ciała zakopano, a miejsce ich złożenia oznaczono trzema kopczykami, na których umieszczono polskie rogatywki oraz krzyże. W późniejszym czasie usunięto wszelkie oznaki pochówków, na długie lata uniemożliwiając dokładne zlokalizowanie mogił.

Prace nad upamiętnieniem poległych zainicjował dawny kapitan, oficer Kadry Marynarki Wojennej Franciszek Dąbrowski. Pierwsza symboliczna mogiła na Westerplatte powstała krótko po zakończeniu II wojny światowej. Wyznaczał ją drewniany krzyż, otoczony niewysokim parkanem. Następnie zastąpiono go betonowym krucyfiksem (określanym potocznie nazwiskiem głównego pomysłodawcy), wzniesiono pomnik w kształcie krzyża *Virtuti Militari* oraz tablicę z nazwiskami poległych obrońców. W kolejnych latach zarówno przestrzeń półwyspu, jak i forma symbolicznego cmentarza ulegały licznym przekształceniom. Udało się uporządkować jego otoczenie oraz wybudować kolejny pomnik. W wyniku zmian funeralna przestrzeń wraz z dojściem do monumentu znalazły się na terenie wartowni nr 5. W 1962 r. komunistyczne władze usunęły tzw. krzyż Dąbrowskiego oraz posadowiły na kopcu nad cmentarzem sowiecki czołg T-34. W 32. rocznicę wybuchu II wojny światowej na Westerplatte złożono szczątki mjr. Henryka Sucharskiego. Ponad niszą grobową dowódcy składnicy ustawiono urnę ze stylizowanym orłem. 10 lat później na teren cmentarza udało się przywrócić krzyż Dąbrowskiego. Latem 1989 r., głównie dzięki staraniom środowisk kombatanckich, czołg został przeniesiony, a nekropolię gruntownie przeprojektowano. Na cmentarzu znalazło się 15 granitowych krzyży zawierających dane poległych obrońców; przed nimi ułożono taflę marmurowych płyt, na których zamocowano kompozycję z napisem „Westerplatte broni się”. W centralnej części ustawiono 16., największy krucyfiks, symbolizujący pochowanego przy nim mjr. Sucharskiego, którego postać została upamiętniona także tablicą informującą o złożeniu jego szczątków na terenie Westerplatte 1 września 1971 r. Krzyż Dąbrowskiego oraz krzyż *Virtuti Militari* znalazły się po prawej stronie cmentarza. Ten drugi jednak, ze względu na stan, zdecydowano się zabrać – na jego miejsce pojawił się inny, który złożono na wspomnianych marmurowych płytach.

Koncepcja współczesnej nekropolii

Podczas prac archeologicznych prowadzonych przez Muzeum II Wojny Światowej w 2019 r. badacze odkryli szczątki poległych obrońców. Wraz z odnalezieniem ciał pojawiła się głęboka chęć oraz potrzeba godnego i należytego pochówku żołnierzy. Dotychczasowy cmentarz nie spełniał jednak warunków umożliwiających pogrzebanie zmarłych. Archeolodzy podejrzewali

także, że w pozostałościach wartowni nr 5, na których usytuowano założenie, natrafić mogą na kolejne ciała. Wskazali tym samym na konieczność przebadania terenu. W związku z powyższym podjęto decyzję o rozbiórce istniejącego cmentarza oraz stworzeniu nowej przestrzeni grzebalnej w obrębie półwyspu.

10 sierpnia 2020 r. MIIWŚ ogłosiło międzynarodowy konkurs na opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej nekropolii mającej stać się miejscem wiecznego spoczynku obrońców Westerplatte. Na konkurs napłynęło 27 prac. Jeszcze w tym samym roku, podczas obrad Sądu Konkursowego pod przewodnictwem dr. hab. inż. arch. Bolesława Stelmacha, prof. Politechniki Łódzkiej, dyrektora Narodowego Instytutu Architektury i Urbanistyki, projekty poddano weryfikacji i ocenie. Zwycięską koncepcję zaprezentowano 21 grudnia 2020 r. Autorem projektu było warszawskie biuro NM Architekci. W lutym 2021 r. Muzeum zawarło umowę z projektantem.

Budowie założenia cmentarnego, oprócz kontynuacji badań archeologicznych, towarzyszyły prace mające na celu uczynienie relikwów wartowni nr 5 oraz willi oficerskiej, a także odtworzenie części historycznego ciągu komunikacyjnego z 1939 r. Ze względu na trwające wykopaliska oraz przygotowania związane z przekształceniem koncepcji architektonicznej w projekt wykonawczy działania budowlane rozpoczęto w maju 2022 r. Prace nad przedsięwzięciem zakończono na przełomie września i października. W tym czasie uzyskano także zgodę Wojewódzkiego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego na użytkowanie cmentarza.

Kompleks usytuowano w bezpośrednim sąsiedztwie miejsca odnalezienia zwłok poległych. Za sprawą wybranej koncepcji zachował on dotychczasowy charakter założenia parkowego. Na planie okręgu, w równomiernych odstępach zostały rozmieszczone imienne stele symbolizujące wszystkich 15 poległych obrońców. W centralnej części założenia znajduje się pierwotny pomnik orderu Virtuti Militari. Nad cmentarzem góruje natomiast tzw. krzyż Dąbrowskiego. Całość kompleksu została oświetlona, by podkreślić relikty oraz symbolikę przestrzeni. W miejscu, gdzie odnaleziono szczątki żołnierzy, posadzono krzewy białych róż, natomiast lej po bombie zrzuconej 2 września 1939 r. na jeden z narożników wartowni nr 5 wyróżniono za pomocą ozdobnych traw.

Całość opisanej powyżej przestrzeni będzie jednym z najważniejszych punktów na przyszłej ścieżce zwiedzania plenerowego Muzeum Westerplatte i Wojny 1939. Cmentarz jest również miejscem, w którym będą spocząć żołnierze pochowani w innych częściach kraju, gdyby ich grobom groziła likwidacja.

4 listopada 2022 r., na nowopowstałym cmentarzu Żołnierzy Wojska Polskiego, odbył się uroczysty pochówek obrońców polskiej placówki wojskowej w Wolnym Mieście Gdańsku.

Tego dnia z honorami wojskowymi spoczęli:

- dowódca major Henryk Sucharski,
- plutonowy Adolf Petzelt,
- kapral Bronisław Perucki,
- kapral Jan Gębura,
- starszy strzelec Władysław Okrasa (Okraszewski),
- legionista Józef Kita,
- starszy legionista Zygmunt Zięba,
- starszy legionista Ignacy Zatorski
- oraz dwóch niezidentyfikowanych jak dotąd żołnierzy.

11. Zalecane wytyczne konserwatorskie dla prezentowanych zabytków w obrębie wystaw MWiW1939 (z podziałem na grupy eksponatów)

Obiekt	Materiał oraz zalecane wytyczne dla eksponatów prezentowany na wystawie (ZALECENIA)	Eksponaty wielkogabarytowe, wymagające specjalnych zabiegów i wytycznych konserwatorskich	Eksponat, bądź Grupy eksponatów o specjalnych innych wymaganiach (ZALECENIA)	Dodatkowe elementy zabezpieczenia i monitoringu zbiorów oraz wystawy	Uwagi dodatkowe
Budynek zawiadowczy stacji	Stal i ołów (30-35% wilg., 21 st. C. temp.; do 500 luksów światła;	Szyna kolejowa (poza obiektem – prezentowana „in situ”)	Brak	Monitorowanie warunków w gablotach Kontaktrony Czujka ruchu Monitoring	Temperatura może być inna, odpowiadająca warunkom panującym w budynku, zapewniającym komfort osób przebywającym wewnątrz) Konieczne zamontowanie na szybie folii UV-stop. Szyna kolejowa (poza obiektem – prezentowana „in situ”) po poddaniu jej zabiegom konserwatorskim
Schron amunicyjny nr 1	Szkoło, Ceramika, Metal kolorowy Drewno [wszystkie eksponaty prezentowane w jednej gablocie, temperatura na stałym poziomie 18–20°C, z uwagi na obecność metalu maksymalne RH = 45% (±5%), natężenie światła: 50–200 lux, filtr UV] Tkanina [temperatura na stałym poziomie 18–20°C, RH = 50% (±5%) natężenie światła: ≤ 50 lux, filtr UV]	Brak	Tkanina (zabytkowy ornat – depozyt, prezentowany w osobnej gablocie) dodatkowo zabezpieczona przed owadami	Monitorowanie warunków w gablotach Kontaktrony Czujka ruchu Monitoring	
Schron amunicyjny nr 8	Metal, tkanina [temperatura na stałym poziomie 18–20°C, RH = 50% (±5%), natężenie światła: ≤ 50 lux] Tkanina – zabezpieczenie przed owadami	Brak	Brak	Monitorowanie warunków w gablotach Kontaktrony Czujka ruchu Monitoring	
Schron amunicyjny nr 9	Drewno [eksponowane poza gablotą z zapewnionymi w obiekcie warunkami: temp.: 19–22°C; wilg.: RH = 40–60%, natężenie światła nie większe niż 300 lux,], szkoło [w gablocie]. Temperatura w budynku na stałym poziomie 18–20°C, RH = 50% (±5%), natężenie światła: 50–200 lux, filtr UV]	Korzeń drzewa wydobyty w trakcie badań archeologicznych – przygotowanie do ekspozycji	Korzeń drzewa wydobyty w trakcie badań archeologicznych (podstawa 2x2 m, wysokość 1,5 m)	Monitorowanie warunków w gablotach Kontaktrony Czujka ruchu Monitoring	
Pawilon wystawienniczy	Szkoło, Metal kolorowy, Drewno, tkanina; skóra, Papier (tylko w formie kopii) Materiał/ temperatura (C°)/ Wilgotność powietrza (% Rh)/ Natężenie światła (lux)/ drewno 18-20 55-60 200 tkanina 18-20 55-60 50 skóra 18-20 55-60 50 -100 papier 18-20 55-60 50 metal 18-20 do 45 500 Przedmioty metalowe mocno zniszczone, wydobyte z ziemi lub wody 18-20 do 30 500 szkoło 18-20 45 200 guma 18-20 45 50 Przedmioty składające się z różnych surowców. Należy sugerować się wartościami dla ochrony bardziej delikatnych surowców; np. tkanina + metal 18-20 45 500	Kopia TKS tankietki (wymiar: długość 2,5m, szer. 1,7m, wys. 1,3m; ciężar do 1000kg), kopia armaty wz. 97 (wymiar: długość 4,5 m., szer. 1,8m, wys. 1,4m; ciężar do 1000kg), armata wz. 26, (wymiar: długość 4,5 m., szer. 1,8m, wys. 1,4m; ciężar do 1000kg), przodek do armaty wz. 97 (wymiar: długość 3,0 m., szer. 1,9m, wys. 1,5m; ciężar do 1000kg),	Eksponaty wypożyczone z innych instytucji, które w przyszłych umowach wskażą na potrzebę spełnienia określonych warunków	Monitorowanie warunków w gablotach Kontaktrony Czujka ruchu Monitoring	Przewidywana potrzeba użycia gablot w których byłaby przestrzeń na granulat regulujący wilgotność. Dodatkowo potrzeba zabezpieczenia gablot w których będzie eksponowana broń palna wg wytycznych MKiON z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczenia zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą (Dz.U. 2014 poz. 1240)

metal + drewno	18-20	55-60	200				
metal + skóra	18-20	55-60	50 -100				
metal + papier	18-20	55-60	50				
skóra + papier + drewno	18-20	55-60	50				
skóra + tkanina	18-20	55-60	50				
guma + tkanina	18-20	50	50				
guma + metal	18-20	45	50				
plastik	18-20	30-50	50 -100				
poliuretany	10-15	30	100				
ceramika	18-20	55-60	200 - 300				

Ogólne warunki dotyczące ekspozycji:

1. Sale wystawowe, gdzie będą ekspozowane wypożyczone obiekty, muszą spełniać warunki klimatyczne zawarte w tabeli.
2. Światło powinno być wyłączone po godzinach zamknięcia ekspozycji.
3. Na terenie wystawy niedopuszczalne jest stosowanie lamp błyskowych.
4. Dopuszcza się wewnątrz gablot oświetlenie nie emitujące ciepła.
5. Gabloty i materiały w nich użyte nie mogą emitować aldehydów i innych substancji szkodliwych, powinny być wykonane z atestowanych materiałów zgodnych z ogólnymi normami konserwatorskimi zawartymi w osobnym dokumencie.
6. Jeżeli obiekt nie posiada przygotowanych do ekspozowania konstrukcji, powinny być one wykonane indywidualnie z materiałów o atestach konserwatorskich.
7. Wielkość gablot ekspozycyjnych powinna uwzględniać bezpieczne dla obiektów pozycje ekspozowania.
8. W trakcie trwania wystawy dopuszcza się otwieranie gablot wystawowych i przenoszenie obiektów, w sposób bezpieczny i zgodny z zaleceniami konserwatorskimi.
9. Pomieszczenia, w których będą magazynowane obiekty przed i po wystawie muszą spełniać te same warunki klimatyczne co sale wystawowe.

WYTYCZNE KONSERWATORSKIE DOTYCZĄCE ZBIORÓW

WILGOTNOŚĆ I TEMPERATURA POWIETRZA W PRZESTRZENIACH WYSTAWIENNICZYCH

W planowanym Muzeum należy zachować stabilne warunki klimatyczne, przede wszystkim w wymiarze dobowym, ale również i dłuższych okresach czasu (np. w ujęciu rocznym). Ogólne normy konserwatorskie dopuszczają temperaturę na poziomie 16-25 °C oraz wilgotność względną (RH) na poziomie 40-60%. Za idealne warunki przechowywania uznaje się wilgotność względną na poziomie 50% ($\pm 2\%$) RH.

Za najbardziej szkodliwe uznaje się częste, nawet krótkotrwałe zmiany parametrów powietrza (tzw. „huśtawki klimatyczne”). **Z tego względu fluktuacje dobowe nie powinny przekraczać $\pm 2^{\circ}\text{C}$, a wilgotności względnej powietrza $\pm 5\%$.**

W pomieszczeniach, w których przebywają ludzie należy dostosować parametry temperatury, aby nie powodować dyskomfortu pracy i zwiedzania. W prewencji konserwatorskiej temperatura powietrza jest parametrem drugorzędym. W Polsce we wnętrzach muzealnych temperaturę utrzymuje się najczęściej w zakresie: w zimie 18-22°C, w lecie 20-25°C, co stanowi bezpieczny poziom i nie powoduje wzrostu zagrożeń dla zbiorów.

OBIEKTY NIEORYGINALNE

W przypadku budowli gdzie nie będzie oryginalnych obiektów należy zwrócić uwagę na poziomy wilgotności. Poziom wilgotności w przypadku materiałów higroskopijnych powinien kształtować się w przedziale 40 -65% RH. Nie można przekroczyć górnego poziomu, bo pojawi się pleśń.

W przypadku ekspozycji przedmiotów wykonanych z metalu poziom wilgotności powinien być jeszcze niższy i nie przekraczać 45% RH

OBIEKTY ORYGINALNE

Podstawowe znaczenie w prawidłowym przechowywaniu zbiorów w pomieszczeniach magazynowych oraz na ekspozycji ma mikroklimat. Obejmuje on takie parametry jak: wilgotność względną powietrza, temperaturę. Jeżeli warunki klimatyczne, (głównie wilgotność względną powietrza) zostaną spełnione wówczas nie będzie żadnych przeciwwskazań do prezentowania na ekspozycji zabytkowych przedmiotów pochodzących zarówno z wykopalisk archeologicznych jak i innych źródeł.

ŚWIATŁO

Oświetlenie w pomieszczeniu ekspozycyjnym powinno być sztuczne i pozbawione promieni UV. Jeżeli do pomieszczenia miałyby wpadać światło słoneczne - wówczas, okna powinny być zaopatrzone w folie i rolety blokujące promieniowanie UV.

Natężenie światła dla obiektów ekspozycyjnych wykonanych z materiałów wrażliwych (papier, skóra, tkanina) nie powinno przekraczać 50 luksów. Dla obiektów wykonanych z drewna, kamienia, metalu nie powinno przekraczać 300 luksów.

Zaleca się zastosowanie oświetlenia typu LED, które nie emituje promieniowania UV i IR oraz jest do 80% bardziej energooszczędne niż źródła halogenowe.

Zaleca się dbałość o to, aby nie oświetlać obiektów bez potrzeby. Można jednocześnie zastosować czujki wyłączające światło w sytuacji gdy nie ma zwiedzających. Dzięki temu można wydłużyć czas ekspozycji, co jest istotne szczególnie przy wrażliwych na światło obiektach.

WILGOTNOŚĆ I TEMPERATURA POWIETRZA W PRZESTRZENIACH MAGAZYNOWYCH

Zabytki powinny być magazynowane z uwzględnieniem materiałów, z których są wykonane. Pogrupowane w ten sposób powinny być przechowywane w odrębnych pomieszczeniach. Dzięki temu możliwe jest obniżenie nakładów finansowych na klimatyzację i ogrzewanie, a przede wszystkim sprzyja to lepszej opiece nad zabytkami. Dla projektowanego Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 zaleca się zorganizowanie przestrzeni mogącej służyć archeologom do prac związanych z myciem, suszeniem, wstępnemu inwentaryzowaniu i wykonywaniu fotografii artefaktów archeologicznych pozyskanych z wykopalisk. Zorganizowanie takiej przestrzeni znacznie poprawiłoby funkcjonalność działań jakie należy wykonać przed przekazaniem obiektów do właściwej konserwacji.. Specyfika zabytków pozyskiwanych w trakcie badań archeologicznych wymaga zorganizowania dwóch odrębnych pomieszczeń magazynowych.

Wskazówki dotyczące projektowania systemu klimatycznego

- a. należy zapewnić odpowiednią filtrację powietrza nawiewanego i recyrkulacyjnego przez odpowiedniej klasy filtry węglowe,
- b. lokalizacja nawiewników powietrza nie powinna prowadzić do tego, aby schłodzone lub nawilżone powietrze było nawiewane do pomieszczeń w bezpośrednie sąsiedztwo obiektów zabytkowych,
- c. nie należy stosować lokalnych, przenośnych nawilżaczy powietrza, gdyż powodują nierównomierny rozkład wilgotności względnej powietrza w pomieszczeniu,
- d. zaleca się ograniczyć do minimum stosowanie urządzeń dachowych ze względu na zagrożenie awarii podczas eksploatacji i dostanie się wody do budynku; z tego względu jeszcze bardziej negatywnie ocenia się montaż urządzeń na dachu nad magazynami,

w przypadku ewentualnego stworzenia pomieszczenia kwarantanny wentylacja obsługująca te pomieszczenia nie powinna być bezpośrednio połączona z przewodami wentylacyjnymi innych pomieszczeń.

Gabloty bezpieczne

Zaleca się zastosowanie gablot bezpiecznych przeznaczonych do wystawy i ochrony wartościowych oraz wrażliwych artefaktów, posiadające:

- maksymalne zabezpieczenia przeciw kradzieży lub wandalizmowi
- co najmniej tę samą kategorię bezpieczeństwa, co zamki,

- stabilną, powietrzno-szczelną konstrukcję, odporną na uderzenia (ewentualne drgania spowodowane przez wbudowany materiał powinny być należycie stłumione, aby nie miały wpływu na antywłamaniowe urządzenia wykrywające),
- system otwarcia zabezpieczony przez zamki wysokiego zabezpieczenia lub przez mechaniczne mocowanie zabezpieczone przez opatentowany system.

Zabezpieczenie elektroniczne gablot, tj.:

System ochrony gablot przewodowy zintegrowany z systemem budynkowym. Konieczność stosowania do eksponowania zbiorów bezpiecznych gablot lub szklanych osłon zabezpieczających zbiory wynika z analizy stanu potencjalnych zagrożeń zawartej w planie ochrony muzeum lub odrębnej analizy zagrożeń sporządzanej dla zbiorów eksponowanych na wystawach czasowych.

Ekspozaty w postaci broni palnej mogą być przechowywane i eksponowane wyłącznie zgodnie z zapisami Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczenia zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą.

Księga znaku Muzeum Westerplatte i Wojny 1939

ADINO studio brandingowe

Sygnet

Geneza znaku 4

Wariant

A. Barwny 5

B. Achromatyczny 6

C. W negatywie. 7

Konstrukcja 8

Pole ochronne 10

Znak graficzny

Wariant z pełną nazwą

A. Barwny 12

B. Achromatyczny 13

C. W negatywie. 14

Proporcje. 15

Pole ochronne 16

Wariant z akronimem

A. Barwny 17

B. Achromatyczny 18

C. W negatywie. 19

Proporcje. 20

Pole ochronne 21

Znak w zestawieniach

A. Achromatyczny 22

B. W negatywie. 23

Proporcje. 24

Pole ochronne 25

Skalowanie znaków 26

Wielkości minimalne 27

Typografia 28

Kolorystyka. 29

Logo na tłach. 30

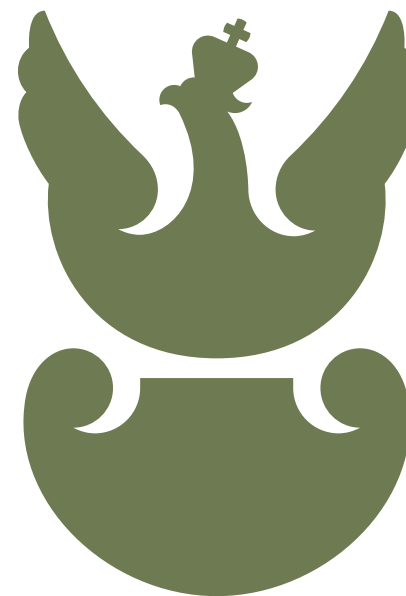

Sygnet

Geneza

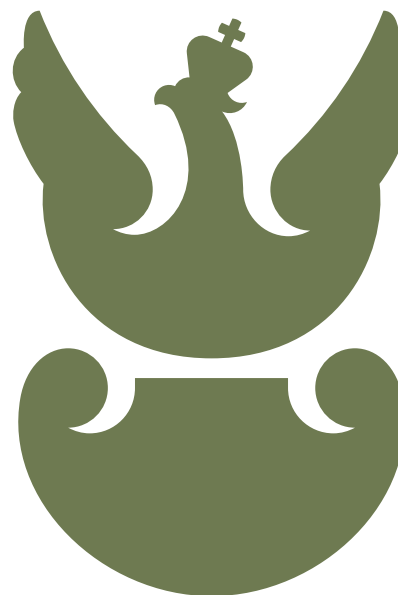
Forma graficzna sygnetu jest syntetycznym obrysem jednego z orłów czapkowych znalezionych w trakcie prac archeologicznych na terenie Westerplatte.

A. Wariant barwny

Zastosowanie:

Znak umieszczany na jednolitym białym lub jasnym tle.

B. Wariant achromatyczny

Zastosowanie:

Znak umieszczany na jednolitych tłach w barwach, które dopuszcza identyfikacja wizualna.

C. Wariant w negatywie

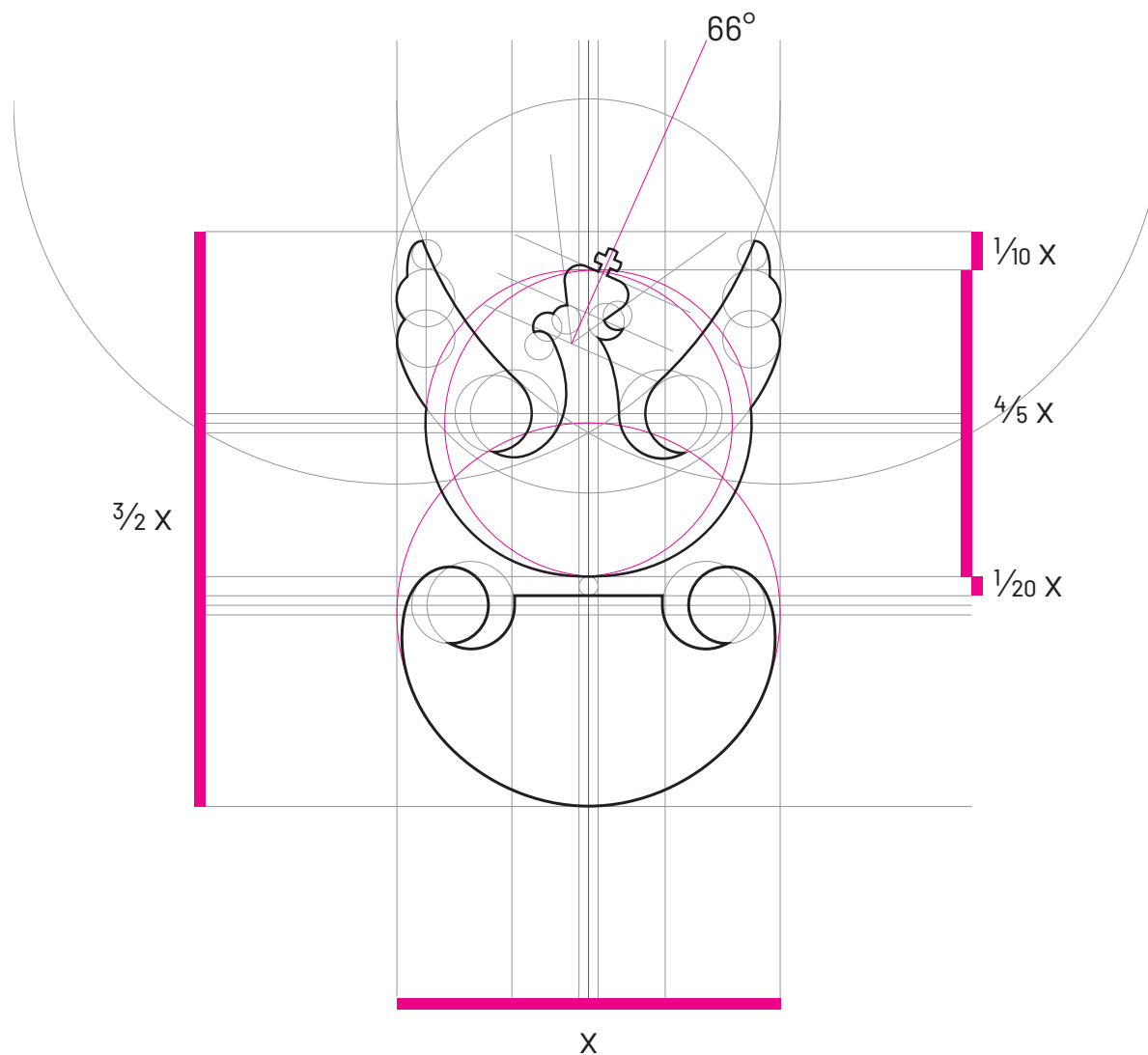
Zastosowanie:

Wariant w negatywie został poddany korekcie optycznej i różni się w detalach od wersji w pozytywie. Tę odmianę należy umieszczać wyłącznie na czarnym tle lub ciemnych aplach.

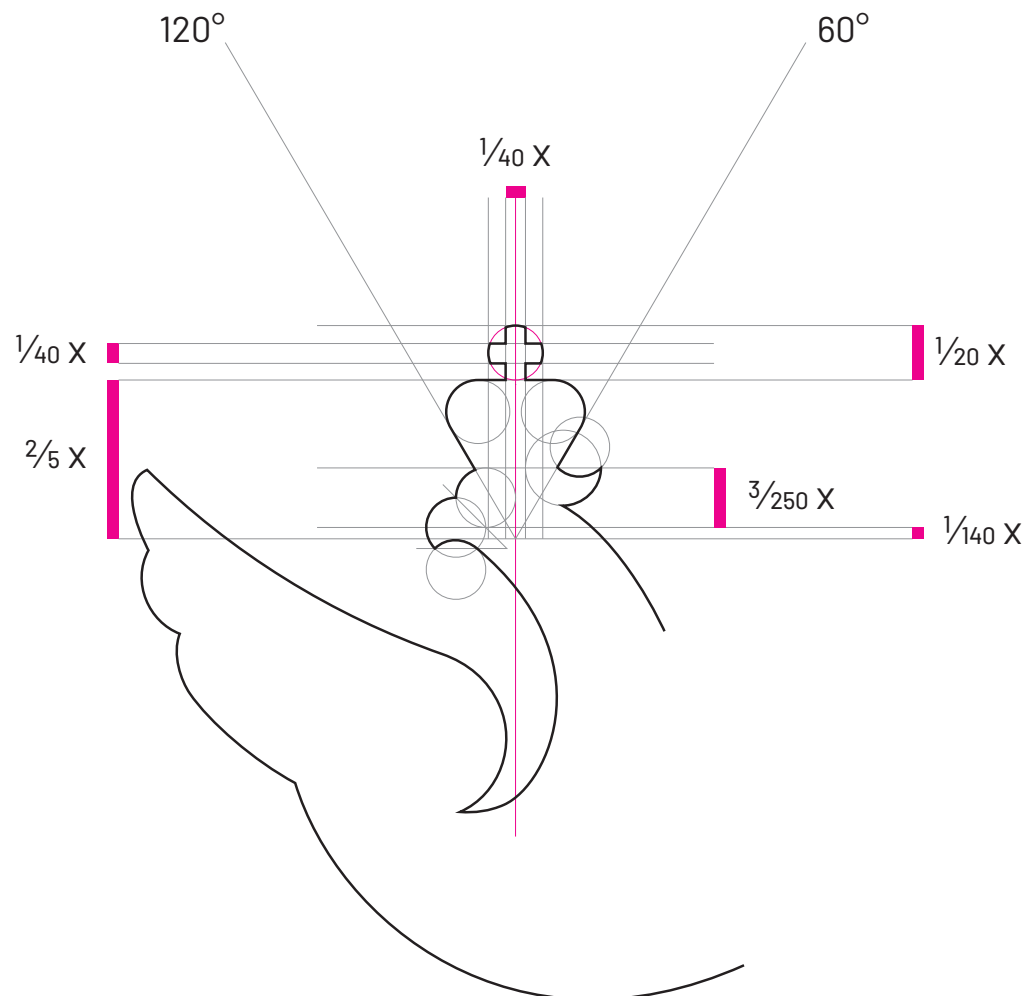
Konstrukcja znaku

Proporcje elementów w kompozycji znaku wyznacza moduł „x”, który opiera się na średnicy okręgu budującego podstawę sygnetu. Pozostałe okręgi stanowią wielokrotność lub proporcjonalny ułamek wspomnianej wartości.

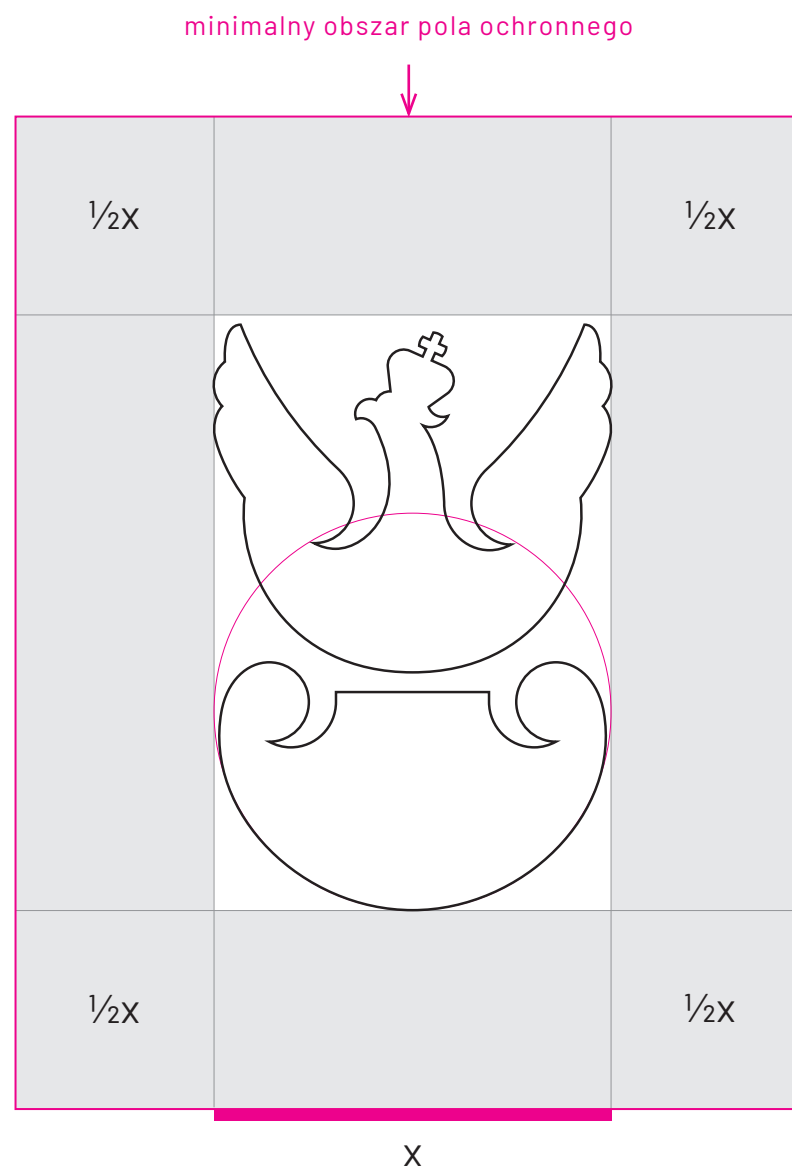
Konstrukcja znaku

Detal na głowę orła.

Pole ochronne

Pole ochronne (zaznaczone szarą aplą) to minimalny obszar poza znakiem, na który nie może oddziaływać żadna obca forma graficzna. Powierzchnię pola ochronnego wyznacza moduł sygnetu „x”, który jest równy średnicy okręgu budującego podstawę sygnetu.

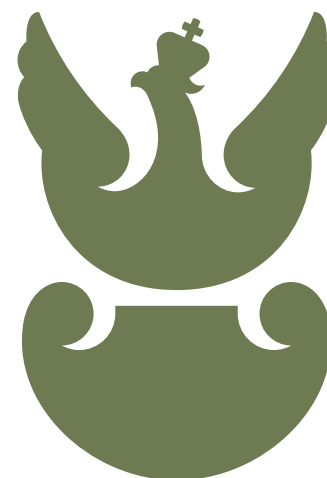
**Znak
graficzny**

A. Wariant barwny

Zastosowanie:

Znak umieszczany na jednolitym białym lub jasnym tle.

***Muzeum Westerplatte
i Wojny 1939***

B. Wariant achromatyczny

Zastosowanie:

Znak umieszczany na jednolitych tłach w barwach, które dopuszcza identyfikacja wizualna.

***Muzeum Westerplatte
i Wojny 1939***

C. Wariant w negatywie

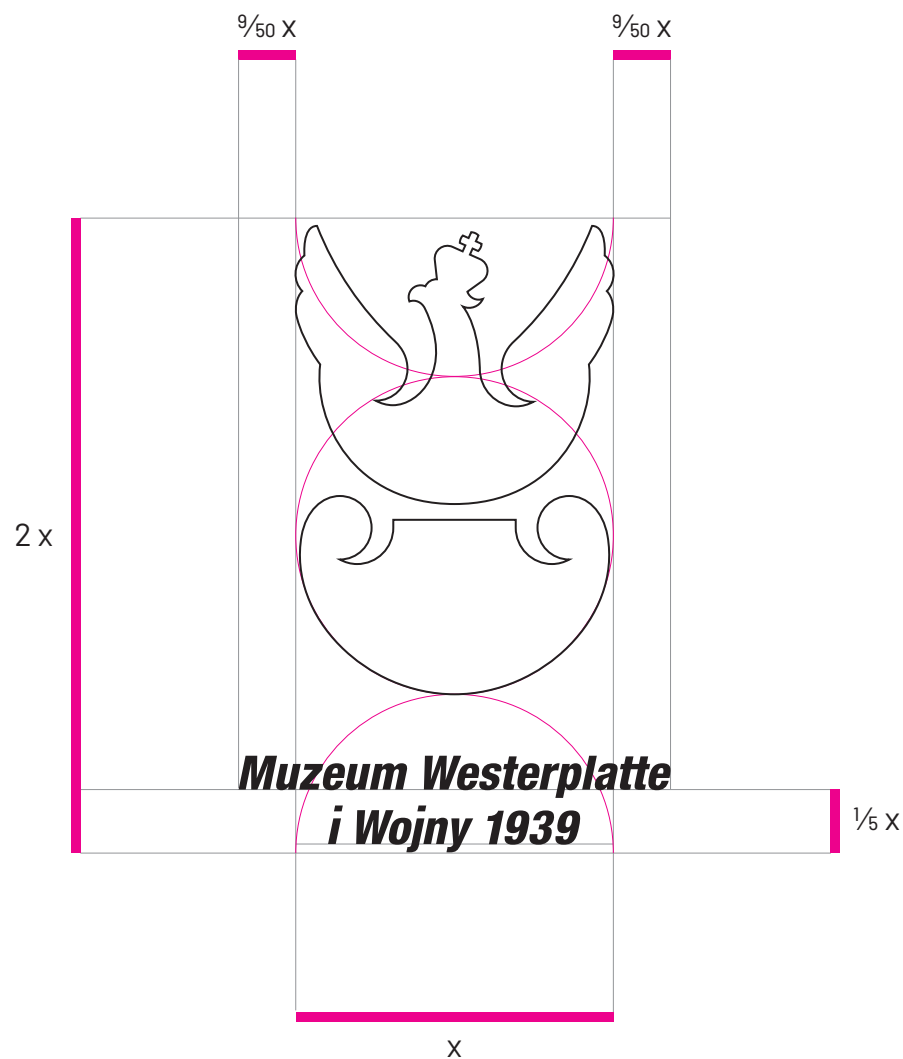
Zastosowanie:

Wariant w negatywie został poddany korekcie optycznej i różni się w detalach od wersji w pozytywie. Tę odmianę należy umieszczać wyłącznie na czarnym tle lub ciemnych aplach.

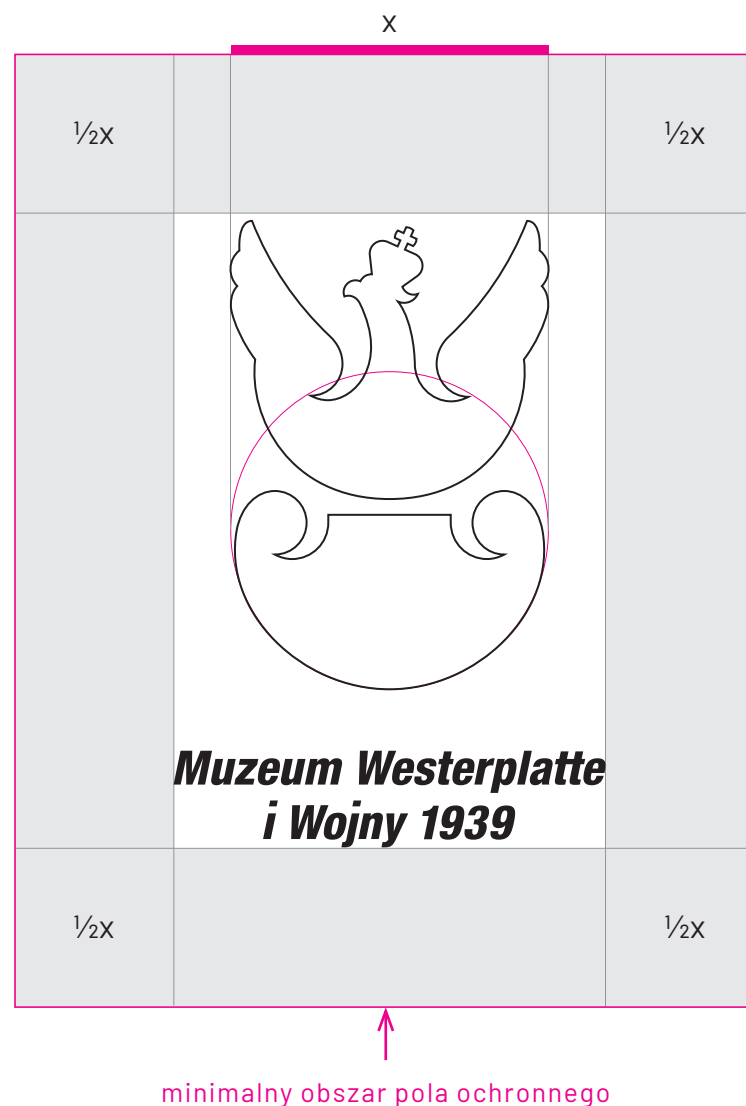
Proporcje

Proporcje elementów w kompozycji znaku wyznacza moduł „x”, który opiera się na średnicy okręgu budującego podstawę sygnetu. Pozostałe okręgi stanowią wielokrotność lub proporcjonalny ułamek wspomnianej wartości.

Pole ochronne

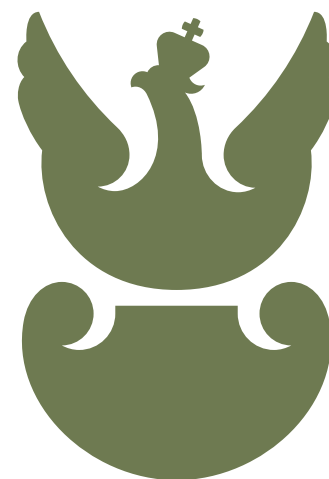
Pole ochronne (zaznaczone szarą aplą) to minimalny obszar poza znakiem, na który nie może oddziaływać żadna obca forma graficzna. Powierzchnię pola ochronnego wyznacza moduł sygnetu „x”, który jest równy średnicy okręgu budującego podstawę sygnetu.

A. Wariant barwny

Zastosowanie:

Znak umieszczany na jednolitym białym lub jasnym tle.

MWiW1939

B. Wariant achromatyczny

Zastosowanie:

Znak umieszczany na jednolitych tłach
w barwach, które dopuszcza iden-
tyfikacja wizualna.

MWiW1939

C. Wariant w negatywie

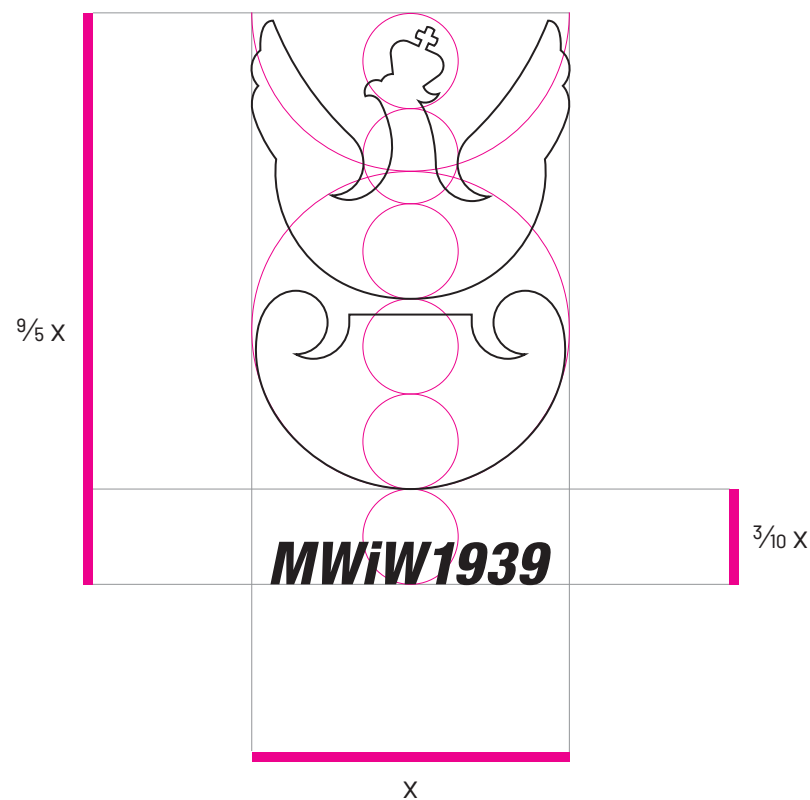
Zastosowanie:

Wariant w negatywie został poddany korekcie optycznej i różni się w detalach od wersji w pozytywie. Tę odmianę należy umieszczać wyłącznie na czarnym tle lub ciemnych aplach.

Proporcje

Proporcje elementów w kompozycji znaku wyznacza moduł „x”, który opiera się na średnicy okręgu budującego podstawę sygnetu. Pozostałe okręgi stanowią wielokrotność lub proporcjonalny ułamek wspomnianej wartości.

Pole ochronne

Pole ochronne (zaznaczone szarą aplą) to minimalny obszar poza znakiem, na który nie może oddziaływać żadna obca forma graficzna. Powierzchnię pola ochronnego wyznacza moduł sygnetu „x”, który jest równy średnicy okręgu budującego podstawę sygnetu.

minimalny obszar pola ochronnego

A. Wariant achromatyczny

Łączenie sygnetu ze znakiem Muzeum
II Wojny Światowej w Gdańsku.

Zastosowanie:

Zestawienie umieszczane na jednolitych tłach w barwach, które dopuszcza identyfikacja wizualna marki.

B. Wariant w negatywie

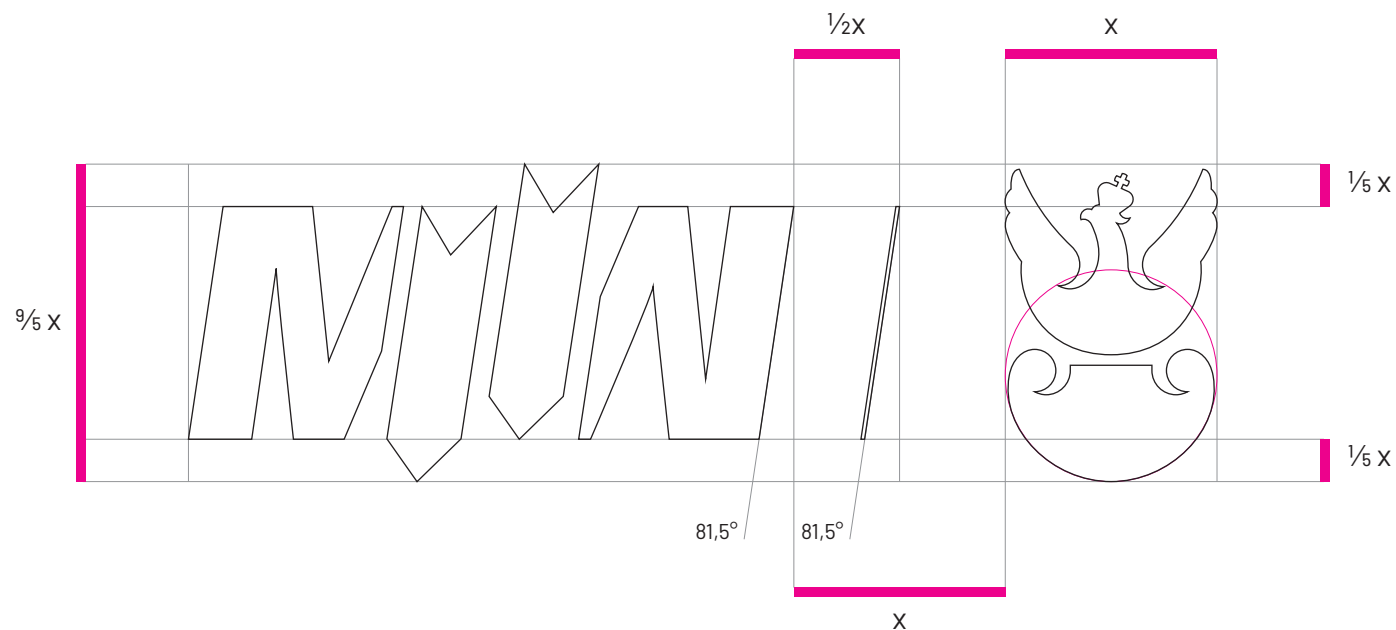
Zastosowanie:

Wariant w negatywie został poddany korekcie optycznej i różni się w detalach od wersji w pozytywie. Tę odmianę należy umieszczać wyłącznie na czarnym tle lub ciemnych aplach.

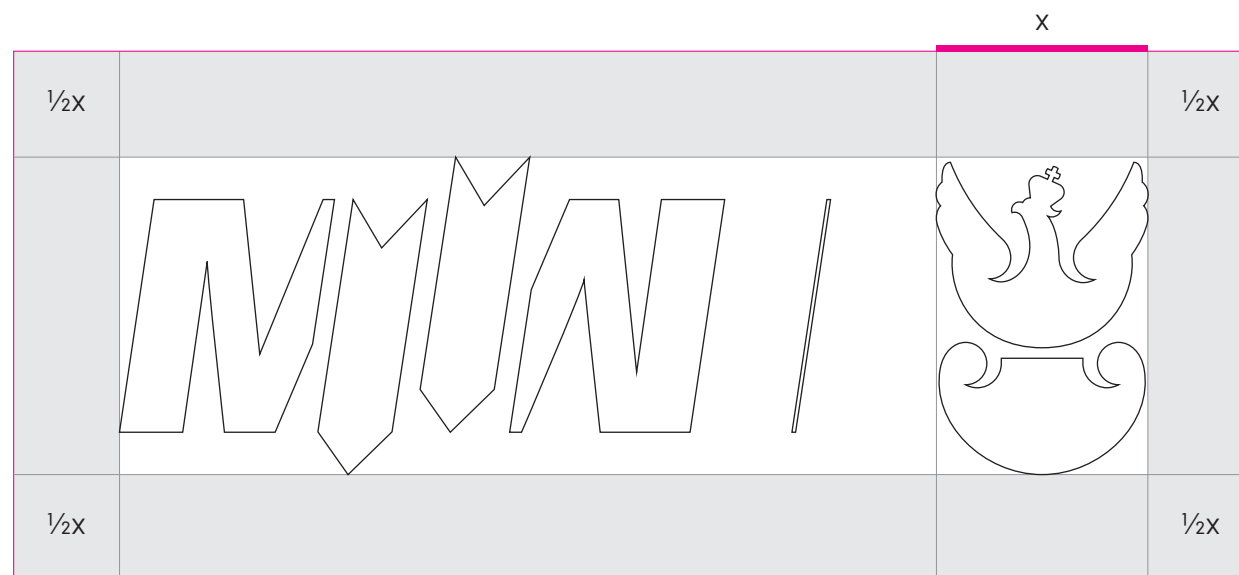
Proporcje

Proporcje elementów w kompozycji znaku wyznacza moduł „x”, który opiera się na średnicy okręgu budującego podstawę sygnetu. Pozostałe okręgi stanowią wielokrotność lub proporcjonalny ułamek wspomnianej wartości.

Pole ochronne

Pole ochronne (zaznaczone szarą aplą) to minimalny obszar poza zestawieniem znaków, na który nie może oddziaływać żadna obca forma graficzna. Powierzchnię pola ochronnego wyznacza moduł sygnetu „x”, który jest równy średnicy okręgu budującego podstawę sygnetu.

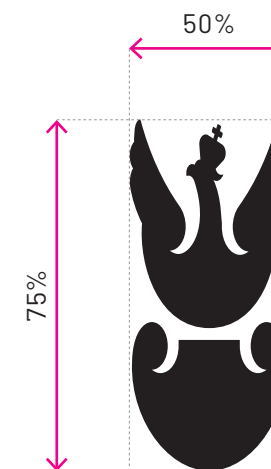
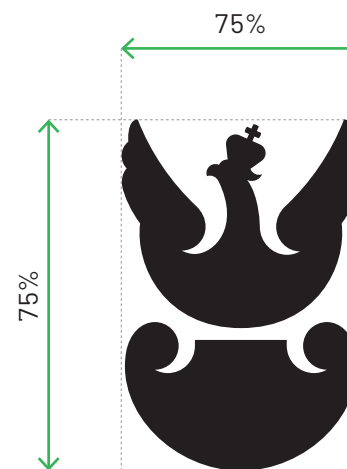
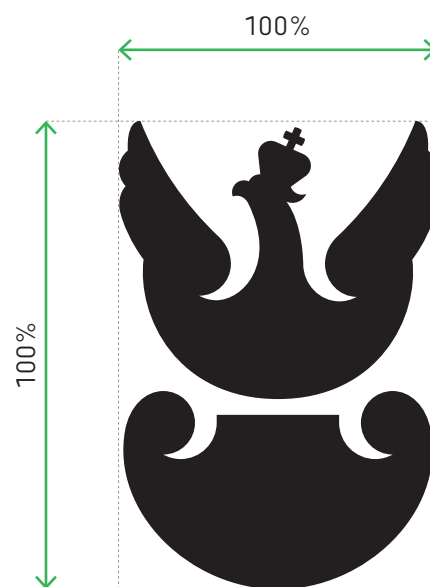
minimalny obszar pola ochronnego

Skalowanie znaku

Logo Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 ma precyzyjnie określone proporcje. Stosunek szerokości i wysokości znaku jest stały i w przypadku skalowania znaku nie może ulec zmianie.

Uwaga: powyższa zasada dotyczy wszystkich odmian znaków.

Wielkość minimalna

Samodzielny sygnet:

minimalna wysokość znaku wynosi 5 mm w druku lub 30 px podczas wyświetlania na ekranie.

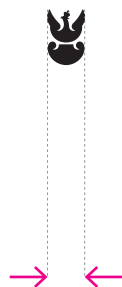
Wariant z akronimem:

minimalna wysokość znaku wynosi 12 mm w druku lub 72 px podczas wyświetlania na ekranie.

Wariant z pełną nazwą:

minimalna wysokość znaku wynosi 20 mm w druku lub 120 px podczas wyświetlania na ekranie.

samodzielny
sygnet

wielkość minimalna:
szer. 5 mm / 30 px

wariant
z akronimem

MWiW1939

wielkość minimalna:
szer. 12 mm / 72 px

wariant
z pełną nazwą

**Muzeum Westerplatte
i Wojny 1939**

wielkość minimalna:
szer. 20 mm / 120 px

Typografia

Nazwa w logotypie „Muzeum Westerplatte i Wojny 1939” została zapisana krojem Helvetica w odmianie Black Condensed Oblique.

W celu zachowania spójności elementów identyfikacji wizualnej, sugeruje się korzystanie z rodziny krojów Barlow, który został opracowany przez projektanta Jeremy'ego Tribby'ego.

- Barlow Regular
- Barlow Medium
- **Barlow Bold**

Pobierz
krój pisma
Barlow

Barlow

Barlow Regular

Aa	Ćć	Ff	Jj	Nn	Rr	Uu	Yy	123
Ąą	Dd	Gg	Kk	Oo	Ss	Vv	Zz	456
Bb	Ee	Hh	Ll	Pp	Śś	Ww	Žž	789
Cc	Ęę	Ii	Mm	Qq	Tt	Xx	Žž	0

Barlow

Barlow Bold

Aa	Ćć	Ff	Jj	Nn	Rr	Uu	Yy	123
Ąą	Dd	Gg	Kk	Oo	Ss	Vv	Zz	456
Bb	Ee	Hh	Ll	Pp	Śś	Ww	Žž	789
Cc	Ęę	Ii	Mm	Qq	Tt	Xx	Žž	0

Kolorystyka

Paleta nawiązuje do munduru noszonego przez żołnierzy z Westerplatte.

Strategia komunikacyjna identyfikacji zakłada stopniowe rozświetlanie zamieszczanych grafik w miarę postępów prac nad inwestycją Muzeum Westerplatte i Wojny 1939. To wizualne nawiązanie do wydobywania historii na światło dzienne m.in. poprzez prace archeologiczne, a także kontra względem kierunku zwiedzania głównej ekspozycji w budynku Muzeum II Wojny Światowej (schodzenie do podziemi od światła do ciemności).

HEX: #ffffff	RGB: 255 / 255 / 255 CMYK: 0 / 0 / 0 / 0	Pantone: White RAL: 9016
HEX: #98957b	RGB: 152 / 149 / 123 CMYK: 40 / 30 / 50 / 15	Pantone: 7491 RAL: ~6013
HEX: #767e4c	RGB: 118 / 126 / 76 CMYK: 55 / 35 / 75 / 20	Pantone: 7762 RAL: ~6011
HEX: #5b623b	RGB: 91 / 98 / 59 CMYK: 55 / 45 / 75 / 45	Pantone: 7771 RAL: ~6003
HEX: #000000	RGB: 0 / 0 / 0 CMYK: 0 / 0 / 0 / 100	Pantone: Proces Black RAL: ~9005

Logo na apli

Przykłady przedstawiają dozwolone połączenia kolorystyczne przy umieszczaniu logo na apli.

ADINO

Księga znaku opracowana przez
Adino studio brandingowe

www.adino.pl / kontakt@adino.pl / +48 606 773 507

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik A - Ogólne wytyczne konserwatorskie dla obszaru pomnika historii – pole bitwy na Westerplatte w Gdańsku

– odpis obowiązującego dokumentu, załącznika do konkursu architektonicznego z 2023 r. –
w aktualnej wersji ze stycznia 2022 r. sporządzony przez mgr. inż. arch. Igora Strzoka

**OGÓLNE WYTYCZNE KONSERWATORSKIE
DLA OBSZARU POMNIKA HISTORII - POLA
BITWY NA WESTERPLATTE
W GDAŃSKU**

**Autor: mgr inż. arch. Igor Zbigniew Strzok, PWKZ
Gdańsk, styczeń 2022**

OGÓLNE ZALECENIA KONSERWATORSKIE DLA OBSZARU POMNIKA HISTORII - POLA BITWY NA WESTERPLATTE W GDAŃSKU

SPIS TREŚCI

1.0. UWAGI WSTĘPNE

1. CEL I RAMY PRZESTRZENNE OPRACOWANIA
2. PODSTAWY FORMALNO - PRAWNE OPRACOWANIA
- 1.2. AKTUALNA SYTUACJA PRAWNA OBSZARU OPRACOWANIA

2.0.0. ANALIZY HISTORYCZNE

2.1.0. ZARYS HISTORII PRZEMIAN ZESPOŁU FORTYFIKACJI WESTERPLATTE

2.1.1.0. STAN BADAŃ NAD FORTYFIKACJAMI WESTERPLATTE

2.1.1.1. KWERENDA ARCHIWALNA

2.1.1.2. BADANIA ARCHEOLOGICZNE

2.2.1. OGÓLNA ANALIZA STANU ZIELENI PARKOWEJ

3.0.0. OGÓLNE WNIOSKI I ZALECENIA KONSERWATORSKIE

3.1.0. WARUNKI WYJŚCIOWE KONSERWATORSKIEJ KONCEPCJI REWALORYZACJI.

3.1.1. POLE BITWY - ZASADY REWALORYZACJI KRAJOBRAZU HISTORYCZNEGO.

3.1.2. OGÓLNE ZALECENIA KONSERWATORSKIE DLA KONCEPCJI ZAGOSPODAROWANIA TERENU I JEGO OTOCZENIA.

3.2.0. WIODĄCE KATEGORIE ZABIEGÓW KONSERWATORSKICH

3.2.1. KONSERWACJA

3.2.2. RESTAURACJA

3.2.3. NOWE UZUPEŁNIENIA

3.2.4. UCZYTELNIENIE ŚLADÓW PO OBIEKTACH LUB ODTWORZENIA

3.3.0. ZALECENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE WSPÓŁCZESNYCH ELEMENTÓW ZAGOSPODAROWANIA

3.3.1. KOPIEC I POMNIK ORAZ POZOSTAŁE ELEMENTY ZAŁOŻENIA Z LAT 1960-89.

3.3.2. BRZEG MORSKI.

3.3.3. ELEMENTY ZAGOSPODAROWANIA DO USUNIĘCIA I WYTYCZNE DLA UKŁADU DROGOWEGO.

4.0.0. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH OBIEKTÓW I ZALECENIA KONSERWATORSKIE ICH DOTYCZĄCE.

4.1.0. LISTA OBIEKTÓW ZACHOWANYCH ORAZ NIEZACHOWANYCH DAWNEJ WST NA OBSZARZE OBJĘTYM WNIOSEM MIIWŚ.

4.2.0. CHARAKTERYSTYKA OBIEKTÓW I ZALECENIA KONSERWATORSKIE ICH DOTYCZĄCE.

5.0.0. ZALECENIA I WARUNKI ADAPTACJI UKŁADU DROGOWEGO

5.1. MOŻLIWOŚCI I WARUNKI ADAPTACJI DO WSPÓŁCZESNYCH FUNKCJI HISTORYCZNEGO UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO.

5.2. UWAGI DODATKOWE: DROGI KOŁOWE NA OBSZARZE PARKU I WŁĄCZENIA DO MIEJSKIEGO UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO

1.0. UWAGI WSTĘPNE

1.1. Cel i ramy przestrzenne opracowania

Celem opracowania jest ustalenie zaleceń konserwatorskich dla obszaru Pola Bitwy na terenie półwyspu Westerplatte, podlegającego ochronie konserwatorskiej za przyczyną wpisu do Rejestru Zabytków oraz z racji wpisu na listę Pomników Historii, wraz z terenem przedpola półwyspu, stanowiącego strefę ochrony ekspozycji wjazdu na teren dawnej Wojskowej Składnicy Tranzytowej. Z obszaru tego wyłączono tereny wojskowe i MSWiA wokół Basenu Amunicyjnego oraz teren terminalu promowego Portu Gdańskiego jak też tereny nie przejęte przez Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku na mocy specustawy i nie objęte jkego aktualnym zakresem programu rewaloryzacji Pola Bitwy. Wyłączono też obiekty które już są przedmiotem prac konserwatorsko-budowlanych: ruiny Wartowni Nr.5, Willi Oficerskiej, Elektrownię i Cmentarz.

Zalecenia konserwatorskie po pierwsze precyzują zakres ochrony konserwatorskiej zabytkowego obszaru Pola Bitwy i jego poszczególnych obiektów a po drugie określają dopuszczalne kierunki działania w związku z planowanymi inwestycjami, wskazując możliwości i ograniczenia adaptacji elementów zespołu.

Zważywszy stan rozpoznania archeologicznego Pola Bitwy oraz stan kwerendy archiwalnej dotyczącej architektury, głównie militarnej, odkrycia której to reliktyw można się spodziewać w trakcie inwestycji, należy zaznaczyć że poniższe "Ogólne zalecenia..." powinny być uzupełnione o "Zalecenia szczegółowe" dla każdego z obiektów jeśli nasza wiedza o nim zostanie wzbogacona w toku prac badawczych lub nawet w trakcie procesu inwestycyjnego, który może przynieść i ujawnić nowe okoliczności istotne dla ochrony danego zabytku lub całego zespołu.

1.2. Podstawy formalno - prawne opracowania

Poniższe opracowanie powstało na w odpowiedzi na wniosek Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, złożony w WUOZ w Gdańsku.

1.3. Aktualna sytuacja prawna obszaru Westerplatte.

Aktualnie obszar Westerplatte nie stanowi jednej nieruchomości, składając się z wielu działek będących własnością różnych podmiotów w tym pozostających w zarządzie Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku na podstawie decyzji Wojewody Pomorskiego w oparciu o specustawę dotyczącą terenu Westerplatte.

Na mocy wyżej wzmiankowanej specustawy zapisy MPZP przestały mieć znaczenie dla obszaru przejętego na jej podstawie przez MIIWŚ, stąd możliwość dokonywania przekształceń na które MPZP uprzednio nie pozwalał.

Większość obiektów WST zespołu zostało wpisanych, w 2 fazach, do Rejestru Zabytków. Całość terenu dawnej WST, o pow. 64,5 ha., wpisano do Rejestru Zabytków

pod nazwą „Pole bitewne na półwyspie Westerplatte w Gdańsku” (decyzja A-1219 z 17.05.2001),

Szaniec Mewi znajdujący się na przedpolu WST wpisano do Rejestru Zabytków w 2017 roku.

2.0. ANALIZY HISTORYCZNE

2.1.0. ZARYS HISTORII PRZEMIAN ZESPOŁU FORTYFIKACJI WESTERPLATTE

2.1.1. STAŃ BADAŃ NAD FORTYFIKACJAMI WESTERPLATTE

2.1.1.1. KWERENDA ARCHIWALNA

Dla zespołu fortyfikacji ujścia Wisły od Twierdzy Wisłoujście do północno-zachodniego krańca półwyspu Westerplatte zachowały się dość nieliczne źródła pisane, głównie z końca XIX i początku XX wieku.

Nie znamy zupełnie zawartości archiwów rosyjskich, w których z pewnością zachowały się liczne dokumenty dotyczące prac fortyfikacyjnych wykonanych przez Francuzów w latach 1811-12.

Dla zespołu umocnień z okresu istnienia WST, podstawowymi źródłami archiwalnymi są: Archiwum Państwowe w Gdańsku i Centralne Archiwum Wojskowe w Rembertowie. W tym pierwszym znajdują się głównie dokumentacje obiektów wzniesionych przed 1918 rokiem, w drugim – obiektów wzniesionych przez Wojsko Polskie.

2.1.1.2. BADANIA ARCHEOLOGICZNE

Badania archeologiczne prowadzono w roku 2007 oraz 2016-2021. W pierwszym przypadku prowadziło je Muzeum Archeologiczne w Gdańsku na zlecenie WUOZ w Gdańsku, w drugim – Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 a następnie Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku.

W 2007 roku prowadzono prace na pierwotnej lokalizacji Wartowni Nr 1 i odnaleziono resztki płyty fundamentowej jej kabiny bojowej. Odkryto również fundamenty Stacji, Bramy Kolejowej, kanału rewizyjnego tzw. „Wiaty Elektrogenatora” i resztki wysadzonego w powietrze „Czerwonego Muru”, oraz Magazynu Nr 1 i „Benzinmagazin” czyli schronu biernego piechoty z I wojny światowej.

W roku 2016 Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 (MWiW1939) rozpoczęło badania archeologiczne w rejonie Willi Oficerskiej.

W latach 2017-2020 Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku przeprowadziło badania (pod kierownictwem archeologa p. Filipa Kuczmy) w rejonie Willi Oficerskiej, Starych

Koszar, Cmentarza i Wartowni Nr.5. Doprowadziły one m.in. do całkowitego odsłonięcia ruin Wartowni Nr.5 oraz fundamentów budowanej w kilku fazach Willi Oficerskiej.

2.2.1 OGÓLNA ANALIZA STANU ZIELENI PARKOWEJ

W przypadku Westerplatte praktycznie całkowitemu zatarciu uległy historyczne założenia przestrzenne zarówno kurortu jak i obszaru umocnionego, a wraz z nimi mniej lub bardziej zaplanowane osie widokowe i panoramy, kształtowane głównie układem drogowym i zielenią.

Z założenia przestrzennego kurortu, w którym aleje były obsadzone wysoką zielenią, pozostały jedynie słabo identyfikowalne ślady odrostów drzew. Ponieważ można pokusić się o przynajmniej fragmentaryczne przywrócenie części założenia drogowego kurortu, szczególnie przy odtwarzaniu / uczytelnianiu części budowli Składnicy, możliwa jest też opcja częściowej rewaloryzacji post-uzdrowiskowego założenia zieleni.

W 2007 roku na zlecenie WUOZ w Gdańsku p. Bogdan Ciecholewski wykonał inwentaryzację zieleni na dostępnym obszarze Westerplatte. Na podstawie tego opracowania dokonano w 2007 roku zabiegów częściowej konserwacji zieleni, wstrzymanych z powodu przerwania prac rewaloryzacyjnych jesienią tegoż roku.

Z punktu widzenia rewitalizacji pola bitwy Westerplatte, dla której odniesieniem jest stan z 1939 roku, rewitalizacja zieleni jest bardzo utrudniona. Obecny stan zadrzewienia półwyspu znacznie odbiega od tego z 1939 roku. W miejscu gdzie w 1939 roku znajdowała się gęsta, wysoka zieleń określana jako „las”, znajduje się obecnie wybetonowane nabrzeże. Z kolei pobocza torowisk na odcinku Stacja-„Placówka Fort” są bardziej zadrzewione niż było to przed wojną. Przerzedzone zostało zadrzewienie terenów na poł-wsch od „Czerwonego Muru”.

3.0.0. OGÓLNE WNIOSKI I ZALECENIA KONSERWATORSKIE

3.1.0. WARUNKI WYJŚCIOWE

3.1.1. POLE BITWY - ZASADY REWALORYZACJI KRAJOBRAZU HISTORYCZNEGO.

Westerplatte zostało wpisane do Rejestru Zabytków jako „Pole bitewne na Westerplatte” a także na listę „Zabytków Historii” jako „Pole Bitwy”. Określa to zasadniczo skalę podlegającego ochronie terenu. Art.6 ust.1 pkt 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 O Ochronie zabytków (...) precyzuje że ochronie podlegają „zabytki nieruchome (...) będące między innymi krajobrazami kulturowymi (...) dziełami budownictwa obronnego, cmentarzami, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne (...)”. Pole bitwy Westerplatte wypełnia warunki określone w Ustawie. Pole bitwy Westerplatte jest jednym z 4 „Pomników Historii” i 5 wpisanych jako takie do Rejestru, obok Grunwaldu, Maciejowic, Raławic i Raszyna.

W rezultacie uznania, że zasadniczą wartość „Parku Pamięci Narodowej – Pola Bitwy Westerplatte 1939” kryje się w pozostałościach oryginalnego krajobrazu kulturowego dawnej Wojskowej Składnicy Tranzytowej, stanowiącego pole walk z pierwszego tygodnia wojny. Pomimo znacznych przekształceń terenu i zniszczenia – głównie po II Wojnie Światowej – obiektów WST, nadal istnieje w terenie sieć reliktyw. Stwarza to możliwość zorganizowania „Parku” jako muzeum plenerowego, uzupełniającego immanentnie wystawy zorganizowane w jednym lub kilku stałych obiektach muzealnych. Narzuca jednak zasadniczą wytyczną konserwatorską: ochrony połączonej z rewaloryzacją oraz maksymalnego odtworzenia zniszczonych fragmentów krajobrazu pola bitewnego, w tym konfiguracji terenu. Oznacza to nakaz uczytelnienia w terenie wszystkich ocalałych oraz odkrytych w toku badań archeologicznych lejów po bombach i pociskach, fundamentów obiektów WST (głównie dotyczy magazynów), przywrócenia układu dawnych dróg pieszych, jezdnych i kolejowych (torowisk).

3.1.2. OGÓLNE ZALECENIA KONSERWATORSKIE DLA KONCEPCJI ZAGOSPODAROWANIA TERENU I JEGO OTOCZENIA.

Podstawą do sformułowania wniosków i zaleceń konserwatorskich dla Westerplatte było wykonanie analizy stanu zachowania i waloryzacja zachowanych reliktyw materialnych czyli obiektów WST ale także pozostałości krajobrazu bitewnego. W oparciu o te analizy i niniejsze „Zalecenia” powinien powstać „Program użytkowania zabytku”. Koncepcja architektoniczna przyszłego Muzeum Westerplatte będąca efektem konkursu opartego o zapisy takiego „Programu” powinna być kompleksową „Koncepcją rewaloryzacji pola bitwy 1939”.

Substancją chronioną na Westerplatte są zachowane w różnym stopniu relikty pola bitewnego, tj. nie tylko naturalna lub stworzona przez człowieka rzeźba terenu ale oczywiście także budowle, ich ruiny, fundamenty, elementy systemu obronnego (fortyfikacje) i komunikacyjnego (torowiska lub ich ślady, magazyny i ich pozostałości a nawet lokalizacje i obwałowania istniejące lub zniszczone a wskazane do rekonstrukcji, drogi „parkowe”, aleje). Ich rozrzucenie na dużym obszarze powoduje konieczność rozwiązania kwestii sprawnego ruchu zwiedzających. Ruch samochodowy należy ograniczyć do absolutnego minimum a parkingi ogólnodostępne dla turystów (a nawet dla większości personelu muzeum) należy wyprowadzić na wschód od linii Czerwonego Muru.

Szacunek dla ostatnich reliktyw krajobrazu pola bitewnego skłania do preferowania uczytelnień lub odtworzeń jako wiodącej kategorii zabiegów konserwatorskich. Dzięki takiemu podejściu możliwe będzie uzyskanie niezbędnych z punktu widzenia potrzeb muzealnych kubatur, bez istotnego ryzyka zniszczenia czy też kolejnego trwałego zniekształcenia krajobrazu kulturowego nowymi ahistorycznymi budynkami.

Odtworzenia i nowe uzupełnienia odpowiadają w tej koncepcji wielorakim potrzebom, a mianowicie:

A. - pozwalają na uzyskanie niezbędnych kubatur, zarówno wystawienniczych jak i administracyjnych, zaplecza naukowego, magazynowego, technicznego i socjalnego.

B. - umożliwiają znacznie bogatszą percepcję zespołu zabytkowego oraz zrozumienie specyfiki tego pola bitwy i przygotowania jej terenu niż na to pozwala stan obecny, z zaledwie kilkoma znaczącymi relikami, w stanie ruiny.

C. – stwarzają szanse trwałej ochrony i udostępnienia zarazem części obiektów będących w stanie ruiny, jak np. (Nowe) Koszary czy Wartownia Nr 3. Pozwalają zagospodarować ruiny które w innym przypadku narażone są nieuchronnie na powolną lecz postępującą dekompozycję, a więc w perspektywie kilku pokoleń – nieodwracalne zniszczenie oryginalnej substancji.

Należy mieć świadomość, że działania wojenne w bardzo niewielkim stopniu uszkodziły duże budowle WST. Ich zniszczenie to w znakomitej większości efekt różnych inicjatyw powojennych, mimo oficjalnie deklarowanego szacunku dla symbolicznego miejsca. Podkreślenie tego faktu jest istotne dla zrozumienia konserwatorskiej koncepcji rewaloryzacji „Pola Bitwy”, bowiem na odtworzenia niektórych budowli nie należy patrzeć jak na „budowanie atrap” obiektów zniszczonych w czasie historycznych walk, lecz odtworzenie substancji zniszczonej najczęściej po wojnie, w wyniku wandalizmu, braku wyobraźni oraz z przyczyn natury ideologicznej.

3.2.0. WIODĄCE KATEGORIE ZABIEGÓW KONSERWATORSKICH

3.2.1. KONSERWACJA

Ta kategoria zabiegów konserwatorskich ma na celu jak najdłuższe zachowanie obiektu zabytkowego w niezmienionym stanie, ochronę przed niszczącym działaniem czasu i warunków środowiskowych. Czasem towarzyszyć mu może rekonstrukcja brakujących lub przekształconych elementów, której celem jest przywrócenie oryginalnego kształtu, wówczas będziemy mieli do czynienia z restauracją.

Konserwacja jest zabiegiem najrzadziej wymaganym w stosunku do obiektów na Westerplatte, z racji generalnie bardzo niskiego stopnia zachowania substancji zabytkowej.

Generalnie, z konserwacją mamy do czynienia w 4 grupach przypadków, które stanowią:

A. – zabytki ruchome, pochodzące z wykopalisk, w większości destrukty urządzeń, broni i narzędzi z epoki. Będzie to konserwacja znalezisk archeologicznych, pozostająca poza zakresem tego opracowania, nawet, jeśli pewne znaleziska stanowią relikty wyposażenia obiektów.

B. – Obiekty stosunkowo dobrze zachowane, bez widocznych przekształceń elewacji, jak

- Elektrownia (aktualnie już poddana takim zabiegom, a więc wyłączona z zakresu aktualnego etpu rewaloryzacji)
- Wartownia Nr 1 (także poza zakresem aktualnego etpu rewaloryzacji).

Podobnie należałoby traktować się zabiegi konserwatorskie na obiektach 2 małych magazynów amunicyjnych zachowanych na zamkniętym terenie wojskowym, oraz Wartowni Nr.4 (poza zakresem aktualnego etpu rewaloryzacji).

Skala zabiegów konserwatorskich zostanie w praktyce określona poprzez wymogi użytkowe wynikające z adaptacji obiektu i jego nowych funkcji.

C. – Detal architektoniczny, głównie stalowy lub betonowy, taki jak nieliczne już elementy zamknięć fortecznych w Szańcu Mewim (poza zakresem aktualnego etpu rewaloryzacji) lub płaskorzeźba z orłem na panopliach pochodząca z nad portalu Koszar. Konserwacja detalu architektonicznego będzie pochodną działań adaptacyjnych lub odtworzeniowych poszczególnych budowli i w zasadzie powinna być rozpatrywana tylko w ich kontekście

D. – Konserwacja trwałej ruiny. Ta możliwość, dopuszczona, choć nie preferowana w jej czystej formie, dotyczy ruin południowego skrzydła (Nowych) Koszar. Przed kilkunastu laty zostały one wzmocnione żelbetowymi przeponami lecz nadal poddane są niszczącemu działaniu czynników atmosferycznych. W przypadku tego obiektu wskazujemy na celowość kombinacji konserwacji trwałej ruiny z nowym uzupełnieniem w postaci odtworzenia skrzydła północnego, pozwalającym na skuteczniejszą jej ochronę i późniejszą adaptację do celów wystawienniczych obiektu najbardziej predestynowanego do umieszczenia w nim opowieści o bitwie o Westerplatte w 1939 roku (najnowocześniejsze polskie przedwojenne koszary, punkt dowodzenia przez 7 dni obrony, szpital...).

3.2.2. RESTAURACJA

W przypadku Westerplatte restauracja obiektów zabytkowych (oczywiście poza znaleziskami archeologicznymi) będzie dotyczyć obiektów zachowanych w stopniu dobrym lub dostatecznym, jak np.

- Schron „Placówki Fort”,
- Wartownia Nr 3
- Wieża i schron BAS

W kolejnych etapach rewaloryzacji Pola Bitwy, **poza aktualnym etapem rewaloryzacji i aktualnie przygotowywanym konkursem architektonicznym**, zabiegi restauratorskie powinny objąć także:

- zachowane, murowane obiekty Szańca Mewiego, takie jak Redita krzyżowa, brama z elementami mostu zwodzonego, działobitnie, schron-remiza, prochownia
 - 2 drewniane baraki warsztatów portowych przy Mewim Szańcu, użyte w 1939/1940 jako baraki filii obozu koncentracyjnego Stutthoff,
- co będzie przedmiotem zabiegów WUOZ (kontrola, wnioski nakazowe),

Skala zabiegów restauratorskich będzie w praktyce w pewnej mierze uwarunkowana przez wymogi użytkowe wynikające z adaptacji obiektu i jego nowych funkcji.

3.2.3. NOWE UZUPEŁNIENIA I ODTWORZENIA

Te zabiegi są wskazane w przypadku pozostałości – zazwyczaj śladowych – najważniejszych lub najbardziej typowych obiektów dawnej WST, lub też form ziemnych które decydowały o specyficznym ukształtowaniu pola bitwy, takich jako obwałowania ziemne.

W tej kategorii można dopuścić nie tylko uczytelnienie śladów ale nawet odtworzenie gabarytów poniższych obiektów, w formach historycznych, wiernie opracowanych na podstawie zachowanej dokumentacji:

- Stacja kolejowa
- Stare Koszary
- (Nowe) Koszary a konkretnie ich północne skrzydło (południowe zachować jako trwała ruinę)
- Willa Podoficerska (nad Wartownią Nr3)
- Magazyn Nr.1 oraz po minimum jednym magazynie typu średniego i małego
- Wiata elektrogenatora - jeśli istniałoby zapotrzebowanie na nią jako na stację dla drezyn.

3.2.4. UCZYTELNIENIE ŚLADÓW PO OBIEKTACH

Uczytelnianie w terenie obiektów nie zachowanych lub zachowanych w minimalnym stopniu (ślady archeologiczne, mniej lub bardziej zachowane fundamenty) jest zabiegiem możliwym do zastosowania i proponowanym na Westerplatte w stosunku do 2 zasadniczych grup obiektów:

A. - budowli niewielkich, zniszczonych, a nie odgrywających znaczącej roli w narracji historycznej, takich jak typowe magazyny lub bierny schron piechoty („Benzinmagazin”). Spośród nich wystarczy odtworzyć 1 obiekt typowy dla danego rodzaju magazynu (patrz: 3.2.3), chyba ze potrzeby użytkowe skłonią do odtworzenia większej ich ilości, jako odtworzeń.

B. Innych budowli, o nieznacznym stopniu zachowania, gdzie do wyboru uwarunkowanego koncepcją całości i zapotrzebowaniem na powierzchnie użytkowe pozostanie uczytelnienie lub nowe uzupełnienie jak w przypadku Stacji kolejowej (patrz: 3.2.3) lub wiata elektrogenatora.

C. Wartowni Nr 5. W tym szczególnym przypadku uczytelnienie obiektu będzie miało głównie znaczenie kommemoratywne, podporządkowane funkcji cmentarnej jako wiodącej. Ten obiekt, jako już poddany pracom konserwatorskim w ramach projektu “Cmentarza” jest wyłączony z obecnego opracowania.

3.3.0. ZALECENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE WSPÓŁCZESNYCH ELEMENTÓW ZAGOSPODAROWANIA

3.3.1. KOPIEC I POMNIK ORAZ POZOSTAŁE ELEMENTY ZAŁOŻENIA Z LAT 1960-89.

Należy przewidzieć prace możliwość przeprowadzenia prac budowlanych i konserwatorskich także w obrębie zespołu kopca i pomnika, z powodów:

- widocznej konieczności prac konserwacyjnych (zapobieganie osypywaniu się kopca).
- wskazania do zbudowania windy (platformy podnoszonej) dla niepełnosprawnych.
- rozwiązania problemu braku widoku na morze, z powodu znacznego wzrostu drzew otaczających kopiec od strony północno-wschodniej, północnej i północno-zachodniej.
- konserwacji (technicznej, tj. remontów) nawierzchni pieszych
- wskazania do korekty pewnych błędnych nazw wykutych na pomniku, jak np. „Pocztą Gdańska” (której broniły, owszem, ale oddziały niemieckie, w 1945, na ówczesnej ulicy Langestrasse (dziś ul. Długa).

Ochronie konserwatorskiej podlega sam pomnik i sztuczny kopiec stanowiący jego podstawę a jego otoczenie powinno być otoczone ochroną jedynie w tym zakresie który zapewnia dominację kopca z pomnikiem w pejzażu (jako dominanty kompozycyjnej i krajobrazowej) a jednocześnie nie przekształca w sposób jeszcze bardziej ahistoryczny płaskiego terenu wokół tegoż kopca, który to teren jest objęty wpisem do Rejestru Zabytków jako Pole Bitwy”..

Dopuszczalne jest wykonanie podziemnych kubatur pod kopcem, wokół palowych fundamentów pomnika. W zakresie minimalnym mógłby to być szyb platformy o napędzie hydraulicznym służącej jako winda dla niepełnosprawnych. Winda taka nie może mieć jednak żadnej nadbudówki wystającej ponad taras kopca.

Ewentualne większe kubatury pod kopcem mogłyby pomieścić funkcje zaplecza dla zwiedzających a nawet funkcje ekspozycyjne i być połączone z ewentualnymi nowymi kubaturami podziemnymi zlokalizowanymi na południowy-wschód i na południowy-zachód od Pomnika.

Nowe kubatury dla celów ekspozycyjnych, w odróżnieniu od kubatur przeznaczonych dla podobnych celów z zlokalizowanych w odtwarzanych budynkach historycznych (patrz.3.2.3) powinny być w całości podziemnymi. Nie dopuszcza się zmiany konfiguracji terenu ustawowo chronionego “Pomnika Historii - Pola Bitewnego na Westerplatte” w kierunku dalszego odkształcania historycznego ukształtowania. Jak wspomniano powyżej, dopuszczalne są jedynie przekształcenia przybliżające teren do historycznych rzędnych a nie zmieniające go jeszcze bardziej. W odniesieniu do terenu na wschód i południe od kopca oraz betonowej drogi do niego prowadzącej oznacza to że:

- zielone dachy czyli stropy ewentualnych nowych podziemnych kubatur przykryte warstwą ziemi urodzajnej grubości minimum 50 cm i pokryte trawnikami nie

mogą posiadać rzędnych wyższych niż obecne rzedne terenu, przy czym za rzedną decydującą uznaje się rzedną powierzchni trawnika a nie rzedną konstrukcji.

- jedyne i punktowe (tj. obszarowo ograniczone) odstępstwa od tej reguły mogą być -warunkowo - przez WUOZ dopuszczone w przypadku partii wejściowej i partii wjazdowej do takiego podziemnego obiektu, natomiast wszelkie instalacje techniczne o charakterze kominów, wyrzutni i czerpni powietrza, doświetleń muszą być ukryte w terenie w sposób zapewniający że nie będą widoczne w terenie.
- dopuszcza się obniżenie rzędnych terenowych (w tym zachodniego fragmentu drogi betonowej) w kierunku rzędnych historycznych sprzed budowy pomnika w latach 60-tych XX wieku.
- dopuszcza się całkowitą lub częściową likwidację drogi betonowej, zmianę jej nawierzchni lub zmniejszenie szerokości oraz zmianę jej rzędnych wysokościowych w kierunku ich redukcji tj. obniżenia, szczególnie likwidacji schodów terenowych i zastąpienia ich rampą.
- W rejonie Nowych Koszar droga betonowa powinna zostać zlikwidowana i zastąpiona odtworzoną drogą historyczną, wokół skrzydła północnego tychże Koszar, która to droga historyczna, w przybliżeniu równoległa do betonowej, prowadząca od Nowych Koszar do Elektrowni, powinna zostać przywrócona jako równoprawna lub nawet dominująca trasa pieszo-jezdna.

3.3.2. BRZEG MORSKI.

Wybrzeże Westerplatte wzdłuż Zatoki Gdańskiej, a szczególnie plaża od „Placówki Fort” do nasady półwyspu jest bardzo istotne dla narracji historycznej, ponieważ stanowiła scenę jednego z ważniejszych starć zbrojnych w pierwszym dniu bitwy. W okresie powojennym umacnianie brzegu morskiego gruzem (w tym także pochodzącym z Nowych Koszar) zniszczyło krajobraz plaży, zniszczono też część falochronu z blachy falistej pochodzącego z początku XX wieku, noszącego ślady setek pocisków karabinowych z walk w 1939 roku. Dodatkowych zniszczeń dokonano przy budowie „umocnienia brzegowego”, prowadząc brukowane ścieżki piesze poprzez falochron, niszcząc fragmenty zabytku wpisanego do Rejestru.

- Należy przewidzieć odsłonięcie, konserwację powierzchni i wyeksponowanie możliwie najdłuższych odcinków zabytkowego falochronu z blachy falistej. Na żadnym z odcinków nie dopuścić do jego zniszczenia lub rozbiórki.
- Odsłonięciu i konserwacji zachowanych fragmentów w/w falochronu towarzyszyć powinno obniżenie poziomu terenu wzdłuż tegoż falochronu od strony północnej, tj. od strony wybudowanego przed około 10 laty „umocnienia brzegowego” odsypać grunt nawieziony w sąsiedztwo falochronu w latach 2008-2012 którym zasypano ten teren aż do górnej krawędzi falochronu, tworząc całkowicie fałszywy obraz „Pola Walki” w tym obszarze. Stąd na odcinku umocnionym falochronem blaszanym wskazane jest obniżenie terenu wzdłuż jego północnej krawędzi do poziomu - w wariacie minimum – sprzed

niszczących zabytek prac z 2008-2012 czyli ok. 80 – 90 cm, a w wariancie maksimum – miejscowo nawet poniżej tej rzędnej.

W ramach prac rewaloryzacyjnych na Westerplatte wymagane jest usunięcie pewnych elementów zagospodarowania przestrzeni, takich jak brukowane ścieżki przez plażę, wykonane przy okazji budowy umocnienia brzegowego, ławeczki i kosze na śmieci wzdłuż falochronu (przynajmniej w odległości do 100 m od Placówki Fort).

3.3.3. ELEMENTY ZAGOSPODAROWANIA DO USUNIĘCIA I WYTYCZNE DLA UKŁADU DROGOWEGO.

Poza obszarem kopca z pomnikiem praktycznie wszystkie elementy współczesnego zagospodarowania powinny zostać usunięte.

- Dotyczy to przede wszystkim obu parkingów na polu bitewnym oraz żelbetowych pawilonów, toalet i wiat im towarzyszących oraz powyżej wspomnianych betonowych ram ekspozycyjnych z 2008 roku.
- Układ drogowy powinien być w znacznym stopniu przebudowany w kierunku przywrócenia historycznego, z 1939 roku, na całym terenie znajdującym się w granicach planowanego muzeum. Dotyczy to zarówno szerokości, nawierzchni jak i rzędnych wysokościowych.

Parking na granicy d. WST – powinien zostać przesunięty i rozbudowany za wschód od Czerwonego Muru. Zabudowa usługowa związana z tym parkingiem powinna być maksymalnie odsunięta od “Czerwonego Muru”, i nie blokować / zakłócać ekspozycji ze wschodu i południowo-wschodu na “Czerwony Mur” i Bramę Kolejową. Nie dopuszcza się przy tym żadnych wiat na samochody osobowe lub autobusy. W dalszej perspektywie, związanej z przewidywanym rozwojem turystyki na tym terenie, należy przewidzieć dodatkowy odległy parking dla autokarów wycieczkowych (optymalnie w rejonie Twierdzy Wisłoujście) tak aby zminimalizować ilość autobusów i autokarów zajmujących powierzchnię parkingu “Przy Murze Czerwonym” i docelowo ograniczyć stacjonowanie ich w tym miejscu jedynie do przywiezienia i zabrania turystów. W kwestii samej powierzchni parkingowej dopuszcza się parking zagłębiony w grunt oraz pomieszczenia lub obiekty infrastruktury technicznej towarzyszące poniżej poziomu obecnego terenu, przy czym nie dopuszcza się aby stropy takich obiektów były wyniesione powyżej obecnego poziomu terenu.

Niewielka ilość miejsc parkingowych, niezbędna dla obsługi muzeum, powinna być ukryta w zieleni.

Wszystkie miejsca parkingowe muszą posiadać powierzchnię przerośniętą darnią (geokrata lub kratka betonowa). Parking należy obsadzić sosnami w ilości co najmniej 1 sosny na 2 miejsca dla samochodów osobowych i 3 sosny na 1 miejsce dla autobusu. Nie dopuszcza się wycinki istniejących drzew aby utrzymać historyczny charakter tego

terenu (rzadki sosnowy las nadmorski) z 1939 roku i zamaskować duże skupienie pojazdów.

- Rejon Starych Koszar. Ahistoryczne obiekty (baraki) znajdujące się w rejonie nie zachowanych Starych Koszar powinny zostać w całości usunięte.

- Konieczne jest usunięcie żelbetowych stelaży wprowadzonych na teren pola bitewnego przez MIIWŚ w 2009 roku. Można byłoby użyć ich do celów ekspozycyjnych w Gdańsku lub na zewnątrz terenu Pola Bitwy, ale nie na obszarze Szańca Mewiego.

- Przenieść poza obszar Pola Bitwy betonowy napis "WESTERPLATTE" znajdujący się na zachód od ruin Stacji Kolejowej. Kompozycja rzeźbiarska posiada niewątpliwe walory artystyczne i emocjonalne ale w obecnym miejscu przyczynia się do kształtowania ahistorycznej deformacji Pola Bitwy, podczas gdy np. na trasie dojazdu do Westerplatte będzie monumentalną zapowiedzią i "drogowskazem".

- Należy usunąć z plaży brukowane chodniki wykonane w sposób niszczący zabytkowy falochron w trakcie budowy "umocnienia brzegowego"

- Jezdnia ul. Mjr. Sucharskiego musi pozostać, natomiast należy przebudować jej pobocza oraz zmienić nawierzchnię.

- W dalszej perspektywie (nie w ramach obecnego zadania) niezbędne jest przebudowanie tej ulicy w miejscu gdzie przecina obecnie „Czerwony Mur”. Na tej przestrzeni nieodwołalnie musi zostać zlikwidowana a poprowadzona wzdłuż Kanału Portowego, jeśli wejściu na teren b.WST ma być przywrócony charakter godny tego miejsca.

- Torowiska istniejące powinny zostać poddane remontowi, należy odrestaurować i przywrócić do ruchu drezyn 2 torowiska najbliższe ulicy Sucharskiego.

4.0.0. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH OBIEKTÓW I SZCZEGÓŁOWE ZALECENIA KONSERWATORSKIE ICH DOTYCZĄCE.

4.1.0. LISTA OBIEKTÓW ZACHOWANYCH ORAZ NIEZACHOWANYCH DAWNEJ WST NA OBSZARZE OBJĘTYM WNIOSEM MIIWŚ..

1. (Nowe) Koszary
2. Wartownia Nr 3 i Willa Podoficerska
3. Placówka Fort
4. Wieża Obserwacji Bocznej 25 BAS
5. Schron Obserwacji Bocznej BAS
6. Falochron z blachy falistej
7. Magazyny Amunicyjne (18 magazynów małych i średnich)
8. Stare Koszary
9. 2 budynki administracyjne
10. cokół z popiersiem Marszałka Piłsudskiego
11. Kasyno Podoficerskie
12. Kapliczka
13. Magazyn Amunicyjny Nr 1
14. Benzinmagazin
15. Stacja Kolejowa
16. Brama Kolejowa
17. Relikty Czerwonego Muru
18. Wiata Elektrogenatora

4.2.0. CHARAKTERYSTYKA OBIEKTÓW

1. Koszary (Nowe Koszary)

HISTORIA I OPIS OBIEKTU

Koszary (zwane często w opracowaniach „Nowymi Koszarami“) zbudowano w 1934/35 roku. Stylistycznie Koszary odpowiadały tendencji do tworzenia „polskiego stylu narodowego“ opartego o wzorce klasycyzmu i renesansu, czego widocznymi śladami była neorenesansowa attyka oraz zwieńczenia otworów okiennych gzymsami. Autorem był prof. arch. Jan Zachwatowicz. Dla nadania reprezentacyjnego charakteru obiektowi który miał reprezentować Wojsko Polskie w Wolnym Mieście wykonano bogatą rzeźbiarską dekorację, nad wejściem, autorstwa grafika i malarza Konrada Srzednickiego. Jej fragmenty znajdują się w Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni. Narożniki budynku ozdobiono boniowaniem.

Konstrukcja Koszar była słupowo-belkowa, żelbetowa. Szkielet żelbetowy był wypełniony cegłą. Ten typ konstrukcji podwyższał odporność całej struktury budynku na bezpośrednie trafienia pociskami artyleryjskimi. Stropy grub. 14 cm były wylewane jako monolityczne, z belkami żelbetowymi wys. 45 cm zalewanymi jednocześnie z płytami, co pozwoliło na uzyskanie konstrukcji monolitycznej dość odpornej, mimo zmniejszenia grubości skorup stropów. W opisie płk. Siłakowskiego pojawił się motyw stropów bomboodpornych, które zawałając się kolejno miały tworzyć bomboodporną warstwę detonacyjną na stropie nad przyziemiem, lecz schemat ten nie znajduje potwierdzenia w zachowanej strukturze budynku, ponieważ grubości zachowanych płyt nie odpowiadają grubościom z opisu. Jednocześnie faktem jest, że strop najniższej kondygnacji przetrwał eksplozję bomby.

Warstwę wewnętrzną w kabinie bojowej wzmocniono matą trzcinową jako siatką przeciwdłamkową.

Jedynie nas pomieszczeniami bojowymi od strony wschodniej wykonano strop o podwyższonej odporności.

W przyziemiu zlokalizowano stanowiska dla broni maszynowej ciężkiej (z których zachowały się podstawy forteczne i resztki płyt pancernych tzw. „Typ 35“ stosowanego od 1935 roku w polskich fortyfikacjach) oraz dla maszynowej lekkiej, zamaskowaną jako bunkier na węgiel.

W 1939 obiekt doznał niewielkich uszkodzeń, mimo trafienia bombą lotniczą 2 września 1939.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

W 2001 roku wzmocniono ruinę żelbetowymi przeponami w/g projektu arch. Tomasza Celewicza załączone poniżej).

W 2009 roku dokonano odgruzowania przyziemia skrzydła południowego, usuwając przy okazji kilkadziesiąt niezdetonowanych wcześniej a złożonych tam pocisków do dział p-lot/p-panc Flak 8,8 cm, zalegających tam od lat 50 XXw. Wykonano, pod kontrolą WKZ,

według projektu arch. I. Strzoka, kładkę stalową i schody pozwalające na dostęp na najniższą kondygnację.

STAN OBECNY:

Po 1945, aż do końca lat 50 XX wieku saperzy wysadzali w powietrze w tym budynku niewybuchy, powodując całkowite zniszczenie jego konstrukcji nośnej. Zaowocowało to ułatwieniem decyzji z lat 60 XX wieku o całkowitej rozbiórce resztek skrzydła północnego, w celu przeprowadzenia po nim drogi dojazdowej do kopca z pomnikiem. Przyziemie skrzydła południowego zostało zasypane śmieciami i gruzem.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Dla prac konserwatorskich w obrębie skrzydła południowego jako trwałej ruiny należy wykonać program prac konserwatorskich ze szczególnym uwzględnieniem zabezpieczeń antykorozyjnych stalowych zbrojeń oraz popękanych elementów żelbetowych jak też określeniem warunków dostępności na kolejne poziomy budynku. W niektórych przypadkach można dopuścić zastąpienie zniszczonego w znacznym stopniu stropu nowym stropem żelbetowym o konstrukcji identycznej z historycznym stropem. Należy uczynić w terenie zarys skrzydła północnego – rozebranego w latach 60-tych XXw.

Obowiązkowa konserwacja:

1. Płaskorzeźba nad wejściem - w przypadku powrotu oryginału z MMW w Gdyni (w innym przypadku instalacja kopii nad odtworzonym wejściem). Konserwacja łóż ckm-ów i resztek zasłon pancernych (tu wskazane docelowo odtworzenie części z nich oraz ekspozycja broni na lawecie). Konserwacja dachu oraz detalu architektonicznego - attyki i gzymsów nadokiennych.

W przyszłości możliwe jest odtworzenie północnego skrzydła Koszar w formie łączącej ochronę oryginalnej trwałej ruiny skrzydła Południowego i nowe uzupełnienie kubatury skrzydła północnego w postaci wiernego odtworzenia formy zewnętrznej według zachowanej ikonografii. Można wówczas zaadaptować wnętrza obu skrzydeł do funkcji wystawienniczych. Wjazd zlokalizować tam gdzie znajdował się pierwotnie wjazd do garaży, a wejście - w miejscu wejścia głównego.

2. Wartownia Nr 3 i Willa Podoficerska

HISTORIA I OPIS OBIEKTU

Willa Podoficerska została zbudowana najprawdopodobniej na przełomie XIX i XX wieku, w postaci niepodpiwniczonej parterowej willi, w środkowej części podwyższonej o 2 kolejne kondygnacje, całość w konstrukcji ryglowej z wypełnieniem z cegły Wzniesiono ją na na wysokiej podmurówce (wyniesionej około 80 cm ponad poziom terenu). Willę pokryto dachami papowymi o niewielkich spadkach. W 1934/35 wykonano w przestrzeni pod podłogami ukryte stanowiska (2 żelbetowe komory bojowe

dla broni maszynowej połączone ceglanym korytarzem, dostępne poprzez złąz wyposażony w stalowe klamry). Willa doznała stosunkowo niewielkich zniszczeń ale została rozebrana jesienią 1939 roku.

Wartownia powstała jako obiekt wbudowany pod nie podpiwniczoną pierwotnie willą zwaną Podoficerską, w ramach przygotowywania wewnętrznego pierścienia obrony, najprawdopodobniej w 1934 roku. Posiada 2 kabiny bojowe dla broni maszynowej, połączone korytarzem długości ok. 10m. W kabinie północnej znajdują się 2 podstawy forteczne pod ckm. Przedzielone lekką ścianką przeciwdławkową. W kabinie południowej znajdowały się 2 stanowiska dla lekkiej broni maszynowej, być może MG 08/15. Wejście pierwotnie zakryte było klapą. Do konstrukcji żelbetowego stropu o grubości do 30 cm użyto m.in. szyn kolejowych. W strzelnicach północnych zachowane pancerze grubości ok 35mm. Zachowane płyty pancerne strzelnic południowych (wtórnie użyte tzw. płyty okopowe z okresu I WŚ) grubości zaledwie 8 mm (w tym jedna ze śladem po pocisku który zabił pierwszego żołnierza na Westerplatte, Jezierskiego. We wnętrzu ślady po podstawie wentylatora ręcznego.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Brak

STAN OBECNY:

Struktura wartowni Nr.3 przetrwała, jest obecnie nie zabezpieczona, strop nad korytarzem znacznie spękany, włącz częściowo rozbity, zachowana część klamer do schodzenia. Ściany żelbetowe relatywnie dobrze zachowane. We wnętrzu zachowane też są płyty pancerne strzelnic i ślady po ręcznym wentylatorze. W 2021 roku zlikwidowano ahisteryczne schody terenowe z lat 60 XXw. Obiekt opuszczony, korytarz częściowo zasypany śmieciami i gruzem.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Należy w pierwszej kolejności przeprowadzić kompleksową restaurację struktury Wartowni Nr.3 (patrz tabela powyżej – „wskazania szczegółowe”) w celu przywrócenia jej do stanu maksymalnie bliskiego oryginalnemu i udostępnienia w ograniczonym zakresie dla zwiedzających (z racji sposobu zejścia, zwiedzanie możliwe będzie tylko dla niewielkich grup osób sprawnych fizycznie). Ucztelnic zarys murów willi. W przyszłości wskazane jest aby odtworzyć willę, w formie odtworzenia architektury historycznej ewentualnie w postaci tylko częściowego jej odtworzenia, zapewniającego jednak bezpieczeństwo oryginalnego wejścia do kabin bojowych oraz pokazującego w jaki sposób kabiny bojowe były zakamuflowane.

Zalecenia szczegółowe: Izolacja p-wilgociowa podziemnej części murów wartowni Nr.3, konserwacja antykorozyjna płyt pancernych strzelnic oraz widocznych fragmentów zbrojeń i szyn stalowych, przywrócenie pierwotnego kształtu zejściu do Wartowni, oczyszczenie z gruzu i ziemi oraz konserwacja ścian wewnętrznych jak też betonowych, stalowych i drewnianych pozostałości wyposażenia wewnętrznego. Zaznaczenie w terenie śladu po murach cokołowych willi z możliwością wykonania pełnego

odtworzenia jej samej dla pełniejszego zobrazowania koncepcji sekretnej fortyfikowania i maskowania tak wykonanych obiektów bojowych WST.

3.« Placówka Fort »

HISTORIA I OPIS OBIEKTU

Pancerne stanowisko dowodzenia systemu artylerii nadbrzeżnej (Kommander der Küstenartillerie Stand) zaprojektowanego po 1907 r. (gdy system obrony wybrzeża w rejonie Gdańska uznano za niespełniający wymogów współczesnego pola walki i zaprojektowano w nowym układzie). Schron stanowiska dowodzenia artylerii nadbrzeżnej wzniesiono w 1911 roku, jak świadczy częściowo zniszczony „zwornik” betonowy na ścianie południowo-zachodniej obiektu. Wzniesiono go jako dwukondygnacyjny, z dość słabym stropem żelbetowym grubości 50 cm (pierwotnie zapewne obsypanym ziemią grubości około 50 cm). Przedpiersie żelbetowe miało grubość 250-255 cm. Płaska kopuła stalowa osłaniająca stanowisko obserwacyjne miała na całej powierzchni grubość 10 cm. A od strony morza wąską szczelinę obserwacyjną. Projekt oparty był na typowym schemacie niemieckiego stanowiska obserwacyjno-dowódczego artylerii nadbrzeżnej, zmodyfikowanego w tylnej części poprzez dobudowanie kolistej podstawy, najprawdopodobniej pancernej kopuły dalmierza artyleryjskiego. Stanowisko dowodzenia było połączone siecią telefoniczną ze stanowiskami bojowymi na morskiej linii brzegowej Gdańska. Stanowiska telefonistów (obecnie pozbawione wyposażenia) znajdowały się w niszach na dolnej kondygnacji. W izbie górnej zachował się betonowy cokół na podstawę wewnętrznego dalmierza lub lornety nożycowej. Obu wejść do schronu (na górną i na dolną kondygnację, niezależnie) zamykały zewnętrzne drzwi stalowe jednoskrzydłowe oraz wewnętrzne stalowe, dwuskrzydłowe (te ostatnie nie zachowane). W okresie I wojny światowej wykopano po obu stronach obiektu rowy strzeleckie, których relikty widoczne są jeszcze na mapie z 1934 roku i zapewne zostały zaadaptowane w 1939 roku. W czasie obrony w 1939 roku schron posiadał najprawdopodobniej jakieś formy improwizowanych zadaszeń / osłon stanowiska na górnej kondygnacji, wykonane z belek drewnianych, szyn oraz blachy.

Po 1945 roku schron został opuszczony, a jego dolna kondygnacja zalana wodą, zapewne na skutek podsiąkania w wyniku powstania mikropęknięć w jego skorupie betonowej. Dolna kondygnacja została także zasypana śmieciami praktycznie do samego stropu. Została odgruzowana w 2007 roku w trakcie prac rewitalizacyjnych prowadzonych przez WUOZ i SRH Westerplatte.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

W 2007 roku wykonano, zgodnie z projektem zleconym przez WUOZ w Gdańsku, następujące prace:

- Rozebranie ahistorycznego stropu Kleina nad stanowiskiem obserwacyjnym.

- Wykonanie drenażu wzdłuż ścieżki (przyszłych torów). Wykonanie przed wejściem do dolnej kondygnacji studzienki drenującej i zamocowanie w niej pompy elektrycznej zatapialnej ze stałym odprowadzeniem wody do systemu drenażu i jednej z jego 2 studzienek chłonnych.
- Wykonanie zadaszenia ze stali z osłoną pionową z poliwęglanu nad stanowiskiem obserwacyjnym.
- Uzupełnienie i konserwacja oryginalnych drzwi stalowych do drzwi zewnętrznych dolnej kondygnacji i wykonanie ich kopii dla górnej kondygnacji. Wykonanie zamków.
- Oczyszczenie dolnej kondygnacji z kilku ton gruzu i śmieci. Wypompowanie wody. Udrożnienie instalacji wentylacji (grawitacyjnej).
- Oczyszczenie murów betonowych od zewnątrz i od środka, zabezpieczenie preparatem antygraffiti powierzchni pionowych zewnętrznych.

STAN OBECNY:

Obiekt ponownie opuszczony po 2009 roku i zalany wodą.

SZCZEGÓŁOWE ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

- Ponowne osuszenie obiektu. Zainstalowanie monitoringu wilgotności. Wykonanie uszczelnień. W przypadku potwierdzenia napływu wody poprzez mikropęknięcia w płycie fundamentowej lub wskutek parcia hydrostatycznego na niedostatecznie zabezpieczoną skorupę żelbetową, i niemożliwości wykonania zewnętrznej wodoszczelnej bariery, należy powrócić do koncepcji studzienki odwadniającej z pompą pływakową. W przypadku ustalenia że napływ wody ma miejsce poprzez otwory po instalacjach / wyjściach kabli, opracować projekt uszczelnień. Możliwe zastosowanie izolacji zewnętrznej bentonitowej.
- Odtworzenie kopuły pancernej i zastąpienie nią obecnego tymczasowego zadaszenia. - wskazane docelowe zakrycie stanowiska dalmierza zadaszeniem o formie możliwie neutralnej, możliwie wiernie nawiązującej do oryginalnej półkopuły ale wyraźnie współczesnej materiałowo (np. z żywic przezroczystych lub półprzezroczystych) która zarazem nawiąże do pierwotnej ale nie będzie sugerować że istniała w 1939 roku.
- Odtworzenie w stali dwuskrzydłowych drzwi wewnętrznych dolnej kondygnacji. Malowanie farbą antykorozyjną.
- Doprowadzenie energii elektrycznej do obiektu. Wykonanie instalacji elektrycznej i wentylacyjnej, w formach zbliżonych do oryginalnych (czarne okrągłe przewody, mocowania naścienne, osprzęt czarny naścienny, najlepiej według wzorców z epoki). Nie dokonywać żadnych nie uzgodnionych z nadzorem konserwatorskim przekuć i przewiertów. Do przejścia instalacji wentylacyjnej i elektrycznej z parteru do

pomieszczeń podziemnych wykorzystać oryginalne otwory na kable zachowane w stropie.

- Odtworzenie jednego stanowiska łączności telefonicznej z okresu I WŚ na dolnej kondygnacji schronu.

- Uczytelnienie okopów po obu stronach schronu, założenie zasieków z drutu kolczastego, wykonanie tabliczek ostrzegawczych. Usunięcie ahistorycznych form zagospodarowania terenu w tym usunięcie (w najbliższym sąsiedztwie tj. w promieniu ok. 25 m) ławeczek, koszy na śmiecie oraz betonowych tablic ekspozycyjnych i placyku o powierzchni żwirowej wokół nich, rekonstrukcja reszty sąsiednich nasypów ziemnych z uczytnieniem fundamentów magazynów (lub odbudową jednego z nich), usunięcie cokołu po czołgu oraz betonowej powierzchni od tegoż cokołu w kierunku cmentarza, odsłonięcie falochronu, słowem: otwarcie pól ostrzału z 1939 roku.

- Utwardzenie terenu przed schronem – w ramach projektu dróg pieszych (nawierzchnia żwirowa, drenaż). Ewentualne przywrócenie tarasu z desek na lewo od stanowiska dalmierza obrotowego.

- Oczyszczenie przedpola oraz zapola “Fortu” z ahistorycznych form zagospodarowania (betonowe ramy na gabloty).

4. Wieża BAS

Wieża (Stanowiska) Obserwacji Bocznej (zachodnia) 25 Baterii Artylerii Stałej.

5. Schron Obserwacji Bocznej BAS

Schron Stanowiska Obserwacji Bocznej (zachodniej) 25 Baterii Artylerii Stałej.

HISTORIA I OPIS OBIEKTÓW 4 i 5.

Pełna nazwa: Wieża (Stanowiska) Obserwacji Bocznej (zachodnia) 25 Baterii Artylerii Stałej. Baterie Artylerii Stałej nadbrzeżnej zaczęto budować na wybrzeżach Zatoki Gdańskiej w końcu lat 40-tych XXw.

Wieża żelbetowa stanowiąca stanowisko lornety nożycowej została uzupełniona o budowlę dodatkowe: bramę w postaci 2 słupów betonowych, latrynę drewnianą (z której pozostał fundament) oraz schron załogi zwany też „schronem obserwacji bocznej”. Schron był zaopatrzony w 4 otwory okienne – 2 mniejsze, na osi zlikwidowanej bocznicy Nr.4, przystosowane do pełnienia roli strzelnic, i 2 większe, od morza i od kanału portowego, z oknami dwuskrzydłowymi w ramach stalowych. Schron otrzymał obsypkę ziemną (i najprawdopodobniej odarniowanie).

Wieża i schron zostały zdemolowane po 1968 roku. Wykradziono większość elementów stalowych, w tym biegi schodowe i spoczniki z wieży. Schron w 1/3 zasypano śmieciami. Z ogrodzenia pozostał jeden słupek i kilka stóp fundamentowych w terenie. Zachował się też betonowy fundament latryny oraz 2 betonowe słupki bramki wejściowej.

Teren instalacji obserwacji dwubocznej (zapasowej) wieży kierowania ogniem BAS obejmował obszar ok. 50x60m i był otoczony ogrodzeniem z drutu koleczastego na słupkach z teowników stalowych 50x50x5mm, zagiętych od góry, umocowanych w prefabrykowanych stopach fundamentowych o wymiarach rzutu ok 31x31 - 35-35cm, h=40cm. Teren jest lekko sfałdowany. Jedyną poważną ingerencją w teren było przeprowadzenie drogi pieszej, o nawierzchni utwardzonej warstwą grysów bazaltowych o grubości ok. 10 cm, w 2007 roku. Według koncepcji zaakceptowanej przez WUOZ w 2007 roku miała być ona w toku kolejnych etapów rewitalizacji zastąpiona odtwarzanym torem kolei drezynowej.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

W roku 2007 wykonano :

- Prace konserwatorskie i porządkowe na wieży, odtworzenie schodów i spoczników, konserwacja odsłoniętych fragmentów prętów zbrojeniowych, uzupełnienia betonu i tynków, izolacja bitumiczna żelbetowej płyty stropowej nad izbą dalmierza. Wycięto drzewo rosnące na osi obserwacji wieży, co wydaje się błędną decyzją (zostało najprawdopodobniej posadzone w latach 50-tych XX w. jako element maskowania wieży)
- Schron. Prace porządkowe, izolacje bitumiczne ścian i stropu, przemurzenie komina wentylacyjno-spalinowego, odtworzenie zamknięć drzwi zewnętrznych i okien (w tym szklenie w oryginalnych ramach stalowych), uformowanie i odarniowanie nasypów.

STAN OBECNY:

Teren, pomimo uporządkowania w 2007 roku ponownie zakrzaczony. Zniknęły ostatnie fragmenty ogrodzenia. Nasyp na schronie zdeformowany a wejście do niego częściowo zasypane ziemią. Ścieżka utworzona w 2007 roku na miejscu toru kolejowego praktycznie niewidoczna w terenie.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE DLA ZESPOŁU OBSERWACJI BOCZNEJ BAS.

Renowacja wieży, drugi etap (pierwszy wykonano w 2007 roku):

- Oczyszczenie tynków w kabinie, uzupełnienie ubytków, pomalowanie wnętrza na kolor jasnoszary.
- Wykonanie okien drewnianych przeszklonych szkłem bezpiecznym, klejonym (4.4.2.)
- Odtworzenie najniższego z biegów schodowych i zamocowanie go na stałe.
- OPCJA: Wykonanie parkanu z prętów stalowych osłaniającego wejście do wieży, z furtką zamykaną na kłódkę.

- Wykonanie brakujących barier z rur stalowych 50 mm oraz zabezpieczeń z siatki spawanej z prętów stalowych 6 mm (oczka 100 x 100 mm).
- Wykonanie końcówek prętów do zaczepiania siatki maskującej
- Zawieszenie siatki maskującej w/g wzoru nawiązującego do lat funkcjonowania BAS

Na całości terenu:

- Odtworzenie płotu z drutu kolczastego wokół całego terenu instalacji BAS oraz odtworzenie furtki, jedynie z 2 przerwami na przejście ścieżki wykonanej po śladzie torowiska.
 - Wykonanie dyskretnie umieszczonych tablic informacyjnych z opisem funkcjonowania BAS.
-

6. Falochron z blachy falistej

HISTORIA I OPIS OBIEKTU.

Umocnienie brzegowe zwane popularnie falochronem wykonano w okresie budowy stanowisk artylerii nadbrzeżnej po 1907 roku. Zastosowano w tym celu łukowato wygięte panele blachy stalowej falistej ocynkowanej, takiej jak jej używano również do budowy biernych schronów piechoty (np. „Benzinmagazin”). Dolną krawędź blach oparto, najprawdopodobniej za pośrednictwem stalowych ocynkowanych kątowników na drewnianych belkach poziomych wieńczących ściankę szczelną z bali drewnianych, zabita do głębokości ok. 3 m poniżej szczytu falochronu. Główki bali znajdują się na rzędnej około 0,00. Ścianka była kotwiona do gruntu za pomocą płyt betonowych, ściągami stalowymi średnicy 30mm, rozmieszczonymi co ok. 3m, i długimi na ok. 4,5m.

Umocnienie brzegowe oddzielało teren WST od plaży. Z racji różnicy poziomów tworzyło niewielkie ale wydłużone martwe pole ostrzału. W blasze umocnienia, na obszarze pomiędzy „Placówką Fort” a obecną lokalizacją BAS zachowały się liczne przestrzeliny karabinowe z walk z 1939 roku. Po II WŚ, w latach 60 XXw, częściowo zniszczone i rozszabrowane. Kolejne zniszczenia spowodowała budowa umocnienia brzegowego w latach 2008-2010.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Nie wykonywano.

STAN OBECNY:

Słabo czytelne w terenie, w dużej mierze zasypane gruzem, ziemią lub piaskiem plaży, skorodowane powierzchniowo w partiach nad obecnym poziomem gruntu, stan trudny do określenia (ale raczej bardziej skorodowany) w partiach zasypanych. Ostatnie uszkodzenia dokonane w trakcie budowy nowego “umocnienia brzegowego” w skutek poprowadzenia przez falochron ahistorycznych drózek pieszych brukowanych z cięciem elementów zabytku.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Odsłonięcie zasypanych w latach 2008-2012 części falochronu do poziomu sprzed prac (tj. obniżenie wąskiego pasa terenu wzdłuż północnej krawędzi falochronu o min. 80-90 cm), oczyszczenie z rdzy aż do poziomu fundamentowania, nałożenie antykorozyjnych powłok ochronnych oraz farby nawierzchniowej.

7. Magazyny Amunicyjne średniej wielkości, pierwotnie 6 obiektów oraz małe, pierwotnie 12 obiektów.**HISTORIA I OPIS OBIEKTÓW.**

W 1924 roku zdecydowano o zbudowaniu na Westerplatte 3 dużych magazynów portowych wokół właśnie budowanego „Basenu Amunicyjnego” oraz 19 magazynów dla amunicji i materiałów wybuchowych. Opracowano 3 zasadnicze typy magazynów, spośród których większość stanowiły małe o powierzchni 19m².

Budowano je w 1926 roku, na fundamentach betonowych, o przekrojach większych niż w projekcie, zapewne z typowej obawy przed niespełnieniem wymogów eksploatacyjnych przez dość lekką konstrukcję przewidzianą w projekcie lub z powodu obaw odnośnie dostępnego reżimu technologicznego (niedocenień klasy betonu). Mury wykonano z cegły pełnej i otynkowano, dachy posiadały więźbę drewnianą, krycie papowe na deskowaniu. Nad kalenicę wystawały skrzynkowe wywietrzniki o dwuspadowym zadaszaniu blaszanym. Krawędzie dachu zaopatrzone w instalację odgromową. Od strony torów magazyny posiadały rampy wyladowcze, drewniane, na słupkach betonowych. Drzwi były podwieszane, przesuwane na rolkach, typowe dla magazynów kolejowych.

Do chwili obecnej zachowały się tylko 2 średniej wielkości magazyny zlokalizowane na terenie wojskowym, z tego jeden w stanie praktycznie oryginalnym. Pozostałe uległy zniszczeniu we wrześniu 1939 roku i późniejszym rozbiórkom do 1940 roku. Poza terenem wojskowym zdecydowana większość obwałowań została splantowana po 1960 roku, w trakcie kolejnych ingerencji w przestrzeń Pola Bitwy.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Brak.

STAN OBECNY:

2 “średnie” magazyny istniejące na terenie zamkniętym, 1 “duży”, cztery “średnie” i 12 “małych” - zburzonych. Obiekt 9-8 i 9-9 zniszczone prawdopodobnie włącznie z usunięciem łąw fundamentowych w toku prac budowlanych w latach 60 i 80 XX w, co należy sprawdzić w toku prac archeologicznych. Po obiektach 9-2, 9-3, 9-4, 9-5, 9-6, pozostały pod ziemią relikty łąw fundamentowych i mocno zdeformowane (osypane,

rozmyte) nasypy. Po obiektach 9-7, 9-12, 9-13, 9-14, 9-15 nie zachowały się nawet nasypy a fundamenty zapewne zostały usunięte w toku ingerencji w Pole Bitwy po 1960 roku. Fundament obiektu 9-10 odsłonięto w 2007 r i odtworzono w przybliżeniu jego nasyp, dowiązując się do częściowo wówczas zachowanego nasypu obiektu 9-11, którego ława fundamentowa była eksponowana od lat 60 XXw.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Konserwacja: Konserwacja fundamentów w celu zachowania i uczynienia ich w terenie.

Odtworzenie: wierne odtworzenie minimum jednego, przykładowego magazynu średniej wielkości, minimum 2 “małych” (oraz Magazynu Nr.) na terenie dostępnym dla zwiedzających. Konieczne odtworzenia wszystkich obwałowań, nawet wokół lokalizacji obiektów magazynowych które nie zachowały się nawet w postaci reliktów fundamentowania, przy czym dopuszcza się kubatury całkowicie ukryte w obwałowaniach. Odtworzenie magazynów może być przeprowadzone na podstawie decyzji PWKZ jako odtworzenie obiektu zabytkowego.

8. Stare Koszary

HISTORIA I OPIS OBIEKTU.

Obiekt kurortu Westerplatte z 2 połowy XIXw, 2-kondygnacyjna konstrukcja ryglowa drewniano-ceglana z poddaszem, zaadoptowany w 1925 roku na koszary załogi polskiej WST, która przybyła tam w początku 1926 roku. Zniszczona całkowicie w toku walk w 1939 roku.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Brak.

STAN OBECNY:

Relikty fundamentów pod powierzchnią terenu

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Wskazane jest uczynienie zarysu całego obiektu w terenie. W przypadku niezbędności dużej nowej kubatury, możliwe wierne odtworzenie.

9. Zespół: 2 budynki administracyjne

HISTORIA I OPIS OBIEKTÓW.

Obiekty kurortu Westerplatte z 2 połowy XIXw lub początku XXw, 2-3-kondygnacyjne konstrukcja ryglowa drewniano-ceglana, zaadoptowane w 1925 roku na potrzeby załogi polskiej WST, która przybyła tam w początku 1926 roku. Obydwa budynki rozebrano całkowicie w 1937-38 roku dla odsłonięcia pól ostrzału z wartowni Nr5 i Nr6.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Brak.

STAN OBECNY:

Relikty fundamentów pod powierzchnią terenu

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Możliwe jest zaznaczenie zarysu obiektu w terenie, przy czym nie jest konieczne uczytelnianie linii ścian zewnętrznych na całej ich długości, ponieważ w toku walk budynki już dawno nie istniały, rozebrane po zbudowaniu Nowych Koszar. W przypadku niezbędności dużej nowej kubatury w tym miejscu, dopuszczalne jest jednak częściowe odtworzenie.

10. Cokół z popiersiem Marszałka Józefa Piłsudskiego

HISTORIA I OPIS OBIEKTU.

Ustawiony na osi placu apelowego w przejściu pomiędzy Starymi Koszarami a budynkiem administracyjnym po śmierci marszałka Piłsudskiego. Zniszczony najprawdopodobniej w 1939 roku – los rzeźby jest nieznan.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Brak.

STAN OBECNY:

Niezachowany

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Odtworzenie popiersia w bazie lub kamieniu na murowanym, otynkowanym lub betonowym prostopadłościennym cokole.

11. Kasyno Podoficerskie

HISTORIA I OPIS OBIEKTÓW.

Obiekt kurortu Westerplatte z 2 połowy XIXw, 2-3-kondygnacyjne konstrukcja ryglowa drewniano-ceglana z rozległą parterową przybudówką służącą jako sala restauracyjna,

zaadoptowane w 1925 roku na potrzeby załogi polskiej WST jako Kasyno. Zniszczony w znacznym stopniu w toku walk w 1939 roku, rozebrany jesienią 1939 roku.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Brak.

STAN OBECNY:

Relikty fundamentów pod powierzchnią terenu

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Uczytelnienie zarysu obiektu w terenie. W przypadku niezbędności dużej nowej kubatury, możliwe wierne odtworzenie.

12. Kapliczka

HISTORIA OBIEKTU

Niewilki budynek drewniany, wzniesiony najprawdopodobniej w 1925 lub 1926 roku. Teren na którym się znajdowała nie został przebadany archeologicznie. Zapewne nie ma śladów po tym drewnianym obiekcie.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Zaznaczyć lokalizację kapliczki (nawet przybliżoną) w terenie, w sposób do zaproponowania przez projektantów z założeniem aby proponowana forma nie przekraczała rozmiarów typowej kapliczki żołnierskiej z tamtej epoki.

13. Magazyn Amunicyjny N.1 (dla amunicji piechoty)

HISTORIA I OPIS OBIEKTU.

Wybudowany w 1925 roku jako jedyny tak duży magazyn. Służył do przechowywania amunicji piechoty. Zniszczony w pierwszych dniach walk o Westerplatte w 1939 roku. Wały splantowano zapewne już po 1945. Ruiny odkryte w 2007 roku i poddane wstępnej konserwacji, odtworzono 3 wały ochronne z ziemi którą były zasypane ruiny.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

W 2007 roku wykonano wykopy sondażowe celem zlokalizowania ewentualnych pozostałości Magazynu Nr 1.

STAN OBECNY:

Ława fundamentowa i słupki fundamentowe rampy odkryte w 2007 roku i zakonserwowane. Odtworzone w 2007 roku 3 wały ziemne.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Odtworzenie Magazynu Nr 1 jest celowe z kilku przyczyn:

- był on jedynym tak dużym magazynem
- z powyższego powodu doskonale mógłby spełniać rolę sali ekspozycyjnej, projekcyjnej lub służącej innym funkcjom
- stanowił element zagospodarowania przestrzeni istotnej dla pierwszych chwil ataku niemieckiego 1.09.1939 - miejsca lokalizacji „placówki Wał”
- jest jedyną możliwą do odtworzenia dużą kubaturą w sąsiedztwie wjazdu na Westerplatte

Odtworzenie obiektu jest dopuszczalne jako zabieg konserwatorski jedynie na podstawie i z zachowaniem pełnej wierności wobec oryginału znanego z projektu budowlanego. Elementy zagospodarowania i wyposażenia wnętrza które są ahistoryczne a niezbędne powinny być wykonane w sposób jasno pokazujący ich współczesną proveniencję. W trosce o wierność pierwowzorowi należy np. odtworzyć wrota przesuwne oraz samo wejście po rampie kolejowej.

14. „Benzinmagazin”

HISTORIA I OPIS OBIEKTU.

Powstał w ramach prac fortyfikacyjnych półwyspu, zapewne tuż przed wybuchem lub na początku I Wojny Światowej jako element mobilizacyjnego przygotowania terenu. Był typową dla armii niemieckiej konstrukcją z arkuszy łukowo wygiętej ocynkowanej ogniuowo blachy falistej, zabetonowanej w płycie dennej i spiętej specjalnym „zamkiem” w kluczu kolebki, natępnie obetonowanej na tak wykonanym szalunku traconym. Skorupa betonowa była przykryta warstwą ziemi. Po przejęciu terenu przez WP obiekt użytkowano jako magazyn benzyny. Zniszczony w trakcie walk lub później, odkryty w trakcie prac archeologicznych w 2007 roku.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Odkrycie, oczyszczenie w 2007 roku.

STAN OBECNY:

Całkowicie przesłonięty liśćmi i ziemią, zaniedbany.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Konserwacja płyty betonowej i uczytelnienie jej w terenie.

Wykonanie tablicy informacyjnej o obiekcie, jego pierwotnej konstrukcji i funkcji.

15. Stacja Kolejowa

HISTORIA I OPIS OBIEKTU.

Według zachowanej - ale dostępnej jedynie w formie ilustracji książkowej, przy braku informacji o obecnym właścicielu tego archiwium - dokumentacji projektowej, budynek był jednokondygnacyjnym obiektem o rzucie prostokąta, nie podpiwniczonym, z poddaszem dostępnym po schodach wewnętrznych drewnianych. Ściany ceglane miały grubość od 1,5 cegły na ścianach obwodowych, poprzez 1 do ½ cegły wewnątrz. Od zewnątrz i wewnątrz były tynkowane. Architektura była wyraźnie inspirowana „polskim stylem narodowym” i „dworkowym”, co było niewątpliwie celowym podkreśleniem w języku architektury polskiej obecności na Westerplatte.

Wersja zrealizowana różniła się od projektu głównie wysunięciem części pomieszczenia zawiadowcy tak, by miał on zapewnioną obserwację wzdłuż linii toru w obu kierunkach a nie tylko ku kanałowi portowemu. Na zachowanym zdjęciu widoczne są zmiany w obrysie tego fragmentu budynku, (który otrzymał rzut zbliżony do litery „L” o krótkiej podstawie), okien i drzwi. W realizacji znikły też murowane skarpy narożne, nawiązanie do „stylu narodowego” lat dwudziestych. Dach o łagodnie rozgiętych połaciach i doświetleniach strychu w postaci niskich i długich lukarn powiekowych, pokryto karpiówką. Nad kalenicę wyprowadzono 2 ceglane trzony kominowe. Przed wejściem umieszczono dwie dekoracyjne kule cementowe lub kamienne na prostopadłościennych lub stożkowatych, niskich podstawach. Obiekt był ogrzewany trzema piecami kaflowymi.

Budynek Stacji z 3 stron otaczało niewielkie obwałowanie o wysokości względnej około 1,5 m, będące zapleczem umocnienia brzegowego ale zapewne także pomyślane jako przedpiersie dla strzelców na wypadek ataku od strony morza, od którego był oddzielony płotem z drutu kolczastego na teownikach 40x40x5.

Przed budynkiem stacyjnym znajdował się mały plac na którym w 1928 lub w 1929 roku ustawiono obelisk „X-lecia Polski Odrodzonej” którego kopia znajduje się obecnie w Nowym Porcie.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Przeprowadzone w 2007 roku prace archeologiczne odsłoniły całość fundamentów i pozwalają stwierdzić że były one wykonane jako monolityczna ława betonowa o szerokości około 60 cm. Na niej założono mury ceglane, na zaprawie wapienno-cementowej. Od strony morza ława była zdecydowanie grubsza i wyższa, sięgając do poziomu ziemi. Od strony pn-wsch stwierdzono resztki posadzki z jastrychu cementowego, w miejscu odpowiadającym środkowemu pomieszczeniu. W porównaniu do powyżej zamieszczonego projektu budowlanego, wydaje się że fundamenty wykonano jako solidniejsze niż w planach, podobnie wykonano posadzkę zamiast podłogi drewnianej na legarach.

Stan fundamentów wydaje się dobry, jednak ekspertyza konstruktorska jest wymagana dla określenia czy nadają się one do wykorzystania dla odtworzenia budynku. W ramach prac konserwatorskich wykonano uczytelnienie zarysu budynku poprzez nadmurowanie 3 warstwami cegły ceramicznej na warstwie papy izolacyjnej. Cegła czerwona, klasy minimum 15 (150 kN/cm²), słabo nasiąkliwa. Wątek cegły analogiczny do historycznego.

STAN OBECNY:

Zaniedbane mury fundamentowe.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Wymóg bezwzględny: Minimum konserwacja fundamentów i ich uczytelnienie ponad gruntem.

Możliwe dalsze działania konserwatorskie: Pełne odtworzenie obiektu dokładnie według historycznego wzorca, włącznie z historyczną stolarką zewnętrzną i wewnętrzną. Konserwacja i uczytelnienie odkrytych instalacji technicznych w pomieszczeniu zwrotnic. Przywrócenie torowisk oraz placu z obeliskiem przed budynkiem.

W przypadku odtwarzania budynku należy wykorzystać historyczne fundamenty, można je wzmocnić celem nadania normatywnej nośności poprzez przewiercenie pionowo mikropalami które będą stanowić fundamentowanie nowego oczepu w grubości murów partii cokołowej lub zaproponować inną technologię pod warunkiem nie niszczenia zabytkowej substancji oraz zachowania reliktywów mechanizmów zwrotnic odkrytych w 2007 roku. Nie jest dopuszczalna rozbiórka oryginalnych fundamentów. We wnętrzu odtworzyć wyposażenie małej stacji w okresie przed 1939, włącznie z piecem, schodami drewnianymi na piętro poddasza i typowym wyposażeniem biura zawiadowcy stacji.

16. Brama Kolejowa

HISTORIA I OPIS OBIEKTU.

Wybudowana około 1925-26. Posiadała wrota dwuskrzydłowe, drewniane, najprawdopodobniej na konstrukcji z profili stalowych. Zniszczona w pierwszym dniu wojny, pozostałości rozebrane w 1939/40 roku.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

W 2007 roku na zlecenie WKZ odtworzono oba filary Bramy Kolejowej, posadawiając je na oryginalnych gruzobetonowych stopach fundamentowych, które wypoziomowano na ich pierwotnych miejscach. Użyto cegły rozbiórkowej z pierwszej ćwierci XX wieku. Wrota bramy wykonano jako nowe uzupełnienie, z ahistorycznego materiału jakim jest stal kortenowska, pasująca jednak swoim kolorem i fakturą do militarnego kontekstu a zarazem nie udająca obiektu zabytkowego.

Jedynym zaleceniem które nie zostało wykonane był postulat przełożenia toru tak by znajdował się on na osi bramy. Celem tej wytycznej był powrót do stanu torowisk sprzed wojny, tak by w przyszłości nie stwarzać konfliktów w przypadku odtwarzania torowiska lub stacji kolejowej. Mając do wyboru przesunięcie nie użytkowanego w praktyce toru lub przesunięcie o około metr odtwarzanej bramy wybrano wariant bliższy prawdzie historycznej, tj. odtworzenie słupów dokładnie w ich pierwotnym miejscu.

STAN OBECNY:

Brama stanowi obecnie pierwszy zauważalny dla turysty relikw WST. Niestety nie zrealizowano przemieszczenia torowiska na oś przejazdu, zaleconego w projekcie odtworzenia bramy z 2007 roku. Pozostawiono tor w kształcie w jakim istnieje on od okresu powojennego, czyli przesunięty o około 0,6m względem toru WST.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

- Bieżąca konserwacja
- Przesunięcie toru „Westerplatte” o około 0,7 m., tak by znalazł się na osi odtworzonej w 2007 roku Bramy Kolejowej i tym samym umożliwiał przejazd składów kolejowych. Celem tego zabiegu jest:
- umożliwienie połączenia kolejowego pomiędzy terenem d. WST a siecią kolejową, obecnie nieczynnego
- umożliwienie transportu szynowego (dla turystów) z terenu d. WST do Wisłoujścia.
- Iluminacja, w zakresie przewidzianym w ogólnym projekcie iluminacji tego obszaru.

17. Relikty Czerwonego Muru

HISTORIA I OPIS OBIEKTU.

Mur wzniesiono na początku lat 20-tych XX wieku, po uzyskaniu przez RP pełni praw do terenu przyszłej WST. Obiegał teren od wschodu i południa, biegł od umocnionego granitowymi głazami stoku przy Stacji do wschodniej części resztek Reduty Nr.1. na południe od Basenu Amunicyjnego. Posiadał płytki fundament betonowy lub gruzobetonowy. Wysoki średnio na 28-34 warstwy cegieł, gruby na ½ cegły, był oparty na regularnie rozstawionych dwuteownikach 140mm, zwieńczony wylewką betonową z kapinosami i czterema rzędami drutu kolczastego zawieszonymi na wygiętych teownikach stalowych. Górna część muru posiadała gzyms wieńczący w postaci czapy betonowej dwuspadowej.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Prace archeologiczne w 2007 roku doprowadziły do odkrycia reliktyw muru a zwłaszcza pokruszonych fragmentów ławy fundamentowej. Znalezione wśród nich niewybuchy detonatorów oraz kierunek przemieszczenia gruzu świadczą że zniszczenia pochodziły od ładunków założonych od strony wschodniej, przez niemieckich saperów, oświecie 1.09.1939. W 2007 roku, po zakończeniu wykopalisk, WKZ podjął decyzję o odtworzeniu fragmentów muru w postaci „świadków” po obu stronach Bramy Kolejowej, również przewidzianej do odtworzenia. Do wykonania prac użyto oryginalnej cegły z początku XX wieku, pochodzącej z rozbiórki budynku w Gdańsku-Oruni. Oryginalne fragmenty ław fundamentowych zachowały się wzdłuż linii muru, przemieszczone wybuchami w kierunku zachodnim, toteż możliwe będzie ich pokazanie w fosie archeologicznej przy jednoczesnym odtworzeniu muru dokładnie na linii jego oryginalnej lokalizacji.

STAN OBECNY:

Odtworzony fragment muru jest zauważalnym akcentem przestrzennym na wjeździe na Westerplatte.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

Czerwony Mur nie posiadał, podobnie jak większość z definicji czysto użytkowych budowli Wojskowej Składnicy Tranzytowej, żadnych wartości architektonicznych ani estetycznych. Jednakże jego rola „policyjna” jako granicy pomiędzy Wolnym Miastem a terenem zajmowanym przez polski garnizon czyni z niego obiekt o znaczeniu symbolicznym, i jako taki powinien zostać ucztylniony na takiej długości, na jakiej jest to jeszcze dziś możliwe w obrębie terenu którym dysponuje Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Ponieważ teren, na którym Mur ciągnął się równolegle do kanału portowego, znajduje się od półwiecza w obrębie drogi wodnej poszerzonej w latach 50-tych i 60-tych, ucztylnienie jest możliwe tylko od strony styku półwyspu ze stałym lądem.

A. Wykonanie „fosy archeologicznej” przy Bramie kolejowej: wykonać ekspozycję relikwii muru zniszczonego w 1939 roku.

B. Odtworzenie fragmentów Muru na większej niż obecnie długości: Mur ceglany, grubości 12 cm, wykonany z cegieł 24,5-25 (ok.) x 12 x 6,5cm na zaprawie cementowo-wapiennej, spoinowanych, grubość spoiny ok. 12-13 mm. Cegła czerwona, odpowiadająca klasą typowej cegle używanej w budownictwie tego okresu, tj. ok. 10-15 kN/cm², słabo nasiąkliwa. Jako fundament muru ceglano przewidziano ścianę fundamentową betonową, grubości 20 cm, posadowioną na ławie żelbetowej o przekroju 40 x 20cm. Ściany fundamentowe będą zakończone na równym poziomie z obetonowaniem dolnej części słupów stalowych 140mm.

Zakres odtworzenia będzie zależał od finalnego rozwiązania systemu komunikacji drogowej i kolejowej (likwidacja odcinków ulic Sucharskiego i Pokładowej, przesunięcie toru „portowego” i toru „Westerplatte”).

Tam gdzie odtworzenie będzie niemożliwe, wskazane jest zaznaczenie przebiegu muru w płaszczyźnie podłoża.

18. „Wiata Elektrogenatora”

HISTORIA I OPIS OBIEKTU.

Wiata w konstrukcji słupowej, drewnianej, wzniesiona na fundamencie i podmurówce ceglanej, kryta dachem dwuspadowym o kątach nachylenia ok. 18 stopni, najprawdopodobniej o pokryciu papowym. Posiadała wrota drewniane, dwuskrzydłowe, rozsuwane, podwieszone na prowadnicy, wykonane na profilach stalowych, stężane podwójnymi krzyżakami z szerokich płaskowników stalowych lub desek. Rozmiar bramy można szacować na około 4 x 4 m.

Służyła jako garaż i miejsce obsługi technicznej dla pojazdów szynowych. Całkowicie zniszczona w trakcie walki we wrześniu 1939.

W toku badań archeologicznych prowadzonych na zlecenie WKZ przez MAG w 2007 roku odsłonięto większą część obrysu fundamentów oraz stwierdzono pozostałości kanału rewizyjnego ciągnącego się na całej długości obiektu wzdłuż jego osi podłużnej.

Mury fundamentowe zostały wykonane z cegły czerwonej maszynowej, na zaprawie cementowo-wapiennej. Nie znaleziono żadnych pozostałości konstrukcji drewnianej ani elementów jej mocowania.

DOTYCHCZAS WYKONANE PRACE KONSERWATORSKO-BUDOWLANE:

Brak

STAN OBECNY:

Relikt archeologiczny, zinwentaryzowany w obrębie wykonanego wykopu, zasypyany ponownie ziemią.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE.

1. Ponowne odkopanie, przywrócenie poziomu historycznego terenu wokół obiektu (około 0,2 metra różnicy poziomów), uzupełnienie cegłą ubytków kanału rewizyjnego do pierwotnego poziomu, odtworzenie bocznic kolejowej co najmniej do miejsca dawnej zwrotnicy przy Stacji. Zaznaczenie śladu wiaty w terenie, od strony styku z dawnym placem przy którym znajdował się obelisk "X lecia polski Odrodzonej".
2. Ewentualne odtworzenie obiektu, celowe w przypadku wykorzystania przynajmniej 2 torowisk i uruchomienia trakcji drezynowej jako sposobu transportu turystów na Westerplatte. W takim przypadku wiatła powinny służyć jako zaplecze techniczne drezyn.

5.0.0. ZALECENIA I WARUNKI ADAPTACJI UKŁADU DROGOWEGO

5.1. MOŻLIWOŚCI I WARUNKI ADAPTACJI DO WSPÓŁCZESNYCH FUNKCJI HISTORYCZNEGO UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO.

Pod określeniem „historycznego układu komunikacyjnego” na Westerplatte rozumieć można sieć dróg pieszych, jezdnych oraz kolejowych z okresu ok. 1900-1945.

Po wcześniejszych drogach, związanych z fortyfikacjami nie pozostało żadnych śladów, tak jak zniknęły praktycznie wszystkie te obiekty fortyfikacyjne, włącznie z 3 dużymi bateriami dla dział i haubic 12, 15 i 21 cm, stanowiącymi elementy nowoczesnego systemu obrony wybrzeża ukończonego ok. 1900 r. Jedyne pozostałości baterii dział artylerii nadbrzeżnej odkryto w 2021 w rejonie „Placówki Fort” (przewidziane są do ekspozycji).

Wojsko Polskie po 1924 roku zaadaptowało sieć drogową dawnego kurortu. Po tym układzie drogowym także nie ma już praktycznie pozostałości, choć jego ślady można dostrzec analizując układ wysokiej zieleni w miejscach, gdzie niegdyś istniejące szpalery drzew dały początek odrostom tworzącym linie zadrzewień, niezwiązane zupełnie z obecnymi drogami. Jedyne fragment szerokiej drogi z rejonu Parkingu 1 do Nowych Koszar przebiega po linii dawnej drogi.

Obecny układ dróg, placów i parkingów będący wynikiem (częściowej) realizacji projektu prof. prof. Haupta i Duszeńki w końcu lat 60. XX wieku doprowadził do znacznej obszarowo i nieodwracalnej dewastacji terenu zabytkowego.

Możliwości zmiany układu komunikacyjnego. Obecnie funkcjonująca sieć drogowa oraz parkingi (z obiektami towarzyszącymi) degradują walory krajobrazowo - historyczne Pola Bitwy. Betonowa szeroka droga od Parkingu Nr 1 do Pomnika dominuje w przestrzeni, podobnie wybetonowany pas od cmentarza do plaży. Nie mają one żadnego uzasadnienia estetycznego ani historycznego. Optycznie są bardziej wyeksponowane niż jakiegokolwiek zachowane relikty historii.

Proponuje się oprzeć rewaloryzację na powrocie, tam gdzie to możliwe, do sieci drogowej sprzed 1939 roku. Wiąże się to z usunięciem części betonowych nawierzchni, zaznaczonych na Planszy Nr 4. Rozebranie części drogi betonowej jest też niezbędne dla rewaloryzacji/uczytelnienia ruin Nowych Koszar.

Nowe drogi powinny nawiązywać do historycznych nie tylko przebiegiem ale i nawierzchniami, z wykluczeniem betonu i kostki betonowej. Na wszystkich drogach drugorzędnych o przewadze ruchu pieszego powierzchnie powinny dawać możliwość przesiąkania wody deszczowej (np. kostka na podsypce żwirowej, geokraty). Rewaloryzacji dróg musi towarzyszyć uzupełnienie wysokiej zieleni w formie szpalerów drzew analogicznych do tych z 1 poł. XX w.

Ograniczenie dostępu dla ruchu samochodowego. Ograniczenie dostępu dla ruchu samochodowego dotyczy przede wszystkim znacznego ograniczenia możliwości parkowania na terenie dawnej WST.

Pętlę autobusową i parking autokarów należy zlokalizować poza terenem WST, w rejonie Parkingu Nr 3. Stamtąd transport powinny zapewnić środki komunikacji zbiorowej, głównie szynowej (drezyny) ewentualnie wózki akumulatorowe/pojazdy elektryczne. Duże parkingi na których autokary mogłyby oczekiwać na powrót wycieczek powinny w dalszej przyszłości być zlokalizowane w oddaleniu od Czerwonego Muru – optymalnie w rejonie Twierdzy Wisłoujście, ponieważ teren przed WST jest zbyt mały i zbyt cenny widokowo aby pozwolić na stworzenie tam wielkiego parkingu autokarów.

Torowiska. W związku z postulowaną w tym opracowaniu eliminacją turystycznego ruchu samochodowego z Pola Bitwy, w celu sprawnego transportu na trasie Stacja - Fort czy też docelowo Szaniec Mewi - Elektrownia, proponuje się zastosowanie drezyn i odpowiednich („z epoki”) platform kolejowych kursujących wahadłowo po dwóch torowiskach. Wskazane jest więc nie tylko uczytelnienie przebiegu 4 bocznic kolejowych, ale także konserwacja/pełne odtworzenie/konserwacja 2 z nich na całej ich długości (w granicach dysponowania terenem). W ten sposób przywróci się fragmentowi „Pola Bitwy” nie tylko formy przestrzenne terenu, ale i stworzy drogi piesze oraz torowiska, po których mogą poruszać się pojazdy szynowe, zarówno użytkowe jak i eksponaty historyczne. W przyszłości wskazane jest połączenie Westerplatte turystycznym transportem szynowym z Szańcem Mewim a także Twierdzą Wisłoujście, na której południowo-wschodnim przedpolu mógłby docelowo znaleźć się duży parking.

Istniejąca sieć drogowa do zachowania. Droga obsługująca jednostkę wojskową - będąca przedłużeniem ul. Mjr H. Sucharskiego - pozostaje stosunkowo neutralna w pejzażu Westerplatte. W przyszłości wskazana byłoby modernizacja jej nawierzchni w kierunku uzyskania efektu wtopienia się w krajobraz .

Parkingi. W związku z koncepcją przywrócenia Polu Bitwy wyrazu godnego Pomnika Historii Polski konieczna jest likwidacja Parkingów Nr 1 i Nr 2 .

5.2. UWAGI DODATKOWE: DROGI KOŁOWE NA OBSZARZE PARKU I WŁĄCZENIA DO MIEJSKIEGO UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO

Rewaloryzacja obszaru “Pomnika Historii” – Pola Bitwy na Westerplatte wymagać będzie w przyszłości, zdaniem PWKZ, poważnych prac w zakresie przebudowy węzłów drogowych pomiędzy Terminalem Promowym, Mewim Szańcem a ul. Poinca. **To zagadnienie nie jest objęte obecnym etapem prac planowanych przez Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, lecz nakreślenie problemu jest niezbędne dla wskazania perspektywy z jaką wszystkie podmioty dysponujące gruntami w tym terenie mogą się spotkać w najbliższych latach.** Tą świadomość powinni mieć także uczestnicy konkursu na Muzeum Westerplatte.

Obecny układ drogowy był projektowany pod kątem obsługi ruchu kołowego obsługującego funkcje całkowicie różne od tych, które planuje się pod kątem powstającego Muzeum.

Przyświecały mu następujące cele:

1. Dojazd na teren będący w administracji MON i MSW (MSWiA).
2. Dojazd (reprezentacyjny) do Pomnika Obrońców Wybrzeża
3. Dojazd do terminalu promowego (kontenerowego).

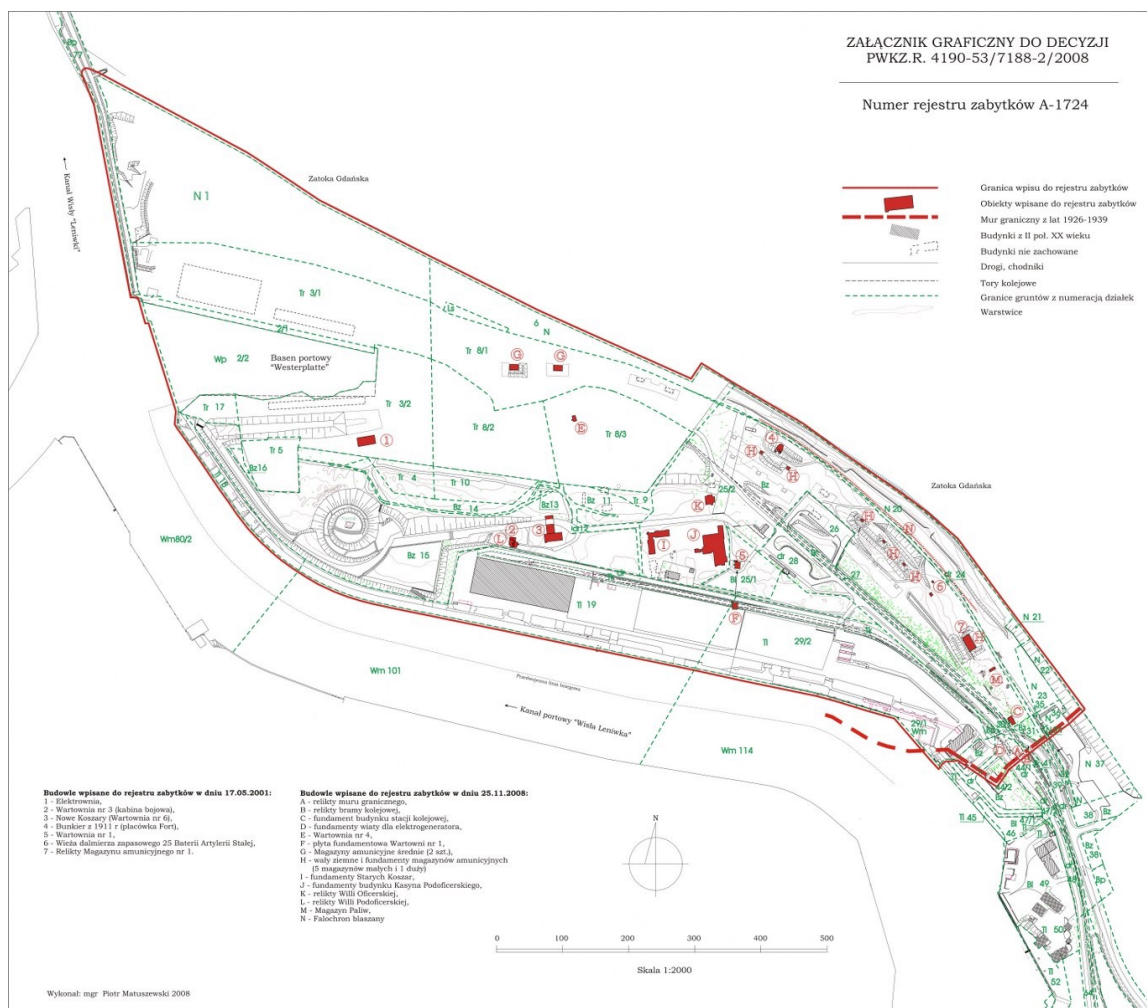
W 2004-2006 powstał projekt budowy w rejonie dawnej Bramy Kolejowej dużego ronda drogowego. Realizacja tego projektu uniemożliwiłaby w przyszłości uczytelnienie symbolicznych relikwów d.WST („Czerwonego Muru”, bramy kolejowej, placu z wiatą dla drezyn i obeliskiem X-lecia Polski Odrodzonej). Zatrzymanie procesu inwestycyjnego było możliwe dzięki interwencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, dr. M. Kwapińskiego,

Jedynym rozwiązaniem słusznym z konserwatorskiego punktu widzenia jest wyprowadzenie jezdni ulicy Sucharskiego z Westerplatte poprzez wykonanie objazdy wzdłuż Kanału Portowego do ulicy Pokładowej.

Aktualnie istnieje bardzo poważne ryzyko że plany budowy Portu Zewnętrznego – nie uzgadniane do tej pory z WUOZ - spowodują powrót do koncepcji budowy wielkiego węzła drogowego w miejscu, lub w bezpośredniej bliskości wjazdu na teren d.WST.

mgr inż. arch Igor Zbigniew Strzok, PWKZ

Gdańsk, styczeń 2022

Załącznik graficzny do Decyzji z 2008 roku o wpisie do Rejestru Zabytków części obiektów WST